

1924

Vapauden liike

~ Venäjällä ~

19545

323.2(47)K

VAPAUDEN LIIKE

VENÄJÄLLÄ.

TYÖVÄENLIIKKEEN KIRJASTO
VÄLIVARASTO

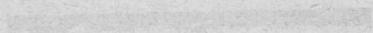

1290621223

323.2(47) K VAPAUDEN
Vapauden liike Venäjällä

VAPAUDEN LIIKE

VENÄLÄLÄ

Suomalaiselle lukijalle.

Vuosi takaperin ilmestyi Tukholmassa kirjallinen teos, joka ainoana alallaan kuvaa vallankumouksellista liikettä Venäjällä tämän koko laveudessa ja on herättänyt tavattoman suurta huomiota. Sen nimenä on: "*Det revolutionära Ryssland, en skildring af den revolutionära rörelsens i Ryssland uppkomst och utveckling*" (Vallankumouksellinen liike Venäjällä, sen synty ja kehitys). Tekijä on suomalainen, tunnettu kirjailija *Konni Ziliacus*, jonka suurella vaivalla onnistui saada käytettäväkseen melkoinen joukko hajallisia lähteitä, joissa kuvataan erinäisiä, lyhyempiä jaksoja puheenalaisesta vallankumousliikkeestä taikka vain yksityisiä ilmauksia vastustushengestä Venäjällä. Esipuheessa huomauttaa teoksen kirjoittaja, mitenkä vaikeasti saatavissa osista niistä alkulähteistä on, joita vallankumoukselliset itse ovat käyttäneet kertomuksissaan eri seikoista ja tapauksista. Nämä alkulähteet piilevät näet suureksi osaksi viranomaisten lukituissa arkistoissa, joissa niitä säilytetään tärkeinä valtiosalaisuuksina; mutta vallankumousmiehillä on puolestaan salaisia ystäviä viranomaistenkin keskuudessa, ja niinpä sukeltaa tuon tuostakin kielletyistä julkaisuista esiin hallitukselle hyvin harmillisia asiakirjoja. Näitä hajallaan olevia julkaisuja ja muita, laveampia painotuotteita varovasti käyttämällä on kirjantekijä kokoonpannut teoksensa, joka alkaa ensimmäisestä vallankumousyrityksestä Venäjällä v. 1825 ja ulottuu puoliväliin vuotta 1902. Alkulauseesta esiintuotakoon vielä jo tässä kirjoittajan huomautus, että kaikki eri vallankumoukselliset ryhmät Venäjällä, jotka tuskin parikymmentä vuotta sitten vielä toimivat kukin omalla alallaan eri tarkoituksilla, nyttemmin muodostavat yhtenäisen suuren puolueen yhteisellä päämaalilla, joka on: itsevaltiuden ja siihen perastuvan virallisen mielivallan syrjäyttäminen ja kansanomaisen perustuslaillisuuden asettaminen sen sijaan. —

Tässä esiintyvän suomenkielisen kirjan ilmestyminen aiheutuu paraasta päästä siitä seikasta, että käsitys Suomessa, vieläpä

eritoten sen suomenkielisessä väestössä, vallankumousliikkeestä Venäjällä on ollut ja vieläkin on peräti nurinpuolinen. Me suomalaiset emme ole nähneet valtiollista ja yhteiskunnallista kurjuutta Venäjällä niinkauvan kuin meillä itsellä on ollut hyvä olla, ja me olemme sentähden välinpitämättömyydellä, jopa nurjuudellakin ja vihalla katselleet huomaamiamme vastustushengen ilmauksia venäläistä itsevaltiutta vastaan, — semminkin kun nämä ilmaukset melkein poikkeuksetta ovat tulleet tietoomme siinä Venäjän viranomaisten toimittamassa muodossa, että ne tavallaan ovat olleet omiaankin synnyttämään myötätuntoisuutta tsaariuden ja itsevaltiuden kannattajia ei suinkaan "puolihulluja nihilistejä" kohtaan. Tällä solvaisevalla nimellä, jopa "roistoinakin" ovat ylimalkain näihin aikoihin asti kaikki Venäjän vallankumoukselliset saaneet Suomessa käydä.

Mutta nyt ovat ajat meidänkin maassamme toiset kuin ennen. Jokaisella rehellisellä suomalaisella, joka ei ole välinpitämätön isänmaansa, (kansalaistensa), ihmisveljiensä onnellisuudesta, on syytä tutustua vallankumousoloihin Venäjällä ja — noihin ihmisiin, joiden päälle hän oman onnensa päivinä on kiviä viskannut.

Jos tämä kirja vallankumouksellisesta liikkeestä Venäjällä (nimilehdellä lyhyiden vuoksi: "Kapinaliike") jotakuinkin onnistuu tässä kohden selventämään ajatukset suomenkielisessä Suomessa, on se voittanut tarkoituksensa. Mitä siinä mahtanee olla ansiokasta, se luettakoon kokonaan "Det revolutionära Ryssland"-teoksen hyväksi, sillä tätä on päälähteenä käytetty ja melkoiseksi osaksi sen esitystäkin seurattu — kansantajuisemmassa muodoksessa, lyhennettynä ja lisättynä. Muutamia kohtia varten olemme lisätietoja saadaksemme uudestaan tutkineet muutamia tekijän mainitsemia, helpommasti saatavia lähteitä, toisista paikoin käyttäneet joitakuuta muitakin hankkiamme kirjoituksia. Ensimmäinen luku eli johdanto, yleisesti tunnettujen historiallisten teosten (kuten A. Rambaud'n "*L'histoire de la Russie*") mukaan sommiteltuna, pantakoon mieltelmineen yksistään meidän laskuumme, niinkuin viimeinenkin, joka ulottuu aivan äskeisiin tapauksiin ja jota varten meidän niin muodoin on täätynyt käyttää lähteinä yksistään aikakautista kirjallisuutta. Niinikään pyydämme, etteivät muutenkaan tässä kirjassa esiintyvät mieltelmät kaikki syydetäkö päälähteemme niskoille. Olemme näet muutamissa kohdin, niinkuin esim. käsityksessä tai oikeammin esityksessä Aleksanteri II:n persoonallisesta luonteesta, jonkun verran eriävällä kannalla kuin päälähteemme sepittäjä. Muuten tunnustaa tämän suomen-

kielisen laitoksen toimittaja mielellään, että hänen esityksensä ei rajoitu sellaiseen pelkkään tapahtumain kertomiseen, jota puhtaasti asiallinen historiallinen kuvaus vaatii. Häntäkin on — niinkuin sitä paitse hänen päälähteensä tekijäakin — vastustamattomasti vetänyt muassaan aineen murhenäytelmällinen viehätys. Että hän näin on "itkenyt itkevien kanssa", se suotakoon hänelle anteeksi — siihen katsoen, että hän on suomalainen. Sama asianlaita selittänee senkin seikan, että hänen nimeään edustaa ainoastaan tilapäinen nimimerkki.

Tukholmassa heinäkuussa 1903.

T. L.

I.

Johdanto.

Mainehikas saksalainen ajattelija, G. F. W. Hegel, jonka suuremmoiseen oppijärjestelmään meidän J. W. Snellmaninkin koko elämän- ja maailmankatsanto perustuu, on historiallis-filosofisissa luennoissaan määritellyt rajattoman yksinvaltiuden siihen suuntaan, että tällä tavoin hallitussa valtakunnassa periaatteellisesti ei ole kukaan muu vapaa kuin hallitsija itse. Hänen rinnallaan eli hänen suhteensa ovat kaikki muut orjia, sillä periaatteessa on hän jokaisen alamaisen hengenkin ja omaisuuden herra. Hänen mielivaltansa on itse teossa korkeimpana lakina; hän voi kyllä säätää lakeja, eli oikeammin vain asetuksia, alamaisten noudatettavaksi ja heidän keskinäiseksi turvakseen, mutta tämäkin turva on varsin epävarma, koska hallitsija milloin hyvänsä voi syrjäyttää lain. Häntä kohtaan, taikkapa niitä, jotka hän asettaa tilapäistä tahtoonsa täyttämään, ei alamaisella ole mitään turvaa. Rajaton yksinvaltiutus on toisin sanoen väkivalttiutta (= despotismia). Siirron siitä oikeusvaltioon muodostaa semmoinen yksinvalta, jossa hallitsija pysyy sekaantumatta tuomiovallan toimintaan; mutta silloinpa hän jo onkin valtansa rajoittanut, jos tämä pykälä löytyy itse valtiosäännössä ja sitä pidetään sitovana. Sen häilyväisyys sitä vastoin saattaa aina takaisin despotismiin.

Varsinaisessa oikeusvaltiossa taas, olkoonpa kansanomaisen perustuslain määräämässä kuningasvallassa tai vapaavaltiossa, sitoo hallitsijaa ja hallituksen valtaa ehdottomasti juuri laki, laki, joka ehkäisee kaikkinaisen mielivallan ja siten myöskin on kaikkein varminpana turvana, jopa itse hallitsijankin. Ei näet yksinvaltiaalla yleensä ole hänen mielivallastaan mitään varmaa turvaa, koska oikeastaan toinen mielivalta on yhtä pyhä kuin toinenkin ja milloin hyvänsä niinikään voi julistautua ylimmäksi vallaksi. Siitäpä, kuten historia osoittaa, yksinvalloissa, etenkin despootisissa, tapahtuvat tiheät väkivaltaiset keikkaukset itse valtaistumella. Ainoastaan todellinen, ehdottomasti sitova laki, joka on kaiken mielivallan vastakohta, suoja.

Rajattoman yksinvaltiuden kannalla, joka tosin sekin on asteena ihmiskunnan kehityksessä, olivat vanhat itämaiset suur-

valtiot, Egypti, Assyria, Babylonia, Persia. Vasta vanhassa Kreikassa, siis Euroopassa, kehittyi — supistuneen yksinvallan asteen kautta — varsinainen oikeusvaltio, jossa kaikkinaisen mielivallan sijaan astuu hallitustakin ehdottomasti sitova laki ja alamainen kohoo kansalaiseksi; orjat ovat yhteiskunnan ulkopuolella. Kreikan ja Persian valtava kamppaus 500 vuotta ennen Kristusta, kamppaus, jossa pienen Kreikan vapaat miehet vievät voiton hyökkäävän Persian suurkuninkaan äärettömistä laumoista, ratkaisee sitten historiallisesti tuon suuren kysymyksen: pitikö valtio perustua yksinvaltiuteen vai kansalaisvapauteen? Aasia valtiollisine aatteineen jäi entisilleen, Euroopan vapaus oli pelastettu. Miten tämä vapaus meidän maanosassamme sitten kehittyi, miten yksinvaltiuden syntyperältään aasialainen aate, aika ajoittain pyrittyään historian näyttämölle täälläkin, joutui kokonaan voitetuksi kannaksi kaikissa sivistysvaltioissa, siitä kertovat kirjavin kuvin näiden maiden historiat. Mutta mainittakoon tässä vielä — vanhimman historioitsijan, Herodotoksen, mukaan, — ikäänkuin esilauselmaksiksi aineemme esitykseen, mitä Persian suurkuninkaan hyökätessä Kreikkaan muuan hänen hovissaan palveleva kreikkalainen hänelle varoittaen lausui: "Hellaassa (Kreikassa) on köyhyys kansan synnynnäinen kaksoisveli, mutta kunto ja vapaus sen ansaittuna omaisuutena, jonka se on saavuttanut viisaudella ja lain voimalla; ja sillä torjuu Hellas päältänsä köyhyyden ja yksinvallan. — — Kaikkine vapauksineen eivät Kreikkalaiset kuitenkaan ole vapaita kaikessa; heitä hallitseepi eräs herra, jota he kunnioittavat ja tottelevat enemmän kuin sinun alamaisesi sinua, ja se herra on laki. Kaikki, mitä tämä herra heille käsklee, sen täyttävät he ehdottomasti, ja hän käsklee aina, etteivät he saa paeta tappelusta vihollisten paljoutta peljäten, vaan että heidän pitää vapautensa puolustajina pysyä rintamassa ja voittaa taikka kuolla."

Korkealle kehittyi sitten viljelys ja sivistys vapaan Kreikan kansan keskuudessa ja jäi perinnöksi Euroopalle, vieläpä joksikin aikaa tunkeutuen itse Aasiaankin. Tämän viljelyksen varsinaisena ytimenä on aina, huolimatta näennäisistä poikkeuksista, kansalaisvapaus. Yksinvaltiutus semmoisenaan ei ole missään kyennyt laskemaan mitään pysyväistä kulmakiiveä korkeammalle kehitykselle. Siltä puuttuu siihen ehdot, ja yhteiskunnan menestymistä varten on sen aina täytynyt tavalla tai toisella hellittää ohjaksia.

Kaksi valtaa löytyy kuitenkin vielä maantieteellisen Euroopan rajojen sisäpuolella, jotka valtio-opillisesti yhä ovat samalla asteella kuin äsken mainitut vanhat itämaiset valtakunnat. Nämä ovat Turkki ja Venäjä, molemmat, valtio-opillisesti katsoen, suorastaan aasialaista syntyperää. Ne euroopalaisen yhteiskunnallisen viljelyksen vesat, joita aika ajoin siihen on koetettu istuttaa, eivät semmoisessa raivaamattomassa peltomaassa ole hyvästi viihtyneet ajan pitkään. Itse maaperä on kääntöauralla muokattava.

Mitkä aurat siellä ovat olleet liikkeellä raivatakseen tuota maata ajanmukaiselle viljelykselle, siitä tahdomme tässä kirjassa antaa esityksen, puhuen niistä vallankumouksellisista liikkeistä

jotka tarkoittavat hallitusmuodon muuttamista enemmän kansanvaltaiseksi. Ensiksi vain muutamia pääpiirteitä Venäjän aikaisemmasta historiasta.

Valtakunnan perustus luetaan vuodesta 862 j. Kr. Taru tietää, että sen laskivat ruotsalaiset merirosvot, Ruurik nimisen päällikkönsä johdolla. Muuan hänen jälkeläisiään, Wladimir "suuri" († 1015) toi maahan Kristinuskon Konstantinopolista, silloisen Itä-Rooman keisarikunnan pääkaupungista, saman opin, joka yhä vieläkin on valtakunnan valtiokirkkona; ja kaste kävi jotenkin kussailematta: vastahakoiset ajettiin kaulaa myöten järviin ja jokiin, pappien soudellessa joukossa, syntyjä syviä lukien.

Myöhemmin hajosi valtakunta useampiin pieniin ruhtinaskuntiin. Nämä joutuivat kolmannentoista vuosisadan alkupuoliskolla Aasiasta samoilevien mongoolien eli tataarien vallan alle. Sitä kesti lähes 250 vuotta, ja tämä raskas ies se oli, joka teki lopun kaikesta varsinaisesta itsehallinnosta Venäjällä. Alkuansa oli näet täälläkin kyllä ollut kansalla olemassa oikeus saada äänensä kuuluihin maan asioissa. Puhumattakaan "mir"-laitoksesta eli talonpoikaiskunnasta, joka perustui maan yhteisomistukseen, lienee kansakouksissa ("vetshe") valittu ruhtinaitakin, ja Moskovan suuriruhtinaiden sanotaan toisinaan kutsuneen kokoon "zemskij sobor" in joka, kuten mainitaan toi esiin kansan tahdon koko maasta. Mutta tataariruhtinaat, "khaanit", hävittivät "vetshen" ja saattoivat "zemskij sobor" in peräti mitättömäksi, jättäen ainoastaan "mir"-laitoksen nimellisesti voimaan. Kansan suuri kantajoukko joutui itse teossa herrojen orjalliseen alamaisuuteen.

Moskovan suuriruhtinas Iivana Kolmas, joka tataarikhaanin vasallina oli vastannut khaanille tulevista veroista, yhdisti useimmat ruhtinaskunnat hallituksensa alle, kukisti v. 1478 mahtavan Novgorodinkin itsenäisyyden ja vapautti viimein (1480) isänmaansa tataarien ikeestä. Mutta näiden perustama rajaton yksinvaltius jäi nyt perinnöksi venäläisillekin hallitsijoille, jotka eivät enää tahtoneet tietää mitään kansalaistensa muinaisista oikeuksista. Venäjä oli tataarivallan takia jäänyt ulkopuolelle Länsi-Euroopan kehitystä, ja pysyi semmoisena.

Iivana Kolmannen pojanpoika Iivana Neljäs otti (1547) arvoniemkseen *tsaari*, jolla nimityksellä vanhassa venäläisessä raamatussa merkitään Judean, Assyrian, Egyptin ja Babyloonian itsevaltiaita. Hän lisäsi valtakuntaa laajoilla valloituksilla, jäljitellen sotatavasaankin häikäilemättä vanhojen assyrialaiden ja babyloonialaiden kuninkaiden kauheata ohjelmaa, josta luemme raamatussa. Historia on antanut hänelle nimen "hirmuinen", joka kenties ei paljon poikkeakaan "tsaarin" alkuperäisestä merkityksestä. Venäjä oli nyt, sanalla sanoen, täydellinen despooti-valtakunta itämaalaiseen malliin. "Mir"-laitoskin eli talonpoikaiskunta oli menettänyt periaatteellisen merkityksensä. Vanhempina aikoina voi näet vielä talonpoika pitää itseään maan alkuperäisenä omistajana, vaikka tosin ei yksityisenä henkilönä ollen, vaan jäsenenä kunnassa, joka niin aatelismiehen valtaalueella kuin tavallisesti olikin niin

sanoaksemme virallinen omistaja ja vastasi kaikista veroista ja jota isällisesti hallitsi "staarosta" kylänvanhin, "vanhimpain" avulla, aivan niinkuin perhettänsä patriarkan tavalla hallitsi perheenisä. Mutta nyt olivat talonpojat tulleet n. k. "*glebae adscripti*" kiinnitetyiksi turpeeseen, s. o. he eivät saaneet mielensä mukaan muuttaa kunnastaan pois, koska he sen kautta vaikeuttivat aatelismiehen sotapalvelusta tsaarille. Maaorjuus kaikessa kauheudessaan oli astunut voimaan. Sisällisesti pysyi kyllä kunta ja perhe entisellään, mutta aatelismiehen lisääntynyt sotapalvelus ynnä muu valtiollinen velvollisuus lisäsi kunnan verovelvollisuutta; ja siitäpä nyt kokonainen sarja mielivaltaa. Itse teossa ei aatelismieskään ollut muuta kuin itsevaltiaan tsaarin orja; sillä hänenkin tuli ehdottomasti totella, saapua tsaarin palvelukseen niin ja niin monen miehen kanssa j. n. e.; mutta hänen periaatteellista orjallisuuttaan pyyhkäistiin pois jäniksen käpälällä: hän sai puolestaan hallita melkein itsevaltiaasti omalla alueellaan. Niinkuin tsaari omisti valtakunnan maakuntineen, alamaisineen päivineen, niin omisti aatelismies toisessa asteessa alueensa kuntineen, talonpoikineen päivineen. Sitä vaati "pyhän Venäjän" etu, valtio perustui tähän järjestelmään, sen lujuus, valta ja loisto oli siitä riippuvainen. Tsaari kuritti tarpeen vaatiessa aatelismiehiään, nämä piiskauttivat voutejaan ja starostejaan, nämä puolestaan kuntalaisiaan, s. o. perheen isäntiä ja nämät viimein vaimojaan ja lapsiaan. Orjanruoska heilui kaikkialla, ankarimmin kuitenkin säälimättömien voutien käsissä. Talonpoikais-parka oli vaimoineen lapsineen joutunut kokonaan herransa mielivallan alaiseksi, hänen omaisuudekseen. Talonpoikain joukosta tämä sitten valitsi huoneorjansaakin, joita mahtavan pohatan talossa vilisi sadottain.

Naisen asema oli täydellisesti itämaalainen, niin ylhäällä kuin alhaallakin, hän oli miehensä vallassa, kävi ukona likkuessaan huntu naamalla ja asui kotona eri huoneustossa, "naiselassa", milloin tämmöistä oli. Mies kuritti häntä kuin koiraa, eikä hän pannut sitä pahakseenkaan, se kuului asiaan, olipa rakkauden merkinäkin. Itse tsaarin puolisosokin tyttärineen eli oikeastaan vankielämä. Kuoleman mies oli se mies, joka sattui näkemään tsaarinan paljaat kasvot. Itämaalaista despotismia, hirmuvaltaa kaikkialla!

Ruurikin ruhtinassuku sammui miehiseltä puoleltaan v. 1608, ja kauheita sotia valtaistuimesta seurasi, kunnes *Mikael Romanoff* bojaarinen (korkeimpain ylimysten) suostumuksella peri vallan (1613).

Hänen pojanpoikansa oli Pietari Ensimmäinen (1682 - 1725). Meidän täytyy otaksua, että lukijamme pääasiassa tuntevat tämän "Pietari suuren" politiikan: miten hän, lisätäkseen valtakuntansa vaikutusta Länsi-Euroopan valtain rinnalla, himosi sille alaa ja satamia Itämeren rannoilla, kävi sentähden sotaa Ruotsia vastaan ja vei tältä Itämeren maakunnat ja Itä-Suomen ("Iso-viha"), rakennutti Pietarin kaupungin ja otti keisarin arvonimen; miten hän samaa tarkoitusta varten, käyden itse koulua Euroopassa ja kutsuen taitavia Lännen miehiä Venäjälle, tahtoi istuttaa länsimaiden

kulttuurin valtakuntaansa. Tämä pyrintö oli kiitettävä; mutta länsimaiden viljelys ei niin ilman mitäkään soveltunut tuohon itämaiseen maaperään, josta vasta annoimme pienen kuvan. Siihen olisi vaadittu inhimillisempi hallitustapa, mutta suuri Pietari taasen ei millään mokomin aikunut luopua omasta vallastaan, ei hiuskarvaakaan. Päin vastoin vahvisti uusi keisari äärettömällä valanhimollaan — samalla kun hän repi hunnut naisten kasvoilta ja leikkautti bojaariensa pitkän kansallisen parran ja perusti teknillisiä kouluja länsimaiden malliin — vieläkin itsevaltiuden. Aatelista alkoi syntyä luokitettu virkamiehistö, keisarille yhä nöyrempi, kansalle yhä ynseämpi monihampainen ratas valtiokoneistossa. Mutta Euroopan aineellisen viljelyksen kanssa, niin pinta-puolisesti kuin se koskettikin venäläistä elämää ja yhteiskunnan, aukesivat yhtä-kaikki myöskin portit muutamille henkisille virtauksille. Jos mahtava keisari olisi tietänyt, että näiden joukossa oli niitäkin, jotka kalvoivat yksinvaltiuden juuria ja viimein kaikissa Euroopan valtioissa johtivat sen lopulliseen kumoamiseen ja korkeamman oikeusvaltion tunnustamiseen kaikkialla, niin hän kenties ei olisi ollut niin karkäs murtamaan sitä muuria, joka piti hänen kansaansa erillään muusta Euroopasta.*) Mutta arpa oli nyt heitetty, ensimmäinen perustus laskettu sille yhteiskunnalliselle kehitykselle, joka meidän päivinämme on saattanut tsaarikunnan vallankumouksen partaalle.

Pietarin tyttären Elisabethin hallitessa (1741—1762) käytiin uudestaan sotaa Ruotsia vastaan ja vallotettiin Suomi Kymijokeen asti ("Pikkuviha"). Venäjä oli tullut suurvallaksi.

V. 1762—1796 hallitsi kuuluisa Katariina Toinen, joka oli Pietari Suuren toisen tyttären pojan (Piejari Kolmannen, jonka hän syöksi valtaistuimelta ja nähtävästi murhautti) leski ja kotoisin Saksasta. Hän jatkoi Pietarin politiikkaa, yhdistäen m. m. valtakuntaansa koko nykyisen Länsi-Venäjän, — joka vietiin Puolalta (toiset osat tästä onnettomasta maasta veivät Itävalta ja Preussi), — ja paikallisessa hallinnossa noudattaen vapaamielisiä periaatteita, jotka eivät kuitenkaan johtaneet muuhun, kuin että aatelin asema vahvistui ja rupesi tuntumaan itsenäisemmältä. Sama surkea ristiriita länsimaisen vapaan katsantotavan ja aasialaisen hallitustavan välillä kuin Pietarin aikana! Katariina ihasteli niitä korkeita vapauden aatteita, jotka virittivät Ranskan suuren vallankumouksen, minkä kautta tämän maan sorretti rahvas katkaisi kahleensa ja hukutti ne sortajainsa vereen. Mutta Katariina piti näitä aatteita kamariviisautenaan. Mielistellen aatelia teki hän talonpojat maaorjiksi niissäkin osissa valtakuntaa, joissa he olivat pysyneet verrattain vapaina, ja kukisti valtansa alle muutamats pienet vapaat, kasakkain perustamat sotilaskunnat, jotka tähän asti olivat sitkeästi taistelleet itsenäisyytensä puolesta.

*) Pietarin uudistukset synnyttivät myös vanhoillisen puolueen, jonka hän julmuudella kukisti, mutta joka tavallaan kummittelee nykyisessä mahdassavassa panslavismissä, josta luemme edempänä tässä kirjassa.

“Venäjän ylpeän rouvan“ ympärillä hovissa vilisi vapaamielisiä utkomaalaisia, joiden silmäin edessä hän nyrpisti nenäänsä niille aasialaisille periaatteille, joihin Venäjän itsevaltiaskunta perustui ja joita hän käytännössä noudatti. Mutta Katariinan persoonalliset mielipiteet tarttuivat. Korkeammissa luokissa levisivät ne varsin sukkelaasti, ja se siemen, jonka jo Pietari Ensimmäinen oli yastoin tahtoansa kylvänyt, rupesi itämään — vallankumouksen siemen.

Niinpä se kapinallinen liike, joka tätä nykyä kovasti tärisyttää itsevaltiuden istuinta Venäjällä, ei ole aivan eilispäivän lapsi. Sillä on juurensa entisyydessä, mutta syvimmat tietysti siinä yhteiskunnallisessa kurjuudessa, jonka sama itsevaltius on luonut ympärilleen.

II.

Kapinaliike Aleksanteri Ensimmäisen aikana.

“Joulukuulaiset”.

Mitään varsinaista vallankumoushommaa vapaamieliseen suuntaan, jonka tarkoitus olisi ollut tajuttuna, ei kuitenkaan Pietarin eikä Katariinankaan aikana syntynyt. Se oli tietopuolista viisastelemista sivistyneimmissä piireissä ja yksi ja toinen huokaus niiden alapuolella. Käytännössä kannatettiin yksinvaltaa. Ne “vallankumoukset”, joita tiheästi kyllä tapahtui, koskivat yksinvaltiaan persoonaa, ei itse järjestelmää. Toinen pois, toinen yhtä hyvä sijaan; mielivalta mielivaltaa vastaan. Näin oli — samaan tapaan kuin tuhka tiheään entisinä aikoina — Katariinan edeltäjä, hänen miehensä Pietari Kolmas, syösty valtaistuimelta ja pari päivää myöhemmin “ankaran vatsataudin” kautta passitettu parempaan maailmaan; näin päätti päivänsä hänen poikansa ja seuraajansa Paavali (1796—1801), joka kuristettiin kuoliaaksi omassa makuuhuoneessaan. Tällaiset väkivaltaiset hallitsijamuutokset ilman aatteellista tarkoituspäätä eivät ansaitse vallankumouksen nimeä. Järjestelmä pysyi entisellään niin kauvan kuin ei kosketettu itse yksivaltiuuden periaatetta. Vasta Ranskan suuren vallankumouksen jälkeen aljettiin Venäjälläkin siellä täällä vakavamasti ajatella toisen hallitusmuodon mahdollisuutta, ja silminnähettävää on, että Aleksanteri Ensimmäisen (1804—1825) tunnettuun vapaamielisyyteen, joka ohjelmoitsi hänen hallituskautensa alkupuoliskoa, tällaiset harrastukset vaikuttivat. Tiedämmekin kaikki, miten esim. v. 1808 valloitettu Suomi sai pitää hallitusmuotonsa, perustuslakinsa. Aleksanteri näki, että suomalaisten sitkeä vastarinta oli ollut taistelua vapauden puolesta. Ei saanut mennä hukkaan se veri, joka oli vuodatettu samankaltaisen aatteen palveluksessa kuin mikä asui hänenkin sielunsa pohjalla. Ja toiselta puolen tiesi keisari, että Napoleon Ensimmäinen, Suomen valloituksen aiheuttaja, niin yksinvaltiaaksi kuin olikin käynyt, oli Ranskan vallankumouksen lapsi ja että hän, itse teossa tämän aatteiden palveluksessa, oli vapautetun kansan johtajana kaatanut kumoon monta häpeällisen sorron valtaistuinta Euroopassa, viimeiseksi Espaniassa. Sanalla sanoen: Aleksanteri Ensimmäinen noudatti po-

litiikassaan Suomea kohtaan ajanhenkeä, joka oli valaissut hänenkin sielunsa.

Mutta ajat muuttuivat, Napoleonista, Ranskan vallankumouksen kasvatista, tuli Aleksanterin leppymätön vihollinen, ja Ranskan armeija, entinen vallankumouksen armeija, eurooppalaisine pakkoliittolaisineen tunkeusi Venäjän maan sydämeen. Nousukas Ranskan valtaistuimella oli vapauden suurtyöstään ylpeän kansansa kanssa käynyt muun Europan vitsaukseksi. Vastavaikutus seurasi, — Venäjän puolelta aluksi omituisella, omien kaupunkien ja kylien, vanhan pyhän Moskovankin polttamisella, niin että pakkaneen ja nälkä vihollisen voitti, hyvin vähässä mitassa tavalliset aseet. Ei voi kuitenkaan kieltää ett'ei vanhoillisessakin Venäjässä moniaalla, itseppä sorronalaisessa rahvaassakin, olisi hädän hetkellä ilmennyt isänmaanrakkautta. Aleksanterin sieluun rupesi tunkeutumaan outoa salaperäisyyttä, mystisismiä, joka ei ollut sukua vapaille aatteille. Mutta Napoleonista vastaan alkaneen jättiläiskamppauksen kestäessä — ottihan siihen, kuten kaikki tiedämme, lähes koko Eurooppa osaa — tuli Venäjä yhtäkaikki läheisempään yhteyteen Länsi-Euroopan kanssa, kuin se koskaan ennen oli ollut, ja sodan siirtyessä Ranskan alueelle aukeni venäläisille sotajoukoille ihka uusi maailma. Jo Saksassa näkivät ne idän upseerit, jotka katselivat öloja ympärillään, mitä tämä kansa itse, kun se nousee taisteluun, huolimatta kehnosta hallituksesta, voi saada aikaan poistaakseen päältään vierasta iestä, jonka alle oma hallitus on nöyrytnyt.*). Mutta Ranskan rajojen sisäpuolella huomasivat he aivan silmänsä alla seuraukset kansan vapautuksesta vallankumouksen kautta. He näkivät kansan, jota ennen oli kahlehtinut samansuuntainen ies tunnottoman itsevaltiuden ja etuoikeutettujen säätyjen puolelta kuin mikä heidän omaa isänmaatansa yhä häpäisi, — näkivät kansan, joka sorrosta raivostuneena oli omin päinsä, järjestymättömänä noussut hurjaan vastarintaan, pannen alttiiksi ainoan, mikä oli sen omaa, nimittäin henkensä, taistelussa ihmisoikeudestaan, — näkivät kansan, joka juuri epätoivonsa kautta oli käynyt vastustamattomaksi, mestauttaneet nahjuksen ja raukan, joka edusti yksinvaltiutta, ja nuo kaikki, jotka pöyhistelivät tämän vihatussa valossa, — näkivät kansan, joka, huolimatta kokemattomuudestaan, surkeista erehdyksistään ja liioittelustaan taistelussa kuitenkin oli vanhan raunioille rakentanut uuden valtiojärjestyksen. Täytyihän näet Ludovik Kahdeksannentoistakin, mestatun kuninkaan veljen, jonka liittoutuneet Euroopan hallitsijat — Napoleonin vihdoin (1815) tultua kukiste-

*) Kerrotaan tähän nähden kasku Napoleonista. Vankina vihdoin St Helenan saarella, kysyi hän näet kerran ympäristöltään, kenen he oikeastaan arvelivat kukistaneen hänet. Arveltiin useita mainioita Euroopan kenraaleja, preussiläistä Blücheriä, englantilaista Wellingtonia y. m. Kohoitellen olkapäitään vastasi Napoleon: "Minua ei ole kukistanut kukaan muu kuin saksalainen professori *Fichte* ylioppilaineen. Hänen *Puheensa Saksan kansalle* — lukekaa ne — avasivat kansojen silmät ruhtinaiden torkkuessa. Miekkan terä on vapaan sotamiehen päässä.

tuksi — olivat nostattaneet Ranskan kuninkaaksi, allekirjoittaa perustuslaki, jonka kautta kansan, varsinaisen kansan vapaus ja ihmisoikeudet jäivät turvatuiksi ja itse vallankumouksen tärkeimmät tulokset pysymään. Olivatpa niinkään Venäjän upseerit pitkällisessä taistelussa Napoleonin johtamia vallankumouksen vapaita poikia vastaan saaneet aivan kyllikseen kokea mihin tuommoinen kansa kelpaa — “miekan terä on *vapaan* sotamiehen päässä.”

Tämä koulunkäynti Länsi-Euroopassa ja etenkin Ranskassa se oli, joka uudestaan viritti vapauden hengen Venäjän ajattelevissa piireissä. Sen pellan, johon siemen oli pudonnut Pietari Ensimmäisen ja Katariina Toisen aikana, lannoittivat nuo älykkäät upseerit, jotka nyt palasivat kotiin kansanvaltaisesta Länneestä, tehden paljon-merkittäviä vertauksia tämän Lännen ja kotimaisten olojen välillä. Mitä näkivät he kotonaan? Maan ja kansan taluttuna itsevaltiuden mielivallan alle, mieli- ja sortovallan, joka teki kaiken kehityksen mahdottomaksi. Kansan suuri enemmistö oli turpeeseen kytkettyjä, lain puolelta turvattomia orjia, joilla ei ollut mitään muuta inhimillistä oikeutta kuin se, että saivat sotia ja kuolla tsaarin puolesta, tämän ollessa vaarassa, ja joita sen tähden, niinkuin muinoin Persian suurkuninkaan sotamiehiä, monasti täytyi ajaa toppeluun ruoskalla.

Korkeimmat, etuoikeutetut luokat — nekin alku-periaatteellisesti orjan asemassa tsaariin verraten, — omasivat kaikki ne oikeudet, joita oli olemassa, ja käyttivät harvoilla poikkeuksilla valtaansa väärin, voidakseen elää yksinomaan nautintojaan ja ylöllisyyttään varten. Ja ylinnä tsaari, yksinvalti, joka itse hukui valtansa syvyyteen ja jonka mahtia sentähden suureksi, ellei suurimmaksi osaksi käyttivät suosikit ja heidän kätyrinsä, etupäässä omaksi, hyvin harvoin kansan hyödyksi ja eduksi.

Tällaista oli kotona, toista kaukaisessa Lännessä. Innostuksissa Ranskan esimerkistä ruvettiin korkeammassa piireissä, joissa palanneet upseerit liikkui, uneksimaan uutta järjestystä Venäjällekin, ja siihen antoi lisää sytykettä ja aihetta keisarin mystisismi ja kallistuminen vanhoillisuuteen, jota hänen hoviinsa hiipineet kelvottomat suosikit olivat lietsomassa.*) Tiedettiin, että

*) Näiden suosikkien joukosta on tullut erittäin kuuluisaksi Araktshejeff, eräs kenraali, “jonka voitot on kirjoitettu sotamiesten selkiin ja joka Aleksanteri Ensimmäisen viimeisinä aikoina hallitsi koko Venäjän valtakuntaa”, kuten A. Herzen Muistelmiensa III:ssa osassa lausuu. Lainaamme siitä lyhennettynä seuraavan kuvaavan kertomuksen:

Araktshejeffin maaorjat muutamalla hänen tilallaan olivat murhanneet hänen rakastajattarensa, joka itse oli orjatar, mutta “korkean asemansa” tähden arveli olevansa oikeutettu räökkäämään toisia orjia ja ilmiannoillaan toimittamaan heille lisää räökkäystä kauhean rakastajansa käskystä. Tämän naisen murhasi kokki, mutta toiset eivät ilmi-antaneet tätä. Rakastunut Araktshejeff (hän oli silloin jo 60 v. vanha) tahtoi kuitenkin kostaa, heitti valtakunnan ohjaketut tuuliajolle ja matkusti itse paikalle. Syyllinen oli saatava ilmi. Kesellä kidutuskoneita, verivirtoja ja räkkätyjen kuolinhuutoja istui Araktshejeff, rakastajattarensa verinen huivi päässään, kirjoittaen tunteellista kirjettä keisarille. Keisari vastasi: “Tule etsimään lohdutusta

alkuaan vapaamielinen Aleksanteri ei enää ottanut kuuleviin korviin muistutuksia entisyydestään, ettei hän m. m. aikonut kutsua kokoon Suomenmaan valtiopäiviä, ettei siten Venäjälläkään ollut hänestä mitään toiveita. Tämä kiihdytti tyytymättömyyttä, ja Pietarin loistavissa saleissa keskusteltiin kursailematta parannuksista, kansanedustuksesta ja konstitutsioonista, kansanomaisen perustuslain sitomasta hallitusmuodosta.

Mutta tuumasta on niin monessa ihmisessä pitkä toimeen. Vallankumous jäi useimmissa hurskaaksi toivomukseksi, tietopuoliseksi viisastelemiseksi,

Oli kuitenkin niitä, jotka olivat menneet pitemmälle. Heti palattuaan Lännestä, olivat muutamat innokkaimmat upseerit ryhtyneet perustamaan yhdistyksiä, joiden tuli ottaa kumoushankkeet toimekseen. Näiden yhdistysten joukosta mainittakoon n. s. "Yhteishyvän valiokunta", — nimi oli lainattu Ranskan vallankumouksesta. — Mutta tässä, niinkuin ylimalkain muissakin, ilmestyi pian kyllä erimielisyyttä. Toiset, maltillisemmat, tahtoivat ainoastaan, että käytettävissä olevilla luvallisilla keinoilla saatettaisiin ja autettaisiin hallitusta poistamaan epäkohdat ja aikaansaamaan parannuksia, kunnes itse hallitustapakin tulisi askel askeleelta muutetuksi siihen suuntaan. Toiset taas, jyrkkämieliset, vaativat että ensiksi hallitustapa, itse oleellinen järjestelmä, vaihdettaisiin toiseen, vapaamieliseen, joka sitten saisi panna yhteiskunnan puhdistuksen toimeen. Tämän erimielisyyden johdosta hajosi "Yhteishyvän valiokunta" eräässä kokouksessa helmikuussa v. 1821. Mutta sen sijaan muodostui tämän liiton kiivaimmista aineksista kaksi uutta yhdistystä, "pohjoinen" ja "eteläinen", joilla molemmilla oli jyrkkä, määrätty, selväpiirteinen ohjelma nimittäin; ilmikapina. Tuo tilinvapaa itsevaltius oli kerrassaankin hävitettävä ja sen sijaan asetettava kansanvalitsema ja kansallinen hallitus. Leikinteko oli nyt jo kaukana. Ensinnä supistivat pohjoisen

ystäväsi sydämellä." — On arveltu, että Aleksanterilla ennen kuolemaansa oli vettä aivoissa.

Mutta syyllistä ei saanut Araktshejeff ilmi. Raivoissaan tuli hän lähimpään kuvernementtikaupunkiin, Novgorodiin, ja uusi tutkinto kuvernöörin toimesta alkoi. Yhdeksättäkymmentä ihmistä vangittiin, kaupunkilaisiakin, jotka olivat lausuneet joitakin, vaikkapa kuinka vähäpätöisiä arveluja. Matkustajia pidätettiin ja heitettiin vankeuteen, jossa saivat istua viikkokausia. Asukkaat kätkeytyivät koteihinsa. Kuvernöörin virkahuoneen lähin suoja oli kidutuskamarina. Aamusta iltaan kuului sieltä sydäntä-särkeviä tuskanhuutoja. Poliisimestarikin, joka muuten ei suinkaan ketään hemmoitellut, vihdoin väsyi. Oli piiskattavana eräs viimeisessä raskaudentilassa oleva nainen, ja poliisimestari rupesi rukoilemaan hänen puolestaan. Kuvernööri raivostui ja uhkasi virkaerolla ja vangitsi hänet. Naista kidutettiin; hän ei tietänyt mitään, mutta hän kuoli. Aleksanterin myös kohta kuoltua ja tietämättä miten asiat nyt päätyisivät, tekivät kiduttajat viimeisen ponnistuksen ja saivat syyllisen tietoonsa. Hänen rangaistuksensa alkoi tietysti solmuruoskalla. Mutta kesken riemua tuli käsky Nikolailta, että kiduttajat olivat vedettävät oikeuteen ja tutkinto itse asiassa vastaiseksi keskeytettävä. Kuvernööri haastettiin senaatin eteen. Tämäkään ei voinut julistaa häntä vapaaksi. Mutta Nikolain kruunauksessa julistettiin yleinen anteeksi-anto ja kuvernööri pääsi siten rangaistuksesta.

yhdistyksen johtajat aikeensa kansanomaisen perustuslain sitoman ja rajattoman monarkiaan saamiseen, samalla kun etelän miehet mutkittelematta vaativat vapaa eli-tasavaltaa; mutta lopuksi sovittiin väli niin, että, jos kapina onnistuisi, Aleksanteri Ensimmäiselle tarjottaisiin kruunu perustuslaillisenä hallitsijana, mutta että, jos hän ei tähän tyytyisi, koko hänen huonekuntansa julistettaisiin menettäneeksi valtaistuimensa, jonka sijaan astuisi liitto-tasavalta.

Eteläisen yhdistyksen johtavana sieluna oli eversti Pestel, Vjatkan rykmentin komentaja ja etelä armeijan päällikön, ruhtinas Wittgensteinin, apulantti; hänen rinnallaan ja läheisimpinä auttajinaan kymmenkunta kenraalia ja rykmentin komentajaa, niiden joukossa ponteva Bestusheff-Rjumin, ruhtinas Wolhonski, everstit Narishkin ja Artamon Muravjeff, veljekset, everstiluutnantit Sergei ja Matvei Muravjeff-Apostol. Yhdistyksen johtokunta majaili Tulkinissa, eteläarmeijan pääkorterissa, ja sieltä lähtien sai Bestusheff-Rjumin tietoonsa toisenkin salaisen yhdistyksen: "Yhdistyneet slaavilaiset", jossa myöskin oli jäseniä armeijasta. Sen ohessa oli Bestusheff-Rjumin aikaansaanut yhteyden salaisten puolalaisten seurain kanssa, jotka pyrkivät Puolan vapauttamiseen Venäjästä. Nämä eivät tahtoneet mitään tietää Venäläisten liittotasavallasta, mutta yhtä kaikki sovittiin niin, että puolalaiset kohoittaisivat kapinalippunsa samalla kertaa kuin Pestel ja hänen liittolaisensa eteläarmeijassa, jonka jälkeen Puola saisi selvittää asiansa omin päin. Ensiksi oli suuriruhtinas Konstantin Paulovitsh, keisarin veli ja Puolan varakuningas, vangittava.

Pohjoista yhdistystä johti runoilija Rylejeff, ja jäsenten joukossa oli koko joukko korkeita upseereja ja muuta ylhäisöä, niinkuin ruhtinas Trubetskoi, etevimmän kaartin komentaja, ruhtinas Odojevski, joka palveli hovissa, yliprokuraattori senaatissa, Krasnokutski, suomalaisen rykmentin päällikkö Mitkoff y. m.

Suunnitelmasta sovittiin nyt näin: Kun keisari v. 1826 saapuisi eteläarmeijan manöövereihin, otettaisiin hänet vangiksi, jonka jälkeen liittolaiset miehittäisivät linnoitetun Bobruiskin kaupungin ja saattaisivat itsensä yhteyteen Varsovan ja Pietarin kanssa, jossa heidän toverinsa heti julistautuisivat yhtyvänsä kapinaan ja kaappaisivat kiinni mahtavimmat vastustajat Varsovassa, kuten sanottu, keisarin veljen. — Alussa vuotta 1826 pidettäisiin ensiksi suuri kokous, jossa kullekin annettaisiin osa ja määrättäisiin paikka tuota tärkeää hetkeä varten.

Tuuma oli kaikessa rohkeudessaan hyvin harkittu ja perustui oikeastaan siihen tosiseikkaan, että viranomaiset Venäjällä eivät edes osanneet mitään semmoista aavistaa; sitä olisi pidetty naurettavana mahdollisuutena. Senpä tähden poliisikin vielä tähän aikaan oli höllä, ja vahtia linnoissa ja hovissa pidettiin melkein vain näöksi. Vallankumous itsevaltiuden kukistamiseen asti ei ollut niinkään mahdoton toteuttaa; mutta toinen asia oli, tokko silloisilla henkisillä voimilla Venäjällä voitaisiin mitään pysyväisempää rakentaa kukistetun raunioille.

Niin, tuuma semmoisenaan ei ollut mahdoton panna toimeen. Mutta tulipa vielä tapaus, jota vallankumoojat eivät olleet odottaneet. 1825 vuoden lopulla sairastui näet keisari Aleksanteri Ensimmäinen ja kuoli aivan äkkiarvaamatta Taganrogissa Etelä-Venäjällä matkalla Krim-niemelle. Sillä oli salaliittolaisten varsinainen suunnitelma kaadettu kumoon, he kun näet eivät olleet ryhtyneet mihinkään toimiin vallankumouksen perille ajamiseksi heti.

Tästä huolimatta päättivät liiton johtajat nyt, ilman sen pitemmältä päättään kääntelemättä, käydä asiaan käsiksi, maksoi mitä maksoi.

He voivat käyttää hyväkseen muutamaa seikkaa. Oli näet Aleksanterin kuoltua olemassa epävarmuus itse vallanperimyksestä.

Lapsetonna ollen oli keisari kaikessa hiljaisuudessa määrännyt seuraajakseen nuoremman veljensä Nikolain, eikä vanhempaa Konstantiinia, siitä syystä, että tämä itse oli asiat niin asettanut. Konstantin oli näet, erottuaan ensimmäisestä puolisostaan, eräästä saksalaisesta prinsessasta, nainut muutaman puolalaisen kreivittären, joka muka ei sopinut valtaistuimelle. Mutta Konstantinin luopumus oli jäänyt julistamatta, vieläpä suurimmaksi salaisuudeksi, ja Aleksanteri oli — kenties toivoen, että Konstantin vielä taipuisi eroamaan kreivittärestään ja siten käymään mahdolliseksi valtaistuimelle — tallentanut asiakirjan Nikolain nimityksestä Moskovan metropoliitan luokse. Ei varmaan tiedetä, tunsiko Nikolai tämän asiakirjan sisällyksen; mutta oli miten oli, teki hän nyt Pietarissa uskollisuudenvalan Konstantiinille, samaan aikaan kuin Konstantin puolestaan Varsovassa, julistaen luopumuksensa, vannoi uskollisuutta Nikolaille ja vannotti sikäläisen väestönkin. Tällä tavalla oli joulukuun 26 päivänä Venäjällä kaksi tsaaria, joista toinen tunnustettiin toisaalla, toinen toisaalla. Moskovassa esim. kehoitti kenraalikuvernööri virkamiehiä vannomaan uskollisuuttansa Konstantiinille, mutta metropoliitta kieltäytyi sanelemasta valaa, selittäen tuntevansa salaisuuden, joka teki Konstantiinille vannotun valan mitättömäksi.

Tätä yleistä hämmennystä päättivät salaliittolaiset käyttää hyväkseen.

Joulukuun 26 päivän kuluessa saapui Varsovasta Pietariin pikälähetti, tuoden ilmoituksen Konstantiinin julkisesta luopumuksesta. Sen johdosta oli virkamiehiltä seuraavana päivänä kello 7 aamulla vaadittava vala Nikolaille. Tästä sai Rylejeff tiedon vasta edellisenä iltana mainitun yliprokuraattorin Krasnokutskin kautta. Salaliittolaiset päättivät aikaisin aamulla kokoontua suurelle avonaiselle torille senaatin edustalla, saattaa sinne kaikki sotajoukot joita voisivat yllyttää mukaansa, ja sitten näiden ja tyytymättömien siviilihenkilöiden avulla pakoittaa Nikolain ja senaatin julistamaan manifestin väliaikaisen hallituksen asettamisesta, kunnes kansan edustajia eri osista maata ennätettäisiin kutsua kokoon perustuslain säätämistä varten.

Ennen aamun koittoa joulukuun 27 päivänä herättivät moskovalaisen rykmentin, merikaartin ja muutamien muiden rykmenttien upseerit sotamiehensä ja käskivät heidän syöstä ulos. Korkein päällystö, saatuaan vihiä asiasta, koetti estää sotamiehiä, mutta upseerien onnistui saada muutamat mukaansa ja saattaa heidät mainitulle paikalle. Siinä on Pietari Suuren mahtava ratsupatsas. Sen ympärille muodosti kapinallinen sotaväki, johon yhdistyi iso joukko aseellisia siviilihenkilöitä, neliskulman. Eläköötä huudettiin vapaudelle ja uudelle valtiosäännölle, konstitusioonille.*) Nikolai oli tulisella kiireellä asettanut heitä vastaan muuta sotaväkeä, mutta — tuntematta liikkeen laajuutta ja todellista tarkoitusta — antoi hän ensiksi Pietarin metropoliitan kehoittaa kapinoitsijoita riisumaan aseensa. Nämä puolestaan kehoittivat kohteliaasti metropoliittaa poistumaan paikalta, joka tapahtuihin. Sitten tuli ratsastaen siihen pääkaupungin kenraalikuvernööri, kenraali Miloradovitsh, joka käski kapinoitsijat hajaantumaan. Kiväärinkuula kaasi hänet kuoliina paikalle.

Silloin antoi Nikolai, joka itse oli väkensä joukossa, käskyn hevosväelle hyökkäämään. Kolme kertaa vietiin tämä kapinoitsijain neliskulmaa vastaan, mutta syöstiin joka kerta tappiolla takaisin. Nyt tuli tykkiväen vuoro. Kanoonat oli ladattu raehaulilla, niiden suut käännettiin kapinaväkeä vastaan, joka kuitenkin ei väistynyt. Kuului lauskomentosana hevosväelle, mutta eipä heti ammuttukaan. Raivoissaan ärjäsi komentava upseeri tykkisotamiehelle, jonka olisi tullut laukaista etumaisin kanoota: "Kuulitko käskyn?" — "Kyllä, kyllä, teidän armonne — — — mutta — — — ovathan he omaisiamme." Siinä ei kuitenkaan epäröiminen auttanut. Parin minuutin päästä sühahti parvi raehaulia kapinoitsijain joukkoon, kaataen heistä useampia kuolleina ja haavoitettuna maahan. Toiset puolustautuivat miehuullisesti, mutta eivät lopulta mitään voineet hallituksen sotaväen ylivoimaa vastaan. Kello 10 aikaan aamupäivällä oli vastarinta murrettu ja Nikolai varmana voittajana.

Tämän tapahtuessa pääkaupungissa, olivat Pestel ja veljekset Muravjeff-Apostol eteläarmeijassa jo tulleet vangituiksi. Eteläisen yhdistyksen jäsenistä oli kaksi ruvennut kavaltaajaksi ja ilmiäntaneet toverinsa, jonka jälkeen noiden kolmen johtajan vangitseminen heti tapahtui. Mutta joukko alempia upseeria, jotka kuuluivat "Yhdistyneiden slaavilaisten" seuraan, tarttuivat aseisiin ja vapauttivat veljekset Muravjeff-Apostol. Pestel oli jo viety pois; hänet täytyi jättää vihollisen käsiin.

Sergej Muravjeff-Apostol asettui muutamien sotajoukkojen etupäähän ja miehitti Vassilkoffin kaupungin, tehden parastaan kootakseen sinne yhä enemmän sotaväkeä, joita elähytti sama ka-

*) Tämä sana äännetään venäjän kielessä: "konstituutsia", Sotamiehet luulivat, tuntematta sen oikeaa merkitystä, että sillä tarkoitettiin Konstantiin puolisoa, jolle siis täyttää kurkkua hurrasivat, arvellen että kapina koski Nikolaita mieskohtaisesti.

pinanhenki. Mutta ennen hänen ehdittyään saada puolelleen mitään isompaa joukkoa, hyökkäsi hänen kimppuunsa kenraali Rot-hin "lainkuuliainen" osasto, pakottaen hänet tappeluun. Murav-jeff-Apostol kaatui haavoitettuna, hänen väkensä hajaantui lyhyen tappelun perästä, hän itse ystävineen joutui vankeuteen.

"Joulukuun vallankumous" oli päättänyt vastakkaiseen tulokseen, Nikolai oli itsevaltiaana.

Hirveä oli se kosto, joka "Joulukuulaisia", "dekabristeja" (joulukuu = dekabra) kohtasi. He olivat uskaltaneet uneksia vapaata Venäjää, talonpoikain vapauttamista maaorjuudesta; lainasettamista itsevaltiuden mielivallan sijaan ja hallittujen osallisuutta niiden lakien säätämiseen, joiden mukaan heitä hallittiin. Mutta mitään senkaltaista ei tietysti kärsinyt se aasialainen periaate, johon Venäjän olevainen valtio rakentui. Se ei tuntenut ihmisyyttä. — Tsaarin kosto kohtasi kaikkia, joilla oli ollut vähintäkin osaa "unelmiin". Pestel, Rylejeff, Mikael Betstusheff-Rjumin, Sergei Muravijeff-Apostol ja muut johtajat hirtettiin, satakaksikymmentä muuta salaliittolaista, kaikki Venäjän sivistyneimpiä miehiä, monet korkeimmasta ylhäisöstä, tuomittiin pakkotyöhön ja kuljetettiin raudoissa Siperiaan, josta muutamat heistä viisineljättä vuotta myöhemmin, Aleksanteri Toisen hallitessa, saivat palata takaisin. Muut olivat murtuneet kärsimystensä alle, mutta ei juuri kenkään ollut nöyrytynyt rukoilemaan armoa. Vapautta rakastavalle Venäjälle ovat he aina pysyneet pyhinä esikuvina, ja dekabristain muisto elää vielä tänäpäivänä hiljaisissa, alakuloisissa lauluissa kansan huulillakin.

Vielä pahempi oli se rangaistus, joka kohtasi kapinaan osaaottaneita sotamiehiä. Sadottain ruoskittiin heitä kuoliaaksi, toisia rääkättiin hitaammin hengiltä pois kuritushuoneissa, tuhansia sortui pakkotyöhön Siperian kaivoksissa. "Katujuoksu" oli siihen aikaan tavallisin rangaistus sotamiehille; tuomittiin kolmetuhatta, jopa kaksitoistatuhattakin lyöntiä, s. o. niin paljon, ettei sitkeinkään ihminen voinut kestää rangaistusta loppuun, henki oli tavalisesti jo lähtenyt muutaman sadan lyönnin perästä.

Mutta — kuten viittasimme — vallankumouksen hengen jättivät dekabristat perinnöksi jälkeisilleen. Siitä säälimättömästä julmuudesta huolimatta, jolla Nikolai Ensimmäinen koko hallituksensa aikana vainosi jokaista tyytymättömyyden ilmausta valtakunnassaan, teki vapauden siemen yhä uusia vesoja.

III.

Nikolai Ensimmäisen orjan ruoska. Hiljaisia huokauksia kansassa.

In dieser Welt voll Thoren, Laffen,
Verkäuflicher Gerechtigkeit,
In Uniform gesteckter Affen,
Auswürfe jeder Schlechtigkeit,
Spione, frömmelnder Kocketten
Und Sklaven stolz auf ihre Ketten,
In dieser Welt der Heuchelei,
Des Lugs, des Trugs, der Kriecherei,
Verschmitztheit, Roheit, Alltagslehre,
Klatschssucht, Verleumdung, Unnatur,
In diesem Tugendgrab, wo nur
Das Laster kommt zu Ruhm und Ehre,
In diesem Sumpf, in Welchem wir
Uns, Freunde, alle baden hier — —

Suotakoon meidän käyttää esilauselmaksi tälle luvulle tätä saksanpukuista alkua eräästä Aleksanteri Pushkinin († 1835), Venäjän mainioimman runoilijan, kirjoittamasta runosta, jossa hän kuvailee Pietarin kaupungin virallista seuraelämää aikanaan. Se on suomeksi suorasanaista näin: "Tässä maailmassa, joka on täynnä hulluja ja narreja, täynnä osto-oikeutta, univormuun pistettyjä apinoita, kaikenlaisen kunnottomuuden hylkiöitä, täynnä vakojia ja tekopyhiä, kiekailevia naisia, täynnä kahleissaan ylpeileviä orjia, tässä ulkokultaisuuden, valheen, petollisuuden, ryömivän imartelun, pirullisen ilkeyden, raakuuden, arkiopin, parjauksen, panettelun, luonnottomuuden maailmassa, tässä siveyden haudassa, jossa ainoastaan paheet saavuttavat mainetta ja kunniaa, tässä lokalätäkössä, jossa me kaikki piehtaromme, hyvät ystävät — —" Tällaisiin kauheihin oloihin voi, kun voikin, rajaton yksinvaltiut eli, toisin sanoen väkivaltius saattaa. Sepä siinä juuri hirmuisinta onkin, että se aivan turmelee koko yhteiskunnan, myrkyttää ihmisten yhteiselämän ja pilaa heidän luonteensa. Jalous, kunto, avomielisyys, vilpittömyys ei enää semmoisessa yhteiskunnassa menesty, ei minkäänmoinen rehellisyys, ei puhdas ilo eikä hilpeys, ei ystävyys eikä ihmisrakkaus. Viattomimman lemmen silmäys tänään voi saattaa huomenna kidutuspenkille. Seinillä on korvat. Mutta ole roisto ja konna: ilmianna veljesi, sisaresi, lemmittysi,

sillä pelastat kenties oman kalliin nahkasi! Hyvien avujen osa ei ole muu kuin itku ja hammasten kiristys.

Mutta miksikä toki niin? Siksi, että hirmuhallitsijan orjanruoska alinomaa vinkuu korvissasi, yölläkin, unen helmassa. "Valtio tukehuttaa kunnan — sanoo eräs venäläinen kirjailija (K. Aksakoff), joka kuitenkin ei kuulunut vapaamielisten joukkoon —, se levittää valtioperiaatteen itse kansaan. Se ei tahdo antaa valtaa kansalle, mutta sekaantuen sen elämään, tuoden kotiin ja kotielämään valtiollisen järjestyksensä, tuopi se myös valtiollisen henkensä". Nikolai Ensimmäisen hallituksen valtiollisen hengen! "Muita suhteita ei tunnettu — sanoo eräs toinen kirjailija (N. A. Ljubimoff), joka hänkään ei ollut vapaamielinen — kuin päällikön yksinkertainen suhde vallanalaiseensa".

Entäs sitten laki? Eikö ollut mitään lakia alamaisen turvaksi? Sama kirjailija vastaa: "Päällikön persoonassa yhtyivät laki ja oikeus, armo ja rangaistus. Kuvernööri, joka kerran, kun vedottiin lakiin, *sieppasi lakikirjan pöydältä ja, istuen sen päälle, kysyi: missä laki?*" oli sitä aikaa kuvaava henkilö".—

Niin. Dekabristain hirveän rangaistuksen jälkeen, rangaistuksen, joka muodossa tai toisessa ulotettiin heidän viattomiin perheisiinsäkin ja ystäviinsä, oli väristys ja kauhistus vallannut yhteiskunnan. Maan ylhäisimmistä perheistä oli tuskin yksikään olemassa, jota ei olisi kohdannut tsaarin kosto, ja sotamiesten omaisten kyyneleet kostuttivat kovaksi poljettua savilattiaa tuhansissa viheliäisissä mökeissä. Pelon ja kauhun ilme loisti silmissä joka kerta kun ovi avautui, missä silmänräpäyksessä hyvänsä saattoi siitä kuulua santarmien ärjyvä ääni.

Valtiollinen ja yhteiskunnallinen keskustelu oli kerrassaankin lakannut seuraelämästä. Haudan hiljaisuus vallitsi kaikkialla Venäjällä. "Ulkonaista järjestystä — sanoo mainittu Ljubimoff — pidettiin kaikkein tärkeämpänä, mutta se oli kalmiston kolkkoa järjestystä".

Niin tahtoi tsaari. Koko Venäjä oli ikäänkuin yhtenä ainoana armeijana eli Ljubimoffin sanoilla: "Kaikki olivat kruunun palveluksessa ja univormuihin puettuina, yksityistä tointa tuskin siedettiin".

"Maaorjuus oli täydessä voimassa, ruumiinrangaistusta pidettiin yhteiskuntakasvatuksen perustuksena". Niin, ja missä ei maaorjuutta vielä löytynyt sen kaikessa loistossa, s. o. missä talonpojat vielä toisinaan uskalsivat huomauttaa, että hekin olivat ihmisiä, siellä pidettiin kyllä huolta näiden "sielujen"*) "lainmukaisesta" asemasta.

Eikä siinä kylliksi, että väki- ja mielivalta kaikkialla käytännössä rehoitti. Sille annettiin tietopuolinen pohjakin. Olihan se vain hyödyllistä ja kristillistä holhousta, isällistä huolenpitoa

*) Tämä syvintä halveksimista osoittava ivallinen nimitys oli virallisestikin käytännössä. Niinpä esim. maatilan arvoa julkisissa asiakirjoissa laskettiin "sielujen" paljouden mukaan.

taitamattomasta, lapsellisesta kansasta. Ja tätä kaunista oppia, joka eräältä kirjailijalta sai ristimänimekseen "virallinen kansanmielisyys", saarnasivat muutamat herrat professorit kateedereistaan ja parisen sanomalehtimiestä palkatuilta palstoiltaan. Venäjä on maa, johon ei Euroopan olot sovellu, sen ei käy lainaaminen mitään Länneä, sillä sen asiain järjestys on parhain maailmassa. Kansanedustus, omantunnon, sanan- ja painovapaus, kaikki nuo Ranskan vallankumouksen turmiolliset tulokset, ovat tehneet Euroopasta alati kiehuvan hornan kattilan. Venäjällä pitää isällinen esivalta huolen kaikesta ja säilyttää ihanan sunnuntailevon, vaatiensa puolestaan vain ehdotonta kuuliaisuutta. Euroopassa uskontojen taistelu keskenään ja valtiota vastaan sekä epäusko, Venäjällä tosijumalisuus ja kirkko, joka aina on elänyt sopusoinnussa valtion kanssa. Maaorjuus perustuu myös vanhoihin kunnioitettaviin patriarkallisiin periaatteisiin; maaorjan asema on parempi kuin euroopalaisen vapaan työmiehen. Tämän kaiken johdosta on Venäjä voimakas ja vallaton Euroopa sitä pelkää. —

Siinä järjestelmän tietopuolinen viisaus. Kreivi Benkendorff, kuuluisa santarmipäällikkö, on sen ilmituonut nerokkaasti ja lyhyesti seuraavin sanoin: "Venäjän menneisyys on ollut ihailtava, sen nykyisyys on rohkeimpienkin unelmien yläpuolella".*)

Tämmöisen opin saarnaajat ymmärsivät varsin hyvin, että se ei voisi kestää yhteentörmäystä länsimaiden katsantotavan kanssa. Se olisi aina, sattuuksaan tämän kanssa kinaan, yleisön edessä auttamattomasti joutuva räikeän naurun alaiseksi. Siksi oli sensuuri, vapaan sanan väkivaltainen tukahuttaminen, kovennettava siihen määrään asti, ettei mitään tämmöistä kinaa voisi tulla kysymykseen. Ja niinpä ryhdyttiin hankkeisiin, jotka, Euroopan naurua ehkäistäkseen, olivat itsessään sitä laatua, että ne mitä räikeimmässä muodossa paljastivat korkeiden asianomaisten surkeuden ja järkevissä ihmisissä herättivät milloin inhoa, milloin naurua. Sen ajan sensorit ovat joutuneet pilajuttuhenkilöiksi eivätkä löytäne vertaisiaan muualla maailmassa kuin Suomessa nykyään.***) Poliitiikka, valtiolliset asiat, julistettiin kokonaan pannaan sanomalehtien palstoilta ja uusien sanomalehtien ja aikakauskirjojen ulosantamista estettiin aina niin paljon kuin suinkin ja kiellettiin yhteen aikaan kokonaan. Paitsi tavallista sensuuria oli olemassa, kullakin omalla alallaan, tarkastusvalta myöskin kirkolla, raha- ja sota-asiain ministereillä, jopa hevossiitoslaitosten ylihallituksellakin, ja näytelmäkirjallisuutta tarkasteli, paitse sensorin, myöskin salapoliisi. Niinikään oli tieteellisillä teoksilla omat

*) Lause löytyy ranskankielisenä muutamassa Tshadajeffin elämäkerrassa: "Le passé de la Russie a été admirable, son présent est au delà de tout ce que l'imagination la plus hardie se peut figurer".

**) Toivottavasti saadaan ennemmin tai myöhemmin meillä nähdä valaiseva esitys nykyisistä paino-oloistamme, joissa, kuten tunnettu, arvoisaa "lakia" lisätään uusilla pykälillä joka päivä, s. o. annetaan salaisilla kierto-kirjeillä aivan mielivaltaisia käskyjä, joita sensorit noudattavat lain arvoisina, olkoot ne kuinka hullunkurisia tahansa.

oppineet sensorinsa. Ja tuossa kaikessa piti pitää silmät auki! Sensori, joka ei osannut karsia "vapaamielisuuden henkeä" keitto-kirjasta, joutui hyvin helposti joksikin aikaa päävahtiin. Kun runoilija sanoi lemmittynsä jalkain juuressa unohtavansa koko maailman, niin pyyhki sensori paikan, koska muka oli sopimatonta unohtaa rakastettunsa jalkain juuressa Jumalan ja esivallan olemassaolon. Ulkomaisia sanomalehtiä ja kirjoja ei laisinkaan päästetty maahan, jos niissä oli mitään, joka vähänkin muistutti vapaammasta katsantotavasta, Kotimaiset kirjailijat olivat itsekin — paitsi nyt heidän teoksensa — alituisen, ankan valvonnan alaisina. Poliisi seurasi jokaista heidän askeltaan, — niinkuin niiden ulkomaalaisten, jotka matkustivat Venäjällä, huolimatta siitä, olivatko missään kirjallisessa toimessa vai ei. Venäläisiä estettiin, mikäli mahdollista, matkustamasta ulkomaille. Poliisilaitos kovennettiin ja sen valtaa lisättiin. Vakojia ja urkkijoita oli oikein vilisemällä, ei sitä laitosta, ei sitä perhettä, jossa niitä ei olisi hiipinyt. Varomaton sana oli kylliksi saattamaan syyllisen matkalle Siperiaan. Omaisten armonhuutoa kuultiin harvoin taikkapa omituisella tavalla. Kun esim. ruhtinatar Trubetskoi anoi lupaa lähteäkseen etsimään puolisoaan ja jäädäkseen hänen luokseen, lähetettiin hän Siperiaan tavallisessa vankisakissa ja sai sekä matkalla että perille tultuaan kärsiä samaa sydämetöntä kohtelua kuin tavalliset pahantekijät.

No niin. Tämänkaltaisella järjestelmällä saatiin aikaan se haudan hiljaisuus, josta jo mainitsimme. Kaikki oli hyvin ja "virallinen kansanmielisyys" yleisenä mielipiteenä. Mutta tuon rauhallisen pinnan alla kävi sittenkin siellä täällä pohjavirtoja, joita oli mahdoton estää juoksemasta. Dekabristain kauhea kohtalo oli itänyt ja kasvanut vesoja. Perheissä, oppilaitoksissa, jopa etevimmissä sotakouluissakin kulki heidän legendansa syvimmissä salaisuudessa suusta suuhun, ja maakylissä kuunneltiin toisinaan, kun juopuneen voudin ruoska lepäsi, kummallista säveltä onnettomista uhreista, jotka olivat tahtoneet palvella tsaaria, joka ei olisi sallinut orjuutta. Dekabristain veri ja kyyneleet vaikuttivat jommoisenaakin salaperäisenä taikana.

Kävipä pitemmällekin. Milloin kaikui yhtäkkiä jossakin yliopistossa tai koulussa taikkapa ravintolassa jokin häijy pilkkalaulu keisarista, milloin pistettiin salaseuraksi varsin arveluttavalla ohjelmalla, milloin pujahti lukijain sanomattomaksi ihmeeksi esiin vallan outosisältöinen palsta tai pari sanomalehdestä, jonka sensorin joku koiransilmä oli juonut päydän alle. Mutta kaikkein selvimmän vastalauseen olevia oloja vastaan muodosti eräs "Filosoofinen (viisaustieteellinen) kirje", joka v. 1836 ilmestyi "Teleskop" nimisessä moskovalaisessa sanomalehdessä. Sen tekijä oli entinen kaartin upseeri ja Aleksanteri Ensimmäisen adjutantti Tshadajeff, joka oli ottanut osaa sotaretkeen Napoleonin vastaan ja palannut, kuten niin monet muutkin, takaisin ihastuneena länsimaisiin aatteisiin ja vapaisiin oloihin. Kirjeessä, jonka sensori — Moskovan yliopiston silloinen rehtori — oli hyväksynyt painettavaksi, todis-

tettiin järkevällä ja vilpittömällä vakaumuksella, että Venäjän 900 vuotta kestänyt olemassa-olo valtiona oli "aukkona ihmishengen historiassa, opettavasti varoittavana esimerkkinä muulle Euroopalle, että se oli maa ilman mitään menneisyyttä, että sen nykyisyys oli ilman mitään tarkoitusta ja että sillä siis ei myöskään ollut odotettavana mitään tulevaisuutta". Sanomalehti lakkautettiin, sen toimittaja, — eräs entinen yliopiston professori — karkoitettiin etäiseen kuvernementtiin, sersori menetti ainaiseksi kaikki valtiovirkansa ja kirjan tekijä Tshadajeff julistettiin — hulluksi!

Sanoimme äsken, että "virallinen kansanmielisyys" eli, niin kuin sitä myös nimitettiin, "virallinen isänmaallisuus" oli yleisenä mielipiteenä. Tämä ilmeni Tshadajeffinkin asiassa. Suuri sivistynyt joukko, joka käsittämättä alennustilaansa oli sulautunut tähän isänmaallisuuteen, leimasi Tshadajeffin "kavaltaajaksi", ja enin osa Moskovian ylioppilaitakin päätti vaatia hänet kaksintaisteluun loukkauksesta Venäjänmaata vastaan, vaikka heidän esimiehensä saivat uhkauksen ehkäistykseksi.

Tähän tsaarille edulliseen katsantotapaan vaikutti suurimassa määrässä Venäjän valta ulospäin. Nikolain sana painoi paljon Euroopan neuvospöydillä, ja häneen turvautuivat yksinvaltaiset hallitsijat milloin vain tarvittiin apua kansanvaltaisuuden ja vapaamielisyyden kukistamista varten. Tunnettuhän on esim. hänen häikäilemätön aseellinen sekaantumisensa Unkarin oikeutettuun ja kauniiseen vapausotaan, joka yksistään venäläisten aseiden kautta päättyi tappioksi unkarilaisille. Ulkonainen aseiden "loisto" häikäisi Venäjän "isänmaallisen" yleisön silmät, niin että ei oltu huomaavinaanakaan kotoisia epäkohtia. Siinäähän oli kieltämätön tosiseikka, joka tukki suun jokaiselta moittijalta. Ja armeijan voittamattomuutta ei saanut epäillä; se olisi ollut suorastaan isänmaan petosta. Harvat sitä tekivätkään. Mutta koska kaikki oli niin hyvällä kunnalla ulkopolitiikassa, niin miksi ei sitten ryhdytty korjaamaan sisällisiä haavoja? kysyivät hiljaa parannusten harrastajat, ja niitä löytyi, jotka jo silloin hiljaisuudessa kohottelivat olkapäitään Venäjän sotilaalliselle vallallekin. Voisiko sisällinen mädännys ajanpitkään kannattaa tuota häikäisevää voimaa pinnalla? —

Tähän aikaan astuu taas tietopuolinen nurkkakeskustelu, jommoista parannusharrastus Dekabristain kukistuttua oli yksinomaan ollut, ulos kamarista ja rupee kehittymään määrätyksi ohjelmaksi. Maaorjien kurja, laittomuuteen perustuva tila, virkamiesten väärinkäytökset, poliisivalta, yleinen vakoileminen, lahjomisjärjestelmä, jota peittelemättä harjoitettiin oikeuslaitoksissakin, yleisten varojen yhtä peittelemätön varasteleminen ja yhteiskunnan tylsä välinpitämättömyys kaikista näistä ja monista muista yhtä lohduttomista olosuhteista, kaikki tämä toivottomuus alkoi muodostua sisällykkeksi varsinaiseen vastustusohjelmaan. Ja kun nähtiin, miten mielivaltainen vangitseminen, vankeus ja karkoitus kohtasi jokaista, joka salaisen ilmiannon johdosta oli joutunut valtanpitäjiin epäsuosioon, jopa niitäkin, jotka vain olivat olleet jos-

sakin tekemisissä tällöisen "syyllisen" kanssa, silloin selveni myös vähitellen ajatteleville ihmisille, että perussyynä kaikkeen tähän pahennukseen ei ollut muu kuin itsevaltiutis itse, despotismi. Tämän poistaminen kävi siten jälleen pääpykäläksi salaisen vastustuksen ohjelmassa. Se oli Nikolain "oikeudenkäyttö", joka etupäässä aiheutti vastarinnan sitä hallitusmuotoa vastaan, jota hän itämaisen tirannin tavalla edusti.

Tässä pieni esimerkki — satojen joukosta — tästä oikeudenkäytöstä. Aleksanteri Herzen — josta kohta enemmän — tuomittiin karkoitettavaksi osanotosta muuttamaan juhlatilaisuuteen, jossa oli sattunut jotain vallanpitäjille epämieluisia — vaikkei hän ollutkaan saapuvilla juhlassa; sitä ei edes väitettykään "oikeuskäynnissä". Mutta siellä oli ollut hänen tuttaviaan, ja siinä kylliksi. Toinen kerta karkoitettiin Herzen sentähden, että hän oli puhunut eräästä poliisimiehen tekemästä murhasta, josta kaikki muutkin ihmiset puhuivat. Mutta semmoista oli Nikolai Ensimmäisen aikainen oikeus. Herzenin kuvaus siitä ansaitsee tulla sanasta sanaan tähän otetuksi — sentähden että se, valitettavasti jokseenkin sääntilleen soveltunee nykyiseenkin aikakauteen, Herzen lausuu muistelmiensa II osassa:

"Se epäjärjestys, se mielivalta ja se eläimellisyys, joka venäläisessä oikeudessa ja venäläisessä poliisissa elää, on sitä laatua, että syytetty vähemmän pelkää rangaistusta kuin sen edellistä oikeuden käyntiä ja odottelee pelastuksena sitä hetkeä, jolloin hänet lähetetään Siperiaan. Hänen tuskansa päättyvät kun rangaistus alkaa. Huomattakoon vain, että kolmeneljännososa niistä, joita on vangittu ainoastaan epäluulon perustuksella ja jotka sittemmin tuomioistuin vapauttaa, saavat kärsiä saman kohtelun kuin todellisesti syylliset". — "Pietari Kolmas lakkautti salaisen kanslian ja kidutushuoneen". — "Katarina Toinen lakkautti kidutuksen". — "Aleksanteri Ensimmäinen lakkautti sen uudestaan. — (!!!) "Pakolliset tunnustukset ovat pätemättömät lain edessä. Virkamies, joka räikkää syytettyä, on ankarimman rangaistuksen alainen". — "Ja tästä huolimatta käytetään kidutusta kaikkialla Venäjänmaassa Beringin salmesta Tanroggeniin asti. Missä raipat eivät auta, tartutaan toisiin keinoihin — sietämättömään kuumuuteen, janoon, kovasti suolattuun ruokaan". — Esimiehet tietävät tämän kaiken. Kuvernöörit sitä peittelevät; johtava senaatti ei ole sitä hujaaavinaan; ministerit ovat vaiti. Keisari, synodi — — — kaikki vetävät yhtä köyttä."

Tuonnempana tässä kirjassa saamme nähdä, miten olot Venäjällä Nikolai Toisen hallitessa kaikella kunnialla vetävät vertoja sen ajan olosuhteiden kanssa, jota Herzen kuvailee.

IV.

Aleksanteri Herzen.

Vivos voco, mortuos plango, fulgura frango.

Kolokol-lehden otsikkolause.*)

Mikä mies oli Aleksanteri Herzen? "Maanalaisen" sanomalehden toimittaja Nikolai Ensimmäisen aikana. Mihinpään kdr-keampaan "virkaan" hän ei koskaan kohonnut, mutta kuitenkin on hänen nimellään parempi kaiku kuin kenties kellään hänen aikalaisistaan koko Venäjän itsevaltiaskunnassa. Sillä hänen peljätyn äänensä kaikuessa vapisivat ylimmästä alimpaan nuo vallanpitäjät, jotka eivät osanneet osoittaa mahtavuutensa muussa kuin julmuudessa ja sorrossa. Aleksanteri Herzen oli niinkuin Juhana Vilhelm Snellman meillä, Hegelin filosofisen järjestelmän opetuslapsi, ja, kuten I:n luvun alussa olemme viitanneet, asettaa tämä järjestelmä rajattoman yksinvaltiuden sille paikalle inhimillisen kehityksen historiassa kuin sille tulee: aasialaisen sivistymättömyyden asteelle. Se on juuri alin aste "*vapauden käsitteen kehityksessä*", jota ihmiskunnan historia Hegelin mukaan on; "*itämaiden henki*" on sen otsakkeena hänen "historian filosofiassaan"; ja varsin syvä juopa, jonka täyttää Persian ja Kreikan välinen mainehikas taistelu, on sen ja toiselta puolen sea kengen välillä, joka elää Euroopan historiassa ja on oikeusvaltiota luomassa: 1) *kreikkalaisen*, 2) *roomalaisen* ja 3) *germaanilaisen* hengen. Ei edes Venäjän nimeä voinut Herzen löytää tästä historian filosofiasta Euroopan valtiollisten kansojen joukossa; sillä ei ollut mitään sijaa *kehityksessä*, se oli jäänyt tämän ulkopuolelle.

Kokonaan uusi maailma avautui Hegelin filosofiassa nuorelle Herzenille ja muutamille hänen lukutovereilleen, uusi maailma, joka oli räikeässä ristiriidassa ympäröivien venäläisten olojen kanssa; ja he näkivät, että "*vapauden käsitteen kehitys*" oli tällöin oloissa mahdoton. Sitä varten tarvittaisiin kamppaus melkein yhtä valtava kuin muinoin tuo aatehikas aseiden kalske, joka muinaisuudessa täytti juovan Persian ja Kreikan välillä. Länsi-Euroopan yhteiskunta, muinais-Kreikan palvelainen, tuli filosofisen järjestelmän valossa nuoren ajattelijan ihanteeksi. Ja hän lähti

*) Suomeksi: Eläviä kutsun, kuolleita itken, ukonnuolia muserran.

länsi-Eurooppaan — mutta vasta persoonallisesti itsekkien koettuaan, kuinka ihan ruumiillisessakin merkityksessä toisinaan oli vaikeaa päästä, niin sanoaksemme, tuon juovan poikki, joka erotti idän ja lännen. Hän sai vuosikaudet — odottaa passia!

Syntyneenä (v. 1812) varakkaista vanhemmista — hänen äitinsä oli kotoisin Etelä-Saksasta — oli Herzen saanut huolellisen kasvatuksen ja nuorena tullut Moskovan yliopistoon, missä hän pian liittyi seurapiiriin, jossa kaikessa hiljaisuudessa valmistettiin sitä vastustusohjelmaa, josta ylempänä oli puhe ja joka tarkoitti itse hallitusmuodon muuttamista. Maa-alaa tälle pyrintölle oli siementänyt dekabristain vori, ja Herzen lähimpine ystävineen etsi sille tietopuolista pohjaa Hegelin filosofiasta. Tämä tieteellinen järjestelmä antoi kuitenkin, kun sitä oli käytännölliseen maailmankatsantoon sovitettava, aihetta eri tulkitsemiseen, ja sen kannattajat, tunnustajat ja ihailijat Euroopassakin jakautuivat kahteen ryhmään: oikeisto ja vasemmisto-hegeliläisiin, joista edelliset sekä uskonnon että valtio-opin alalla kallistuivat vanhoillisuuteen, jälkimmäiset vapaamielisyyteen. Moskovan yliopistossakin haarautuivat nyt noita korkeita kysymyksiä pohtivat seurapiirit tämän ryhmituksen mukaan. Syntyi jonkinmoinen "oikeisto", joka tulkitsi filosofian ihan omintakeisen, s. o. lännen kehityksestä enemmän tai vähemmän riippumattoman Venäjän eduksi, ja "vasemmisto", joka, pitäen tarkemmin kiinni Hegelin tieteellisistä kaavoista, ei tunnustanut kehityksen mahdollisuutta muulla pohjalla kuin vapauden. Miten edellisestä ryhmästä sukeutui varsinainen n. s. slavofilismi, tieteellinen ja kirjallinen umpivenäläisyys, ja tästä taasen kaikellaisia syrjäiteitä nykyaajassa vaikuttava panslavismi, valtiollinen kaikki-venäläisyys, siitä tuonnempana vähän enemmän. Mutta Herzen ja hänen lähimmät ystävänsä nyt muodostivat varsin terävän "vasemmiston",*) syventyivät yhä enemmän Hegelin oppiin ja vaativat lännen kehitystä Venäjänkin osalle. Tämä kehitys puolestaan oli vapautta, jonka tieltä yksinvaltiuden tuli poistua; — sen pituinen se. Herzen ja hänen ystävänsä saivatkin maanmiehiltään kantaa nimeä "länsimaalaiset". Itse teossa eivät he olleetkaan muuta kuin tieteellisiä ja kirjallisia dekabristejä.

Näistä ystävistä mainittakoon tässä: kuuluisa kirjailija Turgenjeff, joka muutti maastaan pois ja ulkomailla kirjoitti nuo tunnetut novellit ja romaanit, joissa räikein värin kuvataan kurjuutta Venäjän syvissä riveissä; Bjälinski, sanomalehtimies ja kirjallinen arvostelija, joka muutti Pietariin ja osasi ajaa talonpoikien vapautuksen asiaa niin taitavasti peitetyin sanoin, että poliisi ja sensori harvoin pääsivät hänen kimppuunsa; Bakunin, teräväpäinen intoilija, jonka koko elämästä tuli yhtämittäinen, pitkä seikkailu sen kautta, että viranomaiset ajoivat häntä takaa kuin villiä petoa — hän istui m. m. seitsemättä vuotta vankeudessa, kytkettynä raudoilla kiinni kiviseinään — ja viimein (1878) kuoli

*) Meidän J. V. Snellman kallistuu myöskin Hegelianismin vasemmistoon.

Schweitsissä täysikarvaisena anarkistina, kaiken hallituksen kieltäjänä. Olihan kerran (1847) Nikolai keisarin pyynnöstä Ranskan hallitus pelkurimaisesti jättänyt hänet Venäjän kynsiin.

Nämä kaikki ja monet muut olivat läheisessä yhteydessä Herzenin kanssa ja avustivat häntä hänen kirjallisessa toimessaan, sitten kun hän viimein oli päässyt Venäjältä pois. Jo ylempänä olemme maininneet miten häntä vaivattiin karkoituksilla. Toinen näistä rangaistuksista on sangen hauska. Hän ajettiin Pietarista Nowgorodin kaupunkiin, mutta tehtiin täällä "hallitusneuvokseksi", jommoisena hän sai toimittaa tämännimistä virkaa lääninhallituksessa. Siinä toimessa tuli hänen m. m. hoitaa osastoa, jonka alaan kuului selonteko henkilöistä, jotka olivat poliisin valvonnan alaisia. Mutta sitä hän nyt karkoitettuna oli itsekin, ja se on sanasta sanaan totta, että hän täten oli oman valvontansa alainen.

"Hallitusneuvoksena tuli minun — kertoo hän muistelmissaan — joka kolmas kuukausi lähettää poliisimestarin selonteko omasta itsestäni poliisin valvonnan alla olevana henkilönä. Kohdeltaisuudesta poliisimestari ei kirjoittanut mitään "käytös"-otsakkeen alle, ja "ahkeroimisen" alle kirjoitti hän: "valtion palveluksessa". — Nowgorodissa ei Herzen viihtynyt, ja syynä siihen oli se, ettei hän osoittanut täyttä kunnioitusta kuvernöörille — ja vielä vähemmin alemmille virkamiehille, omille tovereilleen, jotka kaikki tyyni häikäilemättä varastivat kruunun varoja. Kun Herzen jyrkästi kieltäytyi ottamasta osaa heidän kavalluksiinsa, joutui hän kaikkien vihaan. Viimein oli hänen karkoitusaikansa lopussa, hän onnistui pitkien mutkien perästä saamaan passin ulkomaille ja muutti Englantiin.

Täällä, Lontoossa, alkoi hän nyt varsinaisen elämäntyönsä, ruvetessaan julkaisemaan kirjoja ja kirjoituksia, joiden tarkoituksena oli vastustushengen levittäminen Venäjällä ja joiden vaikutus ennen pitkää kävikin erinomattain suureksi. Kuuluisimmaksi näistä Herzenin julkaisuista on tullut hänen kahdesti kuukaudessa ilmestynyt aikakauskirjansa "*Kolokol*" (Kello), josta tuli todellinen yhteiskunnallinen mahti Nikolain valtakunnassa. Sen levenemistä koetettiin viranomaisten puolelta estää kaikilla mahdollisilla keinoilla, mutta turhaan. Pian kyllä oli "Kellolla" lukijoita Venäjällä kymmenin- ja sadointuhansin. Säännöllisesti ilmestyi se itse tsaarin pöydällekin, ja siitä sai tämä nähdä, miten hänen selkensä takana Venäjän valtakuntaa hallittiin. Säälimättä soitti Herzenin kello kymmenien miljoonien valitusvirttä virkamiesten väärinkäytöksistä, heidän kiristyksistään, varkauksistaan, julmuudentoistiaan, lahjojen otostaan j. n. e. Säälimättä paljasti hän pahimpien konien nimet, huolimatta siitä, kuinka lähellä he olivat itse tsaaria. Ja kaikki hänen uutisensa osoittautuivat aina tosiksi, sillä hänellä oli luotettavat tiedonantajansa kaikkialla, m. m. Turgenjeffin lukuisain, vaikutusvoimaisten ystävien joukossa. Kauhulla ja vavistuksella avasivat ministerit ja muut mahtavat herrat joka kerta Kolokol-numeronsa, peljäten saada siitä lukea ansioluettelonsa. Kävipä niinkin pitkälle, että korkeimmat virkamiehet tekivät yri-

tyksen tuon peljätyn aikakauskirjan väärentämiseen tsaaria varten. Kun eräässä numerossa oli ankara hyökkäys muuatta mahtavaa hovivirkailijaa vastaan, painattivat he Pietarissa erityisen kappaaleen, jossa tietysti tuota hyökkäävää kirjoitusta ei ollut ja joka oikean sijasta saatiin pistetyksi keisarin pöydälle. Mutta pian sen jälkeen tuli itsevaltiaalle kohtelias kirje Herzeniltä, joka lähetti tuon varastetun kirjoituksen ylipainoksena ja ilmoitti tsaarille miten häntä oli petetty.

Vuonna 1848, helmikuussa, tapahtui Ranskassa uusi vallankumous, jonka kautta kuningas Ludovik Fiilip, joka oli tahtonut ehkäistä tarpeellisia parannuksia ja kieltänyt näitä harrastavain henkilöiden kokouksen, syöstiin valtaistuimelta ja sai pötkiä pakoon maasta, jättäen sen tasavallaksi. Uudestaan levisi vapauden henki melkein kaikkiin maihin ja synnytti melskeitä puolessa Euroopassa. Preussissa esim. pakotettiin kuningas säättämään vapaamman valtiomuodon, ja unkarilaiset julistautuivat vapaaksi Itävallasta. Keisari Nikolai tietysti pani parastansa ehkäistäkseen liikettä kaikkialla ja tukeakseen yksinvaltaa; hänen aseittensa avulla kukistettiin, kuten jo olemme maininneet, Unkarin itsenäisyyden liike. Ja Venäjällä kävi sortovalta kahta kauheammaksi. Ei enää siedetty vähintäkään yksityistä toimintaa millään inhimillisellä tai yhteiskunnallisella vaikutusalalla, sanomalehtien ja niiden toimittajien valvonta tuli vieläkin ankarammaksi, haudan hiljaisuus vallitsi kaikkialla. Mutta — Kolokol-lehti sai yhä enemmän kannatusta ja lukijoita, ja yhä kovempaa se huusi yleisönsä korviin, vaati yhteiskunnan nimessä muutosta ja parannusta, lietsoen yhä uutta sytykettä hiljaiseen tyytymättömyyteen. Tarvittiin vain joku ulkonainen kiihotin, niin olisi tämä tyytymättömyys puhkeava ilmi.

Ja kiihoitin tuli, — tuli itämainen sota. Venäjän armeijaa oli kotosalla luultu voittamattomaksi ja valtion raha-asioita, vaikkapa niitä huolellisesti pidettiin salassa, erittäin hyviksi; muuta ei saanutkaan luulla, mutta halveksitut turkkilaiset pitivät menestyksellä puoliaan Venäjän joukkoja vastaan Tonavan rannoilla, venäläisen armeijan Sevastopolissa sulkiivat liittoviholliset linnoitukseen, jonka ulkovarustuksia oli arveltu mahdottomiksi valloittaa ja nyt huomattiin peräti rappeutuneiksi, venäläiset sotalaivat täytyi polttaa ja upottaa Sevastopolin satamaan, jotteivät joutuisi vihollisen käsiin, koko sotilaallinen hallinto huomattiin olleen suorastaan mädännystilassa, kaikkialla oli varastettu ja petetty, niitä suuria varastoja, joita paperit ja tilikirjat osoittivat, ei ollut olemassakaan, ampumavaratkin oli väärennetty, sotamiehillä ei ollut vaatteita eikä melkein mitään, vaikka komisariaatti oli maksanut äärettömiä summia. Ja ennenkun sotaa vielä oli kauvan kestänyt, huomattiin, että valtakunnan rahavarat oli lopussa. Painettiin ja pantiin liikkeeseen setelirahaa tukuttain, laskematta edes kuinka paljon, josta tietysti seuraus oli, että sen arvo kovasti aleni, niin ettei lopulta auttanut tämäkään keino. Jo rupesivat kaikki ajattelevat ihmiset huomaamaan, että Nikolain järjestelmä

oli vienyt Venäjän perikadon partaalle, ettei sotilaallinen hirmuhallitus lainkaan ollut vahvistanut maan valtiollista asemaa, — ottamatta nyt lukuunkaan viheliäistä sisäistä tilaa. "Länsimaalaiset" ja muut tyytymättömät olivat olleet oikeassa. Kolokol-lehti oli pian jokaisen sivistyneen venäläisen kädessä; se vetosi heidän oikeuden- ja kunniantuntoonsa, se manasi esiin hirtettyjen ja rääkättyjen dekabristain ja muiden martiirain henget, se mursi tuon tähän asti peljätyn hirmuvallan iskujen voiman. "Eläviä kutsun, kuolleita itken, ukonnuolet muserran". Koko sivistynyt Venäjä oli herännyt torkuksista, hallitusta, jota ei enää kunnioitettu, ei myöskään enää peljätty. Ivaa, pilkkaa, uhkauksia yksinvaltiasta ja hänen armeijaansa ja virkamiehistöään vastaan sateli kaikkialta, Eräässä runossa laulettiin m. m.: "Astu Jumalan ja historian tuomio-istuimen eteen, oi tsaari raukka! Sinä olet säälimättä tallannut totuuden jalkojesi alle, sinä olet kieltänyt vapauden, sinä olet omien intohimojesi orja. Ylpeydelläsi sinä olet imenyt loppuun Venäjän voiman ja saattanut maailman tarttumaan aseisiin meitä vastaan. Kallista pääsi veljiesi edessä ja nöyrry tuhkaan ja tomuun. Pyydä anteeksi ja etsi neuvoa kansalta! Heittäydy sen helmaan! Muuta pelastusta ei enää ole!"

Sensuuri ja poliisi oli voimaton. Niille naurettiin vasten silmiä, levitettiin ja luettiin mitä ikänä tahdottiin. Tavallisiin rangaistuksiin, kidutukseen ja karkoitukseen ei enää voitu ryhtyä, muuta kuin joskus poikkeustilassa ja syvimässä salaisuudessa; olisi tullut liijan paljon tekemistä. Ääneensä huudettiin kaikkialta yhteiskunnallisia parannuksia ja toimintavaltaa kansalle, ennen kaikkea maaorjuuden lakkauttamista.

Näin tukalaan asemaan jouduttuaan teki tsaari kenties paraimman minkä olisi voinutkaan. Hän kuoli — — — — äkkiä.

V.

Suuri reformikausi ja sen päivänlasku.

Selvintä selvemmäksi oli jokaiselle ajattelevalle venäläiselle käynyt, että väkivaltainen yksinvaltiutus, despotismi, jota ei sido mitkään lait, vaan joka häikäilemättä sekaantuu tuomiovallankin toimintaan, ei sinä ilmoisna ikänä voi ajan pitkään pitää valtiota pystyssä. Se *ei kykene* hallitsemaan sen kokonaisuuden onneksi, jota se on edustavinaan; se ei saa uskollisia palvelijoita, jotka ajattelisivat tämän kokonaisuuden onnea eikä vain omaa itseään. Oikeaa valtiota ei luoda rääkättyillä orjilla, vaan *kansalaisilla*. Asia oli nyt selvinnyt. Jo silloin, kun otettiin sotamiehiä Krimin sotaa varten, oli moniaalla tapahtunut niin vakavia talonpoikaiskapinoita, että hallituksen täytyi lähettää kokonaisia tykistörykmenttejä niitä vastaan, ja Nikolain kuoltua päästi kansa helpoituksen huokauksen; varmaankaan ei ollut yhtään ihmistä, joka häntä olisi vilpittömästi surrut.

Aleksanteri Toinen käsitti asemansa vakavuuden. Niinkuin parannusten vaatijat, huomasi hänkin, että valtakunta olisi hukassa, joll'ei *orjalaumasta*, jota Venäjän väestö kokonaisuudessaankin periaatteellisesti oli, *tehtäisi kansalaisia* ja joll'ei *tuomiovaltaa* saatettaisi *riippumattomaksi hallinnosta*. Tämä pyrintö, joka itse teossa tarkoitti rajattoman itsevaltiuden eli väkivallan, despotismin, muuttamista oikeusvaltiota läheneväksi yksinvaltiudeksi, sai näin ollen kannattajan uudesta keisarista. Ja tämä se oli, joka puolestaan sai tuon jo hyvinkin arveluttavaksi käyneen kapinaliikkeen pysähtymään. Keisari olisi — olkoon se tässä sivumennen sanottu — voinut tehdä siitä lopuun ainiaaksi, jos hän hallitustoiminnassaan Venäjällä olisi pysynyt vapaalle pyrinölle uskollisena kaiken aikansa, ja vielä paremmin, jos hän olisi kehittänyt valtionsa varsinaiseksi oikeusvaltioksi, s. o. luonut perustuslaillisen edustuslaitoksen.

Oikein käsittääksemme Aleksanteri Toisen reformi- eli parannuskautta Venäjällä, tulee meidän aina ensi sijassa pitää muistissa, että koko tämä hanke itse teossa aiheutui asiain pakosta; ja kun sanotaan, että suuri uudistustyö kehkeytyi yksinomaan jalo-mielisen keisarin alotteesta, niin on tämä ymmärrettävä ainoastaan niin, että keisari pani toimeen mitä sorretun kansan rehelliset puoltajat vaativat. Asiain kulku osoittaa, että niin pian kuin näiden

puoltajain ääni on alkuun-pantujen reformien kautta, joiden toteuttamiseen he itsekin saivat auttajina ottaa osaa, saatu vaikenemaan ja vaatimukset siten arvellaan kyllin tyydytetyiksi, vastavirtaus — reaktiooni — alkaa tällä silminnähävällä tarkoituksella: menköön kaikki entisilleen! Mutta siitäpä sitten jälleen uusi vastustus, vanhan kapinallisen liikkeen herääminen uuteen eloon, keisarin hengen väijyminen. Ainoastaan Suomessa tuli keisari-suuri-ruhtinas Aleksanteri Toisen vapaamielinen politiikka jatkumaan hänen kuolemaansa asti, ja suomalaiset ovat vilpittömällä mielellä pystyttäneet hänelle muistopatsaan; tämän maan hallitsemiseen ei se vapauden vastainen virtaus, joka Venäjällä pian pääsi vauhtiin, ennättänyt joutua vaikuttamaan. Meillä suomalaisilla on sentähden ollut vaikea käsittää sitä liikettä, joka Venäjällä viimein kärjistyi keisarin kaubeaan murhaan; suuren reformikauden pysähtyminen siellä jäi Suomessa melkein kauttaaltaan tuntemattomaksi. Jätämme muuten lukijaimme arvosteltavaksi, missä määrin mahdollisesti Suomen perustuslaillisen valtioelämän elpyminen ja kehitys 1860 luvun alusta oli yhteydessä reformikauden aiheiden kanssa Venäjällä, oliko ”vapauden aikakausi” meilläkin — lukuunottamatta sitä, että se valtio-opillisesti perustui omiin vannottuihin lakeihimme ja alkuaan kansan sitkeään vastarintaan viimeisessä sodassa — ”suurpoliitisesti” katsoen välillistä tulosta voimakkaiksi käyneistä vallankumouksellisista liikkeistä Venäjällä. Jos niin on asian laita, ei meillä Suomessa suinkaan ole syytä kääntää selkäämme näille liikkeille, vaikka kohta ne kerran olivat kärjistyvät meille — varsin oikeutetulta kannaltamme katsoen — onnettomaan tekoon. Me suuremme suurta suuriruhtinastamme, ja vaimotomaisesti kääntyvät silmämme pois kädestä, jonka kautta hyvän-tekijämme sai surmansa; mutta toiselta puolen tulee meidän, kun kolkon näytelmän esiriippu on täydelleen noussut, huomata, että surmaava käsi ei suinkaan ollut semmoisten pyrintöjen palveluksessa, jotka olisivat tahtoneet loukata kansojen vapautta ja onnea. Isku ei lainkaan ollut tähdätty Suomen hyvän-tekijää vastaan, päin vastoin, se tarkoitti surmaa sen järjestelmän ylimmälle viralliselle edustajalle, joka nyttemmin on käynyt kansamme turmioksi ja jonka sumuinen aamu itse teossa silloin jo oli sarastanut meidänkin maallemme, mutta joka Venäjällä siihen aikaan oli täydessä vauhdissa — vastavirtana toivorikkaalle reformikaudelle.

Katselkaamme tämän kaiken tähden — tuota suurta murhe-näytelmää täysin ymmärtääksemme — tämän Venäjän reformikauden menoa ja kulkua.

”*Det revolutionära Ryssland*” nimisen teoksen kirjoittaja lausuu: ”Venäläisen itsevaltiaan kannalta katsoen olivat reformipuolueen vaatimukset (kaikkein yhdenvertaisuus lain edessä, maaorjuuden lakkauttaminen, kansan oikeus saada itsekin hoitaa asioitansa, oikeus saada ainakin lausua ajatuksensa hallituksesta, hallinnollisen mielivallan hävittäminen) suorastaan vallankumouksellisia, koska ne itse teossa tarkoittavat itsevaltiaan vallan supistamista, lain kautta. Niin pitkälle oli kehitys joutunut, huolimatta Niko-

lain hirmuvallasta tai paremmin juuri sen johdosta. Hänen nous-
tessaan valtaistuimelle ei ollut muuta kuin kourantäysi ihmisiä,
muutamia satoja, jotka olivat rohjenneet vaatia itsevaltiuden ra-
joittamista, jopa koettaneet saada sitä aikaan väkivallallakin. Hänen
jälkeläisensä astuessa hallitukseen, tekivät kaikki, joilla oli jom-
moinenkin verta sivistystä, dekabristain vaatimukset omikseen ja
saattoivat ne kuuluviin niin pontevasti, että oli täytymys heitä
tyydyttää“.

Uusi tsaari suostui. Tarvittiin kansan myötävaikutus valta-
kunnan pystyssä-pitämiseen, ja senpätähden oli kansa vapautetta-
va. “On parempi, että maaorjuuden lakkauttaminen alkaa ylhääl-
täpäin knin että odotetaan kunnes se rupee itse lakkautumaan
alhaaltapäin“, sanoi keisari eräässä puheessa aatelille, tunnustaen
siten itse teossa, että reformia oli aiheuttamassa valtava paino
juuri kansasta tai sen yhä lisääntyvistä puoltajista.

Maanomistava aateli melkein kaikkialla nyrpisti nenäänsä.
Viimein anoivat kuitenkin muutamat tilanomistajat joissakuissa
länsivenäläisissä, oikeastaan puolalaisissa kuvernementeissä, että
tarkastettaisiin eräitä Nikolain aikana annettuja säädöksiä tilan-
omistajain ja talonpoikain välisestä suhteesta, pyytämättä lainkaan
maaorjuuden lakkauttamista. Mutta heidän anomuksensa tulkit-
tiin siihen suuntaan, ja pian meni reskripti kaikille kuvernööreille
ja aatelimarsalkoille koko Venäjänmaassa sillä ilmoituksella, että
aateli Liettuan kuvernementissä “oli tunnustanut tarpeelliseksi,
että talonpojat vapautetaan“. Kiertokirjettä seurasi muutamat
perussäännöt, joita olisi noudatettava, “siltä varalta, että aateli
muissakin kuvernementeissä lausuisi samallaisen toivomuksen“. Pari
viikkoa perästäpäin sanoi eräässä julkisessa puheessa keisari
toivovansa, “että työ Jumalan avulla ja aatelin myötävaikutuksella
voidaan menestyksellä suorittaa“.

Innustus suuressa yleisössä tämän hankkeen johdosta oli yhtä
yleinen kuin myrskyinen, “Tsaari vapauttaja“ oli kaikkein huu-
lilla. Sanomalehdet riemuitsivat, ja aatelikin, joka korvaukseksi
siitä vahingosta, minkä maaorjuuden lakkauttaminen sille tuottaisi,
toivoi jonkinmoista osallisuutta hallitukseen — jopa lainsäätävänä
eduskuntanakin — taipui yhä lukuisampana suureen muutokseen.
Sensuurin ahdistamatta ehdotettiin julkisesti parannuksia kaikilla
yhteiselämän aloilla.

Mutta siinä oli hoilattu ennenkuin oli päästy ojan yli. Aa-
teli asetti paikallisia komiteoita, jotka laativat — kukin tahollaan
ehdoituksia reformin toteuttamiseksi. Nämä ehdotukset menivät
Pietarissa istuvaan keskuskomiteaan, jossa paraasta päästä oli
jäseninä virkamiehiä, jotka ennen kaikkea valvoivat oman luok-
kansa etuja — pyhän itsevaltiuden säilyttämisen verukkeella. Sa-
massa alkoi vapautuslain erikoisseikoissa päästä voitolle se osa
aatelia, joka sydämessään vastusti maaorjuuden lakkauttamista.
Vapautus saattoi tapahtua monella tavalla, eikä tsaarikaan näky-

nyt oikein kallistavan korviaan niin juurtajaksoiselle mullistukselle kuin puhtaasti vapaamielisillä tahoilla toivottiin. —

Lisäksi ja vertailevaksi selvitykseksi siihen, mitä ylempänä — historiallisessa johdannossa I luvussa — olemme talonpoikain aseman synnystä maininneet, tahdomme vielä aineen tärkeyden tähden tässä -- toisten lähteiden mukaan — huomauttaa seuraavaa:

Niinkuin kaikissa muissakin maissa oli Venäjällä ylimuistoista ajoista orjia: sotavankeja tai henkilöitä, jotka velan tai kovan köyhyyden tähden olivat joutuneet tähän asemaan. Mutta suurin osa kansaa oli vapaita miehiä, joista vähitellen muodostui kaksi luokkaa: sotilaat ja työmiehet. Sotilaat kohosivat yläluokaksi, vaativat elatuksensa työmiehiltä ja sanoivat viimein: maa on meidän. Mutta työläiset olivat kuitenkin vastaiseksi vapaita, pestautuen vain yläluokan palvelukseen, tavallisesti yhdeksi vuodeksi. Moskovan tsaarikunta taistelleessaan tataarikaaneja vastaan tarvitsi yhä enemmän sotamiehiä ja tuloja valtiolleen, ja tilanomistajat ja pikkuruhtinaat, jotka tätä kannattivat, rupesivat kiristämään lisää voimia ja varoja talonpojiltaan, joiden niskoille siten tuli yhä raskaammat taakat — mikäli tsaarikunnan valta levisi uusille aloille. Moskovan tienoon talonpojat, joita tietysti ensi sijassa oli imetty, alkoivat siirtyä uusille aloille, missä he paremmin olivat tilaisuudessa säilyttämään vapautensa ja saamaan omaa maata. Tässä siirtolaisuudessa, joka viimein sukeusi oikeaksi kansanvalitukseksi, lepäsi vaara tsaarikunnalle. Se rupesi sitä estämään ja sääsi tilanomistajain avulla kieltoja. Tsaari Boris Godunoff (1598 — 1605), vereltään puoli-tataari, vahvisti tämän kiellon erityisellä lailla, ulotuttaen sen koko valtakuntaan. Ja täten olivat talonpojat lopullisesti *sidotut turpeeseen* (*glebae adscripti*, kuten Rooman laki sanoo). Alussa ei näy tämä laki tarkoittaneen kaikkein kansalais-oikeuksien lakkauttamista, mutta laki "kehittyi", ja niinpä herrat lopulta hankkivat itselleen oikeuden myydä talonpoikansa sekä tukuttaen että yksitellen, huolimatta maasta, johon heidät oli sidottu. Muutos tapahtui arvattavasti niin, että talonpojat kyllä saivat tsaarin suostumuksella herraltaan "luvan" siirtyä toiseen paikkaan, jossa heidät uudestaan kirjoitettiin turpeeseen, mutta — vanha herra otti uudelta maksun. Se oli jo selvää ihmiskauppaa, ja aikaa myöten harjoitettiin sitä välittämättä rahtuakaan siitä, tahtoivatko talonpojat muuttaa vai ei. He olivat menettäneet viimeisetkin inhimilliset oikeudet. Tsaarit olivat tataareilta perineet rajattoman yksinvaltiuden aatteen, ja muinoin vapaiden talonpoikain ei käynyt kinasteleminen, sillä herrat kannattivat tuota aatetta joka lisäsi heidän herruuttansa alaspäin, jos kohta tsaarin valta heihin katsoen kohosi. "Tsaari on kaukana ja Jumala vielä kauempana", kävi sananlaskuksi. Itse teossa ei talonpoika enää ollut muuta kuin elukka, — jonka tarpeetonta rääkkäystä kuitenkin vielä koetettiin ehkäistä jonkinmoisilla eläinsuo-

jelusasetuksilla.)* Jopa muutenkin annettiin tuon tuostakin ukaseja, joilla tahdottiin järjestää näiden orjien suhdetta heidän herroihinsa, mutta mitään laillista järjestystä ei oikeastaan koskaan syntynyt; mielivalta tilanomistajien puolelta oli itse teossa ylinnä. Tavallisesti viljelivät maaorjat jotakin sovittua osaa tilain maasta omaa tarvettansa varten, ja siitä hyvästä tuli heidän asettaa määrätyn osan ajastaan, s. o. työvoimastaan, tilanomistajan käytettäväksi. Mutta tämän osan määräsi tilanomistaja itse. Toiset maaorjat — esim. kruunun talonpojat — suorittivat vuotuisen maksun rahassa („obrak“) ja saivat silloin asua missä tahansa (passilla). Toiset taasen palvelivat välittömästi herrainsa luona, heidän kodissaan, ja olivat kaikkein kurjimmassa asemassa. Kruunun maaorjia oli — vapautustyön alkaessa — noin 22½ miljoonaa „sielua“, yksityisten tilanomistajain maalla lähes yhtä paljon, palvelijoita (kotiorjia) noin puolitoista miljoonaa. —

Onnellisemman muinaisuuden muisto eli vieläkin taruna maaorjain keskuudessa, ja viljelemäänsä maata, heidän isiensä omaa maata, sanoivat he nyt omaisuudekseen. He muka olivat sen esisiltään perineet. Ainoastaan heidän työvoimansa oli tilanomistajan omaa. Niinpä oli nyt, — sanoivat he vapautuksen hetken lähestyessä — heidän viljelemänsä maa ilman mitäkään annettava heille. Mutta tilanomistajat väittivät myös tätä maata omakseen ja vaativat korvausta, jos se annettaisiin talonpojille omaisuudeksi. Syntyi mutkikas ja pitkälinen riita. Mutta entisille maaorjille oli — huomauttavat vapautuksen harrastajat julkisuudessa — maata annettava, pelkkä muodollinen vapauden julistus ei heitä pitkälle auttaisi.

Asia ratkaistiin kompromissi- eli sovintokomitean kautta, jossa tilanomistaja- ja etenkin virkamiesainekset pääsivät voitolle, tavalla, joka selviää seuraavasta.

Ukaasi maaorjuuden lakkauttamisesta julistettiin helmikuun 19 (maalisk. 3) p. 1861, mutta koski ainoastaan maaorjia yksityisten tilanomistajain maalla ja kotiorjia, jotka viimeainitut kahden vuoden päästä saisivat jättää herrojensa palveluksen ja mennä minne tahtoivat. Edelliset sitä vastoin saisivat heti inhimilliset oikeutensa ja määrätyn osan maata, joka ylimalkain tuli olemaan sama, kuin mitä he maaorjina olivat viljelleet.

Mutta tämä maa-ala joutuisi kunnalle, „mir“ille, eikä sen yksityisille jäsenille, täydellä omistusoikeudella. „Mir“ oli näet, kuten jo I:ssä luvussa olemme viitanneet, jäänyt — joskin yhteiskunnallisessa rappiutilassa — eloon kotoisena talonpoikaislaitoksena maaorjuudenkin aikana. (Se oli ikivanha ja tiesi oikeastaan sitä, että maa oli yhteistä omaa). Tilanomistajille oli se mu-

*) A. Herzen kertoo muistelmiensa III:ssa osassa: Keisarinna Katariina Toinen tuomitsi kreivinna Soltikoffin häpeäpaaluun ja elinkautiseen vankeuteen hänen tavattomasta julmuudestaan maaorjia kohtaan, josta tässä ainoastaan yksi esimerkki: Kreivinna oli vähäpätöisestä syystä leikkauttanut rinnat nuorelta tytöltä, — Mutta ainoastaan poikkeustiloissa lienee rangaistus kohdannut herroja. Tsaari on kaukana ja Jumala vielä kauempana.

kava. Kunnan jäsenet vastasivat yhteisesti kukin omasta ja toisensa puolesta kaikista rasituksista, jota vastoin he vieläkin saivat valita oman "staarostansa" ja järjestää keskinäiset pikku-asiansa joltisestikin omin päin.*) No, mir-laitos otettiin nyt vapautustyössä hallituksen siipien alle, ja suuren reformin asianajajat julkisuudessakin arvelivat siinä läytäneensä sen Sammon, joka tulisi varjelemaan Venäjää työväen-köyhälistön syntymisestä. Kun kunnan jäsenet, entiset maaorjat, yhteisesti omistaisivat maan — niinpä saarnattiin — niin sitoisi heidät siihen oma etu, ja irtolaisväestöä ei syntyisi. Se oli selvää sosialismi-kommunismia, ja se pantiin nyt toteen. Hurjimmatkin yksityisomaisuuden vastustajat Euroopassa olisivat voineet pitää Venäjän mir'iä paratiisinaan — semmoisena kuin se nyt vapautustyön suoriutuessa paperilla löytyi, ja Venäjän omissa talorpojissa yhteismaan pykälä vapauslaissa ei herättänyt mitään vastustusta; olivathan he maailman alusta senkaltaiseen yhteisomistukseen tottuneet, — sillä mir-periaate seurasi heitä historian-takaisilta ajoilta. Että tämä pykälä kuitenkin oli onneton, sitä todistaa aikamme kurjuus Venäjän maakylissä; yhteismaa, josta eri suuret osuudet jaetaan kullekin perheelle (tämän jäsenluvun mukaan) viljeltäväksi ainoastaan määrätyiksi vuosiksi, ei ole ollut omiansa vilkastuttamaan yksityistä yritteliäisyyttä.

Mutta vapaus-lakiin tuli myös eräs toinen pykälä, joka heti saattoi salonpojat pahoille mielin. He pitivät, kuten sanottu, yhteismaata omanaan, eikä tältä väitteeltä kokonaan puuttunutkaan historiallista oikeutusta; mutta nyt sääti laki, että heidän tuli siitä suorittaa lunastus, — heidän omasta maastaan! Tämä pykälä julistettiin erityisenä säädöksenä vasta v. 1863. Siihen asti (siis itse vapautumismanifestin julkaisemisesta saakka) oli heiltä kiskottu arenti mir'in saamasta maasta. Mutta nyt "saivat" he tämän lunastaa, *jos tilanomistaja suostui*. Vasta v. 1882 — siis Aleksanteri Kolmannen aikana velvoitettiin tilanomistajat myöntymään lunastukseen. Koko suuri vapautushanke oli täten käynyt kovin monimutkaiseksi ja käytännössä epäselväksi, aikaansaaden tuhansia selkkauksia.

Lunnaat tulivat suunnattoman kalliiksi ja laskettiin sen vuotuisen tulon mukaan, minkä maaorjien rasitukset olivat tuottaneet tilanomistajalle, — eli pääomaksi, josta tämä tulo teki kuusi prosenttia. Tämän pääoman maksoi hallitus tilanomistajille korkoa kantavissa valtiopapereissa, koko summan, jos tilanomistaja ja talonpojat sopivat välinsä vapaaehtoisesti, mutta ainoastaan $\frac{4}{5}$ osaa siitä, jos tilanomistaja — johon hänellä oli oikeus — tahotoisi pakoittaa talonpojat lunastamaan yhteismaan. Hallitus ulosotti sitten lunastusrahan talonpojilta, joiden tuli maksaa $\frac{1}{5}$ heti ja sitten 49 vuoden kuluessa 6 prosenttia jäännöksestä eli $\frac{4}{5}$:sta,

*) Heidän ollessaan isännän työssä, hallitsi heitä kuitenkin kokonaan vouden piiska, ja tietysti sekaantui isäntä, niinkuin jo edellisessä olemme huomauttaneet, muutenkin heidän elämäänsä. Olipa hänellä m. m. "oikeus" maata ensimmäinen yö jokaisen nuoren morsiamen kanssa (latinalaisessa lakikielessä: *jus primae noctis*, ensimmäisen yön oikeus).

joka sillä tavoin tulisi kuoletetuksi. Jos esim. "mir" sai 900 desjatiinaa maata, joka arvioittiin 3 ruplaksi desjatiinalta vuotuisessa maksussa mainitun laskuperustuksen mukaan eli yhteensä 2,700 ruplaksi vuosimaksuna, niin lunastusraha saaduista 900 desjatiinasta olisi tullut 45,000 ruplaa eli se pääoma, josta 2,700 on 6 prosenttia. Tästä pääomasta tuli mir'in maksaa viides osa eli 9,000 ruplaa heti ja jäännöksestä eli 36,000 ruplasta suorittaa 6 prosenttia korkoa ja kuoletusta 49 vuoden aikana. Mutta 6 prosenttia 36,000:sta on 2,160, ja tämä määrä kerrottuna 49:llä tekee 105,840, joten siis mir'in, kun 9,000 ruplaa oli maksettu heti, 900 desjatiinastaan maata, joka oli arvioitu 45,000 ruplaksi, tuli yhteensä suorittaa 114,840 ruplaa.

Tähän lisäksi tuli uusia menoja, joista maaorjat olivat tuskin mitään tietäneetkään, sekä kunnallisia että valtiomenoja, joiden viimeksimainittujen joukossa aivan mahdottomat tullimaksut välttämättömmistään tarvetavaroista, kuten esim raudasta ja suolasta. — Taloudellisessa suhteessa vapautus tuskin on parantanut talonpoikain tilaa, vaan ennemmin sitä pahentanut.

Maaorjiin kruunun tiloilla ulotettiin vapautus vasta v. 1866. Pian olivat hekin yhtä tyytymättömiä kuin muut talonpojat. Varsin yleisesti luulivat nämä, että heitä oli petetty, ja monessa kuvernementissa syntyi talonpoikaikapinoita, jotka verisesti kukistettiin.

Sytä tyytymättömyyteen, paitsi nyt tuota raskasta maanlunastusta ja uusia veroja, oli vielä muitakin. "Mir" oli tehty vastuunalaiseksi kaikista rasituksista, mutta sitä ei kuitenkaan jätetty rauhaan, vaan sen rinnalle asetettiin toinen aivan uusi yhteys, joka sai nimekseen "volost". Tämä järjestettiin hallinnollista tarkoitusta varten, ja siihen saattoi kuulua useampia "mir"ejä. Niinkuin staarostan eli mir'in esimiehen, niin valitsivat talonpojat "volost"inkin esimiehen "starshinan", mutta tämä oli suoranaississa tekemisissä virkamiesten kanssa ja joutui pian näiden, varsinkin piirin poliisipäällikön, "ispravnikan", vaikutuksen alaiseksi. Kun starshinaa aina pidettiin "korkeampana" kuin staarostaa, hälveni vähitellen mir'in itsenäisyys melkein mitättömiin, niin että siitä nykyaikaan tuskin enää on puhuttakaan.

Mir'ille tulevan maan lohkominen tiloista tapahtui ensi alussa luotettavain tilanomistajain kautta, jotka harrastuksesta asiaan toimittivatkin tehtävänsä sekä kunnollisesti että tunnollisesti, ja asianomaisista maiden omistajista vaativat useimmat, vaikka he siten saivat ainoastaan $\frac{1}{5}$ lunastussummasta, että mir'it ottaisivat osuutensa haltuunsa heti. Nämä $\frac{1}{5}$:kin tekivät näet enemmän kuin käypä maanhinta. Mutta kun jakoa toimittavat tilanomistajat, vaikeimman työn suoritettuaan, palasivat omiin toimiinsa, astui heidän sijaansa muita henkilöitä, jotka oikeina kruunun virkamiehinä ottivat lahjoja ja hutiloivat. Loppusuoritus uskottiin viimein — eri ukaasilla vuodelta 1874 — piiripoliisipäälliköille, "ispravnikoille!" Ymmärtäähän sen, mitä siitä silloin tuli.

Aleksanteri Toinen, jota hänen lähimmät virkamiehensä alin-omaa peloittelivat vallankumouksen kummituksella, oli yhä enemmän taipunut taantumispolitiikkaan.

Suurimman aiheen tähän käännökseen antoi Puolan kapina v. 1863.*) Sen jälkeen taantumispuolue lopullisesti pääsi voitolle Venäjällä.***) Uudistustyön alkaessa näytti siltä, kuin kaikkia olisi elähyttänyt ainoastaan yksi halu, palvella isänmaata vapaamielissä hengessä. Hallitus kävi liikkeen etunenässä, antaen sille suunnan. Herzen Lontoossa kääntyi "Kolokol" lehdessään Aleksanteri Toisen puoleen, huudahtaen: "Sinä olet voittanut, Galilealainen!" Herzen oli myöskin voittanut, ylhäisetkin henkilöt panivat enemmän arvoa siihen, mitä heistä oli kirjoitettu "Kolokolissa", kuin virkaluetteloihin. Monet seurasivat virran mukana muodin vetäminä, vapaamielisyyttä ei melkein kukaan kehdannut vastustaa. Mutta salassa vehkeilivät kyllä silloinkin taantumis- ja vanhoillispuolueen miehet, astuen vaikutukseen vasta kun talonpoikain vapautus oli toteutettava. Puolan kapina antoi heille nyt vettä myllyyn. Kylliksi oli vapaamielisten puolelta kehoitus oikeuteen ja inhimillisyyteen Puolaa kohtaan, jotta taantumispuolue julistaisi heidät isänmaan vihamiehiksi. Tämän puolueen huuto vaikutti. Keisari teki — sydämessäänkö vai ei, se jääköön meiltä sanomatta — käänteeseen "oikealle" ja päätti käyttää tunnetuksi tullutta vapaamielisyyttään Puolan turmioksi. "Matkusta Puolaan" — sanoi hän Nikolai Miljutin'ille, joka oli istunut orjain vapautuskomitean puheenjohtajana — "ja toteuta punainen ohjelmasi isäntiä vastaan siellä."***) Ja keisarin kanssa kääntyivät "na pravo" kaikki, jotka pelkästä suosionhalusta olivat olleet uudistuksia harastavinaan, s. o. kaikki virkaluokkain lukemattomat onnenonkijat, mutta vieläpä monet muutkin. Herzen'inkin suosio suuressa lukevassa yleisössä kallistui päivänlaskuun. Valtiollisen sanoma-

*) Venäjän sortovalta Puolassa (kaiken puolalaisen kansallisuuden hävittäminen, venäläisten virkamiesten kiskomis- ja nylkemisjärjestelmä) oli viimein saattanut puolalaiset kapinaan. Venäjällä, jossa vapaamielisyys oli noussut mahdolliseksi, ei suinkaan yksimielisesti paheksittu tätä kapinaa. Päinvastoin kieltäytyivät useat venäläiset upseerit lähtemästä taistelemaan puolalaisia vastaan, ja melkein kaikkialla Venäjällä koottiin salassa — Siperiassa aivan julkisesti melkoisia rahasummia Puolan kapinahallituksen käytettäväksi, kertoo muistelmissaan ruhtinas P. Krapotkin (ruotsalainen painos sivu 171). Kaikista merkeistä päättäen, olisi urhoollisten puolalaisten yritys, joka tarcoitti heidän maansa eroittamista Venäjästä, onnistunutkin, sillä venäläinen sotaväki kärsi ankarat tappiot; mutta Puolan kapinan johtomiehet eivät olleet ottaneet ohjelmaansa puolalaisten maaorjain vapautusta. Tämä seikka pelasti Venäjän. Puolaan toimitettiin venäläisiä virkamiehiä, jotka pitämättä mutkitta riistivät talonpoikain haluamat maat Puolan aatelilta ja jakoivat ne talonpojille. Silloin päättyi kapinakin. Puolan talonpojat ovat kuitenkin saaneet maksaa lunastusrahat maistaan — Venäjän hallitukselle, eikä heidän tilansa ole rahtuakaan parantunut. He ovat yhtä köyhiä kuin ennenkin, ja päälle päätteeksi on heiltä viety kielikin. Venäjä on opetuskielenä kaikissa Puolan kouluissa, eikä Puolan kieltä enää saa puhua kaduillakaan.

**) Ks. "Slavofiilit, piirteitä Venäjän kirjallisuuden historiasta." Kirj. A. J. Sivu 74 ja seur.

***) Ks. * = muist. edellisellä sivulla.

kirjallisuuden näyttämölle astui pääosaa suorittamaan Mikael Nikoforovitsh *Katkov*, "Moskovskia Vjedomostin" kuuluisa toimittaja, — —

Ennenkun Aleksanteri Toinen kokonaan oli joutunut tänkaltaisten vaikutusten valtaan, ennätettiin kuitenkin panna alkuun pari muutakin tärkeää uudistusta kuin maaorjien vapautus, — vaikka nekin, niinkuin tämä, sittemmin pala palalta revittiin rikki. Toinen näistä oli sen kunnallisen itsehallinnon perustaminen, jota sanotaan "semtsvo"-laitokseksi.*)

Semtvo-kokoukset olivat kahta lajia: pienemmät eli piiri-semtsvot ja suuremmat, jotka käsittivät kokonaisia kuvernementtejä. Edellisiin valitsivat yhden osan edusmiehiä tilanomistajat, toisen osan talonpojat (volostien kautta) ja kolmannen osan paikallishallituksen viranomaiset. Suurempiin semtvo-kokouksiin valitsivat jäseniä piiri-semtsvot, 7 tai 8 edusmiestä kukin. Nämä kokoukset saivat ratkaista kysymyksiä teiden ja siltain kunnossa-pidosta, alkeisopetuksesta, yleisestä terveyshoidosta, sekä taksoittavia varoja näihin tarpeisiin, jonka ohessa niiden tuli valita rauhan-tuomarit.

Näistä paikallisista eduslaitoksista olisi varmaankin ajan pitkään paljon hyvää koitunut, mutta niitäkään ei ole jätetty rauhaan. Sotaväen majoitusta maapoliisia ja muita tarkoituksia varten, joiden ei luulisi olevan missään tekemisissä paikallisesta itsehallinnosta riippuvan edistyksen kanssa, on hallitus ottanut käytettäväkseen niin paljon taksoitusvaroja, että tuskin mitään on jäänyt jälle kuntien omiin tarpeisiin. Sen ohessa on semtvojen toimintaa yhä uusilla ukaaseilla ja kiertokirjeillä rajoitettu siihen määrään asti, että väestöllä ei niistä enää ole muuta kuin harmia.

Samaten on käynyt sen suuren oikeuslaitosten uudistuksen, jonka Aleksanteri Toinen alkoi v. 1862. Nikolai Ensimmäisen aikana oli oikeudesta tuskin puhuttakaan. Tuomari ja "lahjakontti" merkitsivät melkein yhtä ja samaa, jota paitsi minkä tuomion hyvänsä voi saada muutetuksi "hallinnollista tietä", s. o. taasenkin oikeaan paikkaan kylvetyllä rahalla. Nyt järjestettiin — ukasilla mainitulta vuodelta — oikeuslaitos euroopalaisen, pääasiallisesti Ranskan mallin mukaan. Alimmaksi asteeksi asetettiin pienempiä juttuja varten rauhatuomarit, jotka valittiin ja joilla ei tarvinnut olla oikeustieteellistä sivistystä, sekä muita asioita varten virka-tuomioistuimet ("piirioikeudet") joiden jäsenet hallitus nimitti tutkinnon käyneistä miehistä. Näistä molemmista laitoksista sai vedota korkeampaan oikeustoon, rauhatuomareista kerta kuukaudessa kokoontuvaan kaikkien piirin rauhatuomarien kokoukseen, piirioikeudesta taasen "oikeuspalatsiin" (sudebnai palata). Viimeisenä oikeusvaltana oli senaati "revisiooni-oikeutena" — lu-

*) Sitä ennen oli olemassa vain aatelin maakuntakokoukset — ilman mainittavaa merkitystä, aateli kun ei uskaltanut kannattaa mitään harrastusta vastoin itsevaltiutta.

kuunottamatta tietysti tsaaria, joka voi kumota minkä tuomion hyvänsä. Rikosasioita varten asetettiin jury- eli valakuntalaitos.

Jos edes tämä uusi järjestelmä olisi saanut rauhassa kypsyä, olisi se epäilemättä aikaan saanut aivan mullistavan parannuksen Venäjän oikeusoloissa; mutta mitä vielä! Jo vapauttaja-keisarin aikana rupe si hallinto sekaantumaan kaikkiin asioihin, joiden ratkaisu voi olla hallitukselle tärkeä. Ja ken hyvänsä, joka ei tyytynyt lailliseen lopputulokseen asiassa, voi, jos häntä oli auttamassa mahtavat ystävät, saada keisarillisen käskyn kautta lain ja oikeuden tuomion kumoon. Ja tätä "praktiikkaa" on sittemmin yhä jatkunut, niin että nyttemmin "hallinnollinen oikeudenkäyttö" peräti varjostaa laillisen. Ei yksikään Venäjän alamainen enää voi turvautua lakiin, nouduttakoon hän itse sitä kuinka uskollisesti tahansa. Hänen vapautensa, omaisuutensa ja henkensä on kokonaan hallinnollisen armon vallassa.. —

VI.

“Nihilistit”. Sivistyneen nuorison harrastus rahvaan hyväksi. Hallituksen vaino. Vallankumousaate uusiutuu. Terrorismin synty.

Puolan kapina kukistettiin inhoittavilla julmuuksilla vapautensa puolesta taistelevaa väestöä vastaan ja petollisilla vapautushankkeilla maan talonpoikia kohtaan. Paljonko osaa Aleksanteri Toisella itsellä oli tässä sotatavassa, se jääköön tämän kirjan suomalaiselta toimittajalta sanomatta: hän on, kuten muutkin kansalaisensa näinä surullisena aikoina, ollut sirottamassa kukkia Toisen Aleksanterin muistopatsaalle Suomen päkaupungissa, ja tiettyhän kaikissa tapauksissa on, miten keisari-suuriruhtinas vainaja, samalla kun taantumisjärjestelmä pantiin alkuun Venäjällä ja säälimätön sortovalta Puolassa, katsoi paraaksi jatkaa vapaamielistä ohjelmaansa Suomessa. Eikä huutanutkaan vielä hänen korviinsa Katkoff semmoisella jyrinällä kuin myöhemmin tämän seuraajat, kuinka tarpeellista oli Suomenkin yhteensulattaminen itsevaltiuden suureen valtapiiriin. Katkoff ennätti vain antaa muutamia ylimalkaisia viittauksia Suomen suhteen.

Onko kenties tämä seikka — ristiriitaisuus Venäjän-Puolan ja Suomen poliikassa — todistetta siitä, että keisari-suuriruhtinas sai Suomnssa noudattaa *sydämensä ääntä* rauhassa taantumisasiaa ajavalta virkavallalta Venäjältä, samalla kun tämä valta häntä siellä kouristi? Vai oliko meidän maassamme hänen aikanaan jatkunut vapaamielinen suunta ainoastaan varovaisuus-politiikka?

Käymättä sydämiä ja munaskuja tutkimaan, merkitsemme tähän vain vielä, että samalla kun Suomi sai perustuslaillisen hallitusmuotonsa vahvistetuksi ja varmistetuksi pitkän väliajan jälkeen kokoonkutsutuilla valtiopäivillä, samalla vajotettiin Venäjän-Puola, kesken alkanutta vapauden ohjelmaa, takaisin aasialaiseen despotismiin. Näin ollen ei tule meidän suomalaisten oudoksua, että dekabristain henki Venäjällä, nähdessään miten kaikki taasen kallistui Nikolei Ensimmäisen uralle, kiihtyi kiihtymistään, purkautuen toisaalla sanomattomaan suruun, toisaalla väkivallante-koihin. Toinen väkivalta yhtä pyhä kuin toinenkin, — siinä joh-topäätös ja tulos. “Joka miekkaan rupee, se miekkaan hukkuu”.

Se inho, minkä julmuudet Puolassa ynnä tuon pelon kanssa, että reformikausi nyt oli lopussa Venäjälläkin, herättivät uudistusten ystäväissä, ilmeni räikeimmässä muodossaan Karakasoffin murhayrityksessä tsaaria vastaan keuhällä v. 1866 "Kesäpuistossa" Pietarissa. Täällä Suomessa tämä teko tietysti herätti hämmästystä, mutta tuskinpa enää Venäjällä, sillä tiedettiinhän siellä jo kaikissa piireissä, joissa asiain menoa seurattiin, että vapauden aurinko jälleen meni hyvää vahtia mailleen. Salaisia yhdistyksiä, joiden kantavoima nyt tietysti — uudistushengen vaikutuksen johdosta — oli paljon suurempi kuin ennen aikaan, oli syntynyt kaikissa valtakunnan suuremmissa kaupungeissa. Uudistustyö oli perille saatettava hallituksen alkamasta taantumispolitiikasta huolimatta. Karakasoff tietysti hirtettiin, mutta sen perästä vain ylti vastustusliike, supistuen kuitenkin ensi aluksi niin sanoaksemme tietopuoliseen toimintaan. —

Ken ei olisi kuullut puhuttavan "nihilisteistä", kauheista mullistusroikaleista, jotka tarkoittivat kaiken olevaisen hävittämistä ja ennen kaikkea muka vainosivat tsaarin henkeä? Heidän niskoilleen on täällä Suomessa viime aikoihin saakka varsin yleisesti syydätetty koko tuo "hirveä" vallankumouksellinen liike Venäjällä, ja he ovat kyllä saaneet kuulla kunniansa meikälaisten puolelta. Käsitys heidän kannastaan vallankumoojina on kuitenkin meillä ollut aivan väärä, niinkuin muutenkin ainoastaan hyvin harvat Suomessa, jossa ei syitä tyytymättömyyteen ilmennyt, ottivat vaivakseen syventyä venäläiseen vastustusliikkeeseen. Nihilistit eivät olleet (sanomme: *olleet*, sillä niitä ei oikeastaan enää ole) mitään valtiollisia mullistajia. "Vapauden aikakausi", joksi voimme nimittää reformikautta Venäjällä, oli opiskelevassa nuorisossa synnyttänyt kaikenkaltaisia unelmia yhteiskunnasta, jossa eivät mitkään tarpeettomat siteet estäisi yksityisen henkilön "vapautta". Tästä johtui, että nämä monet kielsivät uskonnon, kansallisuuden, säädyn, perheen ja ylimalkain kaikki "ennakkoluulot". Nihilistien ihanteena oli ihminen, joka nauttii elämää elämän vuoksi ja jonka nautintona on vapaa henkinen työ. Etenkin pidettiin arvossa luonnontieteitä, jotka enemmän kuin muut tieteet olivat omiansa hävittämään ennakkoluuloja.*) Mitään vallankumousta valtiollisessa merkityksessä eivät nihilistit**) vaatineet, tuskinpa ajattelivatkaan, mutta yhtä kaikki on heidänkin kirjallinen ja filosofinen puuhansa pidettävä kasvannaisena siitä vapauden hengestä, joka seisoi vastarinnassa Nikolai Ensimmäisen vireilläpitämää despotismia vastaan, ja hekin puolestaan ovat, melkein tietämättään, muokanneet maata varsinaiselle vallankumous- ja kapinaliikkeelle.

Nihilistit olivat m. m. vaatineet naisen kohoittamista miehen tasalle kaikissa suhteissa, ja tämä oppi olikin herättänyt vastakai-

*) "Slavofiilit, piirteitä Venäjän kirjallisuuden historiasta." Kirj. A. J. Sivu 80.

**) Tämän nimen (latinan sanasta *nihil* = ei mitään) lienee heille antanut Turgenjeff, joka piti heidän hommaansa viattomana lapsellisuutena.

kua laajoissa piireissä. Mutta vanhoillisuuteen taipuvissa perheissä ja hallituksessa synnytti se mielipahaa ja vastustusta, — kun suuret joukot nuoria naisia ottivat sen onkeensa ja pyrkivät opin ja julkisen vaikutuksen alalle. Nämä perheet ja hallitus tekivät sentähden voitavansa rakentaakseen liikkeelle esteitä, jopa kiellettiin nuorilta naisilta ulkomaan passitkin. Tapahtui silloin, että moni nuori mies vihitti itsensä opintomatkalle haluavaan naiseen, ainoastaan valmistaakseen tälle tilaisuutta pääsemään ulkomaille. Hallituksen täytyikin viimein myöntää naisille oikeus ottamaan osaa muutamien yliopiston-opettajain yksityisiin oppikursseihin, ja ulkomaillekin saivat he jonkun ajan kuluttua lähtea — menemättä naimisiin.

Naiset opin tielle! Tämä pyrintö oli, niinkuin nihilismi, sekin tienraivausta varsinaiselle vallankumousliikkeelle. Suuret joukot Venäjän naisia sivistyneistä perheistä kokoutui Ranskan ja Saksan yliopistoihin, mutta varsinkin Schveitsiin, josta pian rupesikummia kuulumaan. Tähän vapaaseen maahan, ja erittäinkin Zürichin kaupunkiin, keskittyi näet, ikäänkuin pääkortteeriin, polttopisteeseen, venäläinen sosialismi, täällä vaikutti muiden muassa lahjakas Bakunin*). Sosialistien opit pääoman luovuttamisesta yhteisomaisuudeksi niiden käsiin, joiden työn kautta se heidän mielestään paraasta päästä syntyi, herätti vastakaikua nuorissa venäläisissä ja venakoissa, jotka tiesivät mille uralle alkanut vapautustyö Venäjällä jälleen oli kääntynyt ja toiselta puolen tunsivat talonpoikain ikivanhan tottumuksen yhteisomistukseen.

Itse Venäjälläkin saavutti sosialismi paljon myötätuntoisuutta, varsinkin edistyneemmässä nuorisossa, joka innolla oli ruvennut harrastamaan talonpoikaisen ja työkansan tilan parantamista ja nyt näki, miten hallitus ja hallitsevat luokat vetivät vastaköyttä tehokkaammille toimille tässä kohden ja leimasivat vallankumoukselliseksi kaiken yksityisen "sekaantumisen" alimman kansan asioihin. Tuo virallinen epäluulo alkuaan aivan rauhalliseen nuorison työhön se etupäässä juuri olikin, joka sai tämän liikkeen todellisuudessa muuttumaan ja kehittymään siksi, miksi sitä leimattiin. Hallitus oli ruvennut ahdistamaan tätä hyvää tarkoittavaa, kansan kohottamista ja valistuttamista harrastavaa nuorisoa; — tämä puolestaan rupesi ahdistamaan hallitusta ja sai kannatusta tahoilta, jotka eivät välittäneet sosialismista eikä nihilismista semmoisinaan, vaan joiden päämääränä oli valtiollinen vapaus. Vallankumouksellinen puolue oli siinnyt. Se sai sekin, vaikka väärin, kantaa

*) Sosialismi näkyy muuten olevan luontoperäistä useille venäläisille vapaudenkannattajille. Nünpä sekä Bakunin että P. Krapotkin, ollen alkuaan ainoastaan itsevaltiuden vihaajia, lopulta "kehittyivät" selviksi sosialistisiksi kommunisteiksi, jälkimäinen viimein anarkistiksi! Tämä omituinen käänne johtuu epäilemättä heidän luontoonsa juurtuneesta kunnioituksesta ikivanhaa kotimaista talonpoikaista yhteisomistusta kohtaan, jota — mir-laitosta siten — esim. Bakunin suuresti ihaili. Ja niin ollen oli tavallaan Zürichissä muodostunut nuorisonkin sosialistinen harrastus itse juureltansa kotikuusen kuiskausta.

“nihilismin” nimeä*); ja jos kohta sen ydinjoukkona paraasta päästä olikin sosialismiin kallistuvaa nuorta väkeä, vaikuttivat kuitenkin puolueen toimintaan tavalla tai toisella, mutta usein tehokkaasti kyllä, nämä valtiollista vapautta harrastavat ainekset. Muodostettiin vallankumouksellisia sosialistisia yhdistyksiä sekä Moskovassa että Pietarissa ja useissa muissakin suuremmissa kaupungeissa ja ruvettiin ajamaan kumoushengen asiaa talonpoikaaisessa kansassa ja työväen keskuudessa.

Zürich Schveitsissä, johon sadottain nuoria venäläisiä ja venakoita yhä vaan tulvaili, pysyi kuitenkin puolueen päällietenä. Siellä saatiin rauhassa keskustella ja sieltä kotimaahan levitellä uuden valon säkeniä, siellä saarnasivat myös häikäilemättä oppiaan “Internationalen”, kuuluisan yleiseuroopalaisen sosialistiseurain johtomiehet. Venäjän hallitus viimein, huolestuneena nuoren Venäjän koulusta tässä kaupungissa, julisti ukaasin (v. 1873), jonka kautta kaikki Zürichissä oleskelevat venäläiset käskettiin kotiin; joll’ivät tulisi, julistettaisiin heidän passinsa mitättömiksi ja heidät itse siten maapakolaisiksi.

Sitä ei hallituksen olisi pitänyt tehdä, sillä koko hanke matkaansai vain uutta katkeruutta ja vaikutti, että kotiin palanneet nuoret miehet ja naiset, joihin isot joukot kotosalla opintoja harjoittavat toverit yhdistyivät, hajosivat ylt’ympäri Venäjän maakyläin ja tehdaspaikkoihin, levittelemään aatteitaan alimman kansan keskuuteen. Heidän työnsä oli nytkin ensialussa rauhallista, eikä kenkään voinut muuta kuin syvästi kunnioittaa tätä nuorta väkeä, joka todellisesti uhrasi kaikki yksityiset etunsa, kaiken tulevaisuutensa ainoastaan ohjatakseen kansaa, auttaakseen sitä alkuun sen luvallisissa pyrinnoissa inhimillisempään olemukseen. Jo Karakasoffin prosessissa oli ilmennyt, että hän ja hänen ystävänsä, vaikka heillä kullakin oli iso yksityinen omaisuus, olivat eläneet työmiehinä työmiesten parissa, voidakseen jotakin vaikuttaa näiden kehitykseen, ja samaa tarkoitusta varten uhranneet tulonsa, itse syöden pitkät ajat köyhän leivänkannikkaa. Ja heidän esimerkkiään noudattivat nyt sadat ja tuhannet nuoret, sivistyneet naiset ja miehet — Zürichin evankeliumia kuulleen. Liikuttava tosiaanakin on tämän nuorison elämäntarina. “Nuoret sivistyneet miehet — sanoo P. Krapotkin — asettuivat maaseuduille lääkäreinä, koulunopettajina, kirjureina, jopa peltotyömiehinäkin, seppinä ja salvimiehinä, kokien perehtyä talonpoikien elämään ja elämäntapaan. Nuoret tytöt suorittivat opettajatartututkinnon, rupesivat kättilöiksi tai sairaanhoitajattariksi ja hajosivat sadottain maalaiskyläin, omistaen kaiken työvoimansa, kaiken palveluksensa köyhemmän väestön hyväksi.”

Mutta Karakasoffin murhayritys oli osoittanut, kuinka helpposti kansanystävyyys nuoressa Venäjässä saattoi muuttua viholli-

*) Sen johdosta, että alkuperäinen nihilismi oli joutunut huonoon huutoon, jopa naurunalaiseksikin, leimasivat varsinkin vallanpitäjät halusta tällä nimellä yhä edelleen sekä sosialisteja että vastustuspuoluetta yleensä, vaikka nihilismi semmoisenaan oli hävinnyt.

suudeksi hallitusta vastaan. Tämänpä tähden hallitus nyt rupeesi vainoomaan tätä nuorta väkeä kuin kapinoitsijoita ainakin, mitä he alkuaan eivät olleet. Mutta kun hallitus näin teki, alkoivat nuoret miehet ja naiset mietiskellä keinoja vaikutuksensa suojaamiseksi hallituksen vainoa vastaan. Vaikka Karakosoffin esimerkki puhui selvää kieltään, ei tämä nuoriso kuitenkaan ensi vuosina ryhtynyt muuhun vallankumoukselliseen tekoon, kuin että se rupeesi levittelemään uudistusta vaativia kirjoja kansan keskuuteen. Edellisissä mainittujen yhdistysten lisäksi syntyi uusia, jotka harkitsivat muutosta viralliseen järjestelmään. Semmoisia oli n. s. "Tshaikovskin piiri", joka sai nimensä perustajansa mukaan ja haaraantui useimpiin kaupunkeihin. Siihen kuuluivat m. m. myöhemmin hyvinkin tunnetuiksi tulleet: ruhtinas P. Krapotkin, Sergei Kravshinski (Stepniak), Sofia Perovskaja, Dmitri Rogatshoff ja Stefanovitsh.

Mutta viralliseen järjestelmään saatava muutos ei lopulta-
kaan voinut merkitä muuta kuin vallan siirto kansaan. Senpätähden rupeevat piirin lentokirjat yhä enemmän saamaan tämän suunnan, ja yhä enemmän nuorta väkeä lähtee niitä levittelemään ylt'ympäri Venäjää ja itse saarnaamaan kansalle. Saarnaajien luku nousee jo lähes kolmeen tuhanteen. Luetelkaamme niistä muutamia. Vastamainittu Krapotkin pitää, työmiehenä esiintyen, esitelmää Pietarin työmiehille, kunnes hän viimein saadaan kiinni ja teljetään Pietari Paavalin kamoittavaan linnaan.*) Sergei Kravshinki ja Rogatshoff kuljeskelevat sahanviilajina kylästä kylään maaseudulla, levitellen vallankumouksen oppia talonpoikain keskuudessa. Rikas tilanomistaja Obukoff, vaikka keuhkotaudin viimeisellä asteella ollen, noudattaa samaa ohjelmaa Vähä-Venäjän talonpojissa. L. Shishko, eräs upseeri jättää sotapalveluksen ja rupee kankuriksi muutamaan Pietarin tehtaaseen, vaikuttaakseen työmiehiin. Sofia Perovskaja, ylhäissäätyisen perheen lapsi, — Pietarin entisen kenraalikuvernöörin hienosti sivistynyt tytär — työskentelee niinikään työväestön keskuudessa ja kehittyy itse mitä toimeliaammaksi "terroristiksi", hirmulaiseksi. Kaksi sisarta Korniloff, upporikkaan kauppiaan tyttäriä, seuraavat hänen esimerkikään. Ja muut nuoret sivistyneet tytöt, jotka pakoitettiin jättämään opintonsa Zürichissä, ja palaamaan Venäjälle, rupeevat työhön Moskovan puuvillatehtaisiin, tullakseen lähempään yhteyteen työnaisten kanssa, joiden kurjaan oloon he kaikin puolin osallistuvat.

Nämä nuoret miehet ja naiset ja heidän lukuisat^{to}toverinsa saarnaavat jo kaikki sitä oppia kansalle, että se voi toivoa parannusta tilaansa, jollei turmiollisesta itsevaltiudesta ja despotismista tule loppua, jollei valta tai ainakin osa siitä siirry kansaan tai semmoisiin henkilöihin, joihin se ehdottomasti luottaa. Mutta mi-

*) Istuttuaan siellä kaksi vuotta, kuljetettiin K. sairaana muutamaan vankilalasareettiin, josta hän ystävänsä avulla pääsi sukkelalla tempulla karkaamaan.

käli kansan ystävien vaatimukset kasvavat, kiihtyy myöskin hallituksen viha. Säälimättä viskataan nyt summittain näitä "vaateliaita" uuden opin levittäjiä vankeuteen, ja Siperian ohdakkeisilla teillä syntyy entistä vilkkaampi liike. Sofia Perovskaja vangitaan, tuomioistuin vapauttaa, mutta hallinto karkoittaa hänet; Kravshinski ja Rogatshoff vangitaan niinikään, mutta pääsevät talonpoikain avulla karkuun; Krapotkinin käy kuten jo olemme maininneet; Shishko ja lukemattomat muut teljetään myöskin lukkojen taakse tai katoavat — en tiedä mihin, Hallituksen vakoileva poliisi on kuumeentapaisessa tuohussa.*) Mutta mikään ei auta. Kesällä v. 1874, kun useimmat liikkeen aloittajista oli saatu vangituiksi, esiintyi akkiarvaamatta uusia apujoukkoja. Sadottain nuoria miehiä ja naisia kansan omasta keskuudesta, semmoisia, joihin uudet opit olivat syvinämin koskeneet, lähti liikkeelle jatkamaan työtä, samoillen kyliä ja kaupunkia ja peittelemättä saarnaten, että jo oli syvien rivien aika nousta kapinaan, että jo oli aika vallankumouksen alkaa.

Nyt seurasi joukkovangitsemisia. Yksistään tuon "hullun kesän" aikana pantiin, Krapotkin'in laskun mukaan, kiinni 1,500 henkeä, ja myöhemmin jatkettiin samaan malliin. Kaikki vankilat tulivat niin täyteen, että uusia täytyi rakentaa tuota pikaa, ja

*) Syksyllä v. 1872 ja kevättälvellä 1873 oleskeli tämän kirjan toimittaja Pietarissa ja joutui monin kerroin kokemaan, millä myötätuntoisuudella sivistynyt yleisö seurasi näiden onnettomain kansanystävien kohtaloa. Oli m. m. oikeuden käsiteltävänä juttu erästä nuorta, ulkomailta opiskellutta ylioppilasta, Netshajeffia, vastaan, joka lähempien toveriensa kanssa oli solminut liiton "kansan poljettujen oikeuksien hyväksi". Ylpeästi, pää pystyssä ravisteli kalpea, kaunis mies kahleitaan oikeuden edessä, lausuen m. m.: "Te kaikki, jotka täällä istutte, te tuomarit ja muut, te olette myös kahleissa, vaikka ette ole siitä tietävinänne, ja kahleissa on jokainen, joka tunnustaa itsevaltiaan oikullisen mielivallan korkeimmaksi laiksi. Minä kenties olen ainoa tässä salissa, joka en tätä tunnusta, minä näet en tunnusta itseäni teidän despoottinne orjaksi, mutta te teette sen, ja senpä tähden merkitsevät teidän kahleenne, jota te sokeudessa ette näe taikka ette ole näkevinänne, paljon enemmän kuin nämä vähäpätöiset raudat, joiden te luulette voivan tukkia suun totuudelta. Minä halveksin teitä." Kuoleman hiljaisuus vallitsi salissa, mutta selvästi näkyi, miten monet ihastuneet silmät ikäänkuin oikein takertuivat kiinni rohkean nuorukaisen huuliin ja hänen asianajajansa piti säkenöivän puolustuspuheen, lausuen m. m., että "Venäjän paras nuoriso näinä aikoina oli matkalla Siperiaan". — Netshajeff tuomittiin "käskystä", kuten miehestä mieheen kuiskattiin. elinkautiseen katorga (pakko)-työhön, hänen toverinsa lievempiin rangaistuksiin. Oikeusjutun meno oli kerrottuna ennakkosensuurista vapaissa sanomalehdissä, (joista useat sitten saivat rangaistuksen), mutta sensuurin alaiset lehdet eivät saaneet — eri syistä — siitä mitään kertoa, — m. m. ei silloinen suomalainen viikkolehti "Pietarin sanomat", koska "oikeusjutut eivät löytyneet tämän ohjelmassa". Niillä lehdillä, jotka asiasta sisälsivät kertomuksia, oli noina päivinä tavaton menekki Pietarin kaduilla; kilvan niitä ostettiin, mutta sanomalehtipojat eivät saaneet tapansa mukaan huutaa kuuluviin tavaransa sisältöä. Näkipä tämän kertoja omin silmin, miten poliisi muutamalla isolla liikekadulla kiivaasti tarttui niskaan pariakymmentä lehtipoikaa, jotka tulivat juosten ulos erästä kirjapainosta, huutaen: "Djeelo Netohajeva!" (Netshajeffin asia). Kiljuen aika lailla katosivat poikaparit lehtineen poliisin kourissa lähimpään putkaan.

Siperian teillä kalisivat kahta kauheammin valtiollisten vankien kahleet.

“Propagandistein” — uuden opin levittäjien — täytyi ruveta noudattamaan varovaisuutta. V. 1875 toimittivat he oikeita valankumouksen siirtoloita eri kuvernemetteihin, ja nämä siirtolaiset hankkivat itselleen tavallista työtä väestön keskuudessa ja kokivat välttää poliisin huomiota. Mutta onneton se, jonka tämä sai käsiinsä. Valtiollisten vankien kohtelu oli käynyt niin sietämättömäksi, että useat näistä tekivät murhayrityksiä vartioitaan vastaan, joutuakseen samaan luokkaan kuin tavalliset pahantekijät. Toiset tekivät itsemurhan, päästäkseen siitä kidutuksesta, jonka alaiseksi he joutuivat vuosikautia kestäneen yksinäisen vankeuden kautta ruttoutuneissa luolissa. Toiset tulivat mielipuoliksi tai kuolivat vankilatauteihin — odottaessaan “tutkintoa” asiassaan. Olisihan heidät saattanut karkoittaa hallinnollista tietä, mutta hallitus tahdotti koota kylliksi aineksia, voidakseen oikeudessa todistaa, että oli olemassa lavealle levinnyt salaliitto tsaarin henkeä ja valtiota vastaan — jota kuitenkin ei vielä ollut.

V. 1877 allettiin vihdoin prosessi propagandisteja vastaan. 50 oli yhdellä kertaa oikeuden edessä ja kuulustelu julkinen; tahdotti näyttää, että he muka olivat suuressa määrin rikolliset. Siten lauhtuisi yleisön myötätuntoisuus. Mutta tämäpä ei lauhtunutkaan. Selvemmin kuin kenkään olisi voinut aavistaa kävi ilmi, miten nämä pahantekijät, vainoomatta laisinkaan tsaarin henkeä, olivat uhrautuneet poljetun kansaraukan hyväksi. “He ovat pyhimyksiä” oli kuulijain tuomio.

“Seuraavana vuonna suoritettiin vielä suurempi valtiollinen prosessi. Syytettyjen luku oli 193, mutta sillä aikaa kun “tutkintoa” heidän rikollisuudestaan kesti, oli ummelleen tuhat henkilöä vangittu, ja näitä oli pidetty teljettyinä lukkojen takana vuosikautia ja eri tavoin rääkätty, niin että niiden lukumäärä, jotka näinä vuosina olivat tehneet itsemurhan, tulleet mielipuoliksi tai kuolleet tauteihin, nousi 75:een eli 7 1/2 prosenttiin.”*)

Syytettyjä istui tuomitsemassa erityinen ja siis laiton tuomioistuin. Heidän rangaistuksensa oli hirveä “rikokseen” verraten: 10, 12, jopa 15:kin vuotta kuritushuonetta parista puheesta pienessä työläispiirissä tai kielletyn kirjan lainaamisesta toiselle. Tämä tuomio ja se ilmiäynyt kidutus, jonka alaisina nuoret intoilijat olivat olleet tutkintoaikana, herätti yleistä inhoa kuuli-joissa.

Mutta niistäkin, joita vastaan ei mitään varsinaista syytöstä voitu tehdä ja joita siis ei “oikeus” voinut milläkään verukkeilla tuomita, niistäkin rangaistiin suuri joukko lähes yhtä kamalasti — hallinnon kautta. Tahdottiin kerrassaan tehdä peloituksella loppu tuosta vallankumouksellisesta liikkeestä. Nyt pitäisi kai toki kaiken vaieta. Mutta mitäs ollakkaan! Hallitus ei ollut ottanut lukuun sitä, että koko nuorisoliike alkuaan ei ollut muuta

*) “Det revolutionära Ryssland”. Sivu 64.

ollut kuin kaikkialla muualla maailmassa kiitettäväksi katsottu harrastus taito- ja tietämättömän kansan valistamiseksi ja kohoittamiseksi, sekä että se vasta myöhemmin, hallinnon rakentaessa sille kovia esteitä, oli käynyt vastustavaksi hallitukselle, itse kansankin vihdoin siihen vähemmässä tai suuremmassa määrässä osallistuessa. Hallituksen häikäilemätön kostotapa, jota noudattaessa syrjäytettiin kaikki oikeuden ja inhimillisyyden vaatimukset, saattoi tyytymättömien jo ennestään syvän katkeruuden kamalaksi raivoksi. Propagandisteja ajettiin takaa kuin viljejä petoja; lausunnoista ja teoista, joita jokaisessa sivistyneessä maassa pidettäisiin peräti viattomina, rangastiin heitä kuin murhasta. Siitä heidän yltynyt kaskeruutensa, heidän raivonsa. Siellä täällä olivat he jo itsepuolustukseksi passittaneet yhden ja toisen poliisivakoojan — yhteensä puoli tusinaa — toiseen maailmaan. Nyt oli heidät saatettu epätoivoon, — ja hekin kuroittivat korkeammalle. Syntyi progandistienkin puolella terrorismi; hirmuvalltaisuus, ja sen oli hallitus itse synnyttänyt — virallisella hirmuvallallaan.

VII.

Venäjän—Turkin sota. Terroristien ja hallituksen välinen kamppaus.

Vaikka sisällinen tila Venäjällä oli näin levoton tai kenties juuri sentähden — kääntäkseen maailman ja kansan huomion pois seikoista, jotka olivat luoneet vallankumouksellisen terrorismin — tahtoi Aleksanteri Toisen hallitus esiintyä sen slaavilaisen rodun suojelijana, joka oli sorronalaisena eräällä toisella taholla maailmassa. Omassa maassa oli kyllä, kuten olemme nähneet, reformikausi väistynyt julkean taantumispolitiikan tieltä ja Nikolain aikainen despotismi jälleen päässyt täyteen vauhtiinsa; mutta yhtä kaikki otti hallitus nyt suojellaksensa venäjän sukuisia heimokuntia — Turkinmaalla, joita sen vallan despoottinen hallitus sortii. Pata kattilaa soimaa. Samalla kun hirsipuu kotosalla odotti jokaista joka uskalsi pitää rahvaan puolta virka- ja poliisivallan sorronhalmua vastaan, oli Venäjän hallitus ja Katkoff (tai Katkoff ja Venäjän hallitus) kauhistuvinaan bashi-bozuk'ien, turkkilaisen säännötömän sotaväen ilkitöistä Bulgaariassa. Venäjän—Turkin sota (1877—78) syntyi, Katkoffin ja hänen hengenheimolaistensa uneksudessa venäläistä suurvaltaa Kaakkois-Euroopassakin ja puolikuun häviämistä "Konstantinopolin portin päällä." Mutta maailma tietää mitä tästä sodasta lähti. Ei siinä kylliksi, että Plevnan kuuluisa piiritys ja tappelut jäivät enemmän Turkin ja urhoollisen Osman pashan kunniaksi kuin suurilla apujoukoilla toimivan voittajan, vaan olipa lopputulos koko retkestäkin aivan toinen Venäjälle kuin oli uneksittu. Englanti, Venäjän vanha vihollinen, saneli rauhanehdot Berliinin kongressissa. Bosnian ja Herzegovinan, jotka ensin olivat tarttuneet aseisiin Turkia vastaan, miehitti Itävalta-Unkari; Serbia ja Montenegro, jotka noiden maakuntain auttajina ennen Venäjää olivat julistaneet sodan "puolikuuta" vastaan, julistettiin itsenäisiksi valtioiksi; Bulgaria sai oman hallituksen. Siitä suuresta, Venäjän suojeluksen alaisesta slaavilaisesta liittokunnasta Balkanin niemellä, jota Katkoff niin suurin suin oli profeteerannut, ei tullut mitään. Venäjä ei saanut muuta kuin Bessarabian Pruth-virtaan asti ja muutamia turkkilaisen Armenian rajalinnoja. Ja päälle päätteeksi: Sota oli aivan kuin Krim'in

suursota aikoinaan osoittanut, että Venäjän varustuslaitos oli huono ja sen hallituksen rahavarat täpärällä; siinäpä syy siihen, että oli täytymys suostua uhkailevan Englannin vaatimuksiin. Asema oli, sanalla sanottu, lähimmittäin yhtä kurja kuin Krim-sodan jälkeen. Sen lisäksi sai Bulgaria, *keisari Aleksanterin hiljaisella suostumuksella*, konstitutiooinin, perustuslaillisen valtiosäännön, jolle Venäjää ei oltu arveltu kypsyneeksi, — vaikka Bulgaria, Turkin alusmaa, tietenkin oli semmoista varten kehittynyt vielä vähemmän. Jättämättä taaskin siihen kysymyksen, noudattiko keisari-vainaja tässäkin kohden, niinkuin meillä suomalaisilla on syytä luulla mitä Suomeen tulee, sydämensä ääntä — kun näet häntä ei ollut ahdistamassa venäläisen virkavallan painajainen —, merkitsemme tähän ensiksi, että kaikki nämä mainitut sodan tulokset kokonaisuudessaan herättivät Venäjällä yleistä tyytymättömyyttä. Propagandistit saivat uutta vettä myllylleen, ja koko heidän tähänastista toimintaansakin ruvettiin monissa ajattelevissa piireissä, vielä enemmän kuin äsken mainitsemaimme prosessien perästä, katsomaan kaikin muin kuin karsain silmin. — Seuraus on lyhyesti: he saavat kannattajia niiden maltillisten vapaamielisten joukosta, jotka reformikauden loputtua ylimalkain olivat surumielin vetäytyneet takaisin, ollen yhtymättä niin hyvin vallalle päässeen taantumispuolueen kuin propagandistain ohjelmaan.

Mutta tässä muutamia tietoja näiden propagandistain toimista ja kohtaloista sodan päättymisaikoina ja sen jälkeen:

Tammikuussa v. 1878 karkasi poliisi muutaman nuorisojoukon kimppuun, joka sosialistisessa tarkoituksessa piti kokousta Odessan kaupungissa. Syntyi oikea kahakka, sillä propagandistit tiesivät mikä heitä oli odottamassa, jos joutuisivat vangituiksi, ja olivat varustetut revolvereilla ja muilla aseilla. Monta haavoittui molemmin puolin ennenkun vangitseminen onnistui. Nuorisojoukon johtajana oli propagandisti Kovalski.

Seikka nosti paljon huomiota, ja suuren yleisön myötätuntoisuus näkyi kallistuvan vangittujen puolelle. Mutta pianpa tapahtui jotakin vielä huomattavampaa. Pietarin poliisipäällikkö Trepoff, keisarin suosikki, oli ruoskituttanut erästä propagandistia, ainoastaan peloittaakseen muita. Asia aikaansai inhoa ja harmia kaikkialla, eräässä nuoressa tytössä sisä-Venäjällä, siihen määrään, että hän, tuntematta Trepoffia tai edes hänen uhriansa, matkusti suoraa päätä Pietariin ja ampui poliisipäällikköä revolverilla hänen omassa virkahuoneessaan. Vera Sassulitsh oli tämän rohkean tytön nimi. Kuulustelussa selitti hän tahtoneensa saada Venäjän yhteiskuntaa miettimään niitä häpeällisiä hirmutöitä, joita sen ja hallituksen nimessä joka päivä harjoitettiin. Trepoff oli Veran laukauksesta tullut vaarallisesti haavoitetuksi, mutta ei kuollut. Kuolon pelko oli kuitenkin miehessä kova, ja hän laitatti testamentin, josta selvisi, että poliisipäällikkö oli monen miljoonan omistaja, vaikka hän oli astunut tähän virkaan tyhjin käsin. Keisari joka kävi suosikkiaan katselemassa hänen tuskavuoteellaan, antoi vanhalle lahjakontille käskyn hävitä julkiselta näyttämöltä. Mutta

nuoren Vera Sassulitshin lausui vala-oikeus (jury), kuulijain myrskyisten suosionosotusten häntä tervehtiessä, kokonaan vapaaksi. Sukkelasti sieppasivat hänet ystävät oikeussalista ja osasivat sitten pitää häntä niin hyvässä piilossa, että poliisi, vaikka koko Pietari läpitse nuuskittiin, ei häntä löytänyt. Hän olisi näet, huolimatta oikeuden tuomiosta, tullut rangaistuksi hallinnollista tietä. Suomen kautta pääsi Vera pakoon Länsi-Eurooppaan.

Propagandistit kävivät rohkeimmiksi. Eräs salapoliisi Nikanoff Rostoffissa ja muuan santarmikapteeni Heiking Kiovassa saivat surmansa. Kesällä v. 1878 asetettiin Kovalski tovereineen Odessassa *sotaoikeuden* tuomittavaksi, Hän itse tuomittiin kuolemaan, vaikka mainitussa kahakassa ei kukaan ollut joutunut surmatuksi. Tuomio herätti mitä katkerinta harmia propagandisteissa, ja he päättivät myöskin puolestaan langettaa tuomionsa. Eihän enään ollut vallalla muu kuin nyrkkioikeus, julistivat he. Kovalski oli haallittu sotaoikeuteen ja tullut tuomituksi Kolmannen osaston*) päällikön, Mesentseffin, toimesta sekä elokuun 14 päivänä ammutuksi Odessassa. Kaksi vuorokautta myöhemmin pisti keskellä päivää Sergei Kravtshinski (Stepniak) Nevskin prospektilla Pietarissa — valtakunnan toisessa päässä — tikarilla Mesentseffin kuoliaaksi ja katosi vilkasliikkeisellä kadulla tiehensä, päästen siten onnellisesti pakoon poliisilta.

Raivostunut hallitus lykkäsi nyt kaikki valtiolliset rikosasiat kerrassaankin sotaoikeuteen, poliisivoimia lisättiin, ja Mesentseffin seuraaja kenraali Drenteln alkoi toimensa vangituttamalla lähes 2.000 ihmistä yksistään Pietarissa — saamatta sittenkään kynsiinsä Kravtshinskia.

Mutta vallankumoojat jatkoivat, vastaukseksi poliisin intoon, tointaen uusilla väkivallan töillä. Helmikuussa 1879 tapettiin Harkovan kuvernööri Krapotkin, joka sikäläisessä vankilassa oli hirmuisella tavalla räähkäyttänyt valtiollisia vankeja. Pari päivää myöhemmin tappelivat propagandistit aseellisina Kiovan poliisin kanssa, ja maalisk. 1 p. pistettiin kuoliaaksi vakoilija Reinsteini Moskovassa. Drentelniä ammuttiin osaamatta kaksi kertaa Pietarin kaduilla. Ampuja tuomittiin kuolemaan, mutta sai mestaus-

*) "Kolmas osasto H. M. Keisarin kansliasta", Venäjän häikäilemätön salapoliisi-hallitus, sai alkunsa jo Pietari Ensimmäisen aikana "salaisen kanslian" nimellä. Sen asiana oli vaania valtiollisia "pahantekijöitä", joita sen kätyrit säännöllisesti, pusertaakseen syytetyistä tunnustuksia ja ilmiantoja, kidutti mitä kauheimmalla tavalla. Yhteen aikaan, keisarinna Annan hallitessa (1730—1740), peljättiin tätä laitosta jo kaikkialla Venäjällä todellisuena helvetinä maan päällä, ja Nikolai Ensimmäinen sitä vieläkin "kehitti", yhdistän siihen santarmilaitoksen ja antaen sille vallan semmoisen, että "Kolmannen osaston" päällikkö itse teossa tuli todellisemmaksi hallitsijaksi kuin keisari itse. — Aleksanteri Toisen ensimmäisenä, vapaamielisyyden aikana ei tämä "osasto näytellyt niin mahtavaa osaa, mutta pääsi jälleen taantumuksen yltyessä entiseen arvoonsa, vieläpä suurempaan. Kaikkialla — kuvalle P. Krapotkin — on santarmeja. Nämä antavat raporttinsa paikallis-everstille, joka vuorostaan on yhteydessä santarmipäällikön kanssa. Tämä puolestaan käy joka päivä keisarin luona. Santarmien velvollisuus on pitää valvovan silmänsä alla kaikkia tsaarin alamaisia, jopa itse tsaariakin.

paikalla "armahduksen" ja laahattiin elinkautiseen pakkotyöhön. — Kiovassa tapettiin eräs vakoilija Baranovski.

Huhtikuun 14 p. vihdoin ampui ylioppilas Salovjeff revolvella keisaria, joka käveli Talvipalatsin edustalla. Viidestä laukausta ei yksikään sattunut. Salovjeffin revolveri, jolla hän oli harjoitellut, oli viimeisellä hetkellä joutunut epäkuntoon ja oli hänen täytynyt ottaa toinen, jota hän ei tuntenut. Hän joutui kiinni ja hirtettiin.

Tuli uusia väkivallan hankkeita, jotka koko valtakunnassa kumosivat lain. Maa jaettiin kuuteen kenraalikuvernöörikuntaan, joiden haltioille annettiin niin suuri valta, että he saivat vahvistaa tai kumota kuolemantuomioitakin. Itsevaltiats siirsi melkein kaiken valtansa näille herroille, joista surkeinman maineen saavuttivat kenraalit Gurko Pietarissa ja Todtleben Odessassa. Toukokuun 27 ja elokuun 23 päivän välisenä aikana hirtettiin 11 propagandistia eri osissa maata, niiden joukossa eräs upporikas tilanomistaja Lisogub läheltä Odessaa. Hänestä ei sotaoikeus tiennyt muuta kuin että hän oli pannut menemään suuria rahasummia tuntemattomiin tarpeisiin. Muuan hänen tilanhoitajansa oli hänet ilmiäntanut. Ainoastaan semmoisesta syystä siis hirsipuu! Lisogub ei ollut koskaan persoonallisesti osallistunut sosialistien toimintaan, mutta hänessä paloi mitä lämpimin rakkaus köyhään kansaan, jota hän auttoi omilla varoillaan, eläen itse kuin köyhin mäkitupalainen. Että hän jakeli runsaat apunsa propagandistain kautta, että hänen rakkaudestaan köyhälistöön myöskin oli johtunut hänen mieltymyksensä nuoriin intoilijoihin ja että hän kauan aikaa melkein yksinään kustansi näiden toiminnan kansan keskuudessa, siitä häntä sotaoikeudessa ei edes syytettykään.

Hirsipuu odotti nyt jokaista, jota vain epäiltiin jostain yhteydestä terroristien kanssa. Sitä osoitti Lisogub'in kohtalo. Mutta tämä seikka ei näitä sittenkään peloitellut. He perustivat ja järjestivät varsinaisen tuomiovallan ("Komitjet eksekutsij" = tuomiontäytännöllinen komitea), joka tuomitsi Aleksanteri Toisen kuolemaan ja saattoi tuomion hänen tiedoksensa — sillä uhalla, että se ehdottomasti pantaisiin täytäntöön, jollei hän tahtonut muuttaa hallitustapaa perustuslailliseksi.

"Nihilismi" (jolla herjausnimellä hallitus vallankumouksellista liikettä yhä nimitti) oli näin ollen jo kokonaan muuttanut luonteensa. Samalla kun propagandistit panivat oman terrorisminsa hallituksen terrorismia vastaan, kääntyivät he nuorekkaista maailmanparantaja-unelmistaan käytännöllisen politiikan alalle. "Vallankumouksellisten" päämaalina oli nyt itsevaltiuden kukistaminen. Mutta täten lähenivät he yleisön ja vapaamielisten kantaa. Manifesteissaan selittivät he suostuvansa riisumaan aseensa, jos hallitsija suostuisi kutsumaan kokoon kansalliskokouksen. Tämän huomattavan käänteen kautta päättyi "nihilismi" juuri semmoiseen perustuslaillisuuteen, johon se alkuaan ei ollut pannut mi-

tään arvoa.“ *) Kuten olemme viitanneet, oli alkuperäiselle nihilismille itse hallitusmuoto jotakin aivan yhdentekevää. Mutta asiain kehitys oli saattanut tämänkin nuoren Venäjän varsinaiselle dekabristi-kannalle. Propagandistit ja vapaamieliset kävivät nyt yhtäänne päin kaksi yhdeksi päävirraksi juoksevaa jokihaaraa; mutta samalla kuin toinen juoksi kohisevana koskena, virtaili toinen eteenpäin tyvenenä. Vapaamieliset ainekset auttoivat terroristeja ainoastaan passiivisesti, osallistumatta suorastaan heidän hirveihin tekoihinsa.

Hallitus ei kuitenkaan ymmärtänyt asiain kehitystä eikä nähnyt muuta kuin tuota kohisevana koskena juoksevaa jokihaaraa. Senpä tähden koki se yhä vain sille patoja rakentaa, näkemättä miten sen vedet juuri tämän johdosta tuhoavana tulvana vyöryivät yli äyräitten. Pelotuspolitiikkaa jatkettiin ja tsaarin vartioväkeä lisättiin. Milloin hän vain liikkui palatsinsa ulkopuolella, ympäröi hänen vaunujaan iso parvi kasakoita, ja rautatiematkoilakin oli sotamiehiä molemmin puolin tietä niin tiheään, että jokaisen sivullisen olisi ollut mahdoton tulla likimaihin.

Mutta terroristit olivat julistaneet tuomionsa ja päättäneet panna sen täytäntöön. Mainitsemme tässä muutamia heidän yrityksiään. "Kivisillan" alle keskellä Pietaria, jonka ylitse keisari usein ajoi, rakensi kaksi terroristia räjähdysmiinan, mutta ratkaisevalla hetkellä jäi toinen toveruksista pois yhtymäpaikalta ja hanke meni myttyyn. Nikolajeffissa koetti niinikään kaksi terroristia räjähdyttää ilmaan höyrylaivan, jolla tsaari oli saapunut satamaan. Mutta aivan sattumalta osui poliisi taloon, josta langat kävivät vedenalaiseen miinaan, yrittelijät joutuivat kiinni ja hirtettiin. Marraskuun lopulla (1879) odotettiin tsaaria takaisin Livadiasta. Terroristit olivat rakentaneet miinojaan eri rautatielinjain alle monin paikoin, mutta sallimus tai sattumus näkyi aina suojelevan tsaaria. Kuuluisimmaksi näistä maanalaisista töistä tuli se tunneli ja miina, joka rakennettiin lähelle Moskovan rautatieasemaa. Siellä olivat terroristit Sofia Perovskajan ja Leo Hartmann'in johtamina ostanee pienen talon lähelle rautatiesärkkää ulottuvan esikaupungin laidasta. Talosta kaivettiin nyt pitkä tunneli, maanalainen oja, rautatiesärkän alle asti, johon räjähtävä miina asetettiin. Tätä työtä kesti koko kaksi kuukautta, ja poliisi kävi kaksi kertaa nuuskimassa tuossa talossa löytämättä mitään epäiltävää. Nuoret asukkaat, nim. Sofia P. ja Leo H., olivat olevinaan "vanha-uskolaisia", joiden luo muutamat uskonveljet ja sisaret tulivat tavan takaa hartautta harjoittamaan, ja tämä seikka saattoi heidät naapurien suosioon, jotka myös kuuluivat tähän lahkoon. Senpä tähden nämä eivät laisinkaan ilmoittaneet poliisille, että noiden kahden asukkaan luona usein kävi vieraita. Yrityksen ilmitulon varalta säilytettiin talossa kuitenkin pullollinen nitroglyceriiniä, jolla aiottiin tarpeen tullen räjähtyttää koko talo asukkai-
neen päivineen ilmaan, sillä salaliittolaiset tiesivät kyllä, että ilmi-

*) Leroy-Beaulieu. "L'Empire des tsars et des russes."

talo oli samaa kuin kidutus ja kuolema. Sofia Perovskaja oli ottanut saattaakseen revolverinlaukauksella pullon räjähtämään. Mutta, kuten sanottu, poliisi ei mitään epäiltävää huomannut. — Yritys ei kuitenkaan nytäkään onnistunut. Keisari matkusti nyttemmin aina vuorotellen kolmessa eri junassa, jotka seurasivat toinen toistaan muutaman minuutin väliajalla. Milloin milläkin asemalla muutti hän junaa. Joitakuuta asemaväliä ennen Moskovaa oli hän nyt kulkenut toisessa junassa, mutta muutti taas viimeisellä asemalla ennen kaupunkiin tuloa ensimmäiseen. Siitä eivät miinanrakentajat ennättäneet saada tietoa, vaan kun nuo eri junat tulivat, antoivat he ensimmäisen kiittää ohii ja räjähdyttivät miinansa vasta toisen junan lennättäessä sen ylitse. Juna menikin hirveällä jyrinällä tuhansiin kappaleisiin, joukko ihmisiä sai surmansa, toisia haavoittui; mutta keisari seiso i eheänä Moskovan asemasillalla. Yrityksen toimeenpanijain onnistui päästä pakoon, — niinkuin myöhemmin on selvinnyt, niiden lukuisain passiivisten auttajain avulla, joita terroristeilla oli kaikissa kansankerroksissa ja jotka aina olivat valmiit piiloittelemaan poliisin mieluisinta riistaa.

Sanotaan, että keisari jo tähän aikaan, huomattuaan henkensä alinomaa olevan melkein pä vain sattumuksen varassa, rupesi epäilemään sen hirmuvaltaisen järjestelmän viisautta, jota hän taantumismiesten neuvosta nyt kauvan aikaa oli noudattanut; mutta yhtä kaikki tätä yhä vain vieläkin työssä ja toimessa noudatettiin. Joulukuun 20 p. hirtettiin taas kolme terroristia Odessassa ja *sadottain* ihmisiä, joita *epäiltiin* valtiollisista rikoksista, mutta erittäinkin yhteydestä Moskovan luona tapahtuneen yrityksen toimeenpanijain kanssa, lähetettiin hallinnollista tietä Siperiaan — ilman tutkintoa ja tuomiota, ainoastaan "Kolmannen osaston" eli, kuten sitä ihmisten kesken nimitettiin, "Mustan osaston" (Tshornoje otdjelenije) toimesta.

Tämä osasto olikin tähän aikaan valtansa huipulla ja sen päällikkö itsevaltiaampi kuin itsevaltias itse. Santarmit vangitsivat kenen vain tahtoivat, heidän everstinsä pitivät taten vangittuja lukkojen takana niin kauvan kuin mielivät, ja päällikön kansliasta passitettiin onnettomat ilman sen pitemmittä mutkitta hirttävälle matkalle kaukaiseen karkoitusmaahan.

Mutta kaikista näistä kauheista pelotuskeinoista huolimatta jatkui, jopa vain yltyikin terroristien työ. Hammasta purren vanhoivat he pyhän valan saattaa langettamansa tuomion täytäntöön. Tsaari, hirmuvaltaisen järjestelmän ylin virallinen edustaja, oli sittenkin saava maksaa kansan ja sen ystävain kärsimykset hengellään.

VIII.

Terroristit eivät peräydy. Loris Melikoffin "konstitutsiooni". Aleksanteri Toinen sen hyväksyy. Hänen surmansa.

Terroristien hallinto oli hyvin järjestetty. Kolmas osasto oli tosin, joko lahjuksilla tai uhkauksilla, saattanut toisen heidän ryhmästään rupeemaan kavaltajaksi, ilmiantoja tekemään, mutta melkein aina sai tällainen luopio äkkiaarvaamatta entisiltä tovereiltaan väkipuukon sydämeensä, ja toiseksi ei kenkään ryhmän jäsenistä tuntenut kuin ainoastaan muutamat koko toverikunnastaan; kuolemanrangaistuksia oli suunnittelemassa vain kaikkein sisin piiri. Kavaltajat ja ilmiantajat eivät siten koskaan olisi voineet puhkaista salaliittoa, jonka ohessa he aina panivat henkensä alttiiksi, ruvetessaan "mustan osaston" palvelukseen.

Vaikeinta oli terroristien suojella salaisia kirjapainojaan ilmoitustalosta, niistä kun usein oli toimitettava julkisuuteen isoja painoksia heidän lehtisiään ja julistuksiaan. Kuolema tai katorgatyö Siperian kaivoksissa odotti jokaista, joka oli yhteydessä salaisen kirjapainon kanssa. Revolveri taskussa työskentelivät nuoret ihmiset salaisissa pajoissaan toinen yö toisensa perästä tuon alituisen vaaran vallassa, että poliisi astuisi sisään. Kolmas osasto oli jo — Moskovan tapauksen jälkeen vieläkin lisättyään varakeinojansa — selittänyt, ett'ei mitään salaista kirjapainoliikettä ollut mahdollista harjoittaa Pietarissa. Mutta mitäs ollakkaan! Jo seuraavana päivänä tämän selityksen jälkeen ilmestyi arvoisan virkakunnan nähtäväksi terroristien lehtiä, joissa he osoittivat tietävänsä mitä edellisenä päivänä oli tapahtunut pääkaupungissa, ja julistuksia, proklamatsiooneja, joissa he ilmoittivat, että tsaarista langetettu tuomio ehdottomasti pantaisiin täytäntöön, joll'ei hän suostunut rajoittamaan valtaansa kansanomaisen perustuslain kautta. Tämä tapahtui 1879 ja 1880 vuosien vaihteessa. Tammikuun 30 p. 1880 pääsi poliisi vihdoinkin sen kirjapainon perille, jossa painettiin "Narodnaja Volja" (Kansan tahto) nimistä lehteä. Syntyi revolveritappelu, — terroristain puolelta epätoivon vimmalla, mutta kaikki joutuivat tietysti vangituiksi. Samaten kävi pian "Tshorni peredjel" (Uusi musta osasto!) nimisen salalehden kirjapainon, jonka muuan kavaltaja oli ilmoittanut. Siinäkin tuli oikea piiri-

tystappelu, kunnes ylivoima voitti. Mutta kavaltajakini sai palkkansa. "Komitjet eksekutsij" tuomitsi hänet kuolemaan, ja maaliskuun 5 p. makasi mies kadulla tikari sydämessään.

Tätä ennen oli jo tapahtunut murhayritys tsaaria vastaan, yritys, joka vihdoinkin sai hänet vahvasti aprikoitsemaan noudattamansa kuritusjärjestelmän pätevyyttä. Se näet osotti, ett'ei hän, huolimatta tämän järjestelmän äärimmäisyyteen saakka menevistä ponnistuksista, enää ollut turvattuna edes oman kattoensa alla. Muuan puuseppä, nimeltä Halturin, jolla muiden ammattitoverien kanssa oli työtä Talvihovissa, ja joka näiden tietämättä oli terroristi, otti aikaansaadakseen dynamiittiräjähdyksen siellä. Hän oli tarkoin tutkinut tämän ison palatsin huoneusto-järjestelmää ja tullut huomaamaan, että keisarin ruokasali oli juuri sen huoneuston yläpuolella, jossa puusepät työskentelivät. Mutta välissä oli palatsivahdin huone, niin että siis näistä kolmesta kortterista nikkariverstaa oli alimpana. Tarvittiin täten jommoisinkin vahva lataus ruokasalin räjähdyttämistä varten. Halturin, joka oli suunnitellut yrityksensä Sheljaboff nimisen terroristin, Kivisillan räjädyshomman alkuunpanijan kanssa, kuljetti salaa vaatteissaan dynamiittia verstaaseen, piiloitellen sitä siellä omien kamsujensa sekaan. Hänellä oli jo jommainenkin määrä ainettaan varastossa, kun poliisi huonetarkastuksessa muutaman terroristiksi epäiltyyn miehen luona löysi Talvihovista laaditun piirustuksen eli kartan, jossa keisarin ruokasali oli merkittynä ristillä. Tämän johdosta tarkastettiin uudestaan jok'ikinen nurkka Talvihovissa ja myöskin nikkariverstaa, mutta työmiesten omien kamsujen tutkiminen ei juolahtanut poliisin mieleen, jonka tähden Halturin vaarallista varastoa ei löydetty. Yhtäkaikki valvottiin nyt palatsin asujamistoa huolellisemmin kuin koskaan ennen, ja jokaista siellä-kävijää tarkastettiin. Tämän johdosta saattoi Halturin nyttemmin lisätä dynamiittivarastoaan ainoastaan hyvin pienissä annoksissa. Mitään varsinaista miinaa — seinään, kattoon tai lattiaan — hän tietysti ei myöskään voinut rakentaa. Kuitenkin päätti hän eräänä päivänä ja eräällä tunnilla, jolloin hän otaksui tsaarin varmasti olevan ruokasalissa, pamahuttaa laukauksensa. Hän sytytti siis rikkilangan ja poistui palatsista, tavataksensa Sheljaboffia, joka odotti sovitulla paikalla. "Gotovo!" (valmis) sanoi Halturin tälle. Hetkisen odotettuaan, kuulivat toverukset kumeaan paukauksen palatsista, ja pian sen jälkeen kannettiin sieltä ulos koko joukko paareja, palosotamiesten rientäessä paikalle. Vasta seuraavana päivänä saivat he tietää, että Aleksanteri Toinen vieläkin oli säästynyt aivan kuin ihmeen kautta. Hän oli mennyt ruokasaliin puolta tuntia myöhemmin tavallista ateriahetkeään ja juuri saanut jalkansa sen kynnykselle, kun räjähdys oli tapahtunut ja hävittänyt huoneen lattian. Keisari oli äkkiä vetäytynyt takaisin saamatta naarmuakaan. Mutta välikerroksessa oleva palatsivahti — noin 30 henkeä — oli saanut surmansa. Toisia ihmisiä oli saanut surmansa. Toisia ihmisiä oli haavoittunut.

Peloitusjärjestelmä, niin hirveä kuin olikin, ei siis ollut auttanut, eivät nuo melkein rajattomalla vallalla varustetut kenraalikuvernöörit, ei hirmuvaltainen kolmas osasto voinut vastata tsaarin hengestä. Itsevaltiias ei kyennyt suojelemaan itseään, ei ainakaan niillä keinoilla, joita nyt oli kauvan aikaa koetettu.

Harkovissa oli väliaikaisena kenraalikuvernöörinä kenraali Loris Melikoff ja tuli siinä toimessa, niinkuin hän ennenkin julkisella urallaan oli tullut, tunnetuksi jossakin määrin vapaamieliseksi tai ainakin inhimillisesti ajattelevaksi henkilöksi. Tämä mies tehtiin nyt puheenjohtajaksi "korkeimpaan toimeenpanevaan komissioonin", aivan uuteen laitokseen, jonka tuli kokonaan ottaa huomataansa sisällinen politiikkaa, toisin sanoen: Loris Melikoffista tuli diktaatori, ylivaltiias. Terroristit eivät kuitenkaan häneen luottaneet, taikkapa eivät tunteneet hänen tarkoituksiaan, vaan tekivät jo maaliskuun 5 p. häntä vastaan murhayrityksen, joka kuitenkin ei onnistunut. Yrittelijä hirtettiin, ja sillä hankkeella osoitti Loris Melikoff, ettei hän aikonut lievittää ankaruutta terroristeihin nähden. Mutta suuria, kauvas ulottuvia reformeja vapaampaan suuntaan oli hänellä kuitenkin tekeillä*), ja niistä varmaankin olisi koitunut uusi, parempi aikakausi Venäjälle, joll'ei onneton kohtalo olisi katkaissut aljettua uraa. Tämän avasi Loris Melikoff nyt toimittamalla joukon senaattoreja, korkeimman tuomioistuimen jäseniä, maaseuduille tutkimaan hallinnollisia ja oikeudellisia cloja sekä semstvolaitosta. Vastasiko hallinnollinen karkoitus tarkoitusta vai tarvittiinko muutosta? Miten käytettiin oikeutta? Kaipaisiko semstvo-laitos kenties kehitystä ja laajennusta? Näihin ja muihin ajan kysymyksiin sai Loris Melikoff vastauksia, joiden johdosta**) hän rupeasi suunnittelemaan vapaamielistä ohjelmaansa, josta tuossa paikassa mainitsemme pääkohdat. Hän ja hänen

*) Tähän Loris Melikoffin toimintaan ja myöskin keisarin lopulliseen käänteeseen antoi kenties lähinnä aiheen eräs merkillinen asiakirja, joka tuli "*Moskovan vapaamielisiltä kenraali Loris Melikoffille, Korkeimman toimeenpanevan komissioonin päällikölle.*" Tämän asiakirjan tarkoitus oli — kuten sen alussa lausuttiin — osoittaa: "1) että suurimpana syynä siihen ankaraan muotoon, johon taistelu hallitusta vastaan on pukeutunut, on se, että Venäjän maassa ei ole mitään tilaisuutta yleisen mielipiteen vapaaseen lausuntaan ja kehitykseen eikä mitään mahdollisuutta julkisen vaikutuksen vapaaseen harjoittamiseen; 2) ettei pahennusta voi hävittää sortohankkeilla; 3) että nykyinen tila kansassa, jonka poltavimmistakin tarpeista useimmat ovat jääneet tyydyttämättä, antaa yltäkyllin syytä tyytymättömyyteen, jolla ei ole mitään keinoa päästä kuuluviin ja joka sen tähden asian pakosta pukeutuu salakavaliin ja vaarallisiin muotoihin; 4) ettei niitä syitä, jotka ovat kaiken tämän laajalle levinneen tyytymättömyyden pohjana, voida poistaa yksistään hallitustoimien kautta, vaan että ne vaativat ystävällistä yhteisvaikutusta yhteiskunnan kaikkien elinvoimien puolesta." — Laveahkossa asiakirjassa, jonka ensiksi saattoi julkisuuteen amerikalainen *George Kennan* (joka omien, monivuotisten matkatutkimustensa perustuksella on kirjoittanut tunnetun teoksen "Reformiliikkeestä Venäjällä ja valtiollisista vangeista Siperiassa") tehtiin sitten räikein kuvin, vaikka säädylisesti ja maltillisesti, selkoa niistä surullisista olosuhteista, joihin vallitseva järjestelmä virkavaltaisine pimeydentöineen oli johtanut.

**) Ja myös vastamainitun moskovalaisen asiakirjan — voimme lisätä.

kanssaan samoin ajattelevat vapaamieliset, jotka pääsivät tsaarin puheille, kokivat saada tunnustetuksi, että ilman varsin perinpohjaisia muutoksia hallitusjärjestelmään ei saataisi terroristeja eikä muita tyytymättömiä vaikenemaan. Katkoff puoluelaisineen, s. o. taantumispolitiikan periaatteelliset kannattajat vaativat yhä vain lisää kovuutta ja ankaruutta; — ei mitään myönnytyksiä vallankumoojalle, muuten olisi itsevaltiast ja sen kanssa Venäjä vaarassa. Keisari puolestaan horjui vielä, kun täysi tosi tuli eteen, häntä revittiin, kiskottiin kummallekin puolen; mutta yhtäkaikki asetti hän Loris Melikoffin ehdotuksesta tuon kauhean kolmannen osaston sisäasiain ministerin valvonnan alaiseksi ja teki ehdoittelijan itsensä ministeriksi, joten tämän käsiin kerääntyi kaikki tärkeimmät langat hallinnollisessa verkossa.

Taantumispuoluelaiden saarnat olivat kaikkein luotettavina heidän lehdissään. Terroristit ja muut äärimmäisyysmiehet vapaamielisellä taholla arvelivat yksinomaan näiden taantumismiesten vaikutuksen olevan vallalla, ja Loris Melikoffin uutta nimitystäkin pitivät he todistuksena jarrutusjärjestelmän jatkumisesta. Hänen todellisista aikomuksistaan, niinkuin tuulen taipumuksesta kääntymään ylimmässä ilmassa, ei heillä — terroristeilla — ollut mitään tietoa, sillä Loris Melikoff piti ohjelmaansa suurelta yleisöltä salassa. Vallankumoojat eivät olleet tottuneet odottamaan mitään hyvää noilta korkeilta kukkuloilta. He jatkoivat sen tähden tointansa. Tsaari oli tuomittu kuolemaan, ja hänen piti kuolla; eihän kuulunut mitään joka osoitti, että hän aikoi myöntyä heidän vaatimukseensa kansanomaisen perustuslain valmistamisesta.

Terroristit hommasivat nyt yhdellä kertaa kahta yritystä. Toinen oli toimeenpantava miinalla, joka rakennettaisiin muutama kadun alle, jota tsaarilla oli tapana kulkea, toinen pienillä pommeilla, jotka täytettäisiin erittäin väkevällä räjähdysaineella ja heitettäisiin hänen vaunujansa vastaan. Miina rakennettiin Malaja Sodovoja nimisen kadun alle, joka lähtee Nevskin prospektilta. Läheltä tätä lähtökohtaa vuokrasivat terroristit erään maakeriä eli kellaripuodin, jossa oli kaksi suojusta. Ulkosuojassa harjoittivat he — hyvällä menestyksellä ja poliisin osaamatta mitään epäillä — voi- ja juustokauppaa, sisäsuojasta kaivettiin tunneli kadun alle (poiskaivettu maa ja multa ajettiin tyhjiin voitynnureihin), ja tunnelin päähän asetettiin miina, niin vahva, että se olisi räjäyttänyt ilmaan viereiset talotkin. Pommitusyritystä varten taasen täytyi heidän perustaa oikein erityinen laboratorio, jossa muuan taitava kemiantutkija heidän piiristään valmisti niin väkevää räjähdysainetta, että vastasyntyneen lapsen nyrkin kokoinen pommi, sillä täytettynä, olisi kylliksi ruhjomaan keisarin vauvut.

Täll'aikaa oli Loris Melikoffin reformisuunnitelma kypsynyt, se sisälsi pääasiassa seuraavaa:

Tähänastiset korkeimmat hallituslaitokset, valtioneuvosto ja ministerikonseili, jatkavat tointaan, ja yksistään itsevaltiaalla on

päätösvalta. Mutta ministeristö tulee solidaariseksi, kaikkiihyteiseksi, niin etteivät eri ministerit saa ajaa kukin omaa politiikkaansa. — Kansan äänen kuuluvien tulemista varten kutsutaan yhteen "neuvotteleva kokous", johon annetaan uusia lakiehdotuksia tsaarin määrämien rajojen sisällä. Nämä ehdotukset valmistellaan erityisissä kommissiooneissa, joihin on kutsuttu sekä edustajia eri virastoista että asianymmärtäviä, tieteellisesti sivistyneitä yksityisiä henkilöitä. Aineksina töihinsä saavat nämä kommissioonit käyttää ministeriöiden arkistoja ja kaikki tulokset senaattorien tutkimuksista. Kommissioiden lakiehdotukset pohditaan nyt "neuvottelevassa kokouksessa", joka muodostaa varsinaisen neuvottelevan eduskunnan ja on kokoonpantuna a) valmistelemissa kommissiooneissa istuvista henkilöistä, b) semstvo-laitosten ja muutamien suurempien kaupunkien valitsemista henkilöistä, sekä c) hallituksen kutsumista henkilöistä niistä osista valtakuntaa, joissa ei vielä ole semstvo-laitosta. (Suuremmat semstvot valitsevat yhden tai kaksi edustajaa, Moskova ja Pietari kumpikin kaksi, muut isommat kaupungit yhden). Neuvotteleva kokous saa työskennellä ainoastaan määrätyn ajan ja ainoastaan neuvoa-antavana laitoksena, ei päättävänä. Sen tarkastavat lakiehdotukset menevät asianomaisen ministerin lausunnolla varustettuina valtioneuvostoon. Mitään muutosta lakiehdotusten herättämistavassa ei neuvottelevan kokouksen eli yleisen kommissioonin asettamisen kautta tapahdu. Sen puheenjohtajana toimii tsaarin valitsema henkilö. —

Siinä koko se "konstitutsiooni", joka lähti Loris Melikoffin kynästä. Kuten nähdään, ei yleinen kommissiooni eli neuvotteleva kokous — reformin ydinkohta — muodollisesti ollut muuta kuin väliasema, jonka kautta vanhaan tapaan syntyneet lakiehdotukset menivät entiseen paikkaansa, valtioneuvostoon. Mutta tällä väliasemalla voi yhtäkaikki ääniä kansasta tulla kuuluviin, jotka ajan pitkään saattoivat saada melkoistakin vaikutusta passiivisena voimana, ja Loris Melikoffin jälkeenjättämistä papereista ilmenee, että hän "kaikissa tapauksissa ajatteli, että yleinen kommissiooni vähitellen olisi kehittyvä todelliseksi valtiokäräjiksi, joista hallitus saisi voimakkaimman tukeensa harrastuksissaan valtakunnan ja kansan hyväksi.*)

Kauvan mietittyään hyväksyi keisari Aleksanteri Toinen vihdoin maalisk. 2 p. 1881 Loris Melikoffin ehdotuksen, ja saman kuun 13 p. hyväksyi hän niinikään tämän laatiman julistuksen kansalle, jonka kautta tuo tärkeä käänne sisällisessä valtiollisessa järjestelmässä ilmoitettaisiin. Ennenkun tämä julistus eli tiedonanto pantaisiin "Hallituksen sanansaattajaan", olisi se kuitenkin luettava lähimmässä ministerien istunnossa, joka oli määrätty pidettäväksi kolmen päivän perästä eli maaliskuun 16 p.

Keisari oli iloinen päätöksestään. Ojennettuaan hyväksymänsä julistuksen — klo 1/2 1 päivällä mainittuna maalisk. 13:nä — takaisin Loris Melikoffille vastaista toimenpidettä varten, lähti hän

*) "Det revolutionära Ryssland." Sivu 94.

suuriruhtinatar Helena Pavlonan luo, joka aina oli kokenut vai-
kuttaa tsaariin vapaamielisessä hengessä, ilmoittaakseen, että nyt
oli arpa heitetty. Kohtalon onneton peli! Terroristit, joka eivät
mitään tietäneet tehdyistä tärkeistä päätöksistä, olivat väijymässä
hänen henkeään. Kun keisarin vaunut, joita tavallinen parvi ka-
sakoita ympäröi, kääntyivät eräässä kadunkulmassa Katariinan ka-
navalla, sivuuttivat ne erään nuoren, solakan naisen, joka antoi
nopean, syrjäisille huomaamattoman merkin kädessään pitämällään
nenäliinalla. Se oli Sofia Perovskaja. Pari sekuntia perästä päin
lennätti muuan nuori mies katukäytävältä, jonka vieritse keisari-
liset vaunut ajoi, lumipallon tapaisen vaunuja kohden. Se oli
pieni, puuvillaan kääritty pommi, joka kävi maahan ja räjähti
niin hirvittävällä voimalla, että vaunujen pohja peräti ruhjoutui
ja 14 kasakkaa kuolleina ja haavoitettuna viskautui satuloista.
Keisari, joka oli jäänyt vahingoittumatta, astui vaunuista ja riensi
haavoitettujen luo. Häntä kehoitettiin jatkamaan matkaa, ja ajuri
vakuutti, että vaunuilla aivan helposti vielä voisi ajaa palatsille.
Mutta keisari ei noudattanut neuvoa, vaan huolehti siinä jalomie-
lisesti haavoitettuja. Silloin astui muuan nuorukainen, jota ei ken-
kään ollut huomannut hämmingissä, esiin ihan lähelle keisaria ja
viskasi toisen samankaltaisen pommin katuun. Se räjähti samassa
silmänräpäyksessä, ruhjosi hirveällä tavalla tsaarin ja samalla myös-
kin lennättäjän itsensä, erään ylioppilaan nimeltä Grinevitski. Kei-
sari tosin ei vielä ollut kuollut, hän vietiin — kauheissa tuskissa
— muutamassa reessä Talvihoviin, ja lääkärit yrittivät vielä pe-
lastamaan henkeä leukkauksilla; mutta ennenkuin siihen ennätet-
tiin ryhtyäkään, veti Aleksanteri Toinen viimeisen henkäyksensä.

Terrorismi oli saavuttanut päämaalinsa, mutta ainoastaan
kielteisen päämaalinsa. Jos tämä keisari olisi saanut elää, olisi-
vat he ja yleensä vapaamielinen Venäjä varmaankin tulleet lähem-
mälle myöntäistä, positiivista tarkoitustaan: kansan omaa osallis-
tumista onnensa asioihin. Nyt tämä positiivinen päämaali päin
vastoin oli menetetty aavistamattoman pitkiksi ajoiksi. Mutta oli-
han toiselta puolen — käyttäksemme kotoista lauseparttamme —
syy onnettomuuteen niin hyvin sysissä kuin sepissäkin. Aleksan-
teri Toinen oli viivytellyt käännettä vapaamieliselle uralle liian
kauvan ja terroristit puolestaan pitäneet liika kiirettä langettaman-
sa tuomion täyttämisenä — tietämättä mitä tekivät. Siitä veri-
nen murhenäytelmä, siinä kovan kohtalon leikki! Mutta eipä
myöskään, keisarin tekemää käännettä ajatellessa, voi pidättää sitä-
kään mietelmää, että juuri terroristithan sen oikeastaan olivat pa-
koittaneet tapahtumaan.*). Vai oliko keisari-vainajalle terroristain
ankara ahdistus ainoastaan niin sanoaksemme jonkinmoisena "ter-
vetulleena syynä" — hänen seuratakseen sisimmän sydämen
ääntä, jota kuulemasta häntä oli estänyt yksinvaltiudesta elävä ja
kostuva virkavaltainen taantumispuolue? Tutkikoon Jumala sydä-

*) Ja toisessa sijassa mahdollisesti Moskovan vapaamielisten kirjelmä
Loris Melikoffille.

met ja munaskut, Suomen kansa puolestaan ei ikinä voi muuta kuin hyväntekijäänsä vilpittömästi surra. Hänen muistonsa on meille pyhä. Me suomalaiset kernaimmin ajattelemme että Aleksanteri Toinen, täällä järkähtämättömästi noudattaessaan kansan-omaista perustuslakia ja sitä vapaamieliseen suuntaan kansan-kansa kehittäessäänkin, kuunteli sisintä ääntä rinnassaan, että täällä ei ollut häntä sitä tekemästä estämässä mikään itsevaltiuteen nojautuva itsekäs virkavalta, niinkuin nähtävästi Venäjällä. Katkoff oli tosin jo lehdessään antanut viittauksia Suomen erikoisaseman sopimattomuudesta Venäjän ja sen itsevaltiuden arvolle; mutta hänen siihen aikaan verrattain vielä yksinäinen äänensä tässä kohden voi aivan helposti kimmahda takaisin niitä lakeja ja hallitsijavakuutuksia kohdatessaan, joihin keisari-suuriruhtinas kaikissa tapauksissa saattoi vedota. Oli sitä paitse miten oli, Suomen korkea suuriruhtinas elää täällä siunatussa muistossa niin kauvan kuin ylimalkain perustuslakejamme maassa muistetaan.

Mutta toiselta puolen me emme millään ehdoin saa viskata ensimmäistä kiveä sen vallankumouksellisen liikkeen niskoihin, joka viimein Venäjällä johti terrorismiin ja keisarin surmaan, sillä tämä liike ei suinkaan tarkoittanut — niinkuin jo ennen olemme viittailleet — Suomen perustuslaillisen suuriruhtinuuden tuhoa, vaan yksistään venäläistä itsevaltiutta, jonka korkein virallinen edustaja keisari-vainaja oli. Päin vastoin on meidän katsottava tätä liikettä myötätuntoisuudella, sillä se oli ja on vielä tänä päivänäkin itse ytimessään tähdätyttä sitä virkavaltaista taantumisjoukkuetta vastaan Venäjällä, joka periaatteellisen hallitsija-yksinvaltiuden siipien alle ryömiessään itse teossa vaan kannattaa omaa itsevaltiuttaan. Vieläpä: "kun kaikki ympäri käy" ja asiain ydin paljastuu eksyttävän kuoren alta, on se lopultakin juuri tänä sama virkavaltaisen joukkue, joka on syvimpana syynä keisarin-suuriruhtinaan onnettomaan surmaan. Se se aina kiivaimpana kaikista on huutanut itsevaltiuden välttämättömyyttä ja siitä lähtevää siunausta. Tätä joukkuetta siis, eikä ketään muita ensimmäinen viskattu kivi kohdatkoon!

Mutta eikö sitten Aleksanteri Toinen — otaksumalla nyt, että hänen sydämensä taantumisaikanakin kenties puhui toista kieltä kuin hänen hallituksensa hankkeet — voinut, tuosta taantumispuolueesta ja tapausten painosta riippumatta, saattaa kerran alkamaansa vapautustyötä loppuun? Oliko hän mikään raukka? — vai eikö hän nyt enää, kun vapaamielisten taholta ehkäpä hänen mielestään yhä enemmän vaadittiin, itsekään oikein tahtonut? Jääköön näihin kysymyksiin, paitsi arveluitamme tässä ylempänä, lopulliseksi vastaukseksi — ja puhumaan keisarin puolesta minkä voi — juuri Loris Melikoffin varsin kauvas kantava reformihanke, jonka keisari *ilomielin* hyväksyi.

Varmaa kuitenkin on, että kuolinkellot eivät vielä olleet soineet surmatun tsaarin jälkeen, ennenkun taantumispolitiikan elättämät, virkavaltaisuuden pöyhkeimmät edustajat olivat kokemattoman ja vähempilahjakkaan keisarillisen vallanperijän kimpussa,

tehdäkseen Loris Melikoffin ja keisari-vainajan viimeisen työn miltättömäksi ja siten estääkseen Venäjän sorronalaista kansaa nostamasta päättään, — katsellen tätä tehdessään karsain silmin jo Suomeenkin päin. Kohdatkoon yksinomaan — sanomme sen vieläkin — tätä kurjaa seuruetta ensimmäinen kivi vapauttaja-tsaarin surmusta, eikä ainoastaan ensimmäinen, vaan myöskin viimeinen, viimeinen kivi — niin hyvin Venäjällä kuin täällä Suomesakin, sillä se se on, joka, Jumala paratkoon, vielä tänä päivänäkin pitää Venäjän — ja nyttemmin Suomenkin — hallituksen kaikki ohjakset käsissään.*)

*) Venäjällä ja muuallakin on laveissa piireissä liikkunut arveluita, että taantumispuolueen häikäilemättömimmät edustajat hallituksessa olisivat suoranaistemastikin vaikuttaneet — kentiesi olleet osallisia — vapauttaja-tsaarin surmaan, monien ja monenkaltaisten kätyriensä kautta huomaamattomasti ohjaamalla terroristien kättä juuri tuona maaliskuun 13 päivänä, jolloin keisari oli tehnyt päätöksensä Loris Melikoffin reformihankkeen suhteen. Vaikkei tämän arvelun todenperäisyyttä ole saatu todistetuksi, ei se kuitenkaan ole aivan mahdoton, ja siinähan tapauksessa olisi tsaarin surmassa juuri tuolla hetkellä, jolloin hän vihdoon oli kääntynyt takaisin vapaamieliselle uralle, muutakin peliä kuin kohtalon. Huomata ainakin tulee, että tämä käänne itse teossa oli surmaniskua sille valonaralle, pimeydessä sortoa harjoittavalle luidalle, jonka paraana tukena oli rajatoin, kansan valvonnasta vapaa yksinvaltiut. Sen makeanleivän päivät olivat nyt arvatenkin lopussa; — viekööt siis terroristit, ennenkun tämä saa tapahtua, vapauttaja-tsaarin hengen! Miten lieneekin, varmana voimme kaikissa tapauksissa pitää, että Aleksanteri Toisen surma — juuri ennenkun tärkeä politiikin muutos ennätti tulla promolgeeratuksi — oli taantumispuolueen lipunkantajille erittäin tervetullut tapaus. Muistakaamme myös täällä Suomessa, miten muutamat tunnetut asianomaiset ovat katselleet Aleksanteri Toisen patsaan kukittamista silminnähävästi hammasta purren.

IX.

Aleksanteri Kolmas horjuu. Terroristien vaatimukset. Hauska vapaaehtoinen poliisi. Pyhän synodin prokuraatori astuu näyttämölle.

Kamalan työnsä tehtyään kokivat terroristit, jotka eivät paenneet pääkaupungista pois, yllyttää työväkeä ja muitakin kapinaan, levitellen julistuksia tähän suuntaan, — mutta onnistumatta. Hallitus oli varuillaan: sotaväkeä asetettiin kaikkialle, ja kahtena ensimmäisenä päivänä tsaarin murhan jälkeen vangittiin yksistään Pietarissa 800 ihmistä. Näiden joukossa ei kuitenkaan vielä ollut yhtäkään niistä, jotka olivat olleet osallisia keisarin surmassa. Vasta maaliskuun 16 päivänä sai poliisi heistä kynsiinsä yhden. Hänen nimensä oli Mihailoff. Revolveri kädessään puolusti hän itseään kunnes oli laukaissut viimeisen latinkinsa ja ampunut maahan useamman santarmin. Seuraavina päivinä vangittiin toinen toisensa jälkeen surmaseurasta, Sofia Perovskaja vasta 23 p. He eivät olleet koettaneetkaan päästä pakoon, eivätkä pysyneet tavallisissa piilopaikoissaan. Varsin pitkällisen prosessin perästä tuomittiin heidät kaikki kuolemaan, nimittäin seuraavat kuusi: A. I. Sheljakoff, Sofia Perovskaja, U. Kibaltshitsh, T. Mihailoff, N. Rysakoff ja Jessie Helfman. Huhtikuun 16 päivänä pantiin tuomio täytäntöön, paitsi Jessie Helfman'in ei. Hän oli nimittäin raskaana ja sai, usean kuukauden perästä lapsensa synnytettyään, rangaistuksensa muutetuksi; vietiin elinkaudeksi Siperiaan.

Kaikesta päättäen oli tuomituita kidutettu vankeudessa — tuomion jälkeen (tietysti ilmiantoja varten). Ei kenkään saanut näet heitä sitten enää tavata. Sofia Perovskajan äiti vain pääsi niin lähelle tyttärtään, että voi hänet nähdä — istumassa rattailla, joilla häntä kuljetettiin mestauspaikalle. "Olen nähnyt tusinan verran mestauksia Itämailla — kirjoitti muutaman suuren saksalaisen sanomalehden kirjeenvaihtaja näiden terroristien kuolemantuomion toimeenpanemisesta — mutta en ikinä ole nähnyt moista inhoittavaa teurastusta."

Tämä teurastus oli niin sanoaksemme sen hallituskauden valtamerkki, joka nyt alkoi ja jota yhä vieläkin kestää. Hetkel-

listä vapaampaa tuulahdusta valtaistuimella seurasi jälleen entinen aasialainen järjestelmä, seurasi kahta hullumpana.

Ensimmältä aikoi uusi tsaari täyttää isänsä tahdon, ja maaliskuun 18 p. kirjoitti hän Loris Melikoffin reformiohjelmaan, jonka tämä oli hänellekin esittänyt, seuraavat kolme sanaa reunaan: "Erinomattain hyvin laadittu". Mutta kuitenkin tahtoi Aleksanteri Kolmas, ennenkun nyt kävi julistuttamaan sitä toimeenpantavaksi, alistaa tämän ohjelman ministeri-istunnon pohdittavaksi. Ministerit kokoontuivat maaliskuun 20 päivänä, ja Loris Melikoffin ehdotusta kannattivat: suuriruhtinas Vladimir, kreivi Walujeff, Nabokoff, Solski, Miljutin, Saburoff ja Abasa. Mutta sitä vastustivat ja äänestivät vastaan: kreivi Stroganoff, pyhän synoodin prokuraattori Pobedonostseff, Makoff, ruhtinas Lieven ja Possiet.*) Muut läsnäolijat eivät äänestäneet. Vähemmistö vaikutti kuitenkin, että keisari rupesi uudestaan mietiskelemään ehdoitusta, antautuen samalla pahan painajaisen pantavaksi. Se oli pukeutunut hra Pobedonostseffin muotoon. Tämän miehen asemasta ja mielipiteistä kerromme tuonnempana vähän enemmän. Tässä olkoon nyt vain sanottu, että hänen oli onnistunut syöpyä tsaarin luottamukseen ja että hän oli Katkoffin hengenheimolaisia.

Vielä maaliskuun 20 päivänäkin osoitti Aleksanteri Kolmas taipumusta liittymään samana päivänä pidetyn ministerikonseljin enemmistön mielipiteeseen. Kuten on tullut täydelleen todistetuksi, oli hän iltapäivällä lausunut suuriruhtinas Vladimirille, että hänestä tuntui kuin raskas taakka olisi vyörynyt hänen hartioiltaan, koska hän nyt oli päättänyt toteuttaa isänsä aikomukset Loris Melikoffin reformiehdoituksen suhteen. Mutta mitäs ollakkaan! Pobedonostseff, taantumispuolueen tunnustettu virallinen johtaja, rupesi salaisuudessa huomauttamaan tsaarille ehdoituksesta lähteviä vaaroja, teroittaen hänen mieleensä, että siinä muka iti valankumouksen siemen. Ja parin päivän perästä oli ikäänkuin tämän arvelun vahvistukseksi tapahtunut jotakin, joka sai keisarin, joka muutenkin niin sanoaksemme synnynnäisesti kallistui rajatoman yksinvaltiuden puolelle, kovasti epäilemään Loris Melikoffin hankkeen viisautta. Maaliskuun 23 päivänä toimittivat näet terroristit Aleksanteri Kolmannelle pitkäähkön kirjelmän, jossa mallillisin, kunnioittavin sanoin tehtiin selkoa heidän kannastaan ja pyrinnoistään ja joka päättyi toivomukseen, että uusi tsaari asiain ja olojen vaatimuksesta ryhtyisi toimiin *kansalliskokouksen* kutsumista varten. Huomautettuaan, miten tsaari-vainajan surma oli tapahtunut despotismin synnyttämästä pakosta, lausuivat terroristit m. m.: "Kapinallinen liike, Teidän Majesteettinne, ei ole yksilöjen vallassa. Se on yhteiskunnallisen elimistön omaa tointa, ja vastoin sitä ovat hirsipuut, joita pystytetään tämän toimen ponte-

*) Näistä vastustajista sai kaksi surullisen maineen. Hra Makoff oli näet ottanut lahjoja oikeen Porvoon mitalla, tuli pahasti paljastetuksi ja teki istemurhan; ruhtinas Lieven todistettiin kavaltaneeksi kruunun maita ja vetäytyi pakosta yksityiseen elämään. Puheenalaisessa äänestyksessä olivat he kuitenkin vielä ministereitä, ja heidän äänensä kävi täydestä.

vimmille edustajille, yhtä kykenemättömät pelastamaan voimassa-olevaa yhteiskunnallista järjestystä, kuin Nazarealaisen ristiinnauttaminen pystyi pelastamaan häviävää vanhaa maailmaa puhdistavan kristinuskon voitosta“. Ja sitten: “Kokonaista kansaa ei voi kukistaa, ja viesä vähemmin voidaan kukistaa kansan tyytymättömyyttä kovuudella. Tämä tulee vain lisäämään tyytymättömyyden katkeruutta, sen pontevuutta ja voimia, — — — (Joll’ei hallitus muuta politiikkiaan), tulee kapinallinen liike vain yltymään. — — — Hirvittävä purkaus, verinen vallankumous, joka on leviävä yli koko Venäjän, tulee täydentämään vanhan yhteiskuntarakennuksen hävityksen. — — — Mutta miksipä semmoinen verinen taistelu olisi välttämätön? Sen tähden, Teidän Majesteettinne, että hallitusta sanan oikeassa merkityksessä ei meillä ole olemassa. — — — Meillä on hallituksessa — suokaa anteeksi, että sen sanomme — nurkkajoukkue, joka ansaitsee vallananastajain nimen paljon suuremmassa määrässä kuin me. — — Venäjän hallitus on käynyt niin pitkälle, on saattanut yhteisen kansan semmoiseen köyhyyteen, semmoiseen kurjuuteen, että näillä ihmisillä ei edes ole sen verran vapautta, että he voisivat ryhtyä mihinkään toimintaan yhteiseksi hyödykseen, etteivät he ole turvassa ilkeimmältä inkvisitsioonilta, ei edes omista kodeissaan. Yksistään nuo verenisijätkä virkamiehet, joiden konnamaiset kiristykset jäävät rankaismatta, nauttivat hallituksen ja lakien suojaa. — — — Ainoastaan kaksi keinoa löytyy: joko vallankumous, jota kuolemantuomiot eivät voi ehkäistä, taikka kansan saattaminen osalliseksi lainsäädäntöön. — — — Olkaa vakuutettu siitä, että niin pian kuin korkein valta lakkaa olemasta mielivaltainen, niin pian kuin se päättää ottaa lukuun kansan tahdon ja omantunnon, voitte panna pois vakoojanne, jotka häpäisevät hallitusta, lähettää henkivartiostonne takaisin kasarmeihin ja polttaa hirsipuut, jotka pahentavat kansaa. — — — Rauhallinen aatteiden taistelu tulee astumaan niiden väkivallantekojen sijaan, jotka ovat paljon vastenmielisemmät meille kuin Teidän palvelijoillenne ja joihin me nyt ainoastaan pakosta olemme ryhtyneet. — — — Toivomme, että persoonallinen katkeruus (isän surman johdosta) ei tule Teissä tukehuttamaan velvollisuuden tunnetta eikä toivomusta totuuden kuulemiseen. Meilläkin voisi olla syytä katkeruuteen. Olette menettäneet isänne, me olemme myöskin menettäneet, emme ainoastaan isäämme, vaan veljemme, vaimomme, poikamme ja paraat ystävämme. Siitä huolimatta olemme valmiit unohtamaan kaiken persoonallisen koston tunteen, jos Venäjän etu niin vaatii, ja me odotamme samaa Teiltä“. Asettivat sitten kirjelmän lopussa terroristit vaatimuksensa, jotka olivat; 1) täydellinen anteeksi-anto kaikille valtiollisille rikkojille, “koska he eivät ole tehneet mitään rikosta, vaan ainoastaan täyttäneet velvollisuutensa kansalaisina“; 2) edustajien kokoonkutsuminen koko kansasta, edustajien, joiden tulee neuvotella paraasta järjestyksestä yhteiskunnalliselle ja valtiolliselle elämälle,

kansan toivomusten ja tarpeiden mukaan. — Edustajien valitsemista varten olisi tarpeellista, huomautettiin lopuksi, että he valitaisiin kaikista kansanluokista, ettei mitään siteitä asetettaisi vaalimiehille eikä edustajille, että vaalit ja vaaliagitatsiooni olisivat täydellisesti vapaat. Hallituksen tulisi sentähden, väliaikaisten säädöksiä muodossa, myöntää: täydellinen painovapaus, täydellinen lausuntovapaus, täydellinen kokoontumisvapaus ja täydellinen puhevapaus vaalikokouksissa. “Nämä ovat ainoat keinot, joiden avulla Venäjä voi astua rauhallisen ja säännöllisen kehityksen tielle. Maamme ja koko maailman edessä selitämme juhlallisesti, että meidän puolueemme on kokonaan alistuva kansalliskokouksen alle, joka kokoontuu yllämainituilla ehdoilla, sekä ettei puolueemme ole rupeeva vetämään mitään vastahankaa sille hallitukselle, jonka kansalliskokous hyväksyy.”

Tämä terroristien kirjelmä ei ollut heidän asialleen siunaukseksi. Päinvastoin vaikutti se vastaiseen suuntaan. Tsaarin lähimmät neuvonantajat huomauttivat hänelle, että sehän muka oli selvä todistus siitä, miten jokainen myönnytys vapaammalle hengelle johtaisi vallankumoukseen, tsaarivallan perikatoon — ja Venäjän perikatoon. Aleksanteri Kolmas horjui vielä, mutta yhä kiivaammin ahdisteli kanta Pobedonostseff, kulutti hänen kynnyksiään monta kertaa päivässä ja toi viimein hänen hyväksyttävään ehdoituksen manifestiin, joka kerrassaan oli tekevä lopun Loris Melikoffin “konstitutsioonista”. —

Sillaikaa kun tsaari mietiskeli tätä tärkeää asiaa, vallitsi sekä hallituksessa, että suuressa osassa yleisöäkin suuri hämmennys ja pelko. Terroristien kirjelmä tsaarille oli ilmestynyt “Narodnaja Voljan” kirjapainosta, niinkuin nimenomaan ilmoitettiin. Terroristit saattoivat siis, huolimatta poliisin ponnistuksista, jatkaa toimiaan. Tämä seikka synnytti epäluottamusta poliisiin, ja uusia murhayrityksiä peljättiin joka hetki. Ryhdyttiinpä sentähden vehkeeseen, joka kaivannee vertaistaan historiassa. Suuriruhtinas Vladimirin johdolla perustettiin näet vapaaehtoinen salainen liittokunta keisarin hengen turvaksi — “pyhä liiga”, “svjashennaja drushina” —, joka järjestettiin samaan tapaan kuin terroristien “komitet eksekutsij”, mikäli tämän järjestystä tunnettiin, ja johon pian tuli oikein paljon jäseniä, siihen kuulumisen kun ennen pitkää kävi muodin asiaksi. Tämä pyhä laitos langetti salaisuudessa kuolemantuomioitakin huomatuimmista terroristeista, mutta valitut pyövelit näkyivät aina vetäytyneen toimesta pois. Tuomioita ei voitukaan panna toimeen. Kun sen ohessa suuriruhtinas Vladimir oli tunnettu hyvin kunnianhimoiseksi henkilöksi, ruvettiin epäilemään koko pyhää liigaa, ja — kuulkaamme! — toinen salainen liittokunta “okhrana” (vapaaehtoinen puolustus) syntyi, jonka puolestaan tuli suojella tsaaria hänen suojelijoitaan, se on “pyhää liigaa” vastaan! Kas siinä vasta mallikelpoista yhteiskunnallista järjestelmää! — Virallisesti ilmoitettiin, että arvoisan “okhranan” vain tuli suojella tsaaria hänen kruunauksensa aikana. Tätä varten yritti oivallinen liittokunta etsimään palvelijoita — vallan-

kumoojain joukosta; se rupesi hieromaan kauppaa sekä ulkomailla oleskelevien propagandistien että vankilaluolissa istuvain terroristien kanssa. Mutta kun tämä ei onnistunut, puhuteltiin "raskolniki"-lahkolaisia, joita muuten heitäkin vainottiin, ja niistä saatiin viimein — lupauksilla, jotka sitten rikottiin — muutama tuhatkunta täydelleen luotettavaa miestä, jotka kansan edustajina ympäröivät tsaaria kruunauksessa. — Mainittujen suojelusliittokuntien toimintaan ei saanut tavallinen poliisi sekaantua. Mutta se sekaantui kuitenkin, ja erinomattain hauskoja rettelöitä seurasi. "Pyhä liiga" ja "okhrana" vehkeilivät toinen toistaan vastaan, poliisi vehkeili niitä molempia ja ne poliisia vastaan. Silloinen valtiopoliisin päällikkö — myöhemmin sisäasiain ministeri ja nimellinen Suomen ministerivaltiosihteeri — von Plehve tutkitutti pyhän liigan vankeja — samalla kun poliisien omat vangit saivat vuosikausia odottaa tutkintoa — heti vangitsemisen perästä ja onnistui melkein aina osoittamaan, että liiga oli puuhannut tarpeettomasti. Se joutuikin yleisen naurun alaiseksi ja hajaantui.

Hallitus oli aivan suunniltaan. Sillä ei enää ollut aikaa mihinkään muuhun kuin "nihilistien" takaa-ajoon, joiden kirjapainot työskentelivät itse pääkaupungissa ja levittivät julistuksia, sanomalehtiä ja muita painotuotteita. Tsaari eli kuin vankina palatsissaan, alituudessa surman pelossa ja kauhean epäluulon valtaamana, joka peräti turmeli hänen hermostonsa. *)

Tässä tilassa ollessaan hyväksyi Aleksanteri Kolmas nyt ehdoituksen manifestiin, jonka Pobedonostseff oli laatinut ja joka oli täydessä ristiriidassa Loris Melikoffin suuremmoiseen ehdoitukseen, siihen, jonka reunaan keisari vähää ennen oli kirjoittanut: "erinomaisen hyvin laadittu." Kaikesta päättäen ei hermostunut tsaari, jonka henkiset lahjat sitä paitsi eivät olleet kaksiset, lainkaan käsittänyt Pobedonostseffin manifestiehdotuksessa piilevää, ylenpalttisen jyrkkää taantumiskantaa, ja hän hämmästyti kovasti, kun tämän hallitusmanifestin tultua julkaistuksi, sekä Loris Meli-

*) Asiain tällä kurjalla kannalla ollessa, yritti kuuluisa kenraali Skobelev, josta oli tullut oikea kansan sankari viime sodassa Turkia vastaan, vallankumousta omin päin. Hän oli äskettäin kiellettyynyt liittymästä "okhrana liittokuntaan", niinkuin hän ennen oli kiellettyynyt vastaanottamasta muuatta noista väliaikaisista kenraalikuvernööriapoikoista, ja oli sentähden hallituksen vihoissa. Nyt aikoi hän muutaman rykmentin etupäässä piiritä keisarin palatsin, ottaa hänet vangiksi, asettaa väliaikaisen hallituksen ja julistaa perustuslaillisen hallitusmuodon Venäjälle. Hän pyysi auttajakseen tunnetun kreivi Ignatieffin, joka suostuikin. Molemmat yhdessä etsivät sitten liittoonsa Loris Melikoffia, joka kuitenkin kieltäytyi, mutta yhtäkaikki lupasi olla vaiti. Tätä vaiti-oloa käytti Ignatieff hyväkseen ja ilmiantoi sekä Skobelevin että Loris Melikoffin. — Stepniak (Sergei Kravtshinski). "King Stork and King Log." Sivut 51—52. Iissä osassa.

Tunnettuahan onkin, että Skobelev yht'äkkiä joutui ankaraan epäsuosioon ja kuoli odottamatta, niinkuin Loris Melikoff puolestaan "muutti" ulkomaille, s. o. lähti maanpakoon, ja kuoli Nizzassa. Kuolinvuoteellaan uskoi L. M. tämän asian muutamalle ystävälleen, joka puolestaan on kertonut sen Stepniakille — kuten tämä sanotussa teoksensa paikassa myöskin vakuuttaa.

koff että ministerit Miljutin ja Abasa pyysivät eronsa. Pobedonostseff oli näet juonitellut syvimässä salaisuudessa, vapaamielisyyteen kallistuvat ministerit eivät tietäneet hänen vehkeistään eikä niiden johdosta tsaarissa tapahtuneesta itsetiedottomasta käänteestä mitään, ennenkun tuo sama manifesti, jossa keisari julistutti hallitustaan johtavat vanhoilliset periaatteet, astui päivän valoon.

“Se on kavallusta, taantumuksellinen valtiokaappaus“, huudahti Loris Melikoff saadessaan maalisk. 29 p. lukea manifestin. Hänen hyvää tarkoittava reformihankkeensa oli ainaiseksi haudattuna ja Venäjä kuten ennenkin solmuruoskan vallassa.

X.

Slavofiilit ja panslavistit. Aleksanteri Kolmannen suhde heihin.

Uusi hallituskausi on nyt erittäinkin sen puolesta merkillinen, että taantumispuolueen vallan juurtumista ei enää ole ehkäisemässä täydelleen itsetietoinen tsaari. Aleksanteri Toinen oli lahjakas mies ja tiesi, niinkuin olemme nähneet, vielä jotakuinkin pitää pystyssä omaa persoonallisuuttansa ympäristönsä ja niiden virtauksien rinnalla, jotka uhkasivat tukehuttaa kaiken tosi-inhimillisen kehityksen Venäjällä. Mutta Aleksanteri Kolmannen hallitus alkoi ohjelmamanifestillä, jonka oli laatinut valistukselle arka mies ja jonka kantovoimaa ei tsaari edes käsittänyt. Älyä ja tahdonlujutta kaivaten, joutui uusi Aleksanteri kauttaaltaan sen puolueen valtaan, jolle "pyhän Venäjän" nimessä virkamiehistön mielivalta on kaikki kaikessa ja joka yhä tähän aikaankin — vieläpä kiinteämmin kuin koskaan ennen — pitää valtakunnan ohjaket käsisään, peljätessään vain, ei tsaarin hillitsevää kättä, vaan — vallankumousta.

Mutta meidän tulee tässä tehdä selkoa siitä, miten ylimalkain tuo puolue, joka nyt Venäjän valtakunnassa riehuu kaikinlaista inhimillistä edistystä vastaan, oli kehittynyt siksi, mitä se tänäpäivänä on.

Olemme jo ennen sivumennen viitanneet, että Pietari Suuren alkamaa Venäjän eurooppalaistuttamista, joka kuitenkin yksinvaltiuden pysyessä johti suunnattomaan virkavaltaisuuteen, oli vastustelemassa melkoinen, vanhoillinen osa aatelia, joka ei tahtonut tietää mitään ulkoapäin tuodusta, onnistuttavasta kulttuurista, sekä että tästä vanhoillisesta puolueesta ajan pitkään sikesi n. s. panslavistinen puolue, joka nytemmin — häikäilemättömmässä muodostuksessaan ja lipunkantajiinsa nähden paljon pilaantuneena — niin sanoaksemme hallitsee hallitusta valtakunnassa. Niinikään olemme maininneet, miten Puolan kapinan aikana v. 1863 — vapaamielisten (Herzenin y. m.) loistavan tähden himmetessä — näyttämölle astui kuuluisa Katkoff, panslavistien häikäilemätön sanomakirjallinen oppi-isä. Täyttä oikeutta jakaaksemme, tahdomme tässä nyt huomauttaa lukijoillemme „slavofiilejä“, jotka täyttävät esityksessämme löytyvän aukon Pietari Suuren aikuisten van-

hoillisten ja Katkoffin johtaman panslavismin välillä ja joista edellisessä olemme ainoastaan viittaamalla maininneet.

Slavofilismin (slaavilaisystävyyden) etevimpänä tunnusmerkkinä on, että se asettaa venäläisyyden ihan vastakkain länsimaa-laista kultuuria ja kehitystä, arvellen edellistä kaikin puolin etevämmäksi. Slavofilismissa piilee niin sanoaksemme tietopuolinen harrastus sille aasialaiselle valtiolliselle periaatteelle, josta olemme tämän kirjan alussa puhuneet ja joka varsinaisessa Euroopassa oikeastaan on pidettävä voitettuna kantana aina Kreikan — Persian sodista lähtien. Slavofilismi ei näet alkuaan ollut mikään valtiollinen ilmiö, vaan pääasiallisesti kirjallinen suunta, joka sai yllykettä siitä "kansallismielisyydestä", joka karsain silmin oli katselut Pietari Suuren uudistuksia ja jonka taustana oli vanhoillinen aateli. Slavofiilit itse, s. o. tämän kirjallisen suunnan etevimmät edustajat, olivat kuitenkin sielunsa pohjasta kansan ystäviä, vilpittömiä, rehellisiä miehiä, jotka todellakin harrastivat yhteisen kansan hyvää, vaikka he liukkuivat niin omituisissa ajatuskaavoissa, että meikäläisen, s. o. euroopalaisen on varsin vaikea heitä oikein ymmärtää. Jo ylempänä olemme esiintuoneet muutamia kohtia heidän aikaisempien hengenheimolaistensa opinkappaleista, niiden, jotka vielä röyhkeimmällä tavalla olivat ottaneet kirjallisesti kannattaakseen itsevaltiuden mielivaltaa, — sen ohessa myös kuitenkin, III:ssa luvussa, siteeraten muutamia slavofiileja, jotka vilpittömästi sydämestään rakastivat yhteistä kansaa ja uskalsivat huomauttaa, kuinka pitkälle itsevaltaisen hallituksen sopii mennä. "Slavofiilien lippuun oli suurilla kirjaimilla kirjoitettu sanat: oikeauskoisuus, itsevaltiutus, kansanmielisyys. Ja tällä lipulla he luulivat voittavansa koko maailman!" *) Niin, koko oppijärjestelmän perustus oli jumaluustieteellinen, ja — "kreikkalais-venäläinen uskonto on samassa suhteessa muihin kristittyihin uskontoihin kuin totuus on valheeseen. Jolleivät länsi-euroopalaisten kansojen uskonnot ole tosiuskontoja, niin koko niiden sivistyskin, koska se perustuu väärin periaatteisiin, ehdottomasti on perikatoon tuomittu".**)

Liian pitkäksi kävisi tässä niiden perusteiden esittäminen, joihin tämä merkillinen väite nojautui, eivätkä lukijamme sitä meiltä vaatinekkaan, jonka tähden nyt olkoon vain mainittu, että Slavofiilit erittäinkin kehuivat uskontonsa suuremmoista eheyttä Länsi-Euroopan kirkkojen suhteen, joissa niin suuri hajanaisuus ilmensyi. Itsevaltiutta he sitten kannattivat sillä muka historiallisella perustuksella, että Venäjän kansa aikoinaan on kieltäynyt vallasta. "Valta itsessään ei milloinkaan ole viehättänyt Venäjän kansaa, sen mielestä vallitsemishalu oli ainoastaan "himo", josta se ainiaksi kieltäytyi. Se erotti itsensä, s. o. sisällisen elämänsä, valtiosta, ja voidakseen säilyttää edellisen, se kutsui avukseen jälkimmäisen", ***) luovuttaen kerrassaan kaiken valtiollisen vallan tsaa-

*) "Slavofiilit, Piirteitä Venäjän kirjallisuuden historiasta." Kirj. A. J. Sivu 49.

**) Vastamainittu kirja. Sivut 30 ja 40.

***) Vastamainittu kirja. Sivut 30 ja 40.

rille (Rurikille), joka kutsuttiin ulkoapäin. Mutta korvaukseksi siitä, että kansa on luovuttanut kaiken maallisen vallan hallitsijalle, vaatii se saadakseen elää henkisesti vapaana. Hallituksella olkoon rajaton valtiollinen hallitusvalta, mutta kansan tulee saada "elää vapaasti" ja vapaasti lausua ajatuksensa. Voidakseen saada tietää kansan ajatukset, tulee tsaarin toisinaan kutsua kokoon "semski soborin", niinkuin muinoin tsaarit tekivät, mutta näillä "kansalliskokouksilla" ei ensinkään ole mitään päättävää valtaa. —

Täytyyhän tunnustaa, että tässä slavofiilien ohjelmassa, jonka Konstantin Aksakoff, heidän etevin oppi-isänsä, erittäin määritteli (kertomaamme suuntaan) kirjelmässä Aleksanteri Toiselle v. 1855, tavallaan pitivät paikkansa kaikki nuo kolme periaatetta: oikeauskoisuus, itsevaltiutus, kansanmielisyys; ja miten onkaan, tyydytti tämä sama ohjelma ylimalkain venäläistä yleisöä. Siihenhän mahtui niin erinomattain paljon, se ei oikeastaan loukannut ketään, ei edes tsaariakaan, jonka itsevaltiutus siinä oli säilytettynä, jos kohta kansalle vaadittiinkin oikeus "elää vapaasti" omaa sisällistä elämäänsä ja jos kansaa sentähden — olkoon se tässä vielä lisäksi mainittuna — pyydettiin irti maaorjuudesta.

Mutta jokainen huomaa räikeät ristiriidat slavofiilien opissa. He uneksivat *rajatonta valtaa hallitsijalle*, mutta samassa hengenvedossa *oikeuksia kansalle*, jonka piti saada *elää vapaasti* omaa sisällistä elämäänsä!

Tämä oppi, niin syvämielisesti kuin sen lipunkantajat koki-vatkin sitä perustella, kantoi sentähden rappeutumisen siemenen itsessään. Aikaisemmat slavofiilit, jotka eivät olleet politikoitsijoita, pitivät kovasti kiinni tuosta kansanmielisyydestä, jonka mukaan kansan piti ikäänkuin valtion takana ja siitä välittämättä saada elää vapaasti, korkeampaa elämäänsä jonkinmoisena hengellisenä jumalan-kansana. Mutta myöhemmät opetuslapset taas siirsivät ohjelman pääasiallisesti valtiolliselle alalle ja julistivat sen kulmakiveksi opin itsevaltiudesta. Ja niin muuttuu koko järjestelmä panslavismitiksi, venäläiskaikkisuudeksi. Salaperäinen ydin-kohta, tuo suuri majesteetillinen katsantotapa, että muka Venäjä ja sen kansa on jotakin aivan toista, jotakin pyhää ja siis parempaa kuin koko muu maailma, pysyy molemmille suunnille yhteisenä. Siitäpä koko "venäläisyydessä" tietopuolisena maailmankatsantona sanomaton halveksuminen, jopa vihakin Länsi-Eurooppaa kohtaan.

So mies nyt, joka etupäässä kehitti slavofilismin panslavismitiksi, oli mainitsemamme Katkoff. Häinkin oli nuorena ollut vapaamielinen, jopa toimittanut muuatta vapaamielistä lehteäkin, mutta "miehessä oli jotakin häijyä, jotakin kostonhaluista, epäluuloista",*) ja ennen pitkää "muutti hän mielipiteensä". Hänestä tuli valtiollinen slavofiili, ja semmoisena rupeisi hän saarnaamaan nimenomaan itsevaltiuden ja sen siipien alla leviävän venäläisen maailmanvaltion oppia, välittäen viisi kansasta, jota jalom-

*) "Slavofiilit." Sivu 78.

mat slavofiilit olivat rakastaneet. Venäjän historiallisena tehtävänä oli hänen mielestään kaikkien venäjänsukuisten kansojen, siis Balkaninkin slaavilaisten heimojen, kokoominen yhdeksi valtavaksi maailmanvallaksi Venäjän itsevaltiaan pyhän valtikan alle, ja tähän venäläiskaikkisuuteen olivat puserrettavat myöskin kaikki vieraat kansallisuudet, jotka tavalla tai toisella olivat tai vastedes tulisivat olemaan yhteydessä Venäjän kanssa, siispä tietysti Suomikin. "Moskovskija Vedomosti", Katkoffin kuuluisa lehti rupesi saamaan vaikutusta aatelissa ja hallituspiireissä, joiden ylpeyttä ja vallanhimoa tämmöinen suurenmoinen unelma kutkutti, mutta järkevämmästi ajattelevalle yleisölle, jonka mielestä sisällisten epäkohtain korjaaminen oli paljon tärkeämpää kuin tuo pilventakainen venäläinen maailmanvaltio, jäi Katkoffin äänenkannattaja vieraaksi. Se ei koskaan, huolimatta niin sanoaksemme ulkonaisesta vaikutusvallastaan, ole ollut laajalle levinnyt.*)

Panslavistien ja etupäässä Moskovskija Vedomostin pauhina — sillä Katkoff jyrisi kuin ukkonen — se oli, joka sai Aleksanteri Toisen sotaan Turkkia vastaan. Samalla kun täuä puolue häikäilemättömällä riettaudella huusi tuhoa ja perikatoa Puolan, Itämeren maakuntain (ja viimein Suomenkin) kansallisuuksille, riuuttoli se liikuttavin sanoin Serbian ja Bulgarian veljeskansain kovaa kohtaloa Turkin ikeen alla. Sota syttyi, ja Moskovskija Vedomostin vaikutusvalta kohosi kohoamistaan.

Nyt suuntasi Katkoff hyökkäyksensä myöskin Venäjän vapaa-mielistä puoluetta, vallankumoojia ja terroristeja vastaan, kiihoittaen hallitusta yhä vain ankarampiin hankkeisiin, huutaen joka päivä lisää, aina vain lisää kahleita, karkoituksia Siperiaan, mestauksia, hirttonuoraa. Ja kun viimein terroristien pommitusyritys onnistui, silloin Katkoff tahtoi ikäänkuin yhdellä iskulla surmata kaikkinaisen vastustuksen, olkoon tämä ilmennyt missä muodossa tahansa. Millä keinoin hyvänsä olivat tsaarikunnan kaikki viholiset hävitettävät, tuhottavat, maksoi mitä maksoi, vuotakoon veri vaikka tulvanaan. Nyt oli aika vihdoin pelastaa Venäjä siitä turmiollisesta länsimaisesta kulttuurista, joka vuosikymmeniä oli kiehuttanut Venäjää ja viimein saattanut hallitsijamurhaan. Ja noita tsaarikunnan vihollisia oli Katkoff näkevinään kaikkialla, itse matillisissa slavofiileissäkin, jotka eivät niin paljon välittäneet panslavistisen suunnan maailmanvallan unelmista ja jotka pyysivät oikeuksia Venäjän kansallekin. Tämä oli se aika, jolloin Katkoff, kuten kirjailija N. K. Mikailovski sanoo, oli valmis "epäilemään maantientolppaakin valtiokavalluksesta".

Jälkeen vuoden 1881 oli Katkoffin valta aivan tavaton, hänen äänensä painoi kaikkein enimmän neuvospöydässä. Eikä hän vähintäkään välittänyt siitä, että ne reformit, jotka Loris Melikoff oli esittänyt, kävivät samaan suuntaan kuin slavofiilien ohjelma Konst. Aksakoffin muodostuksessa.

*) Vertaa: "Slavofiilit." Sivu 78.

Näin oli siten slavofilismi Katkoffin kautta peräti-rapeutunut. Siinä ei enää voinut löytää mitään tosi-inhimillistä, tuskinpa mitään jaloakaan; panslavismi oli hurjaa venäläiskaikkisuutta valtiollisena unelmana, jossa ihminen ihmisenä ei merkinnyt mitään. "Mitään yleis-inhimillistä ei olekaan olemassa" — opettaa eräs Katkoffin hengenheimolainen Danilevski historiallisessa filosofiassaan*) — "slaavilaiselle kansallisuus on oleva kalliimpi sivistystä ja vapautta, Venäjä ei ole Euroopa eikä sillä voi olla yhteisiä harrastuksia sen kanssa, vaan päin vastoin sen pitää varustautua itsepintaiseen taisteluun Euroopaa vastaan ja halutakin tätä taistelua". Eräs toinen hyvä, Leontjeff,*) "tuntee, että vihattu ja kauhea euroopalainen "tasa-arvois-vapaamielinen" kehitys nopeasti syöksyy Venäjän päälle. Se on pysäytettävä voittoretkessään, ja Venäjä on "jäädytettävä." Sentähden pysyköön Venäjä tarkkaan entisillään, ylläpitäköön erinkaltaisuutta ja hajaannusta euroopalaisten valtioiden kesken, säilyttäköön arasti kaikki omituisuutensa, kansalaisten epä-tasaarvoisuuden, lukutaidon puutteen, raakuuden, — sanalla sanoen kaiken sen, mikä eroittaa sen Euroopasta. Vaan tulevaisuudessa, kun Venäjä tulee yhä enemmän itämaisten aatteiden elähyttämäksi ja euroopalainen sivistys häviää, silloin tulee mahdolliseksi luoda tämän sivistyksen raunioille uusi sivistys. Ja minkälainen tämä sivistys tulee olemaan? Se tulee olemaan jonkinlainen ihmisten kiinnittäminen eri yhdistyksiin, säätyihin, laitoksiin, vieläpä toisiin henkilöihin, jotka virkansa tai sukusensa kautta seisovat muita korkeammalla." — Kaunis tulevaisuuden unelma!

Se mies, joka panslavismin ohjelmaa periaatteellisesti ja omasta vakaumuksestaan hartaasti noudattaen, persoonallisesti enimmäen vaikutti Aleksanteri Kolmanteen — niinkuin Katkoff painetulla sanallaan koko hallitukseen — oli jo mainitsemamme Pobedonostseff, pyhän synoodin kuuluisa prokuraatori. Katkoffin kuoleman jälkeen (v. 1887) on hän sen ohessa ollut puolueensa tunnustetusti etevin mies. Hänen vaikutuksensa nuoreen Aleksanteriin on oikeastaan luettuna jo vanhemman perintöruhtinaan Nikolain kuolemasta saakka, jolloin hän sai toimekseen antaa uudelle perintöruhtinaalle opetusta lakitieteessä. Pobedonostseff on näet lainoppinut ja nauttii semmoisena mainetta taitavuudestakin. Sen ohessa on hän kieltämättä vakava ja työteliäs mies, jonka ohessa hänestä täytyy antaa se todistus, että hän ei ole pyytänyt omaa voittoa. Häntä ei voi syyttää itsekkäisyydestä. Mutta aatteen miehenä. s. o. panslivistina, on hän mitä rajuimpia, ja erittäinkin asuu hänessä hurja uskonvimma ja luottamus kreikka-

*) "Slavofiilit." Sivun 92 ja 94.

lais-venäläisen kirkon, niinkuin tsaarikunnankin, kykyyn luoda onnea ja siunausta maailmaan. Päälle päätteeksi on Pobedonostseff kylmäverisesti punnitseva, tarkoin laskeva kuin jesuiita. — Kun tämä tämmöinen mies sai kasvatettavakseen perintöruhtinas Alekterin, oli otaksuttava, että kasvatti tulisi taipumaan kuin nuori vesa puutarhurin kädessä. Opetettavan siihenastinen kasvatusta näet jäänyt kovasti takapajulle — Aleksanteri Toisen omasta tahdosta, jonka mukaan ainoastaan perintöruhtinaan tuli saada korkeimmat tiedot; Aleksanterille oli opetettu tuskin muuta ollenkaan kuin sotatiedettä. Tästäpä nyt se helppous, jolla Pobedonostseff sai oppilaaseensa juurrutetuksi mitä hyvänsä, varsinkin kun opettaja oli persoonalliselta luonteeltaan kunniallinen mies eikä mikään onnenonkija — seikka, joka paljon vaikutti nuoreen Aleksanteriin. Tämä näet myöskin oli peräti rehellinen, suora ja vilpitön, jopa hyväntahtoinenkin, ja hän paheksui kovasti kaikkea pahetta ja siveellistä turmelusta. Aleksanteri siis, joka näki ympärillään niin paljon huonoutta, juonia, ja epäiltävää suosintaa, rakasti tuota opettajaansa, joka aina pysyi kaukana kovin syntisestä maailmasta. Verrattuna siihen häilyvään politiikkiin, jota noudatettiin Aleksanteri Toisen hallituksen aikana, näytti Pobedonostseffin järjestelmä johdonmukaiselta, vahvalta ja lupaavalta, ja tästä veti Aleksanteri sen johtopäätöksen; että se oli ainoa oikea.

Aleksanteri Kolmas oli näet — paitsi nyt sitä epäedullista seikkaa, että hänen tiedollinen kasvatuksensa oli kovin laiminlyöty — henkisten lahjainensa puolesta heikko. Siitä ovat yksimieliset kaikki hänen elämänkertojansa. Niinpä esim. Harald Frederic teoksessaan juutalaisista Venäjällä *) lausuu:

“Aleksanteri III:n hengenlahjat ovat hyvin rajoitetut ja hänen tietonsa huonot; hän ei voi käsittää muuta kuin yhden asian erältään, ja tämän hän käsittää hitaasti. Hänellä ei ole mitään käsitystä kehitysjärjestelmästä eikä mitään toimeenpanevaa kykyä. Jos hän olisi tavallinen kansalainen, häntä ei valittaisi hoitamaan pienen kyläkunnankaan asioita. Onhan se kohtalon ivaa, että hän on joutunut hoitamaan puolimiljoonaa kyläkuntaa.” Sama kirjan tekijä kuvaa sitten tätä tsaaria mieheksi, joka tuntee suuren vastuunalaisuutensa ja työskentelee hiki otsassa täyttääkseen tehtävänsä, miten hän valvoo klo 2:een öillä loppumattomain paperipinkkain ääressä. joita hänen ministerinsä ovat hänelle kantaneet. “Ja surullisinta tässä on, että koko tuosta uuvuttavasta työstä ei ole vähintäkään hyötyä. Mitä Venäjän todelliseen hallitsemiseen tulee, voisi hän yhtä kernaasti vetää edestakaisin tiiliä käsirattailla tiilitehtaan toisesta päästä toiseen.” Pobedonostseffista imi Aleksanteri Kolmas koko henkiseksi sisällöksen nuor kolme slavofiilien periaatetta: itsevaltiuden, itämaisen oikeauskoisuuden ja kansanmielisyyden,**) ja pian kyllä selveni, että hän aikoi käytännössä sovittaa ja käyttää näitä niiden koko merkityk-

*) “The new exodus.” Sivun 136.

**) Vertaa: Lave: “Alexander III of Russia.” Sivut 183—184.

sessä; mutta huomattava vain tähän nähden on, kuinka slavofilismi Katkoffin ja Pobedonostseffin koulun kautta oli rappeutunut valtiolliseksi panslavismiksi, jossa ei enää ollut hituakaan edes sitä kansanmielisyyttä, jota aikaisemmat slavofililit olivat tarkoittaneet. Aleksanteri Kolmas kyllä valvoi satoja öitä miettiessään talonpoikain tilan parantamista, mutta hänen miettiessään yhä vain huonon näiden tila. "Hän piti kovasti siitä, että häntä sanottiin "talonpoikais-keisariksi", ja itsekin hän kernaasti käytti tätä nimitystä itsestään — sanoo Stepniak — mutta siinä oli perää ainoastaan, jos sillä tarkoitetaan, että hän oli moukka valtaistuimella." Luullessaan noudattavansa paremman slavofilismin ohjelmaa, noudatti Aleksanteri Kolmas itse teossa panslavismin, — henkisen herransa Pobedonostseffin johdolla.

Prokuraatori on tsaarin edustaja ja ainoa ei-kirkollinen jäsen korkeimmassa kirkollisessa virastossa Venäjällä, "pyhässä synoodissa" johon muuten kuuluvat Novgorodin, Pietarin, Moskovan, Kolomnan ja Kiovan metropoliitat sekä yhdeksän muuta jäsentä, — piispoja ja muita korkeita pappismiehiä, joita silloin tällöin siihen kutsutaan. Ei mikään synodin päätös ole pätevä, jollei sitä kannata prokuraatori. Hänäpä myöskin ylinnä valvoo ja johtaa kaikkia oikeauskoisia kirkollisia kasvatuslaitoksia valtakunnassa, ja hänellä on sen ohessa äänivalta sekä ministeri- että valtakunnan-neuvostossa. Mutta muuten ei ole pyhän synodin prokuraatori virkansa puolesta mikään erittäin huomattu henkilö Venäjällä. Pobedonostseffin vaikutus semmoisena johtui oikeastaan vain hänen persoonallisesta suhteestaan tsaariin, joka häntä kovasti kunnioitti ja sentähden tuolla ratkaisevalla hetkellä, jolloin Loris Melikoffin reformihanke olisi ollut julistettava, luopui tästä ja suostui noudattamaan vanhan opettajansa neuvoa. —

Siinä pääasiassa niin sanoaksemme sielutieteelliset syyt sen vanhoillisen valtiollisen ohjelman syntyyn, joka Pobedonostseffin laatimana Aleksanteri Kolmannen noustessa valtaistuimelle julkaisiin ja sitten turmiollisella johdonmukaisuudella pantiin toimeen, — kuten kohta tulemme kertomaan.

Muista Aleksanteri Kolmannon miehistä mainittakoon tässä kreivi Dimitri Tolstoi, joka ennen oli ollut sekä prokuraattorina pyhässä synoodissa (Pobedonostseff astui tähän virkaan v. 1880) että opetusasiain-ministerinä ja semmoisena saattanut Venäjän opetuslaitoksen siihen rappiotilaan, jossa se vieläkin on. "Tuskin mikään venäläinen ministeri on ollut yleisemmästi vihattuna kuin Dimitri Tolstoi. Kun hän v. 1880 Loris Melikoffin hankkeesta pantiin viralta, ei löytynyt — jos luetaan pois hallituksen äänenkannattajat — sitä sanomalehteä Venäjällä, joka ei olisi suoraan sanonut, että hänen hallintonsa oli ollut kiroukseksi Venäjän opetuslaitokselle.*") Mutta yhtäkaikki tehtiin Dimitri Tolstoi, Pobedonostseffin toimesta v. 1882 sisäasiain-ministeriksi, ja hän noudatti nyt semmoisena uskollisesti vanhaa taantumuksen ohjelmaansa,

*) "Det revolutionära Ryssland." Sivu 128.

erittäinkin yhä ahtaammalle supistamalla sitä itsehallinnon hitusta, jonka talonpojat olivat saaneet semstvo-laitoksen perustamisen kautta. Tolstoita seurasi sisäasiainministerinä Ivan Durnovo, joka noudatti aivan samaa järjestelmää.

Ainoastaan ulkomaanasiain ministeri von Giers ja sotaministeri Vannovski olivat etevämpiä miehiä ja onnistuivat kauemman aikaa pysymään paikallaan — siten, että he aina saivat Aleksanteri Kolmannen uskomaan, että se oli hän itse, joka johti ulkomaan politiikkaansa. Muista ministereistä ei ole muuta mainittavaa kuin että he kaikki olivat keskinkertaistakin alempia kykyjä ja seurasivat virran muka, s. o. itsetiedottomasti sitä kamalaa, kaikelle edistykselle vastaista järjestelmää, joka oli Aleksanteri Kolmannen hallituksen tunnusmerkkinä.

Tästä järjestelmästä tahdomme nyt tuoda esiin merkillisemmät kohdat ja siten osoittaa, miten sen kautta Venäjän onneton maa jälleen saatettiin kokonaan takaisin siihen tilaan, josta Aleksanteri Toisen reformikauden oli ollut tarkoituksena sitä kohoittaa.

XI.

Semstvot edustuksen irvikuvina. Piiripäälliköt ja muita uusia pöveleitä.

Jo Nikolai Ensimmäinen kuuluu lausuneen: "Venäjää hallitsee kymmenen tuhatta kansliapäällikköä", ja kun Menshikoff ker-
ran oli kovasti valitellut virkamiehistön itsekästä mielivaltaa, sai keisari kysymykseensä: "eikö sitten tässä maassa ole ainoatakaan rehellistä virkamiestä?" vielä vastaukseksi: "ainoastaan kaksi, nimittäin Teidän Majesteettinne ja minä." Ellei siis Nikolai-vainajakaan, niin tavattomalla tahdonvoimalla kuin olikin varustettuna, kyennyt hillitsemään virkamiehistönsä vallanhimoa ja itsekkäisyyttä, niin mitäpä sitten tsaari semmoinen kuin Aleksanteri Kolmas, joka ei edes käsittänyt, että tämä virkavalta oli häntä itseään mahtavampi, että panslavismin johtomiehet häntä nuorasta taluttivat. Hänen aikanaan pääsi viimeinkin virkavaltainen despotismi vallitsemaan kaikkialla ja kaikilla aloilla, ja sen ensimmäisenä huolenpitona oli tietysti jokaisen itsenäisemmän kansalaistoiminnan tukehuttaminen.

Ensiksi oli hyökättävä semstvo-laitoksen kimppuun. Koko-
naan ei uskallettu sitä lakkauttaa; se olisi herättänyt liian suurta katkeruutta kansassa, ja tiedettiinhan sitä paitse, että Aleksanteri Kolmas sydäimestään harrasti talonpoikain parasta. Mutta se päätettiin tehdä mitättömäksi, hävittää pala palalta, niin ettei keisari eikä kansa hävitystä huomaisikaan. Jo Aleksanteri Toisen aikana oli ryhdytty sensuuntaisiin hankkeisiin siten, että mir'ien harjoittama itsehallinto melkoisesti supistettiin volost-jaon kautta, josta edellisessä olemme maininneet. Volostien valitut esimiehet, starshinat, joutuivat yhä enemmän alhaisimpain virkamiesten käskettäviksi, ja viimein tuli heistä itsestäänkin, koska heidän alinomaa tuli juosta hallinnon asioilla, oikeita kansan kiusaajia. Mir'ienkään esimiehet, joita (v. 1874 annetun lain mukaan) ispravnikat saivat sakoittaa ja vangita, eivät lopulta olleet paljoa parempia; paino ja kovat käskyt ylhäältäpäin vaikuttivat painoa ja kovia käskyjä alimpainkin puolelta. Tämä ei kuitenkaan ollut kylliksi hallitukselle. Koska mir'ien ja volostien esimiehet olivat joutuneet jonkinmoisiksi tshinovnikoiksi (= virkamiehiksi) hekin, täytyi heidän hankkia itselleen apumiehiä, jotka olivat paremmin perehtyneitä kirjoitustaitoon kuin he itse. Nämä apumiehet hankki

nyt hallitus, asettaen — tietysti talonpoikain kustannuksella — kylä- ja piirikirjureita (mir'ejä ja volostejia varten), jotka aseman-
sa johdosta joutuivat hyvin läheisiin tekemisiin sekä talonpoikain
että nimellisten esimiesten ja poliisin kanssa. Kirjureista tuli
uusi virkamiesluokka, joka liitossa varsinaisen poliisin kanssa voi
pidellä talonpoikia lähimmittäin mieltensä mukaan. Ja jottei mi-
kään valistuksen vaikuttama inhimillisyys tulisi säästämään tuota
ennen kaikkia aisoissa pidettävää rahvasta, sääti hallitus nimen-
omaan, ettei kirjureiksi saisi asettaa sivistyneitä miehiä. Ei mi-
kään kimnaasin läpikäynyt henkilö, saatikka sitten ylioppilas, voi
vielä tänäänkään päästä kylä- tai piirikirjuriksi. He voisivat vai-
kuttaa "vahingolliseen suuntaan", selitettiin virallisesti. Näistä
virkamiehistä puhuessaan kertoo Stepniak teoksessaan "Venäjän
talonpojat"*) m. m.: Virallisten tiedonantojen mukaan käyttävät
maapoliisi-virkailijat oikeuttaan pitää käskyläistä virka-asiainsa toi-
mittamista varten siihen, että he alaisistaan kunnista ottavat 40
— 50 "käskyläistä", joita he sitten käyttävät omiin töihinsä talois-
saan ja pelloillaan. Muutamissa paikoin suorittivat kyläkunnat,
tämän mielivaltaisen työveron sijaan, säännöllisen maksun rahoissa
(entisten maaorjain "obrok'in), joka moniaalla nousee noin 40 à
60 tuhanteen ruplaan kuvernementtiä kohden. —

Näin ja vielä muillakin tavoin olivat mir- ja volosti-hallituk-
set joutuneet turmeltuneimman virkavavallan käsiin. Mutta vielä
voivat talonpojat jotakuinkin vapaasti valita edustajansa semstvo-
kokouksiin, ja nämä vuorostaan voivat ainakin ääneensä kirkua
mieli- ja väkivaltaa vastaan. Senpä tähden oli tästä "epäkohdas-
ta" tehtävä loppu, ja sen otti tehtäväkseen Dmitri Tolstoi, Alek-
santeri Kolmannen sisäasiainministeri.

V. 1888 luotiin ensiksikin, tsaarin hyväksymän lain kautta,
taasen uusi virkakunta, josta on sikeytynyt todellinen kirous Venä-
jälle, uusi luokka virkamiehiä, jotka ovat ottaneet toimekseen olla
kansan pyöveleitä. Nämä herrat esiintyvät nimityksellä *piiripääl-
liköt* (Semskie Natshalniki), ovat suorastaan valtion palveluksessa
ja kantavat palkkansa valtiolta. Mitään muuta virkakelpoisuutta
ei heiltä vaadita kuin että kuuluvat aateliin. Mutta juuri tämä
pykälä oli omiansa hankkimaan aatelille takaisin melkoisen osan
siitä vallasta, minkä se talonpoikain vapautuksen kautta aikoinaan
oli menettänyt; ja seppä seikka olikin lain varsinainen tarkoitus.
— Kaikki asiat, — mainitsee *Leroy-Beaulieu* teoksessaan "*L'Em-
pire des tsares et des russes*" — jotka maaseudulla koskevat hal-
lintoa, poliisia ja mir'ien taloutta, lykätään piiripäällikön ratkais-
taviksi; talonpojat valitsevat tosin niinkuin ennenkin starostansa
ja starshinansa (mir'ien ja volost'ien esimiehet), mutta ennenkuin
nämä saavat astua toimeensa, vahvistaa heidän vaalinsa piiripääl-
likkö, jolla myös on oikeus omasta vallastaan antaa heille varoi-
tuksia, asettaa heidät poliisin valvonnan alaisiksi ja tuomita hei-
dät (korkeintaan 5 ruplan) sakkoihin tai (korkeintaan 7 vuorokau-

*) *Russian Peasantry*. I osa, sivu 166.

den) vankeuteen sekä *panna heidät viralta*; piiripäällikkö johtaa talonpoikain vaaleja kuvernementtien semstvo-kokouksiin ja valvoo asettamiensa virkailijain kautta järjestystä näissä vaaleissa; ilman piiripäällikön suostumusta eivät mir'ien eivätkä volostien kuntalaiset voi tehdä mitään päätöstä; hän voi kieltosanallaan tehdä jokaisen semmoisen tyhjäksi. —

Tähän saattaa lisätä, että piiripäälliköt tosin eivät voi suorastaan määrätä mitä talonpoikain tulee päättää, niinkuin he myöskään eivät saa antaa valita itseään näiden edusmiehiksi, mutta kun heillä yhtäkaikki on valta ehkäistä jokainen heille epämieluisa päätös ja vaali, niin voivat he välillisesti pakoittaa talonpoikia mihin vaaliin tai päätökseen tahansa.

Mutta eipä vielä kylliksi tässä. V. 1890 julistettiin ukaasi, joka lakkautti talonpoikain oikeuden valita edusmiehiä semstvo kokouksiin, säääten, että heidän ainoastaan tulee valita ehdokkaita, joiden joukosta kuvernöörit, piiripäällikkö-kokouksen ehdoituksesta, valitsee edustajan. Tämä hanke tietysti vieläkin lisäsi piiripäällikköjen valtaa, sillä hiukkasen mutkittelemalla voivat he nyt estää jokaisen heille epämieluisen talonpojan joutumasta semstvohon, vieläpä saatella sinne lähimmän naapurinsakin, joka enimmänsä oli heidän kynsissään. Aatelin kunniaksi olkoon sanottu, että sen paremmat ainekset eivät ole käyttäneet sitä tilaisuutta uuteen valtaan, minkä piiripäällikkö-laki on heille tuottanut. 40 prosenttia näiden virkamiesten luvusta on henkilöitä, joilla ei ole korkeampaa sivistystä kuin mitä meidän ylemmissä kansakouluisamme jaetaan.*)

Tässä — saman allamainitun teoksen mukaan — pari esimerkkiä siitä tavasta, jolla nämä hyvät herrat jo heti alussa rupe-sivat käyttämään valtaansa. Heille oli muiden oikeuksien muassa, joita vasta olemme luetelleet, myöskin annettu tuomiovalta kaikissa semmoisissa asioissa, jotka eivät kuuluneet tavallisten tuomioistuinten alaan. Ja sen ohessa tuli heidän ylinnä valvoa eräitä omituisia rahvaan tuomioistuimia, joita ylimuistoisen tavan mukaan talonpoikien kesken käytettiin näiden pienten asiain ratkaisemista varten ja jotka voivat määrätä rangaistuksia, joita kirjoitettu laki ei tuntenutkaan, kuten esim. raippoja ja pakkotyötä. Talonpojat olivat tähän asti itse keskuudestaan valinneet tuomarit näihin tuomioistuihinsa, mutta piiripäällikkö-laitos muutti tämän muistotavan niin, että talonpojat nyt enää saivat valita ainoastaan ehdokkaat, joista piiripäällikkö sitten nimittäisi tuomarin. Tällä tuomarilla oli melkoinen palkkakin, ja hänet voi niinkään piiripäällikkö panna viralta, niinkuin tämän herran tuli ylimalkain valvoa hänen oikeuden käyttöänsä. Nyt olivat talonpoikaistuomarit aikojen kuluessa, ennenkun piiripäälliköt asetettiin, joutuneet määräämään koko joukon raipparangaistuksia, mutta mikäli talonpojat olivat oppineet tuntemaan ihmisarvonsa, olivat nämä häpeälliset tuomiot jääneet unohduksiin ja siten täytäntöön panematta.

*) "Det revolutionära Ryssland." Sivu 137.

Ne löytyivät kuitenkin langetettuina kylä- ja volosti-kirjurien lueteloissa. Piiripäällikköjen astuessa virkaan kaivettiin ne nyt esiin ja pantiin täytäntöön. Syntyi semmoinen raippalöylytys yltäpäri koko Venäjän, ettei edes sielläkään miesmuistiin oltu senkaltaista nähty. Aamusta iltaan viekui ilma raippojen tanssista viikkokaudet läpitsensä kaikkialla maakylissä ja kovia särkivät rääkättyjen tuskanhuudot. Se oli niin kauheaa, että moniaalla kuvernöörien täytyi sekaantua leikkiin saadakseen siitä lopun, ja toisaalla nousivat talonpojat kinastukseen tuota kokonaan tarpeetonta julmuutta vastaan, riistivät uhrin noiden uusien pyövelien käsistä ja — tanssittivat raippaa herrain piiripäällikköjen omien selkänahkojen päällä.

Vielä kuvaavampi on seuraava, Venäjän etevimmän aikakauskirjan, "Vestnik Europin", mainitsema ja todistama seikka. Semstvokokous Smolenskin kuvernementissa oli perustanut n. s. "maanviljelysneuvoskunnan", jonka m. m. tuli ostaa isommissa määrissä kelvollisia siemenjyviä, kemiallisia lannoitusaineita, parempia maanviljelyskaluja y. m., joita sitten kohtuullisin hintoihin myytäisiin talonpojille. Yritys menestyi niin hyvin, että ostettu varasto pian oli myytynä loppuun ja lisää ajottiin hankkia yhä tulevien tilausten täyttämiseksi. Maanviljelys-neuvoskunta neuvotteli paraikaa keinoista hankintaan, sillä varsin paljon tarvittiin, — kun sen toiminnalle yhtäkkiä ilmeni odottamaton este kirjeen muodossa Juknoffin piiripäälliköltä. Tämä kirjoitti näet sanasta sanaan näin: "Koska minun käsitykseni mukaan ei laisinkaan ole hyödyllistä, että talonpojat hankkivat parempia siemenjyviä, fosfaateja ja moisia haaveellisia uutuuksia, tulen minä piiripäällikkönä kieltämään virkavaltani alaisia talonpoikia tekemästä senkaltaisia turhamaisia ostoksia". Tämän mainion kirjelmän on "Vestnik Europi" saanut päivän valoon virallisista lähteistä. Näemmehän siitäkin, kuinka huolehtivan isällisen holhouksen alle Venäjän "vapautetut" talonpojat olivat joutuneet.

Stepniak ("*King Stork and King Log*" — teoksessaan) sanoo piiripäällikkö-laitoksesta, tästä Venäjän uudesta vitsauksesta: "Semmoisella vallalla varustettuna voi piiripäällikkö kylissä tehdä mitä ikinä hän tahtoo. Hän voi ryöstää kruunun kassan, jonka kaikki varat ovat hänen valvontansa alaiset; hän voi kiristää itsellensä lahjoja, pakoittaa talonpoikia tekemään ilmaiseksi työtä hänen omilla tiluksillaan ja — "pakoittamalla talonpoikaistuomareita niin tuomitsemaan" — piiskauttaa heitä yhä esteettömästi kuin entiset orjanomistajat."

Semstvo-kokouksista, semmoisina kuin ne nyt olivat 1890 vuoden ukaasin kautta, sanoo Stepniak: "Vanhat säädökset (vuodelta 1864) antoivat aatelille vaikutuksen, joka ei ollut missään mahdollisessa suhteessa sen lukumäärään. Aateli valitsi noin puolet kaikista jäsenistä noissa 38:ssa semstvo-kokouksessa. Mutta kreivi Tolstoin "reformi" suuntaa paljon pitemmälle. Aatelismarsalkat kuvernementeissa, 10—15 kussakin, on lisätty aateliin toisiin edustajiin, niin että tämä sääty siten on ehdottomasti enem-

mistönä semstvo-kokouksissa. Hallitus valitsee sitäpaitsi viidennen osan kaikista jäsenistä, niiden ylitse, jotka eri kansalaisluokat valitsevat, ja hallituksen vaikutuksen lisäämiseksi vieläkin istuu kaksi sen erinäistä virkamiestä kuvernementtien semstvo kokouksissa.“ — Miksikä nämä “eduskunnat” siten ovat joutuneet? Täydellisiksi irvikuviksi alkuperäisestä tarkoituksestaan. “Talonpojat — s. o. $\frac{9}{10}$ osaa koko väestöstä, nuo, jotka maksavat $\frac{3}{4}$ kulunkiarviosta ja asettavat $\frac{9}{10}$ armeijan miehistöstä — eivät merkitse niin mitään uusissa semstvo-kokouksissa. Heidän edustajainsa asema niissä on heille suorastaan halventavaa, sulaa solvausta — koska heidän välittömät herransa, piiripäälliköt, joilla on melkein rajaton valta heidän ylitsensä, myöskin istuvat niissä. — — Minkälainen merkitys onkaan kokouksella, jossa yksi jäsen voi piiskauttaa raipoilla toisia? —

Niin. Aleksanteri Kolmas harrasti vilpittömästi talonpoikain parasta, mutta hänen hallitessaan menettivät nämä viimeisetkin jäännökset itsehallinnostaan, vaipuessaan yhä enemmän entiseen kurjuuteensa. Mitä olivat nuo semstvot enää muuta kuin sulaa ivaa? Mitä oli heidän “vapautensa”, kun piiripäälliköillä ja muilla poliiseilla oli valta nylkeä heitä mielin määrin — jopa nahan heidän selästäänkin!

XII.

Uskonvainot ja vieraiden kansallisuuksien venäläistyttäminen.

Toinen ala, jolla taantumispolitiikka Aleksanteri Kolmannen aikana rupesi viettämään riemujuhliaan, oli uskonnon ja kirkon. Juutalaiset koko Venäjän maassa, katolilaiset Puolassa, luterilaiset Itämeren maakunnissa, niinkuin venäläiset lahkolaiset, kaikki saivat he kokea sen eurooppalaiselle edistykselle vihollisen vimmanhengen vaikutusta, joka elähytti vallanpitäjiä ja oli olevinaan oikean venäläisyyden ilmausta.

Uskonnollinen suvaitsemattomuus johtui näet suureksi osaksi valtiollisista vaikuttimista. Kreikan kirkon oikeauskoisuuden levittäminen oli tuon "kansallismielisen" hallituksen mielestä paras keino useimpain niiden kansallisuuksien venäläistyttämiseksi, jotka eivät synnyltään olleet venäläistä alkuperää, ja tässä laskettiin varsin viisaasti, että taitamaton venäläinen rahvas tulisi hallitusta kannattamaan sen vainotoissa eri-uskolaisia vastaan.

Laajimmalle tuli ulottumaan juutalaisten vaino, ja sepä niinkään kävi kaikkein katkerimmaksi, siihen kun liittyi sokea rotuviha ja samalla myöskin kateellinen pelko tämän rodun tunnetun hyötymiskyvyn tähden. Aleksanteri Kolmas inhosi juutalaisia oikein persoonallisesti. Kaikesta päättäen ei heitä, niinkuin muita eri-uskoa olevia kansallisuuksia, kuitenkaan tahdottu venäläistyttää, päinvastoin. osoittaa noudatettu menettelytapa, että juutalaisia ennemmin tahdottiin venäläisistä eristää. Mutta mikä sitten oli varsinaisena valtiollisena syynä heidän vainoomiseensa? Virallisesti selitettiin, että juutalaiset pahensivat kansaa, köyhdyttivät sitä koronkiskonnallaan, harjoittivat salakuljetusta ja kannattivat kapinanhenkeä. Ja tätä selitystä uskoi kernaasti tsaarikin, joka, kuten sanottu, inhosi koko heidän rotuaan. Mutta luultavinta on, että varsinainen syy juutalaisvainoon lepäsi syvemmällä, nimittäin siinä seikassa, että vallanpitäjät tahtoivat johtaa kansan huomion pois niistä epäkohdista, jotka olivat aiheuttaneet vallankumouksellisen liikkeen. Tätä tarkoitusta varten ei voitu ajatella ulkonaista sotaa, niinkuin tänkaltaisissa tapauksissa muuten on tavallista; semmoisesta Aleksanteri Kolmas ei tahtonut kuulla puhuttavankaan. Mutta juutalaiset muodostivat juuri tuollaisen vihollisen aineksen, jota vastaan sopi sotiakin. Venäjän rahvas, joka

sekin kadehti heidän taloudellista kykyään, olisi varmaankin kannattava hallitustaan semmoisessa sodassa. Tämän ohessa on muistissa pidettävä Pobedonosteffin uskonvimma ja siihen perustuva panslavismi, johon nähden täytyy otaksua, että hän piti itsenäisesti ajattelevia juutalaisia kansanaineksena, josta ei olisi mitään voittoa venäläisyydelle, vaikka heidät kastettaisiinkin kreikkalais-venäläiseen uskoon. Niinpä v. 1890 rakennettiin esteitäkin heidän kasteellensa; julistettiin ukaasi, joka sääti etteivät kastetut juutalaiset saisi täydellisiä kansalaisoikeuksia, vaan vasta heidän lastenlapsensa. Mutta ne monet miljoonat juutalaiset, joita Venäjällä löytyi, olivat niin sanoaksemme tervetulleita "vihollisia", joita vastaan juuri sopi sotaa käydä ja oikeauskoista rahvastakin heidän kimppuunsa usuttaa. Syntyipä siis vaino niin raakalaiskaltainen, ihmissydämetön ja julma, että se yksinään olisi kylliksi leimamaan Aleksanteri Kolmannen hallituksen mitä häpeällisimmäksi, mitä Venäjälläkään on ollut.

Juutalaisilla oli vanhastaan oikeus asettua asumaan ainoastaan varsinaiseen Puolaan sekä rajamaihin Saksaa, Unkaria, Itä-valtaa ja Rumaniaa vasten. Mutta kymmeniä tuhansia oli kuitenkin aikojen kuluessa siirtynyt muihinkin valtakunnan osiin, ja vuodesta 1865 oli heitä vaieten siedetty kaikkialla.

Kreivi Ignatieffin ollessa sisäasiain-ministerinä puhkesivat kerrassaan vainot ilmi. Etelä-Venäjällä hyökkäsivät kaupunkien alemmat kansaluokat ja maalaisväestö juutalaisten kimppuun, rääkäsivät heitä, ryöstivät paljaksi heidän puotinsa ja asuntonsa ja tappoivatkin heitä monta. Liike levisi kuin kulovalkea kaupungista kaupunkiin, kylästä kylään. *Harold Frederic* (teoksessaan "*The new Exodus*") vakuuttaa, että hallitus itse oli suorastaan yllyttänyt väestöä tähän väkivaltaan ja kiivaimpana juuri Ignatieff, jonka puolesta tämä politiikka olisi ollut sulaa kostontyötä. Hän oli nimittäin kokenut kiristää yhden miljoonan ruplaa Pietarin juutalaisilta lahjoiksi siitä, että nämä saisivat olla rauhassa. Mutta kun juutalaiset eivät maksaneet, syystä että Ignatieff ei ollut voinut tarjota mitään takeita suojeluksestaan, oli hän etsinyt kostoa tällä kauhealla tavalla. — Paljonko perää *Fredericin* väitteessä on, ei kuitenkaan ole varma. Stepniak puolestaan arvelee, että ensimmäinen vainonpurkaus tapahtui kansan omasta aloitteesta ja johtui vanhasta rotuvihasta sekä että, kun hallitus ei heti ryhtynyt liikettä tukehuttamaan, rahvas sai sen käsityksen, että tsaari sitä kannatti; senpä johdosta hävitystä muka sitten kansan puolelta jatkettiin. — Tämä kävi nyt kuitenkin lopulta niin raivoisaksi, että hallituksen täytyi oman arvonsa takia sekaantua asiaan ja tehdä rahvaan petomaisista ryöstöistä loppu.

Mutta jo toukokuussa 1882 ilmestyi yhtäkaikki ukaasi juutalaisista, jotka siinä julistettiin syypäiksi levottomuksiin ja rangaisiin niin ankarasti kuin itse teossa he olisivat olleet kapinoitsijoita. Juutalaiset muualla maassa käskettiin muuttamaan takaisin näihin alueisiin, joissa heillä vanhastaan oli oikeus oleskella, mutta näilläkin alueilla eivät he saaneet asettua maaseutuun eikä vuokrata

maata. Ennenkun näitä säädöksiä kuitenkaan ennätettiin isommassa määrässä panna toimeen, kohtasi Ignatieffiä epäarmo, ja hänen sijalleen astui kreivi Tolstoi, joka ei huolinut panna ukaasin määräyksiä täytäntöön. Mutta hänen kuoltuaan v. 1889 ryhtyi Pobedonostseff juutalaisvainoakin johtamaan, pani täytäntöön 1882 vuoden ukaasin kaikessa sen ankaruudessa ja ajatti juutalaisia kymmenin tuhansin heidän "laillisille" alueilleen. Siinä ei auttanut, että he odottivat satoa vuokramailtaan, joille he estelemättä olivat saaneet asettua, että kaikki heidän harjoittamansa liikkeet, joista he veroa maksoivat, jäivät tuuliajolle. Moskovassa esim. pakoitettiin juutalaiset semmoisella kiireellä lähtemään tiensä, ettei heille edes jäänyt aikaa heidän huone- ja talouskalujensa myymiseen. Poliisi ajoi heidät ulos kodista, viskaten koko heidän irtaimistonsa kadulle; mitä eivät voineet kuljettaa mukanaan, se täytyi jättää saaliiksi kenelle hyvänsä, joka vain tahtoi ottaa. He eivät saaneet jäädä edes välttämättömiä asioitaan järjestämään; poliisi laahasi heidät pois.

Kiovassa vangittiin, helmikuussa v. 1891, yhdellä kertaa tuhat juutalaista puodinomistajaa perheineen ja käskettiin ennen 24 tunnin kuluttua lähtemään kaupungista. Klo 8 aikaan aamulla tunkeutui poliisi heidän koteihinsa ja kuljetti heidät suorastaan poliisi-asemalle, jossa puodinomistajat sakoitettiin 1,300, heidän kauppalpalvelijansa 600 ruplaa kukin — sentähden, että he eivät heti olleet noudattaneet vasta julistettua ukaasia, joka kielsi juutalaisia pitämästä puoteja Kiovassa, missä nämä aina ennen olivat saaneet asua. Kaupungin erityisen pyhyiden vuoksi oli nyt tämä ukaasi julistettu! Samana päivänä klo 12 aikaan sullottiin vangitut rautatievaunuihin ja kuljetettiin pois "lailliseen" paikkaan. Asioitaan he eivät laisinkaan saaneet järjestää, ja kaikki heidän tavaravarastonsa otettiin takavarikkoon ja jäivät sille tielle, heidän koskaan saamatta niistä ropoakaan. Kuitenkin olivat viranomaiset pari viikkoa ennen tavallisessa järjestyksessä antaneet heidän maksaa kauppa-lupakirjoistaan! Huomattava myöskin on, ettei poliisi edes ollut käynyt heille ilmoittamassa uudesta ukaasista, joten luultavaa on että useimmat heistä eivät siitä tietäneet tämän taivaallista. Mutta tätä heidän tietämättömyyttään pidettiin rikollisena, ja siitpä tavaravarastojen takavarikkoonotto lisättynä rangaisuksena.

Mitaussa, Riiassa, Libaussa ja useissa muissa Itämeren maakuntain kaupungeissa, joihin jo viidenkymmenen vuoden kuluessa juutalaisia esteettömästi oli asettunut ja joissa he hallituksen suostumuksella olivat saaneet kauppaa harjoittaa, kohdeltiin heitä samalla tavoin, erittäinkin varakkaampia. Riiassa käskettiin esim. kauppias Blumenthal, jolla oli kaksi tehdasta ja kauppapuoti, 24 tunnin kuluessa lähtemään kaupungista, jossa hänellä muka ei ollut "laillista" oikeutta oleskella, ja kaikki hänen suuret tavaravarastonsa otettiin takavarikkoon. Dünaburgissa riistivät korkeat asianomaiset juutalaisen seurakunnan koulukassankin, 70,000 ruplaa, ja määräsivät nämä varat oikeauskoisen kirkon rakentamiseen.

Lähinnä läntistä rajaa asuvat juutalaiset — Itämerestä Galiziaan asti — viskattiin säälimättä ulos omista kodeistaan ja laahattiin "laillisiin" paikkoihin, joiden tuli olla vähintään 50 virstan päässä rajalta. Syyksi mainittiin heidän, muka enemmän kuin muiden, harjoittamaansa salakuljetusta. 250,000 henkeä tehtiin tällä tavoin yhdellä kertaa kodittomaksi, ja kaikki heidän omaisuutensa ryöstettiin. Putipuhutaina, kerjäläisinä, jätettiin heidät sitten noihin laillisiin paikkoihin, joissa nyt venäläisenkin väestön vahingoksi syntyi sanomaton kurjuus kulkutauteineen. "Ulkomaiset" juutalaiset — semmoiset, jotka eivät olleet saaneet oikeutta tulla Venäjän alamaiseksi — ajettiin kokonaan maasta pois, huolimatta siitä, olivatko siellä syntyneitä vai ei. Hätä näiden putipuhutaksi ryöstettyjen karkoitettujen joukossa oli sydäntä särkevä, ja koko sivistyseen maailman sanomalehdistö lausui yksimielisesti vihansa Venäjän hallituksen raakalaisuuden johdosta.

Mutta se seikka ei vähintäkään koskettanut tsaaria tai Pobedonostseffiä. He kävivät vieläkin pitemmälle. Julkiset sairashuoneet kiellettiin vastaanottamasta juutalaisia potilaita, ja hyväntekeväisyyslaitokset — semmoisetkin, jotka alkuaan olivat juutalaisten perustamia — eivät saaneet antaa mitään apua tämän vaihotun rodun ihmisille. Tähän asti olivat juutalaiset myös ahkerasti käyttäneet kaikkia tilaisuuksia sivistyksen saamiseen, mitä Venäjällä löytyi, siis sekä alkeiskouluja että yliopistoja, ja heidän lahjakkuutensa oli luonut Venäjälle monta huomattua kykyä; mutta tästäkin tehtiin nyt kerrassaan loppu. V. 1886 julistettiin ukaasi, joka alkoi seuraavilla mainion kuvaavilla sanoilla: "Koska paljon nuoria henkilöitä juutalaista sukuperää, halukkaina käyttämään edukseen korkeampaa opetusta, joka vuosi pyrkii yliopistoihin, joissa he suorittavat tutkintonsa, siten jatkaakseen opintojaan eri korkeakouluissa, niin katsoo hallitus soveliaaksi, *että tehdään loppu tästä epätyydyttävästä (!) asianlaidasta*". Tämä ukaasi ja muut saman suuntaiset sulkiivat juutalaiset oppilaat kokonaan pois muuttamista oppilaitoksista ja rajoittivat toisissa heidän lukumääränsä vissiksi prosentiksi koko oppilasmäärästä. Tämänpä tähden tapahtui esim., että juutalainen saadakseen sijaa pojalleen jossakin koulussa, oli pakoitettuna siinä yhtä haavaa kouluttamaan kaksi kristittyä poikaa, — johon tietysti ani harvoilla oli varaa. Juutalaiset oppilaat eivät saaneet millään tavoin kristityitä auttaa heidän läksyissään. Minskissä esim. eroitettiin koulusta eräs 14-vuotias juutalaispoika, joka ainoastaan ystävyystensä oli autellut erään talonpojan poikaa.

Tämmöiset mielettömät ukaasit saattoivat sitten päälle päätteen hallituksen hartaita kätyreitä, jotka tahtoivat osoittaa virkaintoansa, aivan itsevaltaisiinkin hankkeisiin. Niinpä esim. Odesan kuvernööri uhkasi ajaa kaikki juutalaiset pois kaupungista, jos he rauta- tai raitiotievaunuissa eivät luovuttaneet paraimpia paikkoja kristityille. Kiovan kuvernööri suljetti juutalaisen sairashuoneen sen tähden, että se sattui sijaitsemaan niin vähän matkan päässä kuin 800 jalkaa erästä oikeauskoisesta kirkosta, ja

sama herra kuvernööri kielsi myös juutalaisia kulkemasta muutamilla kaduilla, joiden varsilla oli useampia oikeauskoisia kirkkoja.

Kaikki, jotka rohkenivat lausua mielipahansa näiden hurjien juutalaisvainojen johdosta, rangaistiin. Muutamat oikeauskoiset piispat ja papit, jotka olivat kehoittaneet laupiuteen onnetonta rotua kohtaan, saivat varoituksia tai pantiin viralta. Ja sanomalehtiä kiellettiin julkaisemasta minkäänmoisia lausuntoja juutalaisvihaa vastaan, joskin tämä viha purkautui väkivaltaisuuksiin tietämättömän, villiityneen venäläisen kansankin puolesta. —

Melkein yhtä sydämettömäksi kävi Pobedonostseffio järjestelmän vaino erityisiä venäläisiä lahkolaisia vastaan. Juutalaisia ei tahdottu kääntää oikeaan uskoon, sillä he muka kuuluivat kokonaan alempaan, halveksittuun ja halveksittavaan rotuun. Mutta kristinuskon lahkolaiset olivat väkisin vietävät takaisin valtiokirkon helmaan, tämän kirkon, joka oli mahtavan valtion ainoana henkisenä tukena, itsevaltiuden pylväänä alamaisten omistamissa. Juutalaiset olivat pakanoita, kelvottomat pyhälle Venäjälle, lahkolaiset taas eksyneitä kerettiläisiä, joiden tuli — maksoi mitä maksoi — luopua harha-uskostaan.

Mainitsemme tässä muutamia tällaisia lahkokuntia, joita tuon kirkollisen valtion eli valtiollisen kirkon hurja kääntämisinto ja vaino kohtasi.

Duhaboori-lahko on niistä kenties' enimmän tunnettu. Sen tunnustajat tahtoivat palvella Jumalaansa "hengessä ja totuudessa", sitä hengellistä Jumalaa, joka asuu jokaisen ihmisen sydämessä. He hylkäsivät kaikki uskonnolliset juhlamenot, he eivät tehneet sotilasvalaa eivätkä mistään hinnasta suostuneet toista tappamaan. Mutta tällainen oppi oli kapinallista sekä valtiota että oikeauskoista kirkkoa vastaan; ja duhaboorit joutuivat siis vainon alaisiksi. Jo Nikolai Ensimmäisen aikana lähetettiin heitä isot joukot Siperiaan tai pistettiin väkisin armeijaan. Kaukaasiaan karkoitetiin niinkään melkoiset parvet kärsimään mitä julmimpia rosvouksia ja kidutuksia virkamiesten puolelta, kunnes Mingrelian ruhtinas, jonka alue oli joutunut paljaaksi sotien johdossa, tarjoutui vastaanottamaan nämä duhaboorit siirtolaisina ja luovuttamaan heille maata. He tulivat, ja ennen pitkää olivat he muuttaneet Mingrelian kukoistavaksi maaksi ja saavuttaneet melkoisen hyvinvoinnin. Mutta täälläköskään olisivat he saaneet olla rauhassa Venäjän hallitukselta! Mitä vielä! Duhabooreja Mingreliassa kohtasi uusi vaino, joka viimein saattoi heidät etsimään uutta kotoa Atlantin meren toiselta puolen.

Läheistä sukua Duhabooreille ovat *molokaanit* ("maidonsyöjät"), jotka ovat saaneet nimensä siitä, että he vastoin valtiokirkon kieltoa nauttivat maitoa paaston aikanakin. Hekään eivät välitä mistään kirkollisista juhlatempuista eivätkä edes aviovihkimisestääkään, jonka sijaan on astunut yksinkertainen sopimus nuorten kesken seurakunnan läsnäollessa, joka päättää sopivatko nuori mies ja vaimo toisilleen vai ei. He eivät myöskään hyväksy sotaa missään muodossa; pakollisina sotilaina heittävät he tappelun

alkaessa heti aseet luotaan. — Molokaaneja pidetään ankaran poliisivalvonnan alaisina, heitä ei koskaan saa olla yhdessä enemmän kuin kaksi. Kolmen yhdessäolo on jo "laiton" ja rangaistaan rikoksena.

Henkistä sukua duhabooreille ovat myöskin *stundistit*, jotka käytännössä tunnustavat yksistään Uuden testamentin uskonnon perustukseksi ja siihen nojautuen vaativat jokaiselle kristitylle oikeuden sitä tulkita, täten siis myöskin kieltäen kirkolta ja pappeilta yksinoikeuden tässä suhteessa. Niinikään ovat stundistit asettuneet vastarintaan sille — suoraan sanottu — epäjumalanpalvelukselle, jota "oikeauskoinen" kirkko harjoittaa pyhimyskuviansa edessä. Tunnettuahan on, miten Venäjällä nuo "ikonit", kaikellaisten pyhimysten ja jumaluuksien kuvat ovat uskonnollisen elämän ja tunteen niin sanoaksemme kaikki kaikessa. Ei sitä julkista suojaa, ei sitä yksityistä kopukkaa, jonka nurkassa ei olisi tuommoista ikonia, jota aina sanotaan "jumalaksi" ja jonka edessä pyhää öljyä palaa. "Jos venäläistä seuraa onni elämässä, niin lukee hän senkin seikan pyhimyskuvan ansioksi; jos hänellä on huono onni, niin tulee tämä siitä, ettei hän ole täyttänyt öljykuppia tai pitänyt kuvan kehystä kirkkaana, taikkapa siitä, että hän on kiroillut tai juonut itsensä juovuksiin "jumalan" läsnäollessa" — kuvailee tätä pakanuutta muuan kirjoittaja suuriarvoisessa "*Christian World*" (kristillinen maailma nimisessä amerikalaisessa aikakauskirjassa.*) — Pappien itsekkäisyys, heidän hyvin yleinen juoppoutensa ja siitä huolimatta harjoittamansa hengellinen sortovalta on kauhistusta stundistille, joka ei nylje lähimmäistään, ei koskaan juo viinaa eikä edes polta tupakkaakaan. Tästäpä onkin seurannut, että pappi sielunsa pohjasta vihaa stundistia, joka puolestaan kieltäytyy suorittamasta niitä maksuja, joita "pooppi" häneltä alinomaan vaatii.

Ennen vuotta 1870 välttivät stundistit mikäli mahdollista selvää irtautumista valtiokirkosta, mutta sen jälkeen rupesivat he — saksalaisten baptistien tapaan, joita siirtolaisina asui siellä täällä — kastamaan uskoonsa myöskin täysikasvuisia, ja nämä jyrkemmät stundistit eivät enää tyytyneet soviinon-hieromiseen omantunnon asioissa, vaan asettuivat selvemälle vastarinnan kannalle valtiokirkkoa kohden. Nyt puuttui hallitus ankarampiin hankkeisiin. Stundisteilta riistettiin heidän Uudet testamenttinsa ja virsikirjansa pois, heitä kiellettiin kokoontumasta hartaushetkiin toistensa kodeissa ja heidän johtajansa eivät saaneet liikkua kotikylän ulkopuolella. Mutta vielä pitemmälle kävi Pobedonostseff, ohjaksiin päästyään. V. 1882 saivat ispravnikat, paikalliset po-

*) Tämän kirjan toimittajalla oli kerran Pietarissa venäläinen palvelustyttö — siivo tyttö muuten — joka ei mistään hinnasta olisi syönyt paaston aikana voileipää keittiön nurkassa riippuvan ikoninsa "nähdessä". Mutta kun kiusaus kuitenkin toisinaan oli suuri ja hän sen johdosta hyvällä maulla haukkasi voileipääkin, käänsi hän aina sitä ennen jumalansa nurin, s. o. sen kasvot nurkkaan päin. Ja samaa tempua käyttämällä voidaan, kuten olemme kuulleet, tehdä paljon suurempiakin syntejä.

liisipäälliköt, vallan sakoittaa stundisteja, jotka kävivät kokouksissa, mihin rahamäärään hyvänsä; joka ei tahtonut tai ei voinut maksaa, häneltä myytiin pakkohuutokaupalla kaikki tyyri, hän hädettiin pois kodistaan tai pistettiin vankeuteen. — Pari vuotta myöhemmin astuttiin vieläkin askel eteenpäin. Stundisti-johtajat tuomittiin pitkälliseen vankeuteen, yhteyteen tavallisten pahanteikijain kanssa, taikkapa karkoitettiin heidät perheineen päivineen valtakunnan kaukaisimpiin osiin, jonne heidän täytyi kulkea jalkaisin minä vuoden aikana hyvänsä. Mutta nämäkään hankkeet eivät auttaneet. Pobedonostseff ei näy tuntevan sitä historian monin kerroin todistamaa seikkaa, että vainot ainoastaan ovat omiansa lisäämään uskonnollista liikettä, jota ne kohtaavat, ja että jokaisen martiiran kärsimys vaan höystää maa-alaa hänen asialleen.*) Niinpä nytkin stundistien oppi yhä vain levisi leviämistään ja saattoi hallitukselle yhä enemmän huolta ja harmia. Oli siis täytymys — sen kannalta asiaa katsellen — ryhtyä uusiin väkivallanteikoihin. 1888 vuoden jälkeen usutettiin poliisi ja koko hallituskoneisto, jopa oikeauskoinen rahvaskin stundistien kimppuun. Tuhansittain karkoitettiin heitä Siperian tai Kaukaasian syrjäisempiin seutuihin. Millä poliisimiehellä, millä starostalla, millä papilla hyvänsä oli oikeus heitä rääkätä, vangita ja lähettää pakotyöhön taikkapa kiihoittaa rahvasta ryöstämään heidän omaisuutensa, — taikkapa piiskauttamaan heitä, kunnes tekivät ristinmerkin, kunnes joivat viinaa tai polttivat tupakkaa tai tekivät jotain muuta, mitä heidän oppinsa kielsi heitä tekemästä. Se julmuus, jolla stundisteja kohdeltiin, oli suorastaan uskomatonta, pyöristytävää, oli sitä lajia, ettei painetuin sanoin sovi siitä kertoa. Lahkolaisten päämiehet ovat kirjeissä Pennsylvanian kvääkareille (Amerikassa) maininneet muutamia esimerkkiä kauhistuksesta. Niinpä eräs Elias Lisovoi, jonka tiedonannot toiset todistavat oikeiksi, kirjoittaa muun muassa: "Kerron teille, hyvät ystävät, mitä täällä meille tehdään. Kylävanhin, kyläpoliisi (uriadnik) ja muut juopot kiusaavat meitä säälimättömästi. Joka päivä lähettävät he meidät yleiseen työhön Babenziin ja omaan kyläämme. Ja meitä miehiä pannaan joka yö vahtia pitämään. Ja nuo julmat juopot, kylän virkamiehet, tulevat koteihimme, silloin kuin emme ole kotona, ja peljättävät lapsiamme ja kohtelevat häpeällisesti vaimojamme. Myöhään yöllä vasten syyskuun 12 päivää tulivat he vaimoni Ksenian luo ja rääkkäsivät häntä mielensä mukaan, niinkuin raamatussa on sanottu Susannasta. Mutta he tekivät vielä pahem-

*) Pyhän synoodin prokuraatori silminnähävästi on aivan perehtymätön itse kristinopin leviämisen historiaan, joka meille opettaa, miten aikoinaan jokaisen marttiiran verestä kasvoi kymmenittäin uusia tunnustajia tälle opille, — niinkuin myöhempanä aikana roomalaisen kirkon vainous uskonpuhdistusta vastaan itse teossa vain tätä kostutti. Huomattava hänelle ja hänen puoluelaisilleen olisi tässä suhteessa erittäinkin Espanjan Filip II:n hallitus Alankomailla, hallitus, joka lopulta johti Espanjan häviöön ja Alankomaiden vapauteen (katso tästä: "Alankomaiden vapaussodasta" kirjanen kansalle, toimittanut Tyyko Lehtirikko; Kotka 1903).

min. Varjele meitä, oi Herra! Onpa kauheaa kertoakin siitä. He viskasivat hänet lattiaan ja raiskasivat hänet väkisin, ensiksi kylänvanhimman päihtyneet seuralaiset ja sitten hän itse. Sitten he pakoittivat hänet tekemään ristinmerkin, uhatessaan muuten vieläkin kerran kohdella häntä samalla tavoin. He raiskasivat vaimoraukan, ja hän oli raskaana. He väänsivät hänen kätensä sijoiltaan, haavoittivat häntä ja jättivät hänet melkein kuolleeksi. He rikkoivat kaikki syömä- ja keittiöastiat ja kaikki ikkunat. Me rukoilemme teitä, veljet, kyyneleillä, että auttaisitte meitä. Tehkää se niin pian kuin suinkin. Älkää viivytekö apuanne. He piinaavat meitä niin. Rukoilemme kyynelsilmin, että panisitte asiamme sydämellenne. Ehkä taivaallinen isämme armossaan tahtoo meitä auttaa ja suojella“. Kirje on kirjoitettu lopulla vuotta 1892 — eikä satoja vuosia sitten niinkuin luulisi. — Ruhtinas Hilko, muuan Tolstoin opin ihailija, suuntasi tällöisten ilkitöiden johdosta Kiovan piispalle Ambrosiukselle kirjelmän, jossa m. m. lausuttiin: "Voitte iloita! Ne kehoitukset, joita teidän käskystänne on naulattu kirkkojen seiniin ja joissa yllytetään yhtä osaa väestöstä vihaan toista vastaan, kirjaset, semmoiset kuin "Prokljatij stundist" (Kiroitut stundistit), jota te niin suurella innolla levittelette, teidän ja teidän hengenheimolaistenne saarnat, joissa yllytetään vihaan ja suvaitsemattomuuteen, — kaikki nuo keinot ovat viimein johtaneet tarkoitettuun tulokseen. Oikeauskoisuuden uudet sankarit ovat keksineet uuden keinon pakoittaakseen naisia tekemään ristinmerkin! Voi hävyttömyyttä! Voi konnuutta!" Mutta ruhtinas Hilko olisi hyvällä omallatunnolla voinut lähettää kirjelmänsä Pobedonostseffille, tsaarin neuvonantajalle, joka oli kaikkein näiden häpeällisten vainojen selkänä, — niinkuin keisarikunnallinen hallitus yhä edelleenkin on.*)

Yllämainittujen lahkokuntain yleisenä tunnusmerkkinä on, että ne kaikki vaativat yksityiselle ihmiselle vapauden oikeutta uskonnollisen omantunnon asioissa vastoin valtiokirkon säädöksiä. Kun näin ollen ottaa lukuun, kuinka läheisessä yhteydessä kirkko ja valtio Venäjällä ovat, kun muistaa että kirkonkin, niinkuin valtion, ylimmäisenä johtajana ja herrana on itsevaltiassaan tsaari, niin ilmenee, kun ilmeneekin, että puheenalaista vapauden oikeutta vaativat lahkokunnat itse teossa jo seisovat maallistakin itsevaltiutta vastaan ja että siis varsinaisella vallankumouspuolueella niissä on oleva tärkeä tuki. Ne hurjat vainot, mitkä hallitus niitä vastaan on toimeenpannut, osoittavat yhtä suurta valtiollista sokeutta kuin yritykset vapaamielisen puolueen kukistamiseksi hirttonuoralla. Se kuoppa, jota itsevaltiassaan tällä tavoin kaivaa itselleen, syvenee syvenemistään.

*) Tätä kirjoitettaessa — toukokuussa 1903 — kertovat sanomalehdet (peittelemällä alkuperäistä toimeenpanijaa venäläisetkin) uusista hirmutöistä eriuskolaisia kohtaan moniaalla Venäjällä, kertovat murhista, pyörityttävistä kidutuksista, naisten ja pienten tyttölasten raiskauksista, alaikäisten poikain silpomisista! — Ja kaikki tuo tapahtuu tsaarin oikeauskoisen hallituksen yllytyksestä "pyhän Venäjän" valtakunnassa.

Käsityksin uskonvainojen kanssa käy, kuten olemme huomauttaneet, hurja kiihko vieraiden kansallisuuksien kielelliseen venäläistytämiseen, niinkuin puolestaan tämäkin on keinoa oikeauskoisen kirkon istuttamiseen näihin kansallisuuksiin. Hyökkäykset suunnataan milloin käännettävän kansallisuuden kouluja, milloin sen kirkkoa, milloin virkamiehiä vastaan jotka pakoitetaan käyttämään venäjää tekemisissään yleisön kanssa, huolimatta siitä, ymmärtääkö tämä "valtakunnan kieltä" vai ei. Kääntäminen "oikeaan uskoon" tapahtuu tavallisesti siten, että muutamat henkilöt vierauskoisessa piirissä viekoitellaan (rahalla tai lupauksilla) pistämään nimensä anomuskirjan alle, jossa anojat pyytävät saada sulkeutua oikeauskoisen kirkon helmaan. Enempää ei tarvita. Ilman sen pitemmittä mutkitta julistetaan koko piirin väestö oikeauskoiseksi. Tätä kääntämiskeinoa käytettiin Aleksanteri III:n aikana, jopa nähtävästi sitä ennenkin, ja käytetään yhä edelleen vielä nyt. Tuhansittain sekä katolilaisia että luterilaisia on sillä tavoin yksinkertaisesti siirretty uskonnosta toiseen. Eikä asianomaisten "kääntyneiden" silloin enää ole mutiseminen. Siinä tapauksessa kohtaa heitä ääniös samansuuntainen kuin juutalaisten ja lahkolaisten. Näin on käynyt moniaalla sekä Puolassa että Itämeren maakunnissa. Toisinaan on käytetty sulaa petostakin. Niinpä kertoo "Venäläinen isänmaanystävä" kirjassaan "Venäjä 20 vuosisadan kynnyksellä" (ruotsalainen painos sivu 40), miten jo Aleksanteri Toisen aikana puolalaisessa Siedlceen kuvernementissä kuvernööri haali kokoon eri seurakunnista edustajia, joiden allekirjoitettavaksi pantiin adressi, missä hyvin hämäräkäsitteisin sainoin muun muassa selitettiin, että he olivat samaa mieltä kuin keisarikin. Tämä lausunto tulkittiin sitten Pietarissa niin, että allekirjoittajat ja heidän kanssaan noiden seurakuntien koko väestö tahtoivat muuttaa valtiokirkkoon. Pyhän synodin antaman tuomion kautta vahvistettiin tämä hengellinen siirto, joka sitten kuulutettiin seurakunnissa tapahtuneeksi tosiasiaksi. Kuulutus hämmästytti tietysti sanomattomasti väestöä, joka selitti, ettei se koskaan ollut antanut edustajilleen mitään semmoista toimeksi, sekä ettei näillä ollut aikomusta allekirjoittaa mitään sensuuntaista anomusta. Valitukset aiheuttivat tutkimuksen. Mutta virkavalta korjasi asian omalla tavallaan. Koottiin noista seurakunnista muutamia allekirjoituksia, jotka sitten tulkittiin koko väestön suostumukseksi. Tämä väestö tunnusti n. s. unionistista oppia. Mutta heidän kirkoistaan tehtiin nyt venäläis-kreikkalaiset kirkot ja urut kannettiin ulos. Väestö nousi vastarintaan, ja verisiä kahakoita seurasi. Monet tuhannet pysyivät uskossaan, kutsuivat pappeja Galiziasta ja käyttivät heitä kastajina, vihkijinä j. n. e. Siitäkos vainous heitä vastaan: heidät heitettiin vankeuteen pappeineen päivineen, jotka sitten pantiin viralta ja karkoitettiin. — Tuo kaikki tapahtui jo vapauttaja-tsaarin aikana. Aleksanteri Kolmas sitten jatkoi vainoa pyörityttävillä keinoilla. —

Samankaltainen on ollut asian laita Itämeren maakunnissa. Sielläkin viekoiteltiin jos joillakin konsteilla osa lättiläistä ja viro-

laista väestöä venäläis-kreikkalaiseen uskoon, mutta yhtäkaikki käyttivät nämä "kääntyneet" senkin perästä luterilaisia pappeja, jotka sen jokdosta joutuivat mitä vaikeimpaan välikäteen; — oli toisella puolen omatunto, toisella hallitus. Aleksanteri Toisen aikana ei hallitus kuitenkaan vielä niin suuresti välittänyt tuosta hiljaisesta sopimuksesta luterilaisen papiston ja kääntyneen väestön kesken. Mutta Aleksanteri Kolmannen hallitessa muuttuivat asiat. Ne papit, — seitsemättäkymmentä luvultaan — jotka olivat kirkollisilla toimituksilla "kääntyneitä" palvelleet, pantiin viralta ja karkoitettiin sisä-Venäjälle.

Itämeren maakuntain venäläistyttäminen maallisella alalla on ollut samankaltaista väkivaltaa. Nämä maakunnat yhdistettiin aikoinaan Venäjän valtakuntaan sillä lupauksella, että saisivat pitää kaikki vanhat erikoisominaisuutensa ja oikeutensa. Talonpoikain vapauttaminen tapahtui niissä menneen vuosisadan alussa aatelin suostumuksella. Nikolai Ensimmäinenkään ei koskenut näihin oikeuksiin. Eikä myöskään Aleksanteri Toinen. Mutta Aleksanteri Kolmannen hallitus nyt niihinkin puuttui. Samalla kun Venäjällä raubatuomarilaitos lakkautettiin, pantiin se toimeen Itämeren maakunnissa, mutta niin, että nämä tuomarit asetti hallitus itse. Ja venäjänkieli asetettiin askel askeleelta kotimaisten kielten sijaan kaikilla mahdollisilla aloilla, hallinnon, oikeuksien, oppilaitosten. Ensiksi ajettiin Tarton yliopistosta kaikki saksalaiset opettajat pois, ja heidän paikkansa täytettiin epäkelvillisillä venäläisillä, jotka olivat joutuneet niin huonoon maineeseen omassa maassaan, ettei heitä edes siellä kehdattu käyttää. Korkeampien alkeiskoulujen opettajat pakoitettiin jättämään paikkansa puhtaille venäläisille. Nytemmin käy opetus kansakouluissakin Venäjän kielellä, oppilaat eivät saa edes välitunneilla käyttää äidinkieltään, ei edes keskenään. Kaikesta yleisestä elämästä ovat kotimaiset kielet — viro, saksa j. n. e. — julistettuina pannaan. Niitä ei saa käyttää missään kokouksissa, eipä kaduillakaan. "Maltshi!" Suu kiinni! ärjyy poliisi kaikkialla kuullessaan virolaisen, lättiläisen tai saksalaisen sanan. Lääkäreitä on sakoitettu siitä, että ovat uskaltaneet ovikyltteihinsä asettaa saksan- tai virokielisiä ilmoituksia potilailleen. Sanomalehtiä saa vielä näillä kielillä ilmestyä, mutta tästä hyvästä ovat niiden toimitukset velvolliset jokaisessa numerossa julkaisemaan kirjoituksen, jossa tavalla tai toisella kiitetään isällisen hallituksen toimenpiteitä.*) Jollei tämän suuntaista kirjoitusta lehdessä löydy, rangaistaan se — useimmiten siten, että toimittajan täytyy luovuttaa paikkansa "kykenevämmälle henkilölle".

Kuinka pitkälle Suomenmaan laillisten ja kaikkein hallitsijain vakuuttamien oikeuksien väkivaltainen polkeminen tällä haavaa on joutunut, senhän kaikki tiedämme. Kirjamme lopussa siitä asiasta muutama sana.

*) Tiedonannon tästä seikasta on tämän kirjoittaja saanut eräältä virolaiselta sanomalehtimieheltä, jonka, niinkuin hänen virokielisen lehtensäkin nimi hyvin ymmärrettävistä syistä täytyy jäädä mainitsematta.

Puolassa on menetelty aivan samaan tapaan kuin Itämeren maakunnissa. Puolalainen, joka nyttemmin poliisin tai sen luke-mattomien vakoojien kuullen uskaltaa käyttää äidinkieltään, tietää aina joutuvansa rettelöihin.

Puolalaisten uskonto venäläisissä rajamaakunnissa on tietysti niinikään vainon alaisena. Niinpä pienessä Krozhen kaupungissa v. 1893 kun väestö, huolimatta siitä, että se oli julistettu "kääntyneeksi", kieltäytyi lähtemästä roomalais katolisesta kirkosta, viranomaisten puolelta käytettiin mitä röyhkeintä väkivaltaa. Joukko kasakoita lähetettiin ajamaan ihmiset kesken jumalanpalvelusta ulos kirkosta, ja tämä käsky toimitettiin niin innokkaasti, että kaksikymmentä katolilaista sai surmansa paikalla, satakunta haavoitettiin ja sitä paitse iso joukko hukutettiin läheiseen jokeen, johon kasakat olivat heidät ajaneet.*)

Ja yhtäkaikki — näiden kaikkien hirmujen tapahtuessa — on herra Pobedonostseff (uskoisiko sen?) ollut kylliksi röyhkeä julkisesti selittämään, että Venäjällä vallitsee omantunnon ja uskonnon vapaus!!!

Mainittu kirjoittaja "*Christian World*"-lehdessä lopettaa kertomuksensa uskonvainosta Venäjällä seuraavaan tapaan: "Länsimaiden kansat eivät näy tietävän, että heidän porteillaan riehuvulta, joka vainoo toisuskolaisia pahemmin kuin Espanja Alvan ja Torqvemadon aikoina.**") Kuinkapa he sitä tietäisivätkään? Venäjä työskentelee hiljaisuudessa; sen keinot ovat maanalaiset ja uhrin ovat mykät. Ei ole Venäjällä mitään sanomalehdistöä, joka ansaitsisi julkisen sanan edustajan nimeä, joka voisi tehdä tunnetuksi ja asianmukaisesti leimata erityiset vainotapaukset. Prosessit kerettiläisiä vastaan suoritetaan suljettujen ovien takana. Venäläiset itse eivät tunne kymmenettä osaa siitä, mitä tapahtuu." — Kirjoittaja olisi kernaasti voinut lisätä, että Espanjassa aikoinaan toki ainakin nimeksi oli olemassa hengellinen tuomioistuim (jospa suljettujen ovien takanakin), joka kerettiläisiä lähetti kuolemaan; — Venäjällä tapahtuu niiden räikkäys ja muu rangaistus useasti ilman tuomion varjoakaan, *poliisin* toimesta, poliisin, jolla vain niin sanoaksemme siihen on avonainen valtakirja pyhän synoodin (korkeimman hengellisen virkakunnan) arvoisalta prokuraatorilta ja — tsaarilta.

*) "Det revolutionära Ryssland." Sivu 160.

**) Vertaa: "Alankomaiden vapautussodasta" nimistä pientä kirjaa.

XIII.

Taantuminen taloudellisella alalla.

Olemme ennen esiintuneet ne historialliset asianlaidat, jotka menneissä ajoissa loivat aatelista tuon kovasti etuoikeutetun luokan, joka jäi aasialaisen tsaarikunnan varsinaiseksi pylvääksi ja tämän aseman kannattamista vasten varustettiin orjaherran vallalla suurilukuisen rahvaan suhteen. Olemme, toisin sanoen, huomauttaneet, miten aatelin tuli korvaukseksi saamastaan vallasta palvellessaan itsevaltiasta tsaaria sotilas- tai siviilialalla. Se oli Pietari Kolmas, joka muodollisesti lakkautti tämän velvollisuuden. Mutta silloinpa myöskin joutui maaorjuus johdonvastaaisuudeksi, aiheettomuudeksi, — olosuhteeksi, jolla ei enää ollut sitä valtiollista perustetta, mikä sen kerran oli aikaansaanut. Sen katoaminen ennemmin tai myöhemmin oli niin ollen historiallinen täytymys. Sata vuotta kului, ennenkuin käsitys tästä täytymyksestä ennätti siksi hapattaa venäläisen yhteiskunnan, että silloin jo peräti aiheeton laitos voitiin julistaa lakkautetuksi. Mutta silläpä olikin kerrassaan järkytetty aatelin vaikutus yhteiskuntaluokkana. Muutamassa vuodessa oli enemmistö tätä luokkaa tuhlannut pois ne summat, mitkä se valtiolta oli saanut lunastukseksi talonpojille luovutetusta maasta, tilatkin joutuivat osaksi toisiin käsiin, jotka paremmin osasivat niistä tuloja vetää, aateli semmoisenaan ikäänkuin katosi näyttämöltä ja koko kehitys rupeesi juoksemaan kansanvaltaiseen suuntaan. Siinä talonpoikain vapautuksen luonnollinen seuraus.

Mutta tämä kehitys ei saanut jatkua. Hallitus, jonka välityksellä se oli päässyt alkuun, rupeasi sitä pian pelkäämään. Vastavirtaus syntyi osaksi vanhoillisen aatelin, mutta erittäinkin virkavallan puolelta. Olemmehan nähneet, kuinka pitkälle se viimein kävi, — niin pitkälle, että suuren reformikauden tulokset lakaisitiin pois melkein näkymättömiin. Itsevaltiuden hartioilla lepäävä virkavalta oli tavallaan astunut entisen aatelin sijaan. Mutta virkamiehistö ei muodosta mitään varsinaista kansanluokkaa, ja hallitus alkoi vähitellen ruveta ymmärtämään, että sen oli täytymys etsiä toista tukea, tukea jostakin oikeasta kansanluokasta. Jos se nyt olisi tätä tukeakaan etsinyt kansan isosta ydinjoukosta, itse rahvaasta, ja tämän johdosta myös antanut alkavan kehityksen jatkua luonnolliseen s. o. kansanvaltaiseen suuntaan, niin olisi

aivan varmaan sisällinen tila Venäjällä peräti toisellainen kuin mitä se nykyään on. Mutta tätäpä ei hallitus tehnyt, vaan rupesi hakemaan tukea — aatelista, joka jo oli vallan rappeutunut.

Olemme nähneet miten hallitus alkoi tämän turvanetsintänsä asettamalla rahvaan nöyryyttäjäksi piiripääallikkolaitoksen — ja supistamalla mitättömiin semstvot. Mutta piiripääalliköt, vaikka heidän tuli olla aatelismiehiä, olivat kuitenkin samalla virkamiehiä. He eivät olleet periaatteellisesti itsenäisiä, ja hallitus tarvitsi tuekseen juuri itsenäistä kansanluokkaa. Niinpä siis oli rappeutunut aateli autettava jälleen pystyyn, ja sitä varten taasen sen huono taloudellinen tila parannettava. Vasta sitten olisi hallituksella oleva siitä tehokasta tukea.

Koko tämä pyrintö osittain, miten korkeat asianomaiset sielunsa pohjasta ikävöivät noita vanhoja kultaisia aikoja, jolloin hallituksen varsinaisena tukena oli orjanruoska. Niinpä siis johdonmukaisesti rahvas asetetaan entiseen holhoustilaan.

Katsokaamme! Sisä-Venäjän talonpojat olivat melkoisissa joukoissa ruvenneet siirtymään Siperiaan ja muihin valtakunnan osiin, joissa vielä oli maata saatavissa vähästä maksusta. Mutta tämä siirtolaisuus vaikutti työvoiman kalleutumista sisä-Venäjällä, ja osa tilanomistajia kääntyi sentähden hallituksen puoleen pyynnöllä, että talonpoikain siirtymistä estettäisiin. Keino tepsii. Heinäkuussa v. 1889 ilmestyi ukaasi, jossa säädettiin, että "kaikki henkilöt, jotka siirtyvät pois saamatta siihen ensiksi lupaa sisäasiain-ministeriltä ja kruununvilustusten ministeriltä, ovat hallinnollisten virkakuntain valvonnan alla lähetettävät takaisin niihin paikkakuntiin, joissa he ovat kirjoissa." Lupaa siirtymiseen antoivat mainitut ministerit ainoastaan poikkeustiloissa ja silloinkin vain pitkällisten mutkain ja metkuin perästä, vaikka tässä ei edes ollut kysymystä varsinaisesta siirtolaisuudesta, vaan ainoastaan muuttamisesta maan toisesta osasta toiseen. Ja kun talonpojat, jotka suuren vapautuksen perustuksella arvelivat olevansa vapaita ihmisiä, huolimatta tuosta kiellosta muuttivat pois kotipaikoiltaan, joissa he kärsivät puutetta, tuotiin heidät takaisin vangittuina pahantekijöinä ja tietysti rutiköyhinä. Paluumatkalla täytyi heidän vaimoineen, lapsineen viettää yönsä tavallisissa vankiloissa, ja heidän vihdoin tultuaan "kotiin", (joita ei enää ollut olemassa, sillä tietysti he ennen lähtöään olivat myöneet sen putipuhhtaaksi), vaati heiltä, s. o. heidän kunniltaan, hallitus korvauksen matkakustannuksista!

Mutta ne herrat aatelismiehet, jotka olivat valittaneet työvoimain kallistumista ja saaneet aikaan mainitun ukaasin, voivat nyt saada noita voimia huokeasta.

Toinen keino rappeutuneen aatelin taloudellisen tilan parantamiseksi ja siten sen kohoittamiseksi hallitusta tukevaksi mahtavaksi luokaksi oli erityisen pankin perustaminen tätä luokkaa varten. V. 1886 — siis jo ennen siirtolaisukaasin ilmestymistä — alkoi näet vaikutuksensa aatelispankki, avaten tuon kultaisen ajan, jota Venäjällä on sanottu "aatelin ajanjaksoksi".

Tämän pankin liike on kuitenkin osoittanut, ettei Venäjän aatelista enään voi syntyä sitä mahtavaa tukea itsevaltiuden hallitukselle, jota alussa toivottiin. Aateli on yhteiskuntaluokkana aikansa elänyt, sitä ei voi keinotekoisella tavalla auttaa entiseen mahtiin eikä siis siitä luoda aasialaisen despotismin pylvästä, jommoisena nyttemmin on yksistään virkavalta. — Aatelin niin sanoaksemme väkivaltainen auttaminen voimaan ja mahtavuuteen oli kuolleen hevosen pieksämistä. Huolimatta uuden pankin kuulumattomasta auliudesta ei tuo hevonen enää ole noussut pystyyn.

Lainanetsijät herrat saivat itse arvioida tilansa, ja ainoastaan harvoin pankki tinki mitään pois. Tuli lainantarvitsevia oikein tulvimalla. Melkein kaikki olivat tarpeessa. Jo ensimmäisenä vaikutusvuotena lainasi pankki pois 68 $\frac{1}{2}$ miljoonaa, toisena 71 miljoonaa. Mutta miten kävi? Jo ensimmäisenä koronmaksuaikana, pankin toisena vaikutusvuonna, jättivät lähes kaikki lainanottajat korkonsa maksamatta. Ja kun pankki oli työskennellyt 3 vuotta, nousivat maksamattomat korot 10 $\frac{1}{2}$ miljoonaan 12 miljoonasta maksettaviksi langenneita korkoja! Hallitus ei kuitenkaan, niinkuin sen oikeus ja velvollisuus olisi ollut, myyttänyt kiinnitettyjä tiloja ostaakseen niitä ja luovuttaakseen niitä kruunun tiloina rahvaan asuttaviksi (pankki toimi hallituksen, s. o. itse teossa suuren rahvaan varoilla); — ei, vaan lokakuussa 1889 julistettiin ukaasi, joka sääti, että nuo maksamattomat 10 $\frac{1}{2}$ miljoonaa uutena lainana lisättäisiin jo lainattuun pääomaan. Kieltäytymättä suomasta maksuvoimattomille lainanottajille uutta luottoa, veti pankki sitten vain — ukaasin mukaisesti — uusista lainoista pois maksamattomat korot ja muut maksettaviksi langenneet, mutta maksamatta jääneet velat pankille ja antoi ainoastaan jäänöksen puhtaassa rahassa lainanottajille. 60:stä 70:een prosenttiin siitä vuotuisesta lainamäärästä, minkä aatelispankki tämän "lainareformin" jälkeen laski ulos, pidätettiin semmoista vanhojen velkain suoritusta varten, mutta yhtäkaikki nousivat pankin lainat varattomalle aatelille jo tammikuussa v. 1892 340 miljoonaan ruplaan.

Tuo suuri valtiollis-taloudellinen suunnitelma oli peräti mennyt myttyyn. Jos aatelispankin varat olisi käytetty talonpoikain tilan parantamiseksi, niin varmaankin olisi yleinen taloudellinen asema Venäjällä toisen näköinen kuin se nyt on. Mutta kuten sanottu, hallituksen johtomiehet ikävöivät vanhoja orjuuden aikoja, ja niinpä kävi kuin kävikin.

Oli sentään talonpoikiakin varten perustettu pankki, sillä Aleksanteri Kolmashan persoonallisesti harrasti heidän hyvänsä. Sen tuli helpoittaa rahvaan maansaantia lainojen kautta, ja alkoi se vaikutuksensa jo v. 1883 pääomalla, joka oli koottu 5 $\frac{1}{2}$ prosentin obligatsioonilainalla, jonka koroista hallitus oli sitoutunut vastaamaan korkeintaan 5 miljoonalla vuodessa. Parina ensimmäisenä vuonna menikin varsin hyvin, ja jokunen pienempi määrä talonpoikia pääsi todellakin onnellisemmalle jalalle, mutta sitten syntyi jo seisahdus. Lainansaanti pankista vaikeutettiin, ja sen

varat olivat peräti mitättömät. Hallinto tahtoiakin vain ansaita niin paljon rahaa kuin mahdollista eikä välittänyt mitään laitoksen varsinaisesta tarkoituksesta. Viimein lakkasi sen vaikutus tykänään. Se oli kymmenenä olinvuonnaan yhteensä laskenut ulos lainoina seitsemän miljoonaa vähemmän kuin aatelispankki ainoastaan ensimmäisenä vaikutusvuotenaan. Ne maan tilkut, jotka se oli auttanut talonpoikia ostamaan, tuskin ansaitsevat mainitsemista. Se oli pisara meressä; virkavalta, joka tähänkin yritykseen oli ehkäisevällä tarkastuksillaan ja holhoushalullaan sekaantunut, teki lopun hommasta, joka alkuaankin oli varsinaisen hallituksen puolelta tuskin muuta kuin silmänkääntäjätemppeä Aleksanteri Kolmatta ja hänen talonpoikiaan kohtaan. —

Mutta mitä vaikutti tämä nurinpuoleinen politiikka kokonaisuudessaan valtakunnan hyvinvointiin? Mitäs muuta kuin yleistä köyhtymistä! Ja se seikka tuli ensiksi näkyviin maksamattomien verojen määrässä, joka vuosi vuodelta kasvoi arveluttavalla vauhdilla. Jo vuonna 1871 oli tilastotieteellisesti todistettu, että Venäjän talonpojat keskimäärin maksoivat *45 prosenttia kaikista tulosta yhteensä veroina valtiolle*. Olihan siinä jo kylliksi oiretta lopulliseen kurjuuteen. Mutta tästä huolimatta ei hallituksen puolelta ryhdytty mihinkään hankkeeseen tuon irvistelevän epäkohdan korjaamiseksi. Päinvastoin koetettiin tullien koroittamisella kiristää vielä enemmän kansalta, sillä tarvetavarat veroitettiin tällä tavoin yhtä säälimättömästi kuin ylellisyystavarat. 80-luvun loppupuolella rupesi verorästien määrä peljästyttämään, ja kurjin oli tässä suhteessa tila Venäjän hedelmällisimmissä seuduissa, s. o. niissä, joissa tilanomistajat eivät olleet tahtoneet luovuttaa maata talonpojille ja sen tähden eivät olleet antaneet heidän lunastaa edes sitä vähintä määrää, mikä vapautuslaissa säädettiin, ennenkuin uusi ukaasi siihen pakoitti. Samaran kuvernementissä esim. nousivat verorästit v. 1889 yhteen miljoonaan ruplaan, mutta jo seuraavana vuonna kahteen miljoonaan. Toisissa "mustan mullan" kuvernementeissä oli suhde lähimmittain samankaltainen, muutamissa vielä räikeämpikin.

Hallitus vain ei ryhtynyt mihinkään muutoksiin veroitusjärjestelmässä ja maanomistusoloissa, vaan kiskoi säälimättömällä julmuudella ruti-köyhiltä talonpojilta viimeisetkin. Lopulta ei heidän kotieläimilleen — talonpoikain ainoalle irtaimistolle — pakokohuutokaupoissa tahtonut ilmestyä ostajia ollenkaan; kurjuus oli aivan yleinen. Pakoittaakseen noita haudan partaalla horjuvia raukkoja maksamaan, käyttivät veronkantajat raippoja tukuttain, mutta viimein ei tepsinyt sekään keino. "Ne, jotka ylimalkain pelkäsivät raippoja, olivat panneet menemään viimeisen kopeekansa, toiset ottivat kernaammin raippoja, joista kipu oli ohitsemenevä, kuin saattamalla itsensä ihan paljajaksi kävivät kohden nälkäkuolemaa,*)

*) "Det revolutionära Ryssland." Sivu 171. — Ylimalkain seuraamme esityksessämme tästä luvusta alkaen melkein yksinomaan mainittua teosta, merkitsemällä siitä suorastaan suomentamamme kohdat lainausmerkeillä.

V. 1891 tuli kerrassaankin yleinen nälänhätä koko Volga-alueella. Jo kuusi viikkoa leikkuusta elätti väestö itseään pettuna ja olkileivällä. Kolmekymmentäneljä miljoonaa ihmistä kaipasi viljaa talveksi. Semstvo-kokoukset toimittivat hallitukselle seikka-peräiset selonteot asiain tilasta, pyytären apuvaroja kadon lähimpään seurausten torjumiseksi. Vastaukseksi tähän pyyntöön lähetti hallitus erään kenraalin tutkimaan semstvo-kokousten tiedonantojen todenperäisyyttä, ja kenraali täytti vallanpitäjän toivomuksen ilmoittamalla, ettei mitään nälänhätää ollut olemassa ja että sentähden ei myöskään mitään apua tarvittu. Nytpä hallitus vain tahtoi saada kaikki valitukset vaikenemaan. Sanomalehdet eivät saaneet hiiskua sanaakaan nälänhädestä Volga-alueella, ja "Moskovskija Vedomosti", joka nyttemmin oli Pobedonostseffin puhe-torvena, selitti, että nälänhätä oli vapaamielisten keksintöä ja että semstvit olivat valhetelleet.

Mutta maailman kuulu Leo Tolstoi, Venäjän huomatuin kirjailija, jonka henkilöön eivät vallanpitäjät koskaan ole uskaltaneet koskea, se kun tovalaan olisi hyökkäystä koko sivistynyttä maailmaa vastaan, laati kirjoituksen, jossa hän räikein sanoin kuvasi todellista tilaa ja vaati ihmiskunnan nimessä hallitukselta tietoa, oliko koko valtakunnassa viljaa kylliksi väestön elättämiseen ensi leikkuuseen asti, ja vastakkaisessa tapauksessa toimenpiteitä jyvien hankkimiseksi muualta. Hallituksen oli pakko vastata, sillä vanhan kirjailijan ja kansanystävän sanat olivat kaikuneet yltympäri maailman. Vastauksessa vakuutettiin, että viljaa oli valtakunnassa kylliksi; mutta mitä siinä ei sanottu, oli se, että tämä vilja oli jyvakauppiaiden hallussa ja että tarvittaisiin neljä sataa miljoonaa ruplaa sen muuttamiseen jyvakauppiaiden laareista talonpoikain hökkeleihin. Hallitus kielsi viljanviennin maasta ja määräsi 12 miljoonaa ruplaa keisarillisesta apurahastosta viljanostoon talonpoikia varten. Se oli kuin pisara meressä, varsinkin kun ottaa huomioon, että sitä hoitivat hallituksen virkamiehet, joiden omien taskujen suut olivat alinomaa ammoillaan, niin että määrätystä summasta ainoastaan jotkut rovot tulivat käytetyiksi oikeaan tarkoitukseen. Kolmeakymmentäneljää miljoonaa ihmistä ei voitu niillä elättää edes muutamia päiviä; — ja noista kolmestakymmentäneljästä miljoonasta ihmisestä voi koitua todellinen vaara tälle hallitukselle, joka ei konsanaan ajatellut mitään muuta kuin omaa itseään. Se lisäsi siis noihin 12 miljoonaan 108 miljoonaa.

Sekään tietysti ei riittänyt niin hirvittävän suuren, nälkään nääntyvän lauman elättämiseksi. Yksityisen hyväntekeväisyyden täytyi astua väliin, ja se olikin siihen valmis. Mutta tsaarin hallitus taasen ei voinut mitään senkaltaista sulattaa. Saattoivathan hädänalaiset tulla siihen käsitykseen, että yksityiset voivat ja tahtoivat auttaa paremmin kuin tsaarin hallitus, ja saattoivathan sitä-paitse nuo vapaaehtoiset auttajat kylvää väestöön kenties mitä kapinallista siementä. Hallitus vaati sentähden, että kaikki yksityis-

ten kautta koottu hätäapuvarat jätettäisiin erään virallisen komitean jaettaviksi, jonka puheenjohtajana toimi perintöruhtinas, nykyinen tsaari. Mutta auttavaisuuteen valmis yleisö tunsikin hallituksen asettamat komiteat ruhtinoineen päivineen liian hyvin noudattaakseen mokomaa vaatimusta. Sattuipa niinkin, että itse hoviin kuuluvat henkilöt varoittivat amerikalaisia avunkerääjiä, jotka olivat saaneet suuren summan kokoon Venäjän hädänalaisia varten jättämästä näitä varoja hallituksen komitean jaettaviksi. Ja Moskovan hätäapuyhdistys pyysi saadakseen itse jakaa kokoomansa melkoiset varat. Tähän pyyntöön vastasi raha-asiaiden ministeri Vishnegradski jyrkällä kiellolla. Eikä siinä kylliksi, vaan hän uhkasi heti vangittuttaa jokaisen, joka ilman hallituksen luvatta jakeli apuvaroja maaseuduilla!!

Voiko mikään olla selvempänä todistuksena siitä, ettei tämän saman hallituksen huolenpidon esineenä koskaan ole muu kuin se itse? Oma vallassa pysyminen vain, oma nautinnonhimo, oma rehenteleminen kansan kustannuksella. Kansaa on olemassa yksistään sitä varten, — jos kohta verukkeena kauheaan järjestelmään käytetään sanaa "valtio", joka kuitenkin semmoisen hallituksen käsissä ollen ei enää ole muuta kuin abstraktinen, ajatuksellinen käsite, tyhjänperäinen tuulentupa ilman järjellistä perustusta ja sisällystä, rosvojoukon "valtio" oman edun kannattamiseksi rosvojen säätämällä "laeilla"; "valtio" tätä joukkoa huolettaa ainoastaan mikäli oman luolan turvallisuus on kysymyksessä; maan ja kansan menestyksestä, oikean valtion sisällyksestä ja kehityksestä se ei enää välitä vähintäkään.

Hallituksen häpeemätön menettely, tuo kiello, etteivät mukautu yksityiset saisi jakaa apuaan suorastaan hädänalaisille, meni kuitenkin jo tuon pitkämielisen venäläisen yhteiskunnankin mielestä liian pitkälle. Kun hallitus ei kyennyt auttamaan, eivät saisi sitä yksityisetkään tehdä — muuten kuin hallituksen välityksellä. Kiello oli enemmän kuin järjettömyyttä, se oli suorastaan rikosta. Senpätähden kuului kaikkialta yleinen kirkunta, ja toinen alamainen toisensa perästä matkusti suorastaan hädänalaisille seuduille, ruveten jakelemaan apua suorastaan niiden virkamiesten nenän alla, joiden tuli avunantajat vangita. Me autamme ensiksi näitä nääntyviä veljiämme ja sisariamme minkä voimme, vangitkaa meidän sitten, herrat ispravnikat! — lausuttiin. Viimein täytyi hallituksen hillitä mielettömyyttään. Joulukuussa v. 1890 pantiin menemään kiertokirje, jossa virkamiehiä kehoitettiin lakkaamaan "enää estelemästä yksityistä hätäaputyötä". Mutta voiko mitään hullunkurisempaa ajatella kuin mitä tämä tällainen julkinen kehoitus on? Olisi edes tuo kovasti hätäntynyt hallitus peruuttanut kauhean kiellonsa vaieten. Mutta toinen typeräys synnytti siinä aina toisen, kunnes jouduttiin kaiken maailman naurettavaksi.

Sanotusta ajasta lähtien on nälänhätä Venäjällä ollut lähimmillään pysyväinen, ja tehdyt tutkimukset, ovat osoittaneet, ettei sen syytä oikeastaan olekaan yleinen kato tavallisessa merkityk-

sessä, vaan ainoastaan vähennys sadon keskimäärässä. Vuosina 1890—91 oli tämä vähennys $\frac{1}{5}$ tästä määrästä, joka muualla maailmassa läheskään olisi merkinnyt samaa kuin yleinen nälänhätä. Mutta syynä tähän Venäjällä oli ja on rahvaan kurjistuminen. Se ei kyennyt hankkimaan itselleen kylliksi vetojuhtia ja työkaluja maittensa kunnollista viljelemistä varten, ja niinpä ovatkin nämä siinä tilassa, että vähän vailla neljättä jyvää (3,₉) pidetään keskisatona. Vähennä sitten tätä keskisatona vielä viidesosalla, niin kyllä on nälänhätä kynnyksellä mitä kauheimmassa muodossaan, — hevoset, lehmät myytävinä. Koronkiskojat, joita on joka kylässä, "auttavat" vielä niin kauvan kuin talonpojalla on jotakin, jota hän voi sanoa omakseen, mutta tavallinen korko on 35 prosenttia, jonka suoritus ennen pitkää nylkee velallisen niin putipuhtaaksi, etteivät enää ryysyt hänen ruumiillaankaan ole hänen omaisuuttaan, vaan "kulak" in, lainanantajan. Nyt ei ole talonpojalla enää muu neuvona kuin vuokrata pois itsensä, vaimonsa ja lapsensa tuolle "hyväntekijälle" määrätyiksi vuosiksi ainoastaan ruoasta ja jostakin karsinasta, jossa hän saa venyä yönsä sikojen parissa. Hän on nyt perheineen päivineen "kulak" in omaisuutena, s. o. täydellisenä maaorjana. Toisinaan, hädän tullessa, myyvät vanhemmat tällä tavoin pois lapsensa erikseen, pojat kapakoitsijoille, käsityöläisille tai muille "oppipojiksi", työt kau-punkeihin tai tehdaskyliin "palvelijoiksi". Se on selvää orjan-kauppaa, sillä "oppipoika" ja "palvelustyttö" ovat nyt isäntiensä työjuhtina tai minä hyvänsä ilman inhimillisiä oikeuksia.

Tarulta tuo kuuluu, mutta se on sanasta sanaan totta.

Rahvaan onneton tila paheni vielä mitä suurimmassa määrässä hallituksen noudattaman tullipolitiikan kautta. Venäjästä oli tehtävä teollisuusmaa, sen luonnolliset apulähteet tekivät vieraat teollisuustavarat tarpeettomiksi ja avasivat uusia tuloaloja kansalle. Mutta Venäjän uusi teollisuus ei voinut kestää kilpailua ulkomaisen kanssa, se kyllä ymmärrettiin. Senpätähden oli tuo oma teollisuus suojeltava niin korkeilla tulleilla, etteivät vieraat tavarat enää pääsisi maahan. No, syntyi kuin tuulessa kotimainen teollisuus, ja sen herrat harjoittajat tulivat muutamissa vuosissa upporikkaiksi, sillä olihan maan väestö pakoitettu heiltä ostamaan. Mutta suurin osa maan väestöstä oli juuri talonpoikia, ja kun näiden täytyi maksaa kolminkertaiset hinnat viikatteistaan, auroistaan ja äkeistään, niin loppui kuin loppuikin heidän ostokykynsä, — ja tuo suojeltu kotimainen teollisuus voitiin pysyttää pystyssä ainoastaan lisätyllä suojetuksella vieläkin keinotekoisempaan tapaan, josta alempana kerromme.

Ja kuitenkin ei vähentynyt viljanvienti Venäjältä. Talonpoikain täytyi myydä viljaa, voidakseen maksaa veronsa valtiolle, joka ei säälistä tietänyt, vaan laumoittain ruoskitti raipoilla kaikki, jotka yrittivät pääsemään näkemästä nälkää pidättämällä itseään varten osan siitä viljasta, minkä hallitus vaati. Tilastolliset tiedot — ne, jotka julkaistiin — osoittivat, että viljanvienti oli nousemassakin. Mutta ne eivät osoittaneet, että olkien, petun ja tam-

menterhojen käyttäminen ihmisruokana oli vielä enemmän nousemassa kuin viljan vienti "talonpoikaiskeisarin" valtakunnasta."

Kun Venäjältä siis viedään paljon viljaa, niin merkitsee tämä, että venäläiselle talonpojalle jääpi sen enemmän syötäväksi olkia. Kuolevaisuus Venäjällä on kaiken tämän johdosta saavuttanut kauhistuttavan määrän. Ei mikään maa maailmassa vedä sille siinä kohden vertoja. Niinpä esim. Orel'in kuvernementissa kuolevaisuus 1890-luvun alussa oli enemmän kuin kahtavertaa suurempi keskimääräistä kuolevaisuutta Lontoon epäterveellisessä kaupungissa.

Se sanomaton kurjuus, nälkä ja hätä, riettaus ja kivuloisuus, joka irvistää vastaan kuivista tilastollisista kuolevaisuuden numeroista, se osoittaa, että venäläinen valtiolaitos, semmoisena ollen kuin miksi se joutui Aleksanteri Kolmannen aikana, ei enää ole muuta kuin irvikuvaa valtiosta, että se ei voi tyydyttää vaatimattomimpiakaan vaatimuksia. Jo ennen "talonpoikaiskeisarin" hallituksen loppua olivat kaikki kuvernementit Venäjän hedelmällisimmissä seuduissa, "mustan mullan maassa", peräti rappiolla verojensa suhteen.*)

Samarassa nousivat verorästit 11 $\frac{1}{4}$ miljoonaan, Kasanissa 7 $\frac{9}{10}$, Nishni-Novgorodin ja Saratoffin kuvernementeissa 2 $\frac{1}{2}$ miljoonaan kummassakin, Simbirskin, Voroneshin ja Tamboffin kussakin yhteen miljoonaan ja siitä yli. Sittemmin on monta kuvernementtiä tullut lisäksi niiden listaan, joiden verorästit nousevat yli yhden miljoonan.

Mutta Aleksanteri Kolmas, "talonpoikaiskeisari" ja hänen arvoisat ministerinsä ummistivat silmänsä kaikille parannustarpeille, joista olisi ollut tehoisaa apua, suomatta ajatustakaan sen järjestelmän korjaamiselle, jonka vallitessa tämä sanomaton kurjuus oli syntynyt. "He tuhlasivat satoja miljooneja niiden verrattain vähälukuisten henkilöiden tilapäistä auttamista varten, jotka muodostivat elähtyneen aatelisluokan, mutta antoivat tuhansien talonpoikain kuolla nälkään ja nälkätauteihin. He eivät olleet näkevinään noiden lukemattomien virkamiesten rosvotöitä, mutta estivät samassa yksityisiä kansalaisia hoitamasta omia asioitaan." He vainosivat kristinopin, armeliaisuuden, uskonnon nimessä kaikkia, jotka eivät tahtoneet polvistua joutavain pyhimyskuvain edessä, niin kuin he olivat määränneet. He supistivat kansan enemmistöltä tilaisuuden saamaan oppia ja sivistystä. (V. 1897 ilmentyi ukaasi, joka kielsi pikkukauppioita, käsityöläisiä ja heidän kaltaisiaan panemasta lapsiaan oppikouluihin, vaikka he suorittaisivatkin säädetyn maksun). "He sortivat niitä ei-venäläisiä kansalaisuuksia, jotka kuuluivat tsaarin valtikan alle. He tekivät sanalla

*) Juuri näillä seuduin on kansa hamasta muinaisuudesta asti ollut yksinomaan maataviljelevää, puuttumatta niihin kotiteollisuuksiin, jotka monissa muissa osissa valtakuntaa tuottavat kansalle suurempia tuloja kuin maanviljelys. Mutta se on aina ollut juuri tämä elinkeino, jota on enimmänsä veroitettu, koskapa se kaikissa tapauksissa on ollut ja vieläkin on maan pääelinkeinona.

sanoen kaikki voitavansa saattaakseen tsaarikunnan ja itsevaltiuden vihatuksi ja inhotuksi, kaivaakseen kuoppaa sille hirmuvaltaiselle virkavallalle, miksi itsevaltius oli muuttunut, samalla kun he paraikaa luulivat ja väittivät vahvistavansa tätä yksinvaltaista itsevaltiutta“.

XIV.

Vallankumouksellinen liike Aleksanteri Kolmannen aikana.

Olemme jo ennen huomauttaneet siitä, miten uudempi mul-
listusliike alkuansa oli l nteeltaan varsin rauhallinen: pyrintöä
rahvaan kohottamiseen sosialistisen ohjelman mukaan. Vasta sit-
ten, kun hallitus kuristuskeinoillaan teki tämän pyrinnön melkein
mahdottomaksi, kehkeytyi sosialististen harrastajain keskuudesta
varsinainen valtiollinen vallankumouspuolue, joka kärjistyi tuohon
häätäkeinoon: terrorismiin. Rauhallisempi sosialistinen ryhmä jäi
yhtäkaikki järeille ja toimi omin päin — minkä jaksoi ja voi —,
asettumatta kuitenkaan ilmeiseen vastavaikutukseen terrorismille,
niinkuin tämä valtiollisena vallankumouspuolueena puolestaan ei
unohtanut sosialistista alkuperäänsä. Tämä viimeksimainittu, n. s.
"Narodnaja Volja"-ryhmä oli v. 1880 määritellyt ohjelmansa seu-
raavilla vaatimuksilla: "1 Pysyväinen edustuskokous, jonka ylinnä
tulee valvoa ja johtaa kaikki valtio asiat. 2. Itsehallitus kuverne-
menteille, joiden kaikki virkailijat asetetaan vaalin kautta. 3.
Itsenäisyys mir'eille taloudellisina ja hallinnollisina yksikköinä. 4.
Täydellinen omantunnon, lausunnon, paino-, kokous- ja vaaliva-
paus sekä vaaliyllytysvapaus. 5. Yleinen äänioikeus. 6 Pysyväi-
sen armeijan sijaan alueellinen maanpuolustusväki. 7. Yksityisen
maan omistuksen lakkauttaminen eli maan muuttaminen valtion
omaisuudeksi. 8. Sarja hankkeita, joiden kautta omistusoikeus
tehtaisiin siirrettäisiin työväelle. — Ensimmäiset kuusi pykälää
muodostivat, kuten nähdään, ryhmän valtiollisen, viimeiset kaksi
sen taloudellisen ohjelman. Tästä näkyy, että terroristit juurel-
taan olivat kavsanvaltaisia sosialisteja, "sosialidemokrateja" (kuten
vastaavaa puoluetta Länsi-Euroopanmaissa nimitetään), — jonka
seikan suhteen jo ennen olemme muistuttaneet, että tämä piirre
Venäjän vallankumouksellisessa puolueessa, paitsi että sillä oli
lähin vaikuttimensa rahvaan sarronalaisessa tilassa, on m-lkoiseksi
osaksi kirjoitettava sen asianlaidan laskuun, että Venäjän talon-
pojat hamasta muinaisuudesta saakka ovat tottuneet maan yhteis-
omistukseen.

Mutta, kuten sanottu, tämän puolueen sosialistinen ohjelma
sai jäädä lepäämään kunnes valtiollinen olisi, mikäli mahdollista,
toteutettu, johon taasen puolestaan ryhdyttiin terrorismiin hätäkei-

nona. Miten tämä kärjistyi Aleksanteri Toisen murhaan ja miten puolueen heti sen jälkeen huomaama yllitys kapinaan meni myttyyn, siitä olemme ennen kertoneet. Tämä yllitys oli kuitenkin paraasta päästä kohdistunut työväkeen ja sivistyneeseen vapaamieliseen porvaristoon, siis aseettomaan yleisöön, joten tuos itse teos-
sa oli varsin ymmärrettävä.

Mutta vallankumouspuolue ei suinkaan silti jättänyt asiaansa sikseen, vaan alkoi etsiä puoluelaisia kapinahommalleen taholta, josta, jos niitä saataisiin, olisi paremman tuloksen toiveita, — nimittäin sotaväestä. Ja mitäs ollakkaan! "Narodnaja Voljan" ja sen kolportöörien kylvämä siemen ei ollut pudonnut kalliolle. Ennen pitkää syntyi varsin lavealle ulottuva sotilaallinen salaliitto, jota johtivat muutamat isänmaanmieliset upseerit Pietarin linnaväessä ja Kronstadtin laivastossa, kuten katteinit Pohitanoff ja Rogatsheff, luutnantti Suhanoff ja vapaaherra Strömberg. Pian kuului liittoon kymmenittäin upseereja alempia ja korkeampia, kaikista aselajeista ja kaikkialta valtakunnasta. Samalla olivat sosialistiset työmiehet valmistelemassa sotamiehiä. Eräässä mah-
tavassa sotaväen osastossa — "jota en tahdo nimittää", kertoo Stepniak,*) "mutta jonka hallussa oli kanooneja" — tapahtui, että nuo kaksi ystävällisesti kilpailevaa ryhmää, Narodnaja Volja ja puhtaasti sosialistinen Tshorni Peredjal, olivat sattuneet työskentelemään samaan aikaan tietämättä toinen toisestaan, edellinen upseeristossa, toinen miehistössä, mutta molemmat hyvällä menestyksellä. Eräänä aamuna huomasi muuan upseeri, odottamatta saapuessaan kasarmiin, että sotamiehet lukivat muuatta sanomalehteä, jonka he hänen astuessaan sisään sukkelasti kätkivät pöydän alle. Uteliaana näkemään mitä se oli, vaati hän saada nähdäkseen paperia. Se oli veres numero lehteä "Tshorni Peredjal". Mitään sanomatta otti upseeri sen mukaansa näyttääkseen sitä tovereilleen. Sotamiehet arvelivat olevansa auttamattomasti hukassa. Mutta parin päivän perästä saivat he ystäviltään Tshorni Peredjal-ryhmässä ilokseen tietää, että upseerit olivat heidän veljiään yhteisessä asiassa, jonka tähden heillä ei olisi mitään peljättävää. Seikan seurauksena oli lähetystö miehistöstä, joka kunioittavimmin ilmoitti päällystölleen, että he milloin hyvänsä olivat valmiit saapumaan kanuunoiheen palatsin edustalle ja neljänneksessä tunnissa ampumaan sen soraläjäksi.

Useissa muissa itsenäisissä sotaväen-osastoissa oli miltei joka mies kapinallisten puolella, ja melkein varmaa on, että nämä osastot ratkaisevalla hetkellä olisivat kaikki miehissä tarttuneet aseisiin syöstäkseen vallalta sen rosvojoukkueen, joka itsevaltiuden hartioilta häpäisi ja sorti Venäjän onnetonta kansaa. Sotilaallista vallankumousrakennetta johti oma keskuskomitea, joka oli itsenäinen kaikissa sisällisissä asioissaan, mutta kaikki sotilaalliset salaliittolaiset olivat juhlallisella vallalla sitoutuneet tarttumaan aseisiin vasta Narodnaja Volja-puolueen asettaman "Komitet Eksekut-

*) "King Stork and King Log." II osa. Sivut 120 ja seur.

sij'in" käskystä ja saapumaan sovittulle paikalle niin monen miehen kanssa kuin kukin voi ottaa mukaansa.

"Yksi ainoa sana — jatkaa Stepniak — olisi ollut kylliksi matkaansaamaan oikean sotilaskapinan. Mutta tätä sanaa ei lausuttu, eikä mitään tekoa tapahtunut. Vallankumouksen mieli levisi niin nopeaan armeijassa, että keskuskomitea toivoi voivansa menestyksellä kestää ratkaisevan tappelun. Mutta nousu kapinaan viivyteltiin viikko viikolta, kuukausi kuukaudelta kunnes hallitus sai vihiä yrityksestä, vangitutti Pietarin sotilaallisen salaliiton johtajat ja sai haltuunsa monta sen haaraosastoa maaseudulla, tehden siten kaiken toiminnan mahdottomaksi. Ei ketään saa syyttää tästä viivyttelemisestä. Vastuunalaisuus liian aikaisen kapinan toimeenpanosta on niin äärettömän suuri, se kun tosin saattaa olla hyvänä esimerkkinä, mutta ennakolta on tuomittu epäonnistumaan, samalla kun lyhyt lykkäys antaa menestymisen toivoa".

Vuosina 1882—83 koetettiin sitten järjestää sotilaskapina uudestaan. Mutta onnettomuudet seurasivat toinen toistaan, 250 à 300 upseeria eri osista valtakuntaa vangittiin, heidän yrityksensä tukehtui kokonaan, ja koko kapinaliike näkyi sammuvan. Narodnaja Volja-ryhmän etevimmät olivat joutuneet hirsipuuhun tai vaeltelivat kahleissa Siperian kolkkoja teitä. Vasta vuonna 1887, sitten kun sitä ennen pari heidän perustamaansa dynamiititehdasta oli joutunut poliisin käsiin, tekivät jällelle jääneet terroristit yrityksen Aleksanteri Kolmannen surmaamiseen — hänen isänsä kuolinpäivänä, jolloin tsaari aina käy kuulemassa sielumessua Pietari-Paavalin tuomiokirkossa, johon Venäjän tsaarit haudataan. Aikomus oli käyttää tätä tilaisuutta keisarin surmaamiseen pommilla, jotka oli laadittu kainalossa kannettavien kirjojen muotoon. Mutta niiden valmistamisessa oli tullut joku virhe, niin että ne ratkaisevalla hetkellä eivät räjähtäneetkään.

Terroristit rupesivat nyt, saadakseen työskennellä enemmän rauhassa, valmistamaan dynamiittia ulkomailla. Zürichissä Schveitsissä tekivät he pommeja, jotka ainoastaan olivat taskukellon kokoisia, mutta niin voimakkaita, että yksi semmoinen olisi ollut kylliksi tuhoamaan puoli tusinaa tsaareja. Satunnainen räjähdys, jossa m. m. näiden "kellojen" keksijä sai surmansa, vaikutti usean "osakkaan" vangitsemiseen; toiset muuttivat Pariisiin, jossa liikettä jatkettiin ja josta muuan nuori tyttö, Sofia Gunsburg, lähetettiin viemään uusia, samankaltaisia pommeja Venäjälle, niiden terroristien käytettäväksi, jotka olivat ottaneet toimittaakseen tsaarin surman. Mutta Sofia Gunsburg tuli vangituksi rajalla, ja Ranskan hallitus vangitti ystävyydestä Venäjää kohtaan niin monta terroristia kuin voi saada kynsiinsä.

Näiden onnistumattomien yritysten perästä alkoi terroristi Manzevitsh v. 1891 jälkeen valmistaa dynamiittia Venäjällä, mutta hänen tehtaansa joutui myöskin takavarikkoon ja hän itse elinkaudeksi Schlüsselburgin linnaan. V. 1893 tapahtui yhtäkaikki sota-väen manöövereissä Smolenskissa uusi räjähdysyritys tsaaria vastaan. Sekään ei onnistunut, mutta se uusi numero "Narodnaja

Voljaa“, joka samana vuonna ilmestyi, osoitti yhtä kaikki, että kapinan ja koston henki paloi vimman liekillä nuorten intoilijain povessa. —

Eivät kuitenkaan kaikki murhayritykset Aleksanteri Kolmanen aikana menneet myttyyn, vaikka hän itse pääsi niistä eheänä. Useat poliisin vakoajat ja useat virkamiehet, jotka olivat rääkänneet valtiollisia vankeja, saivat surmansa, niiden joukossa eräs kenraali Strjältnikoff maaliskuun 31 p. 1882 Odessassa. Hän oli asiain alkain ja tsaarin käskystä lähetetty Etelä-Venäjälle tukehuttamaan vallankumousliikettä, ja hän toimitti tehtävänsä niin tunnollisesti, että sadottain ihmisiä, suurimmaksi osaksi ihan viattomia, hänen toimestaan joutui Siperiaan. Hänellä oli tapana pitää viikkokausia vankeudessa kouluoppilaitakin, sekä poikia että tyttöjä, joilta hän kaikenkaltaisten uhkausten kautta kiristi tietojansa “epäluovettavista“ henkilöistä ja sitten sovittelemalla näitä tietoja yhteen valhettelevien vakojainsa raporttien kanssa, sai jonkinmoisia “syitä“ satoihin karkoituksiin. Niinpä hän yksistään Odessan kaupungissa kolmena päivänä vangitutti 117 henkilöä, joita ei kenkään ollut syyttänyt; — mutta herra kenraali sai kyllä tavalla tai toisella kokoon jonkinmoisen syyn useita vangituista vastaan, ja tuomio Siperian helvettiin oli annettuna. Tästä menettelystä raivosuivat viimein vallankumoojat niin, että he puolestaan tuomitsivat kenraalin kuolemaan. Terroristi Shelvakoff vartosi häntä maalisk. 31 p. muutamalla kadulla, jota Strjältnikoff usein kulki, ja ampui hänet kuoliaaksi. Puuseppä Halturin, sama, joka oli toimittanut räjähdysten Talvihovissa, odotteli Shelvakoffia läheisyydessä ajokaluilla, häntä pelastaakseen. Mutta Shelvakoffia ajettiin niin kiihkeästi takaa, että hänen täytyi poiketa syrjemmälle, jolloin Halturin hyppäsi ajokaluistaan, rientääkseen toverinsa avuksi. Molemmat vangittiin, tuomittiin sotaoikeudessa kuolemaan ja hirtettiin huhtikuun 4 p. 1882. — V. 1883 tappoivat terroristit samansuuntaisista syistä santarmieversti Sudeikinin.

Mutta terroristit rupesivat kaikesta tästä “työstään“ huomaamaan, että se vaati liian paljon uhria heidän puoleltaan johtamasta kuitenkaan mihinkään tehoisampaan tulokseen. Siperiaan karkoitettujen ja vankiluoliin teljettyjen lukumäärä nousi tuuhisiin ja moniin kymmeniin niiden, jotka ikäänkuin summakaupalla hirtettiin tai ammuttiin — usein varsin vähäpätöisistä syistä.*) Mitään varsinaista voittoa vallankumoukselle ei tästä hirvittävästä miestappiosta lähtenyt. Kansa ei ollut vielä kypsynyt yhtyäkseen kumouspuolueen kanssa tositoimeen.

Siispä varsinainen vallankumousliike taas enemmän rupee kääntymään kansan puoleen, valmistellaakseen sitä, niinkuin rauhallisempi sosialistinen ryhmä viime aikoina paraasta päästä oli

*) V. 1882 ammuttiin eräs Irkutskiin karkoitettu opettaja sen tähden, että hän oli lyönyt sikäläistä kuvernööriä korvalle, Schlüsselburgissa eräs valtiollinen vanki samasta rikoksesta linnan päällikköä vastaan. V. 1886 hirtettiin Varsovassa neljä puolalaista työmiestä, joista ei tiedetty mitään muuta pahaa kuin että he olivat “köyhälistö“ nimisen puolueen johtajia.

tehnyt omalla alallaan. — Mutta vallankamoojat eivät enää, niinkuin ennen, vetoo paraasta päästä rahvaaseen, vaan myöskin sivistyneeseen yleisöön, suuremmassa mittakaavassa kuin aikaisemmin. Heidän salaiset kirjapainonsa, joiden luku yhä kasvaa työskentelevät kuumeentapaisella innolla. Ja he herättävät yhä enemmän vastakaikua. Maltillisesti vapaamieliseltä taholta ilmestyy tuon tuostakin julkisia lausuntoja, joissa ihmisyyden ja isänmaan nimessä vaaditaan sijaa kansan äänelle, vaaditaan edes neuvonantavalla vallalla varustettua edustusta. Tällaisia lausuntoja julkaisivat sitten jyrkät vallankumoojat yhä ahkerammin lehdissään, jotka rupeevat saamaan yhä kirjavamman värin. Niinpä ilmestyi 1880 luvun lopulla Schveitzistä muuan "Itsehallitus" niminen venäläinen lehti, johon Vera Sassulitch'ista ja Stepniakista oppineisiin professoreihin asti kirjoittelivat kaikenkarvaiset tyytymättömät Venäjällä — kaikki yksimielisinä siinä kohdassa, että valtiollinen reformi oli se askel, joka välittömästi oli astuttava, ennenkun voitaisiin ajatellakkaan mitään mahdollisuutta Venäjän kansalle rauhalliseen ja elimelliseen kehitykseen semmoisessa suunnassa, joka sille oli soveliaa.

Mutta tällä tavoin saavutti itse teossa vallankumousliike koko avaruudessaan suuren voiton. Se alkoi, selvempänä itsetajunnassaan, uutta ajanjaksoa, jonka otsikoksi sopisi: "Yhteisvoimin yhteistyöhön". Vasta sitten kun jonkinmoinen valtiollinen vapaus olisi saavutettu, voisi kukin puolueryhmä ja mielipide rauhallisesti kilpaillen kokea raivata itselleen alaa.

Vastaiseksi ei tällä tavoin sikeytynyt yleinen vastustus kuitenkaan pukeutunut mihinkään määriteltyyn ohjelmaan, eivätkä sen kannattajat järjestyneet yhteisen johdon alle. Eri ryhmät työskentelivät niinkuin ennenkin kukin omalla alallaan, levitellen oppejansa minkä voivat; mutta sen ohessa lausuivat ne kaikki varsin selvästi julki tuon yleisen pohjaopin; pois itsevaltius! Ja tämä sotahuuto, joka ei suinkaan ole käsitettävä minään kielteisenä (negatiivisena) vaatimuksena, on siitä lähtien ollut yhteinen koko "tyytymättömälle Venäjälle".

Hyvän maa-alan propagandisteille, vastustushengen levittäjille, muodosti se lukuisa työväen luokka, joka oli muodostunut tehdaspaikkoihin kurjista, sorretuista maakylistä siirtyneestä köyhälistöstä ja jonka viimeisiä työvoimia tuo suojeltu teollisuus nyt imi, tarjoten korvaukseksi niin niukan jokapäiväisen leivän, että siitä ainoastaan töin tuskin oli hengenpidoksi. Ei ollut näet vaikea saada näitä maailman murjomia kansanaineksia käsittämään sitä sorronalaista elämäntilaa, johon nurja kohtalo oli heidät katkyestä saakka viskannut; ja kun he nyt ystäviensä propagandistein kehoituksesta olivat ruvenneet liittymään yhteen neuvotellakseen parannushankkeista ja hätätilassa päätelleet työlakkojakin, — ja hallitus heitä tämän johdosta ankarasti rankaisi, silloinpa alkoivat hekin aprikoida tuon hallituksen pätevyyttä, tsaarivallan oikeutusta. Toisin sanoen: vallankumousaate sai työväessä lavean jalansijan. Esivalta kielsi heitä muodostamasta yhdistyksiä, pitä-

mästä kokouksia — vaikkapa ainoastaan osuusruokakauppojen perustamista varten — kielsi heitä, sanalla sanoen avaamasta suutaan mitään yhteishyötyänsä edistääkseen, ja kun he, siitä huolimatta, viattomuudessaan tuolloin tällöin yhtyivät neuvottelemaan, silloin kärsivät heidän puhujansa samallaisen rangaistuksen kuin "valtiolliset pahantekijät", s. o. heidät viskattiin vankeuteen ja lähetettiin ilman tutkintoa ja tuomiotta Siperiaan taikkapa hirtettiinkin. Oliko näin ollen kummaa, että tässä tällä tavoin kohdellussa kansanaineksessa oppi tsaarivallan kelvottomuudesta sai hartaita kuulijoita ja kannattajia? Ja eikö sama mieletön tsaarivalta näin ollut tarttunut lapioon kaivaakseen omaa hautaansa.

Varsinkin Venäjän eteläisissä ja läntisissä kuvernementeissä, joissa väestö — puolalaiset, vähä-venäläiset ja juutalaiset — jo ennaltaan oli äärettömästi tyytymätön oleviin oloihin ja joissa suurin osa tehdaslaitoksia sijaitsi, saavutti vallankumousaate laveaa kannatusta, leviten tehtaista maaseuduille, työläisten kotikyliin, joissa talonpoikain veri oli pitkällisestä sorrosta kuohuksissa. Siitäpä tulee, että hallituksella viime vuosina juuri näissä kuvernementeissä (Harkovassa, Pultavassa ja muissa) on ollut enimmän tekemistä vakavien talonpoikaislevottomuuksien kukistamisessa.

Mutta, kuten sanottu, vallankumousaate iti väkevänä myöskin maltillisesti vapaamielisissä piireissä ja puhkesi toisinaan avoimiin arvosteluihin hallituksen nurinpuoleisista hankkeista. Hyvin suurta huomiota ja suurta mieltymystä kaikkein sivistyneimmissä kerroksissa herätti — näiden arvostelujen joukosta — muuan avoin kirje, jonka kirjailijatar rouva Tsebrikoff, joka ei koskaan ollut työskennellyt valtiollisella alalla, v. 1890 pani menemään Aleksanteri Kolmannelle — ulkomaalta, johon hän oli matkustanut ja jossa hän samalla julkaisi sen sanomalehdissä. Tässä kirjeessä lausui rouva T. m. m. seuraavaa:

"Semstvo-kokoukset anoivat vapautta puhutulle sanalle, hallinnollisen karkoituksen lakkauttamista, julkista oikeudenkäyttöä, turvallisuutta kullekin henkilölle ja kokoontumis-oikeutta yhteisten tarpeitten keskustelemista varten. Joskin nämä semstvo-kokoukset tällä haavaa vaieten alistuvat oikeuksiensa lisätyyn rajoittamiseen, niin ei tämä seikka suinkaan takaa siitä, että vastaiset sukupolvet, joita on kiihoittanut isien pidätetty tyytymättömyys, ovat orgaanisesti alistuvat. Vastustusvoima kokoontuu hiljalleen usean polvikunnan eläessä ja puhkeaa viimein esiin — — — Verenvuodatus on minulle kauhistusta, millä puolella se tapahtuneekin, mutta kun verenvuodattaminen toisella puolen palkitaan kunniamerkillä, toisella puolen hirttonuoralla, niin on helppo ymmärtää, kumpiko vuodatus on nuorisossa herättävä sankaruuden ihastusta. Paitse rangaistusta tuomio-istuimen tuomion mukaan, on meillä hallinnolliset tuomiot, joiden kautta hallitus musertaa vastustajansa, kun ei ole saatavissa päteviä todistuksia heidän langettamiseen oikeudessa. Mitä on tämä muuta kuin mielivaltaista laittomuutta? Valtiolliset vangit ovat puolustuksettomia uhria mielivaltaiselle hirmuvallalle, joka hyvin paljon lähenee todellista

raakalaisuutta. Lausuntovapaus, persoonallinen turvallisuus, kokoontumisvapaus, täydelleen julkinen oikeudenkäyttö, jokaiselle henkiselle lahjalle saatavissa oleva opetus, hallinnollisen sortovalan murtaminen, kansalliskokouksen kutsuminen, johon kaikki luokat voivat valita edustajansa — ainoastaan siinä on meille pelastusta.“

Tämän kirjeen luettuansa kuuluu Ateksanteri Kolmas lausuen: “Onhan tuo kaikki varsin kaunista, mutta mitä se häneen tulee?” Niin, mitä muilla kuin virkamiehillä, jotka tsaarin käs-kyläisinä hoitivat valtiota, oli tekemistä sen asioissa!

Palattuaan takaisin Venäjälle, karkoitettiin rouva Tsebrikoff kaukaiseen nurkkakuvernementtiin, josta hän vasta pitkien vuosien perästä sai armollisen luvan palata kotiinsa. — Sen pituinen siis sekin hyväntahtoinen huomautus.

Mutta tämmöinen menettely tsaarin ja hänen hallituksensa puolelta kaikkia yksityisiä kansalaisia kohtaan, jotka rohkenivat vähintäkin koskea “valtion asioihin”, tietysti yhä vain lisäsi katkeruutta niissä sivistyneissäkin kansalaisissa, jotka eivät kuuluneet virkamiehistöön. Tuolla hallituksellahan ei ollut itsellään min-käänmoista ohjelmaa kehitykselle, eikä se antanut toisten semoista suunnitella, se vain sorti, imi kuin ilimato, kiskoi, peljätti, karkoitti, hirtti, pysyäkseen itse pystyssä. — Kaikki, jotka eivät kulkenet silmät ummessa, tämän jo aivan selvästi huomasivat, huomasivat, että tuo hallitus ei enää ollut mitään hallitusta tavallisessa merkityksessä, vaan räikeää rosvojoukkueen itsekästä kurinpitojärjestelmää. Siitäpä se sanomaton katkeruus, joka oli vallannut kaikki yhteiskunnan paremmat ainekset, jotka joko itse kärsivät mieskohtaisesti tai joiden täytyi vesisilmin ihmisveljiensä kärsimyksiä nähdä. Niinpä keskusteltiin jo varsin äänekkäästi kaikissa valistuneissa piireissä konstitutsioonin, perustuslaillisen hallitusmuodon tarpeellisuudesta, ja “pois itsevaltius!” kuului yhä useammin niin monelta taholta, että se oli särkeäisillään korvakalvot tuolta samalta “hallitukselta”, joka ei tahtonut tietää mistään muiden sekaantumisesta “sen asioihin”. Mikä siis taas muu neuvona kuin vetää kiristysnuorat veläkin ahtaammalle!

Vangitsemiset kasvoivat tämän tähden päivä päivältä, niin että kaikki vankilat olivat aivan kukkuroillaan, ja varsinkin Pohjois-Venäjällä, johon kaikki Pietarissa “tutkittavat” valtiolliset vangit lähetettiin, olivat korkeat asianomaiset pahemmassa kuin pulassa. Ei ollut enää sijaa, ei vaikka nämä vaaralliset pahantekijät olisi sullottu yhteen kuin sillit tynnyriin. Aleksanteri Kolmannen viimeisenä hallitusvuonna päätti sentähden valtakunnan poliisipäällikkö jakaa Venäjän tässä suhteessa kahteen puoliskoon, jotta valtiolliset vangit voitaisiin sijoittaa vähän tasaisemmin. Kaikki, jotka vangittiin Puolassa, Etelä-Venäjällä ja Kaukaasiassa, tulivat vastedes olemaan Kiovan santarmipäällikön korkeimman valvonnan, s. o. mielivallan alaisina, toiset, kuten ennenkin, sisäasiain ministerin ja hänen alalistensa virkamiesten. Hallitus näin ollen itsekin *otaksui*, että valtiollisten vankien lukumäärä yhä vain tulisi

karttumaan, ja valmisteli tällä tavoin uutta sotaa Venäjän nuri-sevaa yhteiskuntaa vastaan, — ainoa sota, mihin tsaarivalta pitkiin aikoihin oli uskaltanut ryhtyä.

Ja tätä nurisevaa yhteiskuntaa, vihollistansa, pelkäsi tsaari itse niin hirveästi, että hän ainoastaan mitä huolellisimpia varokeinoja käyttämällä toisinaan uskalsi pistää päänsä ulos luolastaan, Gatshinan huvilinnasta, jossa hän itse melkein kuin vankina enimmäkseen eli. Mitä enemmän hänen hallituksensa vangitutti, karkoitti ja hirtti, sitä syvemmälle ryömi kruunattu päällikkö luolan perukkaan, sitä enemmän vanginvartioita tarvittiin milloin häntä joskus kuljetettiin sen ulkopuolelle. Silloin täytyi kaiken muun rautatieliikkeen pysähtyä, ja molemmiin puolin tietä vartioi sotaväki. Ei koskaan annettu kenenkään sivullisen saada edes aavistustakaan milloin tsaari-parka aikoi matkalle: keisarillinen juna seisoj vuosittain yöt päivät odottamassa veturi lämmitettynä!

Ainoastaan Suomessa, ainoassa osassa tuota ääretöntä valtakuntaa, missä taantumishallitus ei vielä ollut päässyt mieltävaltaansa harjoittamaan, näkyi Aleksanteri Kolmas tuntevan olevansa turvassa. Monina vuosina olivat hänelle matkat Suomen saaristossa todellisia virkistysmatkoja: hän tuns, niinkuin useat todistajat ovat lausuneet, niiden kestäessä itsensä ihmiseksi muiden ihmisten joukossa ja saattoi liikkua vapaasti — pelkäämättä alinomaa henkeään. Oli niin hilpeää, niin raitista, niin kevyttä. Minkä tähden? Ei minkään muun kuin sen, että rasitetun ruhtinaan hartioita täällä ei painanut itsevaltiuden sietämätön taakka.

Olisipa luullut, että tsaari jo tämänkin tähden olisi ymmärtänyt jättää Suomen rauhaan niine oikeuksineen ja laitoksineen, joiden suojassa hän viihtyi niin hyvin. Mutta mitä vielä! Se mieletön nurkkajoukkue, joka muodosti hänen hallituksensa ja jonka taantumispolitiikkaa "Moskovskija Vjädomosti" joka päivä toitteli, sai hänet alkamaan sen sarjan venäläistyttämishankkeita, joka nyt on vienyt meidänkin maamme valtiollisen, kansallisen ja taloudellisen häviön partaalle. Muistetaanhan Suomessa hyvin uutta rikoslakia kohdannut rettelö ja postimanifesti.

Keisari Aleksanteri Kolmas oli kuitenkin persoonalliselta luonteeltaan rehellinen ihminen eikä olisi mistään hinnasta ruvennut tietensä valapatoksi. Hänelle huomautettiin paremmalta taholta, että hän valtaistuimelle noustessaan oli luvannut pitää voimassa Suomen lait ja oikeudet, ja niinpä saikin hänen aikanaan Suomen hävitys päättyä alkuunsa. — Mutta Venäjällä jatkui sortotyö entiseen vauhtiin, vieläpä kiivaampanakin, tsaarin kuolemaan asti, tehden alkuaan vahvasta miehestä, jonka hermoja säälimättömästi kiusattiin, raihnaisen, tutisevan ikäloppun paljon ennen aikojansa.

Hänen viimeisinä päivinään kierteli Venäjällä kopioittuna laveissa piireissä muuan asiakirja, joka sekin on todistuksena

siitä, kuinka syvälle kaikkein ajattelevien mieliin konstitutsioonin, perustuslaillisen hallitusmuodon tarpeentunto oli juurtunut. Sen tekijää tai tekijöitä ei tunneta, mutta ensikerran painettuna ilmestyi se marraskuussa v. 1894 "*Free Russia*" (vapaa Venäjä) nimisessä englanninkielisessä aikakauskirjassa, jota toimitti Felix Volhofski.*) Siinä tehtiin ensin selkoa silloisesta asiaintilasta Venäjällä ja osoitettiin, että konstitutsioonia ikävoivät siellä kaikki kansankerrokset, paitsi niitä verrattain kovin vähälukuisia, joilla oli suoranaista hyötyä sortotilasta ja joiden olemassa-olo oli tähän perustettu. Sitten lausuttiin yleisenä periaatteena, että konstitutsiooni ei voi rakentua eri luokkien etuoikeuksille, vaan kansan yhteiselle edulle ja valtiokokonaisuuden tarpeelle. Sen perustuksen taasen — selitti ehdotus — jolle kansalaisten luovuttamattomien oikeuksien koko rakennus tehdään, muodostavat tuomio-istuimet, joissa tuomarit eivät riipu muusta kuin laista; heitä siis ei voida panna viralta muuten kuin laillisen tuomion jälkeen eikä edes vastoin heidän tahtoaan siirtää korkeampaan virkaan. Nykyiset korkeimmat valtiolaitokset — ministerikonselji, valtakunnan-neuvosto ja senaati — pysytetään. Niistä jää senaati, jonka jäsenet hallitsija nimittää, korkeimmaksi oikeudeksi, ja se myöskin julkaisee kaikki lait. — Valtion etupäässä on perinnöllinen hallitsija, joka hoitaa hallitusta ministeristön kautta. Ministeristö vastaa hallituksesta edustajakamarille, joka voi panna sen syytteeseen. Hallitsija nimittää pääministerin ja tämän ehdotuksen mukaan hänen virkaveljensä. Hän nimittää niinikään valtakunnan-neuvoston jäsenet ja on armeijan ja laivaston päällikkönä. Hän voi panna kieltosanansa jokaista edustajakamarin päätöstä vastaan, mutta edustajakamarin hyväksymän kulunki-arvion voi hän kieltää ainoastaan kokonaisuudessa, ei osittain. — Pysyväisinä edustuslaitoksina ovat sitten maakunnalliset *Seym'it* ja keisarillinen edustajakamari (Puola saa maapäivät, Suomi pitää itsehallituksensa). *Seym'it* käsittelevät tietysti ainoastaan maakuntain omia asioita, ja jokainen niiden jäsen edustaa 75,000 valitsijaa; edustajakamarin jäsenet valitaan 300,000 kansalaiselle kukin. Lakiehdotuksia voi tehdä niin hyvin hallitus kuin jokainen edustajakamarin jäsen. Jos hallitsija ja edustajakamari on eri mieltä, vedotaan *Semski sobor'iin*, joka lähinnä vastaisi jonkinmoista "kansalliskongressia" ja hallitsijan kokoonkutsumana ratkaisee riidanlaiset asiat "jaa"lla tai "ei"llä. Ilman tämän kansallisen laitoksen suostumusta ei myöskään voi astua voimaan mikään uusia veroja tai rasituksia säättävä laki; sen jäsenten tulee jo ehdokkaina kirjallisesti ilmoittaa, miten he aikovat äänestää. — Äänioikeus

*) Felix Volhofski vangittiin "epäluulomalaisena vapaamielisyydestä" v. 1871, istui 7 vuotta yksinäisessä tyrmässä, karkoitettiin sitten Siperiaan ja vietti siellä yksitoista vuotta, ennenkun hän vihdoin pääsi karkuun. Hän on jo kauvan toimittanut mainittua aikakauskirjaa, joka yhä vielä ilmestyy vallankumouksellisen Venäjän äänenkannattajana vieraalla kielellä.

on yleinen; yksi mies, yksi ääni. Sopusoinnussa konstitutsioonin kanssa astuu tietysti voimaan henkilöllinen vapaus, paino-, lausunto- ja omantunnonvapaus kaikkialla Venäjän valtakunnassa. —

Siinä pääkohdat tästä merkillisestä perustuslain ehdotuksesta, joka aikanaan herätti erinomaisen suurta huomiota kaikkialla ja myötätuntoisuutta ja mieltymystä eri piireissäkin. Volhofskikin, vaikka hän alkuaan kuului sosialistillis-vallankumoukselliseen puolueeseen, sitä vilpittömästi kiitti, tunnustaen siten maltillisestikin järjestetyn konstitutsioonin riittäväksi pohjaksi vastaiselle kehitykselle. Se oli sama kanta, jolle Narodnaja Volja-ryhmä oli joutunut. Mutta nämä huomauttavat ilmiöt kaikki yhteensä merkitsivät, että Aleksanteri-Kolmannen vaiuessa siihen hautaan, jonka hänen oma onnistumaton taantumispolitiikkansa oli hänelle kaivannut, *tyytymättömyys* Venäjällä kaikissa eri vivahduksissaan, tämä tyytymättömyys, joka valtasi verrattomasti suurimman osan kansaa, jo oli varsin kypsyneenä kerääntynyt yhteisen ohjelman ympärille, odotellen tyydytystä. Nikolai Toisen noustessa valta-istui-
melle oli näin ollen Venäjän yhteiskunta kovassa jännityksessä. Mitä tekisi uusi tsaari? Käsittäisikö hän aseman vakavuuden ja olisiko hänessä miestä, jollei muiden, niin itsensä tähden, astumaan välttämättömäksi käyneen käänteeseen etupäähän? Jäätin odottavalle kannalle.

XV.

Nikolai Toisen hallitusohjelma.

Procumbit humi bos.

(Härkä mulkoilee maahan päin).

Horatius.

Nikolai Toinen oli perintöruhtinaana ottanut osaa julkiseen elämäänsä niin vähän, että hänen valtiollisesta kannastaan ei tiedetty juuri sitä eikä tätä. Toiset sanoivat, että hän asemansa tähden noudatti vaiteliaisuutta karttaakseen ikävyvksiä, — eihän näet perintöruhtiaan sopinut kinata olevaista järjestelmää vastaan, — mutta että hän oli vapaamielinen ja odotteli aikaansa. Toiset pitivät häntä niin heikkolahjaisena, että hänestä toin tuskin olisi valtiollisten uudistusten toimeenpanijaksi; puheenjohtajana suuressa hätäapukomiteassa ja Sipesian rautatien hallituksessa oli hän lausunut ja kirjoitellut yhtä ja toista, josta ei tultu hullua viisaammaksi. Persoonalliselta luonteeltaan kuvattiin häntä molemmilta tahoilta ystävälliseksi, hyväntahtoiseksi ihmiseksi, ja tämänpä tähden toivoivat vähin nekin, joita hänen lausuntonsa ja kirjoituksensa hieman naurattivat, kaikkea hyvää — kunhan vain nuori tsaari ymmärtäisi valita neuvonantajansa.

Ensi alussa näyttikin siltä, kuin ei olisi toivottu aivan turhaan. Pietarin poliisipäällikkö Vahl sai muutamain omavaltaisten tyhmyksiensä tähden kolme päivää kotiarestia, ja niitä hullunkurisista varakeinoista, joilla tsaari-vainajan henkeä oli suojeltu vallankumoojilta, vähennettiin, jonka ohessa jossakin määrin lyhennettiin niitä kankeita kaavoja, joihin hovielämä oli ahdettu. Niinpä niinikään nuori hallitsija osoitti ihmisyyttä onnettomia puolalaisiakin kohtaan — siinä, että he, vastoin ahdasmielisen venäläisen hallinnon määräyksiä, saivat suorittaa uskollisuusvalansa puolankielillä, ja että onnentoivotuslähetykset Puolasta, jota sikäläinen kenraalikuvernööri Gurko oli kohdellut ylseästi ja raa'asti, vastaan otettiin tsaarin hovissa ystävällisesti. Enemmän tulevaisuuden toiveita herätti kuitenkin Venäjälläkin Nikolai Toisen ensimmäinen askel Suomea kohtaan. Täällä oli korkeammalta hallinnolliselta taholta vaadittu tavanmukainen uskollisuusvala välittömästi, heti hallitsijamuutoksen tapahduttua. Mutta sekä maan virkamiehet että kansa pysyivät tähän ryhtymättä, kunnes uusi suuriruhtinas

olisi antanut perustuslaillisen hallitsijavakuutuksensa. Varmana voimme pitää, että Pobedonostseff hengenheimolaisineen nyt oli neuvomassa tsaaria jättämään hallitsijavakuutus antamatta, mutta silloinen Suomen ministerivaltiosihteeri von Daehn oli kuitenkin varuillaan, ja Nikolai Toinen allekirjoitti vakuutuksen. Tätä asiainmenoa pidettiin nyt Venäjällä todisteena hallitsijan vapaamielisyydestä ja hänen kyvystäänkin toimia itsenäisesti, vielä aisoissa olevasta taantumisjoukkueesta riippumatta.

Kiitospuheita rupesi näiden lupaavien oireiden johdosta satelemaan sekä Venäjän vapaammista että Euroopan sanomalehdistä, ja tsaarin palattua Krim-niemeltä, jossa hallitsijavaihdos oli tapahtunut, odotettiin suuria muutoksia korkeimmassa hallinnossa.

Mutta mitään muutosta ei tapahtunutkaan. Tsaarin ja niiden ministerien väli, jotka hän oli perinyt isältään, pysyi yhä edelleen hyvänä, ainoastaan kulkuneuvolaitosten ministeri Krivoshein, joka kovin julkeasti (s. o. taitamattomasti) oli kavaltanut valtion varoja ja sen tähden joutunut liian pahaan huutoon, pantiin viralta.

Tammikuun 26 p. 1895 julkaistiin sitten keisarin lähestyvän häiden johdosta hyvin jumalinen manifesti, josta puusta katsoen tuoksui paljon lempeyttä ja armoa, mutta joka itse teossa alusta loppuun oli pelkkää silmänkääntäjä-temppua. Talonpojat saivat siinä vanhan tavan mukaan maksamattomat veronsa anteeksi — s. o. ne verot, joita ei raipoillakaan saatu kiskotuiksi. Ne puolalaiset, jotka 32 vuotta sitten oli kapinoitsijoina lähetetty Siperiaan, (montakohan niitä enää oli elossa?) armahdettiin siten, että saivat palata takaisin ja asettua mihin hyvänsä valtakuntaan, "paitsi niihin paikkoihin, joissa sisäasiain ministeri voi katsoa heidän oloansa vaaralliseksi yleiselle järjestykselle", — ja sisäasiain ministeri tietysti voi katsoa heidän oloaan vaaralliseksi kaikissa muissa paikoissa kuin niissä, missä he 32 vuotta olivat nääntyneet. "Valtiollisista pahantekijöistä" armahdettiin täydellisesti ainoastaan ne, jotka olivat tehneet "rikoksia tsaarin taikka pänen perheensä muutokuvia, muistopatsaita tai rintakuvia vastaan" taikkapa "lausuneet loukkaavia sanoja keisarista tai hänen perheestänsä." Muiden valtiollisten pahantekijäin armahdus tehtiin riippuvaksi hallinnosta, paitsi niiden ei, jotka olivat rikkoneet rikoslain 249 pykälää vastaan, joka sääti kuolemanrangaistuksen kaikille niille, jotka vastustivat tsaaria ja valtiota tai tarkoittivat hallitusmuodon muutosta, niinkuin niillekin, jotka vaikka olivat tunteneet tänkaltaisia yrityksiä, eivät niistä olleet ilmoittaneet hallinnolle. Tämän luokan pahantekijöitä ei saisi hallinto armahtaa, — ja siihenhän itse teossa kuuluivat kaikki vallankumoukselliset. Uskonnollisia lahkolaisia ei myöskään armahdusmanifesti koskenut, he jäivät edelleen vainon ja sorron valtaan. Vieläpä puhuttiin manifestissa nimenomaan hallinnollisesta karkoituksesta valtakunnan järkähtämättömänä laitoksena. — Sanalla sanoen, tuo jumalinen ja lempeä manifesti oli kauttaaltaan sulaa humbuugia.

Mutta kuinka saattoi nuori tsaari, jota kaikkialla pidettiin ystävämielisenä miehenä, lainata nimeään mokomaan narripeliin? Yleisimmäksi vastaukseksi tällaiseen kysymykseen jäi se, että Nikolai Toinen oli allekirjoittanut asiakirjan, jonka oikeaa merkitystä hän ei käsittänyt. Senpä tähden eivät kaikki vieläkaan lakanneet kokonaan toivomasta. Kenties tsaari, tarkemmin asioihin perehdyttyään, astuisi toiselle tielle. Mutta pettipä lopulta viimeinenkin toivo. Hänen valta-istuimelle-nousemisensa ja häittänsä johdosta tuli valtakunnan eri kuvernementeistä lähetystöjä häntä onnittelemaan, ja useat semstvo-kokoukset käyttivät tilaisuutta puhuaksensa suunsa jokseenkin puhtaaksi maan ja kansan hengenasioissa. Niinpä lausui lähetystö Tverin kuvernementin semstvokokouksesta, tuotuaan esiin korupuheiset onnentoivotuksensa, seuraavaa: "Luotamme siihen, että kansan tarpeita lausuvat äänet aina pääsevät kuuluviin valtaistuimella. Toivomme, että meidän maallinen onnemme saa kehittyä yhteydessä järkähtämättömän lainkuullaisuuden kanssa sekä kansan että hallinnon puolelta, koska laki, joka Venäjällä ilmaisee hallitsijan tahdon, välttämättömästi on jotakin korkeampaa kuin korkeimpainkin viranomaisten vaihtelevat yksityiset mielipiteet. Toivomme vakaasti, että sekä yksityisten alamaisten että yhdyskuntain oikeuksia suojellaan. Odotamme, Teidän Majesteettinne, että julkiset yhdyskunnat saavat oikeuden lausua ajatuksensa heitä koskevissa asioissa, jotta hallitsija tulisi tilaisuuteen kuulemaan myöskin Venäjän kansan ajatuksen ja toivomukset, eikä ainoastaan hallinnon. Me uskomme, että Teidän Majesteettinne valta, tullessaan lähempään yhteyteen edustajain kanssa Venäjän kansan kaikista kerroksista, jotka ovat yhtä uskolliset valta-istuimelle kuin maalle, on lisääntyvä voimassa ja saavuttava uuden tukeen Teidän jalojen pyrkimysten menestykselle". — Tulan kuvernementin semstvo-kokous oli lähetystönsä esiinkannettavaksi antanut adressin, jonka lopussa lausuttiin: "Kansaa hyvin lähellä olevina miehinä olemme lujasti vakuutetut siitä, että paikallisia tarpeita voidaan täyttää yksistään paikallisten edustajain kautta, ja me anomme, että tsaarimme meihin luottaisi, koska tämä luottamus on välttämättömänä ehtona kaikelle toiminnalle, Me anomme semstvo-kokousten äänille vapaata pääsyä valta-istuimelle".

Nämä ja tämänsuuntaiset adressit eivät ensinkään päässeet perille asti, koska sisäasiain ministerille oli jätetty valta määrätä, mitkä adressit sopivat saatettaviksi valta-istuimelle saakka, mitkä ei, ja koska hän nyt piti niitä sopimattomina tsaarin korville. Eikä siinä kylliksi, vaan Tverin lähetystöä, joka oli noin julkean adressin tuojana, ei päästetty muiden mukaankaan suurelle tervehdyskäynnille tsaarin luokse. Mutta hänelle ilmoitettiin, että muutamät lähetystöt olivat tuoneet adresseja, joissa muka ei osoitettu asianmukaista kuullaisuutta tsaarin hallitukselle, jonka ohessa hänen lausuttavakseen tavailtiin sopiva vastauspuhe kaikille lähetystön jäsenille yhteensä. Tämä vastauspuhe nyt katkaisi viho-vii-meisetkin toiveet kaikilta niiltä, jotka tähän hetkeen saakka olivat

odottaneet vapaamielisempää hallitusohjelmaa nuoren keisarin puolelta. Se kuului:

“Minua ilahduttaa nähdessäni täällä edustajia kaikista valtakunnan säädyistä, tänne tulleina julkilausuakseen uskollisuutensa tunteita. Minä uskon näiden tunteiden vilpittömyyttä, näiden tunteiden, jotka ovat elähyttäneet jokaista venäläistä ylimuistoisista ajoista saakka. Mutta minun tiedokseni on tullut, että viime aikoina muutamissa semstvo-kokouksissa on päässyt kuuluviin ääniä henkilöiltä, jotka ovat ruvenneet hourailemaan semstvo-edustajien osanottoa valtion sisällisten asiain hoitoon. Antakaa kaikkein tietää, että minä omistan kaikki voimani kansan menestymiselle, mutta että minä olen ylläpitävä itsevaltiuden periaatetta yhtä luja ja järkähtämättömästi kuin ikuisesti kaivattu isäni.”

Se ainakin oli selvää kieltä. Se osoitti, ettei uudistusten pyytäjillä enää ollut mitään toivomista tsaarin puolelta.

Kuinka yleinen mielipaha tämän johdosta oli, ilmeni jo seuraavana päivänä pidetyssä kiitos-jumalanpalveluksessa. Semstvo-lähetystöissä oli näet yhteensä kuusisataa jäsentä, mutta niistä ei tullut saapuville jumalanpalvelukseen enemmän kuin — kolmekymmentä. Kaikkein europalaisten sanomalehtien erityiset kirjeenvaihtajat sähköittivät lehdilleen, että tsaarin puhe oli herättänyt yleistä tyytymättömyyttä ja nurinaa.

Mutta tsaarin hallitus ei nähtävästi oikein ymmärtänyt tuota räikeää oiretta kirkossa eikä Lännen sanomalehdistön varoittavaa ääntä, — ei huomannut taikka ei ollut huomaavinaan sitä, ettei hallitustavan muutosta enää vaatinut ainoastaan joukkokunta “hourailevia” nihilistejä, kuten se aina oli väittänyt, vaan valtava enemmistö Venäjän kansaa, enemmistö, joka ei tahtonut kiittää Jumalaa röyhkeän itsevaltiuden jatkumisesta, enemmistö, jonka kanssa ei olisi ollut sillä tavoin leikkiminen.

Ja Nikolai Toisen hallitus, jota ikälopun Pobedonostseffin ohjelman ikäloppu henki yhä jäi johtamaan, on — suotakoon meille anteeksi epäpyhä vertaus — siitä lähtien puskenut kaikkea edistystä sokeasti vastaan, aina vain vastaan kuin itsepintainen, lautapäinen härkä. Ja tuijottaen yhä yhtäänne, alas päin, on se, näkemättä mitä edessä tapahtuu, edelleen puskeva päin mäntyyn kunnes sarvet katkeavat. Mutta kenessä silloin on syy senkaltaiseen onnettomuuteen?

XVI.

Kuvauksia nykyisen hirmuhallituksen toiminnasta.

Tosin Venäjällä vieläkin niitä löytyi, jotka arvelivat, ettei sitä "itsevaltiuden periaatetta", jonka tsaari oli puheessaan semstvo-lähetyksille julistanut, tultaisi niin tarkalleen käytännössä noudattamaan. Mutta pian saivat kaikki kokea, että tsaari oli täyttä totta puhunut ja että siten tämä puhe itse teossa oli ollut sodanjulistusta kaikkea tosi-edistystä vastaan. Tsaarin hallitus oli, kuten jokainen tarkkanäköisempi huomasi, joutunut siihen asemaan, että sen, pysyäkseen pystyssä, täytyi asettua sotakannalle omaa kansaansa vastaan; että itsesäilymispyrintö oli jäävä sen varsinaiseksi ohjelmaksi. Luodessamme yleissilmäyksen Nikolai Toisen hallituksen tähänastiseen historiaan, onkin meidän mahdoton siitä löytää mitään muuta aatetta. Siinä totta tosiaan ei ole ilmaantunut niin mitään, joka osoittaisi, että tsaarin hallitus — tuon puheen mukaan — "omistaa kaikki voimansa kansan menestymiselle"; tämän hallituksen koko toiminta on tähän päivään saakka kohdistunut yksistään "itsevaltiuden periaatteen" ylläpitämiseen — mihinkään muuhun ei sillä ole ollut aikaa eikä halua, *kansalaisia ja heidän menestymistään* ei ole hetkeäkään ajateltu, ainoastaan *alamaisia* ja heidän *kurinpitoaan*. Ja mitäpä tämä kurinpito on muuta ollut kuin ilmi-sotaa? Mihinkään muuhun semmoiseen (valtakunnan ulkonaisia vihollisia vastaan) ei tuo hallitus uskaltaisi eikä — kykenisikään.

Seuraavassa esityksessä *) ovat lukijamme näkevät, miten tämä samainen itsekäs hallitus on mainitun pyrintönsä paljastanut.

Sen ensimmäiseksi uhriksi ja semstvo-laitoksen välittömäksi marttiiraksi joutui eräs Twerin lähetystön jäsen — muuan 70-vuotias vanhus, johon asianomaiset siunatuksi aluksi iskivät kiinni, tyydyttääkseen kostoansa. Se oli tilanomistaja Golowatscheff, tunnettu "Kymmenen vuoden reformikausi" nimisen teoksen kirjoittajana. Tsaarin käskystä suljettiin hän pois semstvo-kokouksesta ja *kiellettiin liikkumasta oman maatilansa ulkopuolella*. Siinä oli vastaus semstvojen nöyriin huomautuksiin.

Ja nyt jatkettiin taantumisohjelmaa oikein kuumeentapaisella kiikholla. Innokkaimmat olivat sisäasiain-ministeri Durnowo

Yhä edelleen "Det revolutionära Ryssland" nimisen teoksen mukaan muutamilla huomautuksilla ajalta, joka on kulunut sen ilmestymisestä.

ja pyhän synoodin herra prokuraatori. Niinpä heti pantiin toimeen uusi vainoushanke stundisteja vastaan, joita tykkänään kiellettiin pitämästä mitään rukouskokouksia, he kun muka olivat kirkolle ja valtiolle vaarallisimpia lahkolaisia, kuten Durnowon kiertokirjeessä selitettiin.

Sensuuri lisäsi intoansa. Yhdellä kertaa kiellettiin 250 eri kirjaa, joita ennen kuka hyvänsä oli saanut lukea ja joiden joukossa oli paljon tieteellisiä teoksia. Ne kaikki olivat vaarallisia ainoastaan sen tähden, että ne antoivat lukijalle aiheutta ajatteluun; mitään suoranaisesti valtiollista niissä ei laisinkaan ollut. Vähän sen jälkeen kiellettiin 72 eri kirjaa, joissa ei ollut muuta rikollista kuin kieli, — nimittäin vähävenäjänkieli, jota hallitus ei voinut kärsiä, koska vähävenäläinen kansallisuus oli tuomittu hävitettäväksi. Samaa aikaan kiellettiin eräs nuori nainen, joka oli suorittanut kaikki säädetyt tutkinnot, pitämästä pikkulasten koulua, sen tähden, että hän puhui venäjää vähävenäläisellä äänenpainolla! Ja samasta syystä saivat matkapassinsa kaksi kyläkoulun opettajaa Tshernigoffin kuvernementissä ja yksitoista Pul-tavan.

Toisista, vaikka yhtä naurettavista syistä pantiin viralta kaksi professoria Moskovian yliopistosta, toinen sen tähden, että hänen yksityiset mielipiteensä kävivät "vahingolliseen suuntaan" (mitään erityistä pahaa ei hänestä tiedetty), toinen sen tähden, että hän oli pitänyt esitelmän naisen oikeuksista.

Oli olemassa muuan yksityinen "lukutaitoyhdistys" nimellä "Komitet Gramotnosti", joka oikeastaan muodosti haaraosaston "Pietarin vapaasta taloudellisesta seurasta" ja siten oli maanviljelysministerin valvonnan alaisena. Yhdistys harrasti kansanvalistusta, perustaen kansankirjastoja ja lukusaleja ja toimittaen kansantajuisia, sisällöltään perin viattomia esitelmiä. Niinikään koki se hankkia tilastollisia tietoja lukutaidosta, pyytäen kaavoihin täytettäviä tiedonantoja papeilta ja koulunopettajilta. Tätä yhdistystä nyt piti herra Ivan Durnowo vaarallisena, koska muka sen jäsenet ja toimimiehet kuuluivat n. s. intelligensiin (valistuneisiin) ja koska "sen virittämä kansanvalistusliike oli kasvamassa". Kaiken kansanvalistuksen tulisi noudattaa yksistään "hallituksen hyväksymää järjestelmää", jota tässä kohden edusti kansanvalistusministerio, joka yksinään osasi niin tarkasti sensuroida kansalle aiottuja kirjoja, ettei niistä olisi mitään vahinkoa. Herra Durnowo pyysi kaiken tämän johdosta, että "Komitet Gramotnosti" alistettaisiin kansanvalistusministerion valvonnan alle. Niin kävikin. Ja pappeja ja koulunopettajia kiellettiin antamasta mitään tietoja yhdistykselle, ja sen toiminnalle rakennettiin ylimalkain niin paljon ja niin kiusallisia esteitä, että sen vaikutus kävi mahdottomaksi. Venäjän hallitus ei näet pelkää mitään niin kovasti kuin kansanvalistusta, sillä se ymmärtää varsin hyvin, että koko sen olemassaolo perustuksiaan myöden rakentuu kansan tietämättömyydelle ja henkiselle sokeudelle; — valistunut kansa ei konsanaan ajanpit-

kään kärsisi hallitusta, joka kohtelee alamaisia kuin sieluttomia elukoita ja vieläpä pahemminkin. —

Juutalaisia vastaan pantiin myös toimeen uusi vaino. Kuten edellisestä muistamme, oli heitä Aleksanteri Kolmannen aikana laumoittain ja väkivaltaisesti ajettu heidän vanhoista kodeistaan "laillisiin paikkoihin". Nyt tapahtui kuitenkin, että varakkaita juutalaisia muiden varakkaiden ihmisten tapaan toisinaan lähti terveyttään hoitamaan Kaukaasian terveyslähdelaitoksiin. Mutta se oli hallituksen selityksen mukaan "laitonta", ja viranomaisille Kaukaasiassa annettiin ankara käsky ajaa kaikki sinne terveyslähdevieraina tulleet juutalaiset pois; nämä eivät laisinkaan, ei siis terveyssyistäkään, saaneet liikkua "laillisten paikkainsa" ulkopuolella. — Sittemmin on juutalaisia yhä edelleen vainottu jos jollakin tavalla, ja kun viranomaiset eivät keksi mitään uutta syytä heitä kiusatakseen, usutetaan tietämätön "oikeauskoinen" rahvas heidän kimppuunsa. Tämän vuoden (1903) alkupuoliskolla saatiin tällä tavoin Kishinevissä aikaan oikea verilöyly joukkoröyrytykseen sikäläisiä juutalaisia vastaan, ja oikeauskoisen kirkon elävä pyhimys, kuuluisa "isä Johannes" Kronstadtissa, nuhdeltuaan ensiksi oikeauskoista rahvasta "epäkristillisestä julmuudesta", säesti myöhemmin katuvaivana tätä menettelyä sysäämällä syyt juutalaisten niskoille. — Mutta mikä on ollut valtiollisena seurauksena tästä mielettömästä raivosta juutalaisia vastaan? Ei suinkaan muu kuin se, että juutalaiset, jotka hyvin tietävät, että kaiken vainon alkuunpanijoina aina on hallitus itse, yhä lukuisampina ovat liittyneet vallankumouspuolueeseen, että itsevaltiutensa jokaisella vainoushankkeella on takonut uuden naulan ruumisarkkuunsa.

Yhtä mielettömän hallituksen menettely opiskelevaa nuorisoa kohtaan ollut, varsinkin korkeampien oppilaitosten, joka sekin on ollut puserettava niihin ahdasmielisyyden kaavoihin, joiden mukaan "valistus" saa tapahtua. Mitään vapautta opinnoissa tietysti ei sallita, eikä kärsitä opettajia, jotka uskaltavat esiintuoda itsenäisiä, hallituksen asettamista kaavoista poikkeavia mielipiteitä. Sen ohessa nuorisoa alinomaa pidetään kiusoittavan, pikkumaisen valtiollisen valvonnan alaisena. Jo vuonna 1895 puhkesi Pietarin yliopistossa tämän valvonnan johdosta rettelöitä, ja ylioppilaat rupesivat puuhaamaan anomusta siihen suuntaan, että yliopistosaännöt vuodelta 1863, jotka soivat enemmän vapautta, saisivat jälleen tulla voimaan. Mutta poliisiviranomaiset kielsivät ylioppilaita keräälemästä allekirjoituksia anomukseen, ja kinailevia rääkättiin. — Sittemmin on eri yliopistoissa tuhka tiheään tapahtunut ylioppilasmeteliä, joita hallituksen on täytymys — sotaväen kautta kukistaa.

Mutta onpa katsottu sopivaksi rangaista koulupoikiakin ja koulutyttyjä "kapinoitsemisesta". Mainittuna vuonna eroitettiin Sarapolissa, Vjatkan kuvernementissa, kaksi reaalikoulun oppilasta, joista vanhempi oli 17 ikävuodellaan, koulusta sen tähden, että he eräänä päivänä, jolloin heidän piti käydä ripillä, eivät olleet kokonaan paastonneet, vaan aamulla tavallisuuden mukaan juoneet teetä.

Tomskissa eroitettiin eräs 10-vuotias oppilas siitä syystä, että hän, kun joku toinen oppilas oli "haukkunut häntä juutalaiseksi" tähän oli vastannut: "sinun Kristuksesi oli myöskin juutalainen". Se oli jumalan-pilkkaamista poika paran puolelta. Odessassa tuomittiin muutamia koulupoikia vankeuteen ja sitten karkoitettaviksi, he kun olivat antaneet kiellettyjä kirjoja parille työmiehelle; ja kaksi koulututttöä, sisarukset Steinrich, toinen 15, toinen 14 vuoden ijällä, vangittiin ja pidettiin jonkun aikaa tyrmässä — siitä hirveästä rikoksesta, että he olivat saaneet yksityisiä opetustuntia eräältä "valtiollisesti epävarmalta henkilöltä".

Nikolai Toisen ensimmäiseltä hallitusvuodelta on myöskin merkittävä uuden vainon virittäminen duhabooreja vastaan, joita väkivaltaisesti pakoitettiin sotaväkeen ja kinastuksen sattuessa räikkättiin. Elisavetpolin kuvernementissä oli toimeenpantu häpeällinen räökkäys. Sen johdosta jättivät Kars'in linnoituksessa asevelvollisuuttaan suorittavat duhaboorit aseensa takaisin päällystölle. Tämä päätti peljättää heitä, pystytti hirsipuita ja laahasi syylliset niiden juurille. Mutta duhaboorit eivät alistuneet. Päällystön täytyi peräytyä ja tyytyä tavallisiin kurinpito-rangaistuksiin. Eräässä duhaboori-kylässä kokosivat reservimiehet kiväärinsä isoon läjään, valoiivat petrolia sen päälle ja sytyttivät sen palamaan, seurakunnan veisatessa hengellistä virttä. Rangaistukseksi sai 63 reserviläistä raippoja ja 35 kokonaista perhettä karkoitettiin tunte mattomaan paikkaan, saamatta ottaa mukaansa vähintäkään omaisuudestaan. —

Osoittaaksemme, ettei hallituksen taantumisohjelmaa sittemmin suinkaan ole höllennetty, esiintuomme tässä viimein — runsaasta varastosta — esimerkkiä kultakin vuodelta. Ne osoittanevat, että tämä arvoisa hallitus jo on saavuttanut sen rajan, jonka ylitse ei mikään hirmuvalta voi mennä käymättä itse mahdottomaksi, s. o. joutumatta perikatoon.

Lokakuussa v. 1895 sai sisäasiain-ministeri Durnovo eronsa. Tuli näet julkisesti tunnetuksi, että hän oli auttanut entistä virkaveljeänsä Krivosheiniä varastamaan ja sitten "lainannut" tältä suuria summia. Hänen jälkeläisekseen tuli salaneuvos J. L. Goremykin, joka oli tunnettu taattuna taantumismiehenä ja erittäinkin häikäilemättömänä juutalaisvihaajana. Tästäpä syystä Pobedonosteff, joka nytemmin oli melkein kaikkivaltiaana, olikin häntä tsaarille suositellut.

Aateli Tverin kuvernementissä päätti joulukuussa v. 1895 valtavalla enemmistöllä tehdä valituksen sikäläisestä kuvernööristä, joka aivan väkivaltaisesti oli kieltänyt 66 eri henkilöä olemasta jäsenenä koulujen johtokunnissa, jotka he itse olivat rakentaneet ja perustaneet. Goremykinin esityksestä jätettiin valituskirja huomioon ottamatta, sillä muistutuksella, ettei aatelin tullut sekaantua senkaltaisiin asioihin.

V. 1896 tapahtui tsaarin kruunaus Moskovassa pauhinalla ja loistolla. Niitä lyytyi, jotka vieläkin toivoivat, että nuoren ruhtinaan "hyvä sydän" purkautuisi kruunausmanifestiin, että hän

ilmoittaisi alkavansa uutta uraa. Mutta tämä manifesti vain vahvisti edelliset ja lupasi armoa ja laupeutta — ainoastaan niille virkamiehille, jotka olivat syytteessä valtansa väärinkäytöksistä. Niitä kymmeniä ja satojakin tuhansia, jotka kärsivät näistä väärinkäytöksistä, niitä ei muistettu sanallakaan. Valtiollisia "pahantekijöitä", karkoitettuja, pakolaisia saisi sisäasiain-ministeri mielensä mukaan armahdella tai olla armahdelematta, s. o. heidän kohtalonsa jäi saman hallinnon mielivaltaan, joka oli heidät saatanut kurjuuteen. Siis taas tämäkin manifesti entistä narripeliä. Muuten osoitti tsaari persoonallisesti "hyvää sydäntään" omituisella tavalla. Kaikkien muistissa vielä lienee, miten kruunauksen aikana n. s. Hodinin juhlakentällä, jossa tarjottiin ravintoa (pahentunutta!) köyhälle rahvaalle, kurjan huonojen varokeinojen johdosta yli 4,000 ihmistä ruhjoutui kuoliaaksi. Pöyristyttävä onnettomuus ei kuitenkaan estänyt hyväsydämistä tsaaria saman päivän illalla — tanssimasta Ranskan lähetystön paaleissa! Kenties nuo venäläisen välistuksen kasvattamat surmansaaliit tänä riemun päivänä kuitenkin kaatuivat kiitollisina uhrina siunatun itsevaltiuden ilolle! Eikä siitä sitten sen enempää ollut venäläiseltä viralliselta kannalta sanottavaa. — Mutta amerikalainen kaunopuhuja ja kirjailija Rob. G. Ingersoll kirjoitti, jo ennen kauhutapausta Hodinin kentällä, Moskovan kruunausjuhlista m. m. seuraavaa: "Lukiessani sanomalehtien puolivirallisia kertomuksia tsaarin kruunauksesta, juhlasaatoista, kulkueista, häikäisevästä raakalaisloistosta ja prameudesta ja paraateista, kultaisista vaatekankaista ja säihkyivistä jalokivistä, en voinut olla ajattelematta talonpoika-raukkoja, noita raatavia, kärsiviä, nälistyneitä miljooneja, noita synkkiä ja tietämättömiä äärettömiä ihmisjoukkoja, jotka ruumiineen, sieluneen ovat tuon tsaarin omaisuutta. Ajattelin selkiä, joita solmuruoska on verille vihlonut, noita tuhansia vankeja, joita on lukittu mätäseinäisiin luoliin sentähden, että he ovat rohjenneet laskeuttaa kuiskauksen vapaudesta, ihmislaumoja, joita on ajeltu kuin karjaa niitä lohduttomia teitä pitkin, jotka vievät Siperian helvettiin. Moskovan kanuunat eivät paukkuneet kylliksi kovaa, eivät kellot, eivät torvet soineet kylliksi ääneen, hukuttaakseen vankien tuskanhuudot — — — Kruunaus on solvausta yhdeksättätoista vuosisataa vastaan. Kauvan eläköön Venäjän kansa!" — Ingersoll'in sanat tulkitsivat tosisivistyneen maailman tunnelman Moskovan kruunausloistosta; — tämä tunnelma ei ollut muuta kuin inhoa, inhoa alusta loppuun. —

Kruunausvuodelta on myöskin merkittävä suuri työlakko Pietarissa, ensimmäinen, joka sai hallituksen arvelemaan. 42,000 tehdastyömiestä jätti työnsä, ja kaikki osoitti, että heidän yrityksensä oli erinomaisen hyviv järjestetty. 28,000 toveria muista tehtaista jäi työhön, ilmoittaen nimenomaan niin tekevänsä, voidakseen työansiollaan auttaa lakkolaisia. Heti kiellettiin nyt sanomalehdet mainitsemasta sanaakaan työlakosta, lakkolaiset kiellettiin pitämästä kokouksia, ja kaikki rahankeräykset heitä varten kiellettiin tietysti niinkään. Mutta rahoja kerääntyi kuitenkin "Työväen

vapautusliiton^a rahastoon ja lakkoa jatkettiin. Mitään mahdottomia työväki ei suinkaan vaatinut: työajan lyhentämistä 14 tunnista 12:een, parempia terveysoloja tehtäisiin ja palkkaa kolmelta kruunauspäivältä, joka heiltä oli pidätetty. Useat työnantajat sellittivätkin nyt suostuvansa lakkolaisten vaatimuksiin, mutta poliisi kielsi nimenomaan kaiken myöntymyksen. Kuitenkaan ei uskallettu käyttää suoranaista väkivaltaa lakkolaisia vastaan, eikä siihen olisi riittänytään tavallinen poliisi- ja santarmivoima, ja kun työväki kiellosta huolimatta kokoontui kaupungin ulkopuolelle, pysyivät viranomaiset koreasti alallaan. Vihdoin ilmoitti Pietarin poliisipäällikkö lakkolaisille, ettei mitään huomiota pantaisi heidän valituksiinsa ennenkun he olivat jälleen ryhtyneet työhön, mutta silloin tulisivat viranomaiset perinpohjaisesti tutkimaan niitä oloja, jotka olivat aiheuttaneet lakon. Hallitus oli siis kuitenkin pakoitettuna tinkimiseen työläisten kanssa — mitään semmoista ei ollut ennen tapahtunut — ja tietoisuus siitä seikasta kohoitti suuressa määrin heidän itsetuntoaan. Lakko loppui, ja osa työväen vaatimuksia täytettiin, vähäinen osa tosin, — mutta välillinen voitto, hallituksen pakko ruveta sovinnon-hieromisiin, karkaisi vastaiseksi työväen rohkeutta ja lujensi heidän liittonsa.

Ennen pitkää tulivat työläiset vielä selvemmästi kokemaan, että heissä oli valtiollista voimaa. Hallitus oli huolissaan suuren lakon vaikutuksista ja päätti taas iskeä kiinni kovakourilla. Kaikki, joita epäiltiin suuremmasta vaikutuksesta työväkeen, asetettiin poliisin valvonnan alle tai vangittiin taikkapa suorastaan karkoitettiin, ja uusia työläkkolaisia ruvettiin kohtelemaan väkivaltaisesti, valtiollisina kapinoitsijoina. Mutta tästäpä juuri työväki näki olevansa tärkeänä voimana, niinkuin se helposti käsitti, ettei se voisi saada taloudellista kysymystään ratkaistuksi muulla tavoin kuin valtiollisia oikeuksia saavuttamalla. Tähän tärkeään tulokseen verrattuna merkitsi vähemmän hallituksen siihen aikaan julistama manifesti työväelle, jossa heille luvattiin helpoituksia samalla kun heitä kehoitettiin elämään "Jumalan totuuden mukaisesti", — semmoisen "Jumalan totuuden" tietysti, jonka hallitus hyväksyi. "Ja kuitenkin osoitti tämäkin manifesti tavallaan edistystä kehityksessä, sillä sen kanta tunnustettiin virallisesti uuden venäläisen yhteiskuntaluokan, työväenluokan, olemassa-olo". —

Kaikki ovat kuulleet turkkilaisten hirmutöistä Armeniassa, jonka asukkaita joukottain teurastettiin. Samalla kun Europan suurvallat kokivat hillitä tätä menoa, vastusti heitä Venäjän lähettiläs Konstantinopolissa, ruhtinas Lobanoff, siitä syystä, että vapaampi Armenia oli esteeksi Venäjän valtiollisille hankkeille Väyhässä-Aasiassa. Lobanoff palkittiin sillä, että hänestä tehtiin Venäjän ulkoasiain ministeri. Tämä tapahtui myöskin vuonna 1896.

Samalta vuodelta mainittakoon vielä uusi ylioppilasmeteli Moskovassa. Siellä päättivät näet ylioppilaat, salaisen liittotoimikuntansa kautta, panna toimeen mielenosoituksen hallituksen yhä yltyvää taantumispolitiikkaa vastaan ja marssivat siinä aikeessa Hodinin kentällä tapahtuneen joukkosurman vuosipäivänä Vagan-

kovon kirkkomaalle, johon kruunausuhrit oli hauduttu, pitääkseen siinä surujumalanpalveluksen. Mutta kasakkain avulla ajoi heidät poliisi takaisin yliopistolle, ja kun he kieltäytyivät hajautumasta, ahdettiin heidät suuren läheisen sotilasmaneesin sisään. Kaikkein nimet kirjoitettiin muistiin, ja 36, jotka poliisi mielivaltaisesti merkitsi johtajiksi, laahattiin vankeuteen. Seuraavana päivänä kokoon-tui taasen iso joukko nuorukaisia yliopistoon, pyytäen, että rehtori vaikuttaisi vapauden vangituille. Rehtori kieltäytyi, ja ylioppilaat puolestaan kieltäytyivät hajautumasta. Silloin vangittiin heistä 403 ja vietiin kuvernementin vankilaan. Näistä taasen karkoitettiin sittemmin 105 Siperiaan; 26 ainoastaan erotettiin yliopistosta. Pari päivää myöhemmin ilmestyi sen ohessa asetus, jossa säädettiin, että ylioppilaat, jotka vastedes ottaisivat osaa kokouksiin tai toimittaisivat lähetystöjä, erotettaisiin yliopistosta ja karkoitettaisiin hallinnollista tietä pois Moskovasta. — Sillä tavoin alkoi lopullisesti Nikolai Toisen hallitus kamppauksensa Venäjän sivisty-nyttä ja sivistyshaluista nuorisoa vastaan, ja tätä sisällistä sotaa kestää yhä edelleen yhä yltyvällä vauhdilla. Kummako siis, jos valtava enemmistö opiskelevaa nuorisoakin, sekä yliopistojen että muiden korkeakoulujen, on puolestaan empimättä yhtynyt niihin, jotka valtiollisessa vapaudessa näkevät ainoan pelastuksen yhteis-kunnallisesta viheliäisyydestä. —

Oikein petomaisuudella kohteli hallitus samaan aikaan duha-booreja, jotka eivät ottaneet aseita kantaakseen. Viidettä tuhatta henkilöä tästä lahkokunnasta laahattiin siitä Kaukaasian vuoripiiristä, johon heidät ennen oli karkoitettu ja jossa he ahkeralla työllään jo olivat luoneet itselleen verrattain hyvänkin toimeentu-lon, Tiflisin kuvernementin epäterveelliselle alangolle, jossa heidät jaettiin georgilaisiin kyliin, ainoastaan viisi perhettä kuhunkin, ja jätettiin oman onnensa nojaan. Mitään omaisuutta eivät he olleet saaneet kuljettaa muassaan. Epätoivoinen hätä oli tuloksena. Varsinkin lapsia kuoli joukottain. Silloin Leo Tolstoi kolmen ys-tävänsä kanssa julkaisi sivistyneen maailman luettavaksi todenpe-räisen kertomuksen duhaboorien kauhistuttavasta kohtalosta ja sivistynyt maailma vastasi rahankeräyksellä ja aikaansai viimein heidän siirtonsa Kanadaan. Mutta Tolstoin kolmesta ystävästä vangittiin ja karkoitettiin kaksi; kolmas pääsi pakenemaan Eng-lantiin.

1897 vuoden alussa julkaisi ennen mainitsemamme "*Free Russia*" merkillisen tiedonannon. Aikaisemmin oli hallitus tehnyt viinanpolton ja myynnin valtion monopoliksi, yksinoikeudeksi, ja asettanut virallisia kaupanhoitajia anniskeluihinsa. Jonkun ajan perästä ilmeni, että tällaisia hallituksen kapakanisäntinä toimis-kehi valtava joukko entisiä kyläkoulunopettajia. He olivat jättä-neet huonosti palkatut opettajapaikkansa ja siirtyneet antavam-malle uralle. Samaa aikaan aukeni hallituksen puolesta kapa-koita yhä tiheämpään, ja juoppous levisi talonpoikain keskuudessa entistä vahvemmassi. Sittenkun rikki-viisas hallitus suojelustul-leillaan ja raipan avulla puserreilla välittömällä veroilla oli ime-

nyt heistä minkä ikinä voi, oli heiltä petkutettava viimeinenkin puolikopeekka-roponen viinan välityksellä. Ja sitä tekemään sopivat juuri koulunopettajat, jotka tähän asti vain olivat vaikuttaneet "vahingolliseen suuntaan" turhanpäiväisessä valistusvirassaan. —

V. 1897 julkaisi "Juriditsjeskaja Gasetä" (Oikeustieteellinen lehti) nimisessä aikakauskirjassa senaatori Tagantseff kirjoituksen, jossa tuotiin esiin hämmästyttäviä tietoja hallituksen oikeudenkäytöksestä. Arvostelematta asianlaitaa ollenkaan — mikä sensuurin tähden olisikin ollut mahdotonta — huomautti kirjoittaja, miten jokainen kenraalikuvernööri oli saanut vallan siirtää tavallisista ja laillisista oikeustoista sota-oikeuksiin mitkä rikos-asiat tahansa, ja miten tämän johdosta 15 vuotena (1876—1891) 292 henkilöä, joita tavallinen oikeusto ei olisi voinut lain mukaan tuomita, oli tullut mestatuksi Venäjällä (120 sotilasta ja 172 siviilihenkilöä). Niihin nyt tietysti eivät kuuluneet ne, jotka välittömästi tai välillisesti olivat ottaneet osaa murhayrityksiin tsaaria vastaan ja joita oli voitu tuomita kuolemaan lain mukaan, — niitä oli vain vähän päälle parikymmentä; vaan nuo kaikki sota-oikeuden langettamat olivat ihmisiä, jotka olivat vetäneet päällensä vallanpitäjien vihan tietämättömän kansan kohoittamisen ja valistamisen harrastajina ja itsensä puolustajina virallista vainoa vastaan. Siis, joka kerta kuin joku vallanpitäjä tahtoi aikaansaada kuolemantuomion, toimitti hän niin, että syytetyn asia, jossa tavallinen oikeus ei olisi voinut mitään rikollista löytää, siirrettiin sota-oikeuteen, joka ei pitkiä mutkia rakastanut. — Mutta kuinka kauhea sentään onkin tämä tällöinen järjestelmä! — ja sitä noudatetaan yhä vieläkin, noudatetaan ahkerammin kuin konsanaan pyhän itsevaltiuden johdelmana.

Kuinka nurinpuoleiset olot Venäjällä ovat, ilmenee myöskin mainittuun aikaan julkaistusta kirjoituksesta "Raha-asiain Sanansaattajassa", jossa kosketeltiin suojelustullipolitiikkaa ja kerrottiin, miten hallitus, "kehoitellakseen kansallista teollisuutta" oli ruvennut tilaamaan kaikki rauta- ja terästarpeensa kotimaisista tehtaista — tietysti niiden hintojen mukaan, mitkä mieletön suojelustulli saattoi mahdollisiksi tehtailijain määrätä. Ja koska hallitus, joka itse rakentaa rautatiensä ja laivansa, tarvitsee paljon rautaa, niin että se on suurin tämän tavarankäyttäjän valtakunnassa, niin nähtiin pian, että tehtailijat eivät enää paljon välittäneetkään muista ostajista, joilta he sentähden myös voivat kiskoa minkälaiset hinnat tahansa. Niinpä nousi esim. valinraudan hinta ennen pitkää 300 prosenttia korkeammaksi kuin se on Saksassa ja Englannissa. Seurauksena on tietysti ollut, että kansan ostokyky on vähennyt vähenemistään ja nyt on niin alhaalla, että rahvas tuskin enää jaksaa ostaa rautaa ensinkään, mikä taasen puolestaan merkitsee, että sen maanviljelys rappeutuu päivä päivältä ja nälkävyö pinnistetään yhä kireämmälle. Mikä viisas ja isällinen hallitus! —

Tilastolliset tiedot vuodelta 1897 todistavat niinikään, että hallitus koki vaikeuttaa nuorison pääsyä korkeampiin oppilaitoksiin, erittäinkin juutalaisten. Valaisevana esimerkkinä mainitsemme tässä vain seuraavan seikan. Berditshevin kaupunkiin, jonka väestöstä $\frac{1}{3}$ osa on juutalaisia, halusivat muutamat varakkaat juutalaiset kauppiaat perustetuksi korkeamman oppilaitoksen ja tarjosivat tätä varten opetusasiain-ministerin käyttäväksi isomman rahasumman, sitoutuen samassa ylläpitämään laitosta vastedeskin omilla varoillaan. Ministeri suostui yritykseen, mutta yksistään sillä ehdolla, että laitokseen otettaisiin ainoastaan 5 prosenttia juutalaisia koko oppilasmäärästä, — samalla kun 80 prosenttia kaupungin asukkaista oli juutalaisia. Tarjous peruutettiin.

Pobedonosteffin henki vallitsi muutenkin. Samana vuonna 1897 pidettiin pyhän synoodin toimesta Kasanin kaupungissa papillinen opettajakokous — 200 opettajaa hengellisistä seminaareista ja kirkkokouluista — hankkeiden keskustelemista varten, joihin olisi ryhdyttävä lahkolaisuuden levenemisen ehkäisemiseksi. Sen johdosta, että stundistit, joita oli kielletty pitämästä kokouksia, olivat ruvenneet käymään luterilaisissa kirkkoissa, missä tällaisia oli, ja näiden papit heitä varten käyttämään venäjänkieltä, päätti tämä opettajakokous anoa, että luterilaisia pappeja kiellettäisiin pitämästä jumalanpalveluksia venäjänkielellä. Leo Tolstoin kannattajat selitti kokous "kirkolle ja valtiolle erittäin vaaralliseksi lahkolaisiksi", jotka olisivat tulella ja miekalla hävitettävät. "Vanhauskolaisten" ja muiden viattomampain lahkolaisten hengellinen maailman-katsanto leimattiin "paheeksi" sillä tarkoituksella, että mir'it voisivat heihin sovitaa oikeutensa karkoittaa "paheelliset" kunnan jäsenet Siperiaan. Sitten leimasi opettajakokous luterilaisten kirkkokäsikirjan julkaisemisen "vaaralliseksi", anoen, että se kiellettäisiin. Lahkolaiset eivät enää saisi pitää palveluksessaan oikeauskoisia lapsia; ja laki, joka sääti, että lahkolaisuuteen vivahtavan opin *julkinen* kannattaminen oli rangaistava, olisi muutettava niin, että sana "julkinen" poistuisi, jotta laki saisi laveamman käytännön. — Kaikki nämä päätökset tehtiin yksimielisesti, ja pyhän synoodin prokuraatori kyllä piti huolta siitä, että niistä oli toivotut tulokset. Lahkolaiset joutuivat entistä ahtaammalle.

Kuinka pitkälle tämä vainous kävi ja jo sitä ennen oli käynyt, ilmenee muutamasta Leo Tolstoin kirjeestä, joka sensuurin selän takaa pääsi julkisuuteen. Siinä vanha kirjailija paljasti hirveän seikan, — että näet korkeilla asianomaisilla oli tapana riistää pois lapsetkin muutamilta lahkolaisilta. Niin oli todistettavasti tapahtunut m. m. Bousoulukin piirissä, missä molokaani-lahkoon kuuluvilta vanhemmilta oli ryöstetty viisi lasta — sisäasiain-ministeri Goremykinin kiertokirjeen perustuksella. Goremykin taas oli vetonut rikoslain 39 pykälään, joka puhuu "rikosten ehkäisemisestä ja estämisestä". Lahkolaisuus

nyt oli rikosta, ja kun lapset ryöstettiin lahkolais-vanhemmilta ja jätettiin oikeauskoisten ihmisten kasvatettaviksi, niin tuli muka suuri rikos ehkäistykksi.

1897 vuoden lopulla tuli taas uusi nälänhätä, kauheampi-kin vielä kuin v. 1891—92 ja kauheimpana juuri entisillä nälkämailla. Voroneshin kuvernementin semstvo-kokous pyysi apua hallitukselta, mutta tämä kielsi, koska kokous tilastollisissa tiedonannoissaan ei ollut arvioinnut semmoista omaisuutta (talous- ja maanviljelyskaluja, vetojuhtia, lehmiä y. m.), joita rahvas voi myydä, ja koska ainoastaan $\frac{1}{10}$ entisestä hätäavusta oli maksettu takasin. Että vuodentulo välivuosinakin oli ollut liian huono velkojen maksamiseksi, siitä ei hallitus välittänyt. Ainoa minkä tämä isällinen holhouslaitos hädän lieventämiseksi teki, oli se, että *veronkantajat* hädänalaisissa seuduissa kiellettiin käyttämästä raippoja.

1898 vuoden alussa tapahtui kaksi ministeri-vaihdosta. Opetusasiain-ministeri Deljanoff kuoli ja sai seuraajakseen Bogoljapoffin, joka oli Pobedonostseffin nöyrimpiä kätyreitä, ja sotaministeriksi tuli kenraali Kuropatkin, sivistymätön nousukas, jonka sotatieteelliset ansiot eivät kehuttavaa laatua olleet, mutta joka otti sokeasti totellakseen pyhän synodin prokuraattoria. Vaihdos ei tietänyt muuta kuin että taantumispolitiikka tulisi laajennetuksi.

Samana vuoden alulta on merkittävä toinen kirje Leo Tolstoilta, joka siinä kuvaa nälänhätää Waroneskin kuvernementissä aivan pöyristyttäväksi. "Kaiken karjansa ovat talonpojat jo myyneet, nyt ei heillä enää ole muuta, jolla ostaisivat ravintoa, kuin repaleet ruumiillaan". — — — "Tuhansien täytyy kuolla nälkään ilman pelastuksen mahdollisuutta". Mutta hallituksella ei ollut aikaa näitä tuhansia ajatella, sillä oli tärkeämpiä tehtäviä.

Venäjän sotalaitokseen perehtyneet henkilöt tiesivät varsin hyvin, ja paraiten hallitus itse, että ne viralliset numerot, jotka löytyivät papereilla ja olivat ilmoittavinaan valtakunnan sotajoukkojen miesluvun, eivät puhuneet totta, vaan että tästä ilmoitetusta miesluvusta puuttui melkoinen määrä, jota ei ollut olemassa. Väärin ilmoitetulla miesluvulla kävi kyllä sokaista silmät maailmalta ja kerskailla valtakunnan sotavoiman suuruudesta, mutta jos täysi tosi tulisi kysymykseen, jos tuota voimaa todellakin tarvittaisiin, niin oltaisiin kenties pahemmassa kuin pulassa. Ja vallan vaikea, jopa mahdotonkin oli täyttää iso miesluvun-aukko säännöllisellä tavalla. Niinkuin muutkin verot, niin oli veri-verokin kansasta kiristetty viimeiseen saakka. Enempää ei käynyt kiskominen millään tekoperustuksellakaan; mitäpä tuosta nälistyneestä rahvaslaumasta enää olisi lähtenyt. Mutta kun siis näin oli asiain laita, niin olisi ollut varsin tärkeää, että muut suurvallat olisivat vähentäneet sotavoimansa, esim. niin monella prosentilla suhteellisesti, kuin Venäjän todellisesta sotilasmiesluvusta puuttui sen vastataksien ilmoitettua lukumäärää. Jos jonkun taikatempun kautta saataisiin muut vallat tänkaltaiseen toivottomaan toimeen, niin Ve-

näjä olisi pelastettu ja voisi myös ilmoittaa tehneensä aivan samoin, s. o. vähentäneensä sotavoimansa. Siihen ei tarvittaisi muuta kuin että muutettaisiin nuo väärät numerot papereissa todellisuutta vastaaviksi.

Taikatempu keksittiin. Lukijamme muistavat varsin hyvin lempeän Nikolai Toisen kuuluisan "rauhanmanifestin" vuodelta 1898, tuon liikuttavan asiakirjan mahtavan valtaistuimen huipulta, jossa niin ihailtavin sanoin itketettiin maailmaa sen raskaan sotilastaakan tähden, joka kaikkialla painoi ihmiskunnan hartioita, ja jossa ehdotettiin suuria lievennyksiä kaikkein valtain pohdittavaksi ja toimeenpantavaksi; Venäjä tietysti esiintyisi ensimmäisenä tähän toimeenpanoon, jos muut vallat sitoutuisivat seuraamaan esimerkkiä. — Oli todellakin ihmisiä maailmassa, jotka täyttä totta uskoivat, että Venäjän tsaari aikoi asettua suurenmoisen rauhanliikkeen etupäähän, joka lähtisi hallituksista eikä kansoista, ja Haagiin (Hollannissa) Euroopan valtain puolesta puuhattavaa rauhakongressia tervehdittiin asianomaisen aatteen piireissä runollisella ihastuksella. Mutta niin rkkiviisas kuin tsaarin hallitus luulee olevansakin, on sen politiikka itse juureltaan — niinkuin lukijamme tästäkin kirjasta monin kerroin lienevät nähneet — varsin kömpelöä laatua. Niinpä se ei nytkään malttanut mieltänsä eikä kyennyt salaamaan todellisia pyyteitään, jotka eivät suinkaan tarkoittaneet Venäjän sotavoiman (eikä sen kansan tai kansojen sotilastaakan) vähentämistä, vaan päinvastoin lisäämistä. Tällöinen lisäys olisi nyt, niinkuin olemme osoittaneet, välillisesti saatu aikaan sillä, että muut vallat toden perää olisivat sotavoimiaan vähentäneet; mutta sitä ei tsaarin hallitus, huolimatta houkuttelevasta rauhanmanifestista, jäänyt odottamaan, vaan tahtoi suoranaisesti, positiivisesti, voittoa jonkun verran lisää ole- vaiseen mieslukuunsa. Omalta asevelvollisuusalueelta ei enää käynyt sen enempää kiskoa irti. Mutta olihan olemassa alusmaa, jota tsaarin hallitus ei vielä ollut — kauniin panslavistisen ohjelmansa mukaisesti — ruvennut sanottavassa määrässä venäläistyt- tämään (= raastamaan, ryöstämään). Se maa oli Suomi.

Yksi tie, kaksi asiaa: Suomen tuli lisätä valtakunnan sota- voimaa ja samassa, jopa juuri sen kauttakin, sulautua yhdeksi valtiolliseksi ja yhteiskunnalliseksi ruumiiksi Venäjän kanssa, jou- tua saman, miekasta elävän itsevaltiuden kourittavaksi kuin nöy- ryytetty, maahan tallattu Venäjän kansa. Samalla kuin vallat houkuteltiin Haagiin pohtimaan yhteisistä keinoista maailman kansojen sotataakan lieventämiseksi, kutsuttiin Suomen säädyt yli- määräisille valtiopäiville pohtimaan keinoista Suomen sotaväen li- säämiseksi, s. o. itse teossa Venäjän valtakunnan sotavoimain enentämiseksi*). Sivistynyt maailma kaikkine mahdollisine rau-

*) Meidän ei tarvinn tässä sen pitemmälle seurata tämän hankkeen historiaa. Lukijamme tietävät varsin hyvin, mitä siitä on tullut. Venäjän hallitus pusertaa väkivaltaisesti, laittomasti Suomen kansasta veriveron, jonka suuruuden se myös mielivaltaisesti määrää, käyttäen hanketta keinona kansamme venäläistyttämiseksi, eli — mikä on samaa — horjuvaan asemaan joutuneen itsevaltiuden vahvistamiseksi.

hanaatteineen huomasi nyt tulleen surkeasti petkutetuksi, huomasi, että Haagin rauhankongressi alkuaan myöten oli narrin-peliä.

Tsaarin hallituksen virittämään ansaan eivät tietysti vallat menneet: kömpelö toimenpide Suomessa oli paljastanut koko juonen. Kongressista tuli, kun tulikin, imelä pannukakku.

Tämän esityksemme ohessa rauhankongressihankkeesta, joka esitys perustuu ansiokkaiden ulkomaisten sotilasaikakauskirjain kirjoituksiin, tulee meidän tähän merkitä siitä eriyvä toinenkin, lukuisan sanomalehdistön esiintuoma selitys, — se näet, että tsaarin hallitus hankkeellansa itse teossa ei rohjennut toivoakkaan mitään vähennystä muiden valtain sotavoimiin, vaan että koko niin sanottu rauhanmanifesti, sitä seuraavine kongresseineen, oli maailman silmäin sokaisemista yksistään sillä tarkoituksella, ett'ei tämä maailma suuresti huomaisi mitä Suomessa tulisi tapahtumaan. Mutta melkein yhtä kömpelö oli rauhajuttu, sotataakan lieventämisjuttu, sittenkin. Onhan juuri kuulumaton ryöstöhyökäys Suomea vastaan sen täydellisesti paljastanut, — ja kauvan viipyynee, ennenkun muu maailma panee vähintäkään huomiota tsaarin hallituksen hempeämielisiin manifesteihin. Mutta tätä ei tämä hallitus ota oivaltaakseen, — ja siinä kömpelyys!

Haagin manifestin narripelin ja Suomen venäläistytämistarkoituksen asevelvollisuuslaitoksemme nullistuspyrinnön kautta paljasti suomalaisille varsin räikeästi myöskin samana vuonna 1898 tapahtunut uusi kenraalikuvernöörin nimitys. Kenraali Nikolai Bobrikoff, tulokas Nevan rannoilta, oli tunnettu tunnottomana onnenonkijana, joka oikeastaan ei koskaan ollut vakinaista sotapalvelusta nähnyt, häikäilemättömänä kätyrinä sille järjestelmälle, jonka siipien suojassa hän, venäläisen kyläpapiin poika, oli enemmän solmuruoskan kuin miehen raivaamaa tietä kohonnut sotilaallisille kunniasijoille ja koonnut paljon rahaa. Kuinka ihanassa sopusoinnussa onkin toisella puolen lempeän tsaarin maailman-kuuluista, liikuttava rauhamaisesti, sitä seuraavine kongressi-keskusteluineen kansojen sotataakan lieventämisestä, ja toiselta puolen tsaarin edustajan Suomessa, kenraali Nikolai Bobrikoffin, solmuruoskan tietä suorittama sodankäynti samassa maassa! —

V. 1898 tapahtui myöskin duhaboorien muutto Kanadaan. Heitä oli 4,500 hengestä Tiflisissä vähässä ajassa kuollut 1,200, enimmäkseen lapsia, puutteeseen ja nälkätauteihin. Jäännökset oli jatkuvalla vainolla saatettu aivan epätoivoon, mutta uskostaan yhtäkaikki ei yksi ainoakaan luopunut. Viimein täytyi hallituksen, jota sivistyneen maailman tuomio ahdisti, suostua heidän siirtoonsa. Yhteensä tuhansia duhabooria (ilmoituksen mukaan 8,000) saatettiin sitten vieraalla avulla Amerikkaan, jossa he saivat maata Kanadan hallitukselta ja vähässä ajassa ovat perustaneet nähtävästi hyvin menestyviä siirtolaita. Eivät kuitenkaan kaikki saaneet Venäjältä muuttua. Asevelvollisuusijässä olevat lähetettiin, kun he kieltäytyivät aseita kansamasta,

Siperiaan, pohjoispuolelle napapiiriä, s. o. pakkaseen, puutto-
maan, kolkkoon maahan, koko siksi ajaksi, minkä heidän palve-
luksensa vakinaisessa sotaväessä ja reservissä olisi tullut kes-
tämään, eli kaikkiaan 18 vuodeksi.

Asevelvollisia duhabooreja piti hallitus vihollisinaan, niin-
kuin kaikkia niitä ylioppilaita, jotka tahtoivat muutoksia sietä-
mättömiin yliopistosääntöihin, ja työmiehiä, jotka puuhasivat
luokkansa yhtymistä liittoihin yhteisiä etuja varten. Mitään
hyökkäystä tsaaria vastaan tai edes vallankumousta eivät nä-
mä "valtakunnan viholliset" nähtävästi olleet moneen vuoteen
ajatelleetkaan, ja kuitenkin vangittiin heitä ja rangaistiin hal-
linnon toimesta joukottain, ilman tutkintoa ja tuomiota. Oikeu-
denkäyntiä ei enää tullut kysymykseenkään. Niinpä v. 1898
vangittiin kymmenessä kuukaudessa *toista tuhatta* henkilöä, mie-
hiä ja naisia, osaksi koulupoikia ja tyttöjä, "valtiollisina pahan-
tekijöinä", niin että lopulta vankilat monessa kuvernementissä
olivat näitä vaarallisia ihmisiä täynnään. Yksistään Pietarin
vankiloissa oli niitä syyskuussa 1898 117 miespuolta ja 33 nais-
ta — edellisistä 15 Pietari-Paavalin linnoituksen kammotta-
vissa luolissa. Mielin määrin, välittämättä enää rahtuakaan
tutkinnosta tai kuulustelusta, pidätteli heitä valtakunnan poliisipää-
likkö, s. o. sisäasiain-ministeri, missä maanalaisessa ko-
pissa häntä halusi, missä vain sijaa oli, tai toimitteli heitä
sijan puutteessa Siperiaan. Suurin osa näitä tällä tavoin koh-
deltuja ihmisiä oli työläisiä, jotka eivät olleet tehneet mitään
muuta pahaa kuin että kaikessa rauhassa olivat puuhanneet
ammattiyhdistyksiä keskinäistä apua varten niissä kurjissa
oloissa, joissa he otsansa hiessä raatoivat ja joiden tukaluuden
monet korkeat hallitusvirkamiehetkin toisinaan tunnustivat, jol-
lei julkisesti, niin ainakin virallisesti kertomuksissa tsaarille
mieskohtaisesti.

Hauska ja valaiseva on **tältä** ajalta eräs hallitukselle
ajottu, mutta sattumalta julkisuuteen joutunut raportti Puolan
kenraalikuvernööriltä, ruhtinas Imeritinskiltä, joka siinä ku-
vailee mainitun maan oloja hyvinkin mustilla väreillä ja jättää
hiljaiseksi johtopäätökseksi sen, että hallituksen politiikka Puo-
lassa on ollut peräti onnistumaton. Ruhtinas I. selittää, että
vallankumouksellinen henki Puolassa, huolimatta hallituksen
vastakkaisista ponnistuksista vuodesta 1863 asti, yhä vielä on
yhtä virkeänä kuin konsanaan ennenkin, sekä että sitä on mah-
doton sammuttaa. Sitten sanoo hän; että venäläiset virkamie-
het Puolassa ovat sisistymättömiä, säädyttömiä, laiskoja, jul-
keita ja raakoja esiintymisessään, niin että puolalaiset heitä
halveksivat. Asia olisi parannettava, Niinikään pitäisi saada
opettaa puolankieltäkin kouluissa, uskonnon-opetusta pitäisi
saada niissä jakaa katolisten pappien, ja puolankielisiä kirjas-
toja tarvittaisiin kaikkialla, Ainoastaan senkaltaisilla keinoilla
voitaisiin istuttaa maahan sitä uskollisuutta tsaaria kohtaan,
jota nyt ei ole olemassa. — Taloudellinen tila Puolassa on

myös kovin keho, sanoo ruhtinas I., talonpojilla on liian vähän maata, he näkevät nälkää ja kuuntelevat sentähden kernaasti kapinallisia yllätyksiä. Tehtaiden työläisiä painavat vanhentuneet, ainoastaan kenties Venäjälle sopivat lait, ja niinpä myös hekin ikävöivät toista järjestystä. — Raportti ei ollut mikään makupala Venäjän hallitusta hoitavalle joukkueelle, varsinkin sittenkun Englannin vaikuttavin sanomalehti "*Times*" oli saanut sen kynsiinsä ja suositellut sitä tsaarin huomioon otettavaksi koko Venäjän valtakunnan suhteen.

Mutta "*Times*"in muistutus oli ivallinen. Lähes kaikkialla sivistyneessä maailmassa tiedettiin jo, että Venäjän "mahtava" tsaari ei ollut muuta kuin leikkipallo sen itsekkään nurkkakunnan käsissä, joka häntä ympäröitsi ja itse teossa piti kaikki ohjaket omilla käsissään. Ja mitäpä olisi ollutkaan siltä odottamista? Sitä johti Pobedonostseff, jonka henkinen silmä ei etsinyt muuta kuin hurskaiden panslavististen houreiden voittoa (olemattoman) itsevaltiuden avulla ja Venäjän kansojen vapauden kustannuksella. Ja vallitsevan nurkkakunnan muut arvoisat jäsenet taasen palvelivat näitä houreita, koska ne tuottivat heille valtaa ja rahaa; — Venäjän kansat eivät olleet muuta kuin tämän pyhän pyynnön välikappaleita.

Jos vielä joitakin hyvätoivolaisia löytyi, jotka ajattelivat, että hyväluontoinen tsaari toki kerran olisi tarttuva ohjaksiin, auttaakseen Venäjää ja sen kansoja Pobedonostseffin rosvojoukon kourista, niin tuli helmikuun 15 päivänä 1899 ukkosenisku niin kova ja selvä, että rohkeimmatkin näkivät, ett'ei tältä tsaarilta enää käynyt odottaa vähintäkään parannusta. Se oli surullisesti kuuluisa suomalainen valtiokaappaus-manifesti, jonka kautta Nikolai Toinen, Venäjän keisari ja Suomen suuriruhtinas, häpeällisesti rikkoi hallitsijavakuutuksensa Suomen kansalle, ulottaen itsevaltiutensa Suomeenkin*). "Ei ollut sitä rehellistä ja puolueetonta sanomalehteä koko sivistyneessä maailmassa, joka ei olisi leimannut Nikolai Toista sanansa-syöjäksi, eikä arvattavasti yhtäkään, joka ei olisi suoraan sanonut, että tsaari tuolla teolla oli tehnyt tyhjäksi kaikki toivomukset rauhamanifestinsa ja kongressinsa tuloksista, koska ei enää kenkään voinut häneen luottaa."

Sopuoinnussa sen väkivallan-ohjelman kanssa, joka tästäkin manifestista ilmeni, pantiin heti sen jälkeen toimeen *ennakolta suunniteltu* ylioppilaiden raippauttaminen Pietarissa, — petomaisuus, joka sai koko Venäjän sivistyneen yhteiskunnan kirkumaan katkeruudesta, vihasta ja harmista. Ylioppilaat kokoontuivat neuvotellakseen keinoista, joilla saisivat hyvitystä, ja rehtorikin, joka tuli saapuville, myönsi poliisin menettelyn raa'aksi ja sanoi valit-

*) Mitä laatua tämäkin "itsevaltius" jo nyttemmin on, tiedetään Suomessa varsin hyvin. Se on miltei kaikessa rajattomuudessaan siirretty toiselle henkilölle, joka — "edustaa korkeinta hallitusvaltaa" (= pietarilaista nurkkakuntaa, eikä siis itse tsaaria), kuten virallisessa ohjesäännössä nimenomaan sanotaan.

taneensa sisäasiain-ministerille, mutta arveli kuitenkin, ett'ei poliisi saisi mitään rangaistusta, vaan kenties pän vastoin palkinnon. Samassa kehoitti rehtori ylioppilaita rauhoittumaan ja pysymään alallansa. Mutta ylioppilaat eivät rauhoittuneet. He päättivät tehdä lakon, s. o. lakata käymässä luennoissa, ja tähän päätökseen yhtyi niin paljon nuorisoa, kumpaakin sukupuolta, useista muistakin yliopistoista ja korkeakouluista, että lakkolaisten lukupian oli noussut 13,000:een.

Lakko herätti suurta huomiota, ja keskusteluissa siitä kävi m. m. jotenkin selville, minkätähden tuo joukkoraippalöyly oikeastaan oli tapahtunut. Oli näet jonkun aikaa ollut kysymystä Pietarissa kauvan kestäneen piiritystilan lakkauttamisesta; mutta siitä nauttivat elantoon lukuivat virkamiehet, ja nämä siis *tarvitsivat meteleitä*, koska he voivat vetää niitä verukkeiksi piiritystilan välttämättömyyteen. Mutta ylioppilaat tunsivat asian ja olivat varsin varovaisia, eivät menneetkään niin helposti ansaan, Kokouksissaan he vain vihelsivät rehtorillensa, joka alinomaa saarnasi heille nöyrän alistumisen tarpeellisuutta. Nyt hän selitti, että kaikkia ylioppilaita, jotka olisivat läsnä kokouksissa, tulisi kohtaamaan rikoslain ankaruus; ja hän naulatti tavallisille paikoille ilmoituksen tästä säädöksestä. Ylioppilaat repivät alas nämä ilmoitukset, ryhtymättä mihinkään muuhun "kapinalliseen" tekoon, ja hajaantuivat sitten. Ne, jotka asuivat sillä puolen Nevajokea, missä yliopisto sijaitsi, pääsivät eheinä kotiinsa, mutta ne, joiden täytyi joen yli, havaitsivat jään rikotuksi ja lähimmän sillan täynnä poliiseja. Poliisi oli heitä siis *odottamassa*. He suuntasivat nyt, utelias väkijoukko jäljessään, kulkunsa toiselle sillalle, mutta tiellä sinne hyökkäsi — ilman sen enempää syytä siis — poliisi heidän kimppuunsa, ja säälimätön ruoskinta alkoi, jossa parilta nuorukaiselta, jotka kokivat puolustautua, pistettiin, kenties kuitenkin vahingossa, sapelilla silmät pästä. Useimmat näistä tällä tavoin rääkättyistä olivat varakkaiden vanhempain lapsia — m. m. viisi nuorukaista, joiden isät oli keisarillisen senaatin jäseniä; ja tämä seikka sekä rääkkäyksestä seuranneen opintolakon laveus vaikutti, että koko asia jokseenkin todenperäisessä muodossa tuli tsaarin kuuluviin. Hän antoi sen kenraali Vannofskin tutkittavaksi, sen ensiksi oltua esillä ministeri-neuvostossa, jossa rahaasiain-ministeri Vitte, useiden virkaveljiensä kannattamana oli äänestänyt tutkintoa, Pobedonosteff, Goremykin ja Bogoljapoff (opetusasiain-ministeri) semmoista vastaan. Samalla kun Vannofski ny valmisti tutkintoansa, panetti sisäasiain-ministeri (valtakunnan poliisipäällikkö) kiinni ja karkoitutti ne ylioppilaat, jotka voivat tuoda esiin raskauttavampia todistuksia, niinkuin kaikki nekin, joiden tiedettiin johtavan toveriliittoa. (Sillä tavoin pääsevät Venäjällä korkeat asianomaiset usein ikävistä vierasmiehistä.) Siltä varalta — sillä ylioppilaat tunsivat nuo temput — oli kuitenkin valittu varajäseniä liittojohtokuntaan, jonka johdosta tämä saattoi jatkaa tointa vangituksista huolimatta. Tämä johtokunta levitteli nyt hektografilla monistettuja kiertokirjeitä, joissa se teki selvää kannastaan

ja toimistaan, lausuen m. m. yhdessä näistä: "Me pidämme äskeitä tapausta vaikutuksena Venäjällä vallitsevasta järjestelmästä, joka perustuu mielivaltaiseen väkivoimaan, sananvapauden tukihuttamiseen ja siihen, että Venäjällä ihmiseltä puuttuu alkuperäisimmätkin, pyhimätkin oikeudet kehitykseen. Meidän vastalauseemme suuntautuu sentähden tähän väkivallan ja sorron järjestelmään, jota vastaan ei löydy muuta turvaa kuin laki ja sen loukkaamattomuus." Toisessa paikassa samaa kiertokirjettä sanoivat sen lähettäjät: "Karttaen kaikkia ahtaita puoluepyrinnöitä olemme antaneet tälle liikkeelle yhteiskunnallisen ja tosivaltiollisen luonteen."

Ylioppilaat olivat siis täten peittelemättä puhuneet suunsa puhtaaksi venäläisen itsevaltiuden suhteen. Yhteiskunnan myötätuntoisuus oli kauttaaltaan — paitsi tietysti ei virkavallan — heidän puolellaan ja kasvoi sitä mukaa kuin heidän lakkonsa levisi muihin korkeakouluihin. Mutta tästä huolimatta ja huolimatta siitä, että tsaari ensimmältä kuuluu aikoneen tehdä ylioppilaille oikeutta, huolimatta siitäkin, että Vanofski, päätettyään tutkintonsa, ehdotti ylioppilaille enemmän itsenäisyyttä ja lavennettuja oikeuksia, — takertui Nikolai Toinen taasenkin Pobedonostseffin ja hänen kätyriensä ansoihin. Ilmestyi keisarillinen ukaasi, joka lyhyesti säati, että "lakkoon" vastedes osallistuvat ylioppilaat pistettäisiin sotamiehinä armeijaan — oppiakseen nöyryyttä ja harjaantuakseen kuriin.

Samaan aikaan tai vähää ennen eroitettiin virasta joukko etevimpiä professoreita, m. m. yhdellä kertaa 10 Moskovan ja 4 Pietarin yliopistosta.

Näillä oivallisilla hankkeilla tahdottiin nyt, kuten viisas virallinen selitys kuului, "rauhottaa opiskelevaa nuorisoa". Se oli saanut tietää, mitä sen rauhaan kuului!

Mutta tulos oli tietysti päinvastainen, Yhä lukuisampana liittyi nuoriso vallankumousliikkeeseen, ja sotaväkeen pistetyt ylioppilaat ajoivat siinä kaikkea muuta kuin itsevaltiuden asiaa. Mutta näinhän tämä jo kauvan on omaa kuoppaansa kaivanut. —

Ylioppilaslakon kestäessä saapui Kaukaasian kenraalikuvernööriltä, ruhtinas Galitsin'ilta, tsaarille salainen raportti, jossa ruhtinas haikeasti päivitteli hänen alueellaan asuvien armeenialaisten kansalaishengen varttumista ja ilmoitti, että hän tämän ehkäisemiseksi oli lakkauttanut armeenialaisten koulut (yhteensä 351) ja erään heitä koskevan ukaasin hengessä siirtänyt näiden omaisuuden kansanvalistusministeriön käytettäväksi. Ne olivat — huomattakoon se! — kaikki tyyni yksityisiä opistoja, yksityisten armeenialaisten perustamia ja kustantamia. Mutta tuon saman raportin reunaan, joka tsaarille toi tiedon tästä pöyristyttävästä rosvo-työstä ja varkaudesta, kirjoitti Nikolai Toinen Aleksandrovitš: "Se on oikea menetystapa". Ja samassa raportissa tehtyyn ehdotukseen, että tätä menetystapaa käytettäisiin myöskin armeenialaisten muita yksityisiä hyväntekeväisyyslaitoksia kohtaan, jotka arvoisan ruhtinaan valitushuodon mukaan "levittivät valistusta

ahtaasti-kansallisessa hengessä“, vastasi keisari reunakirjoituksella: „Ansaitsee huolellista punnitsemista.“ Raportin sai käsiinsä maailmanlehti „Times“ ja julkaisi sen reunakirjoituksineen päivineen.

Uuden todistuksen siitä alennustilasta, johon hän oli joutunut antautumalla sieluineen ruumiineen Pobedonostseffin rosvojoukon vartioittavaksi, antoi Nikolai keisari maaliskuussa 1899, kun hän vartijainsa ahdistamana kieltäytyi vastaanottamasta sitä suurta, puolen ihmismiljoonan allekirjoittamaa adressia, jonka suomalainen 500-miehinen lähetystö toi Pietariin, ja toisen samankaltaisen todistuksen sen julkeasti säädettömän kohtelun kautta, joka tuli niiden maailman korkeimman sivistyksen edustajain osaksi, jotka kesällä samana vuonna yrittivät vedota häneen Suomen asiassa. Se kallisarvoinen teos, „*Pro Finlandia*“, johon näiden oppineiden tiedemiesten tuomat adressit sittemmin koottiin ja joka alkuperäisenä säilytetään Haagin kuninkaallisessa kirjastossa, on alati pysyvä sekä valaisevana vastakohtana että paljastuksena sille narrinpelille, jonka tsaarin virittämä rauhakongressi samassa kaupungissa esitti maailmalle silmänlumeeksi. —

Marraskuussa 1899 sai sisäasiain-ministeri Goremykin virkaeron. Hän oli osoittanut kömpelyyttä taistelussa ylioppilaita vastaan, pettänyt tsaaria tiedonannoissaan nälänhädästä ja, kuten arveltiin, antanut tahallansa erään „korkean“ sensorin ummistaa silmänsä muutamalta kirjoitukselta „*Ruski Trud*“ nimisessä lehdessä, jossa oli tehty ankara, Venäjän koko taloudellista tilaa paljastava hyökkäys raha-asiain ministeriä Vitteä vastaan. Vitte osasi käyttää koukkujaan: Goremykin joutui pois, ja hänen sijalleen tuli D. S. Sipjagin.

„*Ruski Trud*“ lakkautettiin ainiaaksi, mutta sen toimittaja, Sharapoff, ei ottanut parantuakseen, vaan toimitti valtakunnan tarkastajalle, Filippoffille, kirjelmän, jossa Vitteä vastaan viskattiin lisää syytöksiä: miten Venäjä huonon ja petollisen raha-asiain hoidon kautta oli joutunut häviön partaalle, miten Vitte peitti tätä tilaa valheellisilla numeroilla, joita hänen lahjomansa sanomalehdet julkaisivat, miten hän oli ollut osallisena suurten huijailijain ja varkaiden rikoksissa, miten koko valtiopankin toiminta oli rikollinen j. n. e. — Sharapoffia ei lähetetty Siperiaan, jonka tähden hänen kirjelmässään lieene ollut koko joukko totta. Mutta Vitteä ei myöskään pantu viralta. Häntä tarvittiin siinä — kai syntejäänsä edelleen peittämässä. —

V. 1899 tapahtui yhä useammin että poliisi vähäpätöisistä syistä — esim. pidettyjen protestikokousten vuoksi — piiskasi Pietarin ylioppilaita. Ja kuvernöörit alkoivat yhä useammin tarttua nälistyneille ihmislaumoille raippoja leivän sijasta. Piiskureina käytettiin useimmiten kasakoita, mutta toisinaan muutakin so-
taväkeä.

V. 1900 julisti pyhä synodi Leo Tolstoin pannaan. Hän ei saisi kristillistä hautausta, joll'ei hän peruuttaisi harha-oppiansa, joka oikeastaan on siinä, että Tolstoi enemmän uskoo Uuden testamentin henkistä ja siveydellistä totuutta kuin pyhimyskuvia ja

kirkollisten temppujen armonvoimaa. Leo Tolstoi vastasi jokseenkin ivallisesti, kiittäen siitä, ettei hänen haudallaan tulnaisi esittämään mitään kyläpooppikomedialla.

Joukkoraippalöylyjen enenemisestä tuli varsin hyvä mittapuu rahvaan kiihtyvälle köyhtymiselle. Mielettömät suojelustullit, jotka viimeisessä sijassa maksoi otsansa hiessä raatava kansa, oli tehnyt maalaiskansan taloudellisen tasapainon kerrassaan mahdotto-maksi. Ja kun tämä kansa ei enää jaksanut suojeltuja teollisuustavaroita ostaa, aleni — huolimatta hallituksen runsaista tilauksista — tehtaidenkin tuotanto ja sen kanssa kyky elättää työväkeä, joka siis sekin vajosi yhä kurjempaan tilaan. Siitä taasen työvään puolelta kinastuksia, joita hallituksen vuorostaan täytyi tukehuttaa raippalöylyillä, vangituksilla, karkoituksilla ja hirttämisillä yhä nousevassa mittakaavassa.

Heinä- ja syyskuussa v. 1900 laahattiin yhdeksän (9) sosialistien työväenliikkeen puolalaista johtajaa sota-oikeuteen ja tuomittiin kuolemaan. Käsken oli antanut — ruhtinas Imeretinski. Hänen ehdoituksensa vapaamielisemmästä politiikista Puolassa oli hyljätty ja hän itse sentähden tehnyt kokokäännöksen toisaalle.

Samana vuonna sotkeutui Venäjänkin, kuten tietty, Kiinan sotaisiin rettelöihin. Siinä jutussa paljastui tsaarikunnan sotilaallisen järjestyksen ja talousolojen kehnous hyvin räikeästi. Ei saatu sotakannalle Itä-Aasiassa läheskään niin paljon väkeä kuin paperin mukaan olisi pitänyt saada, jonka tähden oli täytymys Euroopan Venäjän eri armeijaosastoista noukkia yksitellen kokoon isot joukot lisäväkeä; kokonaisia pataljooneja tai komppanioita ei uskallettu lähettää, se kun olisi herättänyt huomiota ja paljastanut aasialaisen miesluvun köyhyyden. Samaten tuli ilmi varojen puute. Täytyi sentähden korottaa useampia veroja, jättää osaa virkamiesten palkoista maksamatta, lakkauttaa koko joukko yleisiä töitä ja — sodan ajaksi kokonaan pidättää ne varat, jotka oli määrätty kansanvalistusta varten. Mitenkähän Venäjä varojensa puolesta suoriutuisi todellisen sodan sattuessa, kun jo tuo verrattain vähäpätöinen touhu Kiinassa voi saada aikaan niin paljon hämmennystä?

1900 vuoden lopulla törmäsivät jälleen yhteen ylioppilaat ja poliisi, sekä Pietarissa että Kiovassa. Alkusyy oli seuraava. Kaksi Kiovan ylioppilasta oli tehnyt itsensä sypääksi varkauteen. Ylioppilaat kokoontuivat neuvottelemaan mitä olisi tehtävä ja pohtiakseen syitä tänkaltaiseen pöyristyttävään pahennukseen keskuudessaan. Kaikki puhujat olivat sitä mieltä, ett'ei siihen ollut muu syynä kuin hallituksen itsekäs, epämoraalinen politiikka, joka oli siksi turmellut hengen yliopistoissakin, että tällamoisia, ennen kuulumattomia tapauksia saattoi tulla kysymykseen. Mutta noita puheita piti tietysti hallitus kapinallisina, ja 37 ylioppilasta tuomittiin erinkaltaisiin rangaistuksiin. Nyt kokoontuivat ylioppilaat, 500 luvultaan, toiseen kokoukseen, jossa päätettiin joululoman jälkeen panna toimeen uusi lakko ja viitailtiin, että se otaksuttavasti tulisi leviämään muihinkin yliopistoihin. Seuraavana päivä-

nä tuomitsi erityinen, tällaisia tapauksia varten asetettu komitea 183 ylioppilasta, noista 500:sta, pistettäväksi armeijaan sotamiehinä; muut erotettiin yliopistosta. — Vähän sen jälkeen erotettiin Pietarin yliopistosta 82 ylioppilasta, ja 25 (*"Times"*-lehden mukaan 203) tehtiin sotamiehiksi. Useat armeijan johtomiehet panivat vastalauseen tuota järjestelmää vastaan, jonka mukaan armeija tällä tavoin oli alennettu jonkunlaiseksi rangaistuslaitokseksi, mutta Pobedonostseffin hallitus oli niin määrännyt, ja niin piti käydä. Ukaasia tästä rangaistuksesta sanottiin "väliaikaisiksi säännöiksi".

Ennustuksen mukaisesti levisi "kapinaliike" muihinkin yliopistokaupunkeihin. Moskovon ja Harkovin, niinkuin Pietarinkin, ylioppilaat vaativat noiden sääntöjen lakkauttamista ja panivat tätä varten toimeen mielenosoituksia. Moskovassa ajettiin mielenosoittajat ja joukko katselevaa yleisöä erääseen suureen, yliopiston lähellä olevaan sotilasmaneesiin, jossa poliisi ja kasakat nyt heitä räkkäsivät niin pahoin, että melkoinen määrä haavoitettuja oli kannettava paareilla pois. Muutamat näistä kuolivat ennen pitkää. Lähinnä syynä poliisin ja kasakkain raivoon oli se, että joukko *työmiehiä* oli rientänyt paikalle auttaakseen vangituita (heitä pidettiin 18 tuntia maneesissa ruoatta ja juomatta!) särkemällä ikkunat ja ovet. Poliisikin ymmärsi, että leikinteko jo oli kaukana. Ennen aikaan olivat työläiset poliisien yllytyksestä, hätyyttäneet sivistynyttä nuorisoa yksistään siitä syystä, että tämä nuorisokunta oli vihollismielinen tsaarille.

Harkovissa saapuivat ylioppilaat talonpoikaisvapautuksen vuosipäivänä juhla- ja juhlapalvelukseen kirkkoon; mutta keisarinruokousta lukemaan ruvettaessa lähtivät he miehissä tiehensä, kokoontuivat viereiselle torille ja virittivät vallankumouksellisen laulun, marssien sitten sitä laulaessaan yliopistolle. Siellä hyökkäsi heidän kimppuunsa kasakkajoukko solmuruoskineen ja vangitsi 70 mielenosoittajaa. Iltapäivällä jatkoivat kuitenkin ylioppilaat "meteliään", s. o. mielenosoituksiaan kaupungin pääkadulla, jossa heihin yhtyi isot joukot työväkeä ja tuhansittain katsojia. Kuljettiin rauhallisesti katuja pitkin. Silloin ryntäsivät taas kasakat päälle, käyttäen solmuruoskia ja sapeleita, mutta varsinkin työmiehet tekivät lujaa vastarintaa, niin että viimein oli täytymys kutsua avuksi säännöllinen sotaväki, joka hajotti väkijoukot. Satakunta ylioppilasta vangittiin.

Kauhein kahakka tapahtui kuitenkin Pietarissa. Ylioppilaat kokoontuivat Kasanin kirkolle Nevskin prospektin varrella, liehuttivat punaisia lippuja, levittivät papereita, joissa vaadittiin "väliaikaisten sääntöjen" lakkauttamista, ja lauloivat vapauslauluja. Poliisi oli saanut tiedon heidän aikeistaan ja oli varuillaan. Kaupungin poliisipäällikkö, kenraali Clayhills (= Kleigels), ratsahin johti miehiään ja kasakoita, jotka mitä julmimmasti räkkäsivät sekä mielenosoittajia että katsojia. Ainakin seitsemän ylioppilasta, joiden joukossa eräs nainenkin (neiti Dubiavo) menetti henkensä kahakassa. Yksistään metsäopiston ylioppilaista haavoitettiin pa-

hasti 58, muista epätietoinen määrä. Clayhills'ia häpäisi muuan naisylioppilas viskaamalla kourallisen katulokaa hänen kasvoilleen; tyttöparka piestiin solmuruoskalla ja potkittiin sitten puolikuolleen läheiseen kanavaan, josta armeliaat ihmiset kuitenkin saivat hänet pelastetuksi.

Vallanpitäjän raakalaismenettely opiskelevaa nuorisoa kohtaan oli siksi katkeroittanut erään entisen ylioppilaan, nimeltä Karpovitsh, joka itse v. 1896 oli mielenosoittajana eroitettu Moskovan yliopistosta, että hän päätti omin neuvoin kostaa. Vähän toista kuukautta edellä kerrotuista tapauksista ampui hän opetusasiain-ministerin Bogoljapoffin kuoliaaksi.

Pari viikkoa perästäpäin vastasi muuan armeijaan pistetty Kiovan ylioppilas erään upseerin solvauksiin lyömällä häntä kasvoihin. Nuorukainen asetettiin sota oikeuden eteen ja ammuttiin. Samoin kävi puheenalaisena vuonna erään toisenkin ylioppilaan. Muutamat muut tekivät epätoivoissaan itsemurhan. Montako vangituista ylioppilaista karkoitettiin, montako jätettiin kidutettavaksi vankiluoliin, ei ole virallisesti ilmoitettu. Mutta että näitä kaikkia lajia oli melkoinen paljous, siitä voi olla vakuutettuna, niin kuin siitäkin, että heitä kohdeltiin niin raastasti ja julmasti kuin ainoastaan Venäjällä osataan. Eräs lääkäri Sahalin-saarella (uusin karkoituspaikka Itä-Aasian rannalla) ainakin on kuvaillut sikäläisten valtiollisten vankien kohtelutapaa kauhistuttavaksi. Niinpä hänen kertomustensa mukaan m. m. erästä raskauden-tilassa olevaa naistakin oli ruuskittu ja toisia raskaina olevia naisia lähetetty saaren kolkkompiin osiin kurjuutta kärsimään *).

Paljastavia, ankaria vastalauseita sekä vankien kohtelutapaa ja ylioppilaiden ja työväen ruoskintaa että Suomen hävitysyritystä

*) Amerikalainen sanomalehtimies Kennan on maailman-kuuluissa kertomuksissaan, joista kenties ennen pitkää suomenkielinenkin painos tulee ilmestymään, antanut Siperia-vankien kurjasta kohtelusta virallisiin lähteisiin ja omiin silminnäkemiin perustuvia kuvauksia, jotka voittavat totta tosiaan kaiken mielikuvauksenkin tässä kohden. Niistä päättäen on "Siperian helvetti" hirveämpi sitäkin, joka uskonkuvituksen mukaan odottaa jumalattomintakin pahantekijää haudan toisella puolen. — Vankien kohtelutapaa koski myöskin eräs kirjoitus "Pravo" (oikeus) nimisessä tieteellisessä aikakauskirjassa v. 1901. Siinä kerrottiin m. m. erästä henkilöstä, joka oli vangittu epäluulon-alaisena varkaudesta ja joka viimein oli tunnustanut itsensä syylliseksi, vaikka myöhemmin saatiin ilmi, että hän oli peräti viaton: oli näet oikea varas joutunut kiinni. Kun viattomalta nyt kysyttiin, miksi hän oli tunnustanut rikoksen, johon hän ei ollut syyppä, selitti hän, että häntä oli viisi vuorokautta pidetty ilman ruokaa ja sillä aikaa kauhealla tavalla ruuskittu, kunnes hän viimein oli tunnustanut — päästäkseen toiseen vankilaan. Mutta kuitenkin oli häntä petetty. Kidutus oli alkanut uudestaan, jotta hän tunnustaisi, mihin muka oli varastamansa rahat kätkenyt. Vasta sitten kun oikea varas saatiin kiinni, loppui kidutus. Yhtä kaikki ei häntä sittenkään päästetty vankeudesta, vaan pidettiin siellä vielä kolme kokonaista kuukautta — arvatenkin sen takia, että hänen haavansa ennättäisi jotakuinkin mennä umpeen eivätkä jäisi irvistäviksi todisteiksi siitä kohtelusta, joka oli tullut hänen osakseen. — Senkaltaisen on meidän päivinämme venäläinen oikeus — ja, jumala paratkoon; nyttemmin periaatteessa, jouduttuaan kenraali Bobrikoffin ohjaksiin, suomalainenkin.

vastaan sateli jo lakkaamatta sivistyneen maailman sanomalehdistä, niinkuin Leo Tolstoin ja muiden varoittelevat äänet Venäjällä kaikista varakeinoista, huolimatta tunkeilivat yhteiskunnan, hallituksen ja tsaarinkin kuuluihin. Mutta hallitus ei kärsinyt mitään arvostelua. Yhä kiukkuisemmin se raivosi, missä vain voi, jokaista ääntä vastaan, joka ei ollut sille mieleen. — Sanomatonta harmia herätti kaikkialla erittäinkin ylioppilaiden ja muun yleisön rääkkäys Kasanin kirkon edustalla. Arvossa pidetyt yksityiset henkilöt lähettivät pelkäämättä vastalauseita viranomaisille, joukko "venäläisiä äitejä" levitti vakavan kehoituksen yleisölle, kirjailijayhdistys vaati "väliaikaisten sääntöjen" lakkauttamista, ja 96 huomatussa asemassa olevaa miestä lähetti sisäasiain-ministerille nuhtelevan kirjelmän, jossa m. m. vaadittiin rangaistusta "teurastajille". Samaan aikaan tapahtui uusia mielenosotuksia melkein joka kaupungissa, ja työmiehet huusivat ääneensä "alas itsevaltius!"

Hetkeksi hallitus peljästyi. "Väliaikaisia sääntöjä" lakattiin käyttämästä, ja ent. sotaministeri Vannofski, jolla oli jonkinmoinen vapaamielisyyden maine, tehtiin opetusasiain-ministeriksi. Sillä luuli tsaarihallitus rauhoittaneensa kiihtyneen mielentilan — siksi, kunnes ennätettäisiin ryhtyä kylliksi ankariin toimiin sen tukehtumiseksi kerrassaan.

Ihmisten pysyessä vallan rauhallisina, koska näet hallitus näkyi vähän peräytyneen, ryntäsi tämä äkkiarvaamatta taas häpeemättömällä julkeudella "salaisia vihollisia" vastaan. Kaikissa Venäjän suuremmissa kaupungeissa ja useissa pienissäkin toimitettiin huonetarkastuksia oikein tukuttain ja vangittiin joukottain ihmisiä. Yksistään Pietarissa nuuskittiin *yhtenä ainoana yönä* 600 taloa katosta kellariin, ja ennen aamunkoittoa istui tämän tarkastuksen tuloksena 300 ihmistä vankeudessa. Näiden vangittujen joukossa oli useita professoreita, kirjailijoita, kahden aikakauskirjan kaikki toimittajat, lääkäreitä, ylioppilaita, koulupoikia ja koulutyttyjä. Uusi sisäasiain-ministeri Sipjagin suorastaan raivosi kaikkia vastaan, joista hän luuli olevan vastusta olevalle järjestelmälle. Ei vielä koskaan ollut vainous käynyt niin pitkälle kuin hänen virka-aikanaan. Se oli suoraa hulluutta. Mitä ajatellaan esim. seuraavasta? Sipjagin herran virallisten kiertokirjeiden mukaisesti selitettiin *1,896 eri ainetta* eli kysymystä — paitsi niitä, jotka ennen olivat tulleet luetuiksi tähän luokkaan — olevan sitä lajia, ett'eivät sanomalehdet saisi niistä mitään, ei niin sanaakaan mainita. Yhtä kuvaava oli saman herra Sipjagin oivallinen sääntö, ett'ei sähkösanomalaitos saisi saattaa perille sähkösanomia — Leo Tolstoille! Ja Tolstoin opin kannattajia vainottiin kuin hulluja koiria, kuten ylimalkain kaikkia uskonnollisia lahkolaisiakin, kuten juutalaisia, kuten eteviä tiedemiehiä, kuten kirjailijoita, jotka eivät olleet hallitukselle mieleen. Yhteensä nousi, alimman laskun mukaan, niiden luku, jotka vangittiin "valtiollisista" syistä Sipjagin ministeri-aikana (30 kuukautta), kuu-teenkymmeneen tuhanteen (60,000)! Se oli selvää sodankäyntiä.

Toiskeväänä viimein, ajutantiksi puettu nuori, reipas, sivistynyt mies, Balmasheff, tunkeusi Sipjaginin virkatalon etehiseen, vartoi häntä hetken aikaa siinä ja passitti ministerin sopivassa silmänräpäyksessä parilla revolverilaukauksella toiseen maailmaan.

Tarmokkaista ponnistuksistaan huolimatta ei näet hallitus ollut kyennyt kapinahenkeä tukehuttamaan. Päin vastoin. Se oli voittanut yhä enemmän alaa ja kasvanut varmuudessa ja voimassa. Ja niin on se yhä edelleen, siitäkin pitäen kasvanut ja levinnyt. Sipjaginin seuraaja, herra von Plehve on käyttänyt kasakanpiis-
kaa ja hirttonuoraa vielä suuremmassakin mittakaavassa kuin hänen innokas edeltäjänsä, mutta turhaan. Vapauden henki ei ole kukistettavissa raakalaisen voimalla; — solmuruoskan hallitus vetää viimeistä virttään.

XVII.

Mietelmiä. Uusia vainoja ja uusia mielenosotuksia. Talonpoikaismetelit.

Solmuruoskan hallitus vetää viimeistä virttään. Itse Venäjän valtakunnassa on uusiutumassa sama taistelu, joka muinoin Kreikan-Persian sodan kautta pelasti Euroopan vapauden, saattaen ratkaisevasti voitolle oikeusvaltion aasialaisesta yksinvaltiudesta. Itse Venäjän kansa herää heräämistään itsetuntoon ja itsetietoon, kiitos sille uhrautuvalle, korkea-atteiselle työlle, jota jalomieliset henkilöt ovat sen hyväksi enemmän kuin sadan vuoden aikana suorittaneet. Se itsekäs, ahdasmielinen joukkue, joka vielä tällä haavaa tirannuuden aseisiin nojautuen, pitää kansaa häpeällisen orjuuden kahleissa ja nyttemmin jo käy suoranaisesti sotaa valtansa ja asemansa ylläpitämiseksi, se on se, joka edustaa tuon vanhan Persian suurkuninkuuden kantaa; mutta mainehikkaan Kreikan kansalaisvapauden ja valistuksen kantaa edustaa se "nuori Venäjä", joka on nostanut vallankumouksen lipun sillä tarkoituksella, että oikeusvaltio vihdoinkin astuisi aasialaisen väkivaltiuden, oikeusvääryyden paikalle. Että Suomenkin kansa nyttemmin on, tuon aasialaisen suurkuninkuuden hyökättyä sen maahan häpeällisine orjanruoskineen, joutunut periaatteellisesti samaan asemaan kuin Venäjän sorretti rahvas ja että senkin, Suomen kansan, täytyy käydä jonkinmoista Hellaantaistelua itämaista väkivaltiutta vastaan, jos se tahtoo euroopalaisen vapautensa pelastaa, — sen seikanhan kaikki hyvin ymmärtänemme.

Ja solmuruoskan hallitus vetää viimeistä virttään, sanomme vieläkin. Samalla kuin Venäjän kansa yhä kasvavassa määrässä on tullut itsetietoiseksi, samalla on se myöskin yhä lukuisampana ruvennut käsittämään, että ainoana pelastuksen keinona sille, ainoana pohjana, jolle se voi kehitystään rakentaa, on itsevaltiuden kukistaminen ja oikeusvaltion asettaminen tämän sijaan sekä että sen, kansan, näin ollen täytyy kannattaa niitä vallankumouksen palvelijoita, jotka siihen ovat kylväneet vapauttavan valistuksen siemenet. On näet kerrassaan mahdotonta, että, kun kansan suurin enemmistö kerran on saavuttanut sen valistuksen kannan, joka vaatii kansalaisvapautta, tähänastinen ja nykyinen väkivaltius voi pysyä pystyssä. Se ponnistelee nyt viimeisiä voimiaan, se taistelee — silmin nähtävästi — epätoivon raivolla, sillä yhä hurjem-

mastihan huiskuu kasakanpiiska, yhä mielettömämpänä huutaa hallitus kidutusta ja kuolemaa ihmisarvoiselle kansalaisuudelle; mutta tämä väkivaltiuuden raivokas vimma ei ole muuta kuin kovasti haavoitetun, irvistävän pedon omaa kuolemankamppausta. Eikä enään saa epäillä sitäkään, että se itsekin tuntee itsensä kuolettavasti haavoitetuksi.

Tarkoittamamme kansan herätys itsetajuntaan on nyt, kuten koko tästä historiallisesta esityksestämme ilmenee, yksinomaan niiden voimain työtä, jotka tavalla tai toisella ovat seisoneet ja yhä seisovat taantumishallitusta ja sen väkivaltiota vastassa. Miten nämä voimat alkuaan jakautuivatkin eri ryhmiin, ajaen kukin asiaansa ja harrastustaan omalla tahollaan ja omalla tavallaan, mutta itse teossa, vaikkapa ei itsetietoisestikaan, samaan suuntaan, ovat ne nyttemmin selvästi ja itsetajuisesti yhdistyneet noudattamaan yhtä ohjelmaa, jonka ympärille varsinainen kansakin yhä lukuisampana keräytyy, — kuten tässä vastikään olemme tahtoneet viitata.

Viime aikoina ovat näet vastustusmiehet ylimalkain, mihin ryhmään¹ alkuaan kuuluivatkin, toimineet siihen suuntaan ja sillä tarkoituksella, että kansa, rahvas, tulisi täydellisesti tajuamaan; miten virkavaltainen hirmuhallitus, joka itse teossa on astunut alkuperäisen tsaarivallan sijalle, kynsin hampain vastustaa kaikkinaista edistystä ainoastaan pitääkseen itseään pystyssä, ja miten sen *täytyykin* sitä tehdä. Kansan valistuksen, sen taloudellisen vaurastuksen ja eritoten ihmisarvoisen kansalaisvapauden vastustaminen ja polkeminen — kynsin hampain, ruoskalla ja piiskalla, tulella ja miekalla — on se ainoa keino, jolla tämä aasialaisen itsevaltiuden kummitukseen nojautuvan virka- ja väkivaltius vielä kokee ja jonkun aikaa voineekin pysyä vallassa; — sen seikan kaikki edistyksen miehet ja naiset täysin tajuavat, ja heidän yhteisenä ohjelmanaan on koko kansan saattaminen samaan tajuntaan. Tästä tajunnasta taasen selvenee, että koko se valtiomuoto, johon tuo itsekäs väkivaltius perustuu, on kumottava ja kansanomaisen perustuslaki sijaan säädettävä, — ennenkun kansa voi päästä kahleistaan ja edes ajatellakkaan pysyvämpää pohjaa kehitykselleen.

Nykyisen valtiomuodon kumoaminen ei suinkaan merkitse tsaarin *todellisen* vallan kumoamista. “Suomalla kansalle — huomauttaa “Det revolutionära Ryssland”-teoksen kirjoittaja — kohtuullisen, *lain* rajoittaman osan hallituksessa, tulisi itse asiassa tsaarin *persoonallinen* vaikutus tähän hallitukseen lujentumaan ja laven tumaan, eikä vähentymään, sillä hänenkin osaansa valtaan silloin olisi tukemassa laki, joka estäisi valtion mielivaltaisia palvelijoita anastamasta itselleen tätä osaa”. Toisin sanoen: on parempi itse tsaarillekin, että hänen valtaansa rajoittaa kansanomaisen perustuslaki kuin viralliset vallanpitäjät, sillä laki hänen todellista valtaansa varmistaa, kun sitä vastoin mielivalta tekee sen epävarmaksi ja heikoksi. — Nykyisen valtiomuodon (“rajattoman itsevaltiuden”) kumoaminen Venäjällä näin ollen ei ensinkään enää

loukkaisi taitamattomammankaan rahvaan vanhaa, syvää kunnioitusta "tsaari-isää" kohtaan, — selittävät maltillisimminkin uudistusten vaatijat; ja kansa tajuaakin jo, kuten olemme viitanneet, yhä lukuisampana, että, vaikka sen nylkemistä ja räakkäämistä harjoitetaan tsaarin nimessä, tämä tapahtuu yksistään sen pohjattoman säkin täyttämistä varten, joka riippuu jokaisen virkamiehen selässä. Mutta asetetaan laki, kansanomainen laki, mielivaltan sijaan — jatkavat kansan opettajat — niin on pelastettu sekä kansa, että tsaari. Siinä koko vallankumous, — ja se seisoo ajan kynnyksellä. Kun kansa suurena enemmistönä, sen pojatkin sotaväessä, joiden pään päällä nyt vallanpitäjain piiska alinomaa vinuu, vain saavat täysin tajuntaansa, mitä kansanomainen laki olisi mielivaltaan verraten, silloin, silloin on solmuruoskan hallitus auttamattomasti veisannut viimeisenkin virtensä loppuun.

Mutta ajan tarvetta ja vaatimusta ei ole tsaari Nikolai Toinen — vielä ainakaan — ymmärtänyt, vaikka hänen olisi pitänyt viisastua lähimpäin isiensä ja omistakin vahingoistaan. Hän on päin vastoin, näinä kaikkein viimeisinäkin vuosina, yhä syvemälle takertuen virkavaltaisten hallitusmiestensä verkkoon, antanut asiain mennä entistä menoaan ja nimikirjoituksellaan vahvistanut kaikki näiden mielettömät hankkeet — tietämättä, mitä oikeastaan on tehnyt, tietämättä, miten hän tällä tavoin vähitellen itse asiassa on siirtänyt suurimman osan vallastaan sille itsekkäälle, tunkeilevalle joukkiolle, joka ympäröi hänen valtaistuintaansa ja makeasti nauraen hallitsee hänen nimessään. Tätä osoittaaksemme ei kai meidän tarvitse muistuttaa muusta kuin "armollisesta" ukasista huhtikuun 2 p:ltä 1903 — "toimenpiteistä valtiollisen järjestyksen ja yleisen levollisuuden ylläpitämiseksi Suomessa" — jonka kautta Suomen kenraalikuvernööri on kolmeksi vuodeksi nimenomaan tehty "*korkeimmaksi edustajaksi valtakunnan vallalle Suomessa*", jokaisen Suomen alamaisen hengen, vapauden ja omaisuuden mielivaltaiseksi herraksi. Tämä tällainen hankehan on nimenomainen vallansiirto ja todistaa, että tsaarin "itsevaltius" — helmikuun 15 p:stä 1899 väkivaltaisesti ulotettuna Suomeenkin — ei enää ole muuta kuin tyhjä nimi, että se oikeastaan vain merkitsee virkamiehistön mielivaltaa, että sen keskenään jakavat tunnottomat ja kunnottomat onnenonkijat, jotka tuosta nimellisestä itsevaltiaasta valtaistuimella eivät välitä tuon enempää; he vain tarvitsevat hänen nimeään Venäjän kansaa ja kansoja pettääkseen.

Vallankumous Venäjän valtakunnassa näin ollen oi ole muuta kuin *tämänkaltaisen itsevaltiuden* kumoaminen, itsevaltiuden, joka ei enää ole tsaarille mistäkään arvosta. Kunpahan hän ymmärtäisi sen seikan, kunpahan hänen silmänsä aukenisivat näkemään, että hänen vihollisinaan ei ole "kapinoitsijat", ei "kansan yllyttäjät", ei "vallankumoukselliset", vaan se häpeemätön, siveelisesti viheliäinen liuta, joka on anastanut kaiken vallan ja — mikä irvihampainen ilveily! — hänen nimessään, hänen olemattoman itsevaltiutensa nimessä imee kansan veren tyhjiin, nylkee, ryöstää, varastaa, kiduttaa ja murhaa. Mutta Nikolai Toinen ei

näy ymmärtävän mitään, ja hyvin vähän, josko rahtuakaan, hän tietää siitä, mitä hänen valtakunnassaan oikeastaan tapahtuu. Viimeisessä sijassa se tietysti kuitenkin on hän, joka siitä kaikesta on vastuunalainen, niinkauvan kuin tuo hänen itsevaltiutensa nimellisesti on olemassa; ja tämän vastuunalaisuuden taakse on hallitsevan joukkueen niin erinomaisen mukava ryömiä kaikkine konnantöineen. —

Lueteltakoon tässä vielä tämän samaisen tsaarin nimellisesti johtaman "hallituksen" (se tuskin ansaitsee sitä nimeä!) syntiluetelosta kaikkein viimeisiltä ajoilta muutamia esimerkkiä, jotka todistavat, miten taantumishengen vimma on huokunut epätoivon partaalle, ja osoitettakoon samalla muutamilla piirteillä, miten toiselta puolen kansallisen vallankumouksen henki on saavuttanut asteen, jolta sen ei enää tarvitse väistyä takaisin. Solmuruoskan hallitus vetää todellakin viimeistä virttään.

Juutalais-vainoja on jatkettu entisellä katkeruudella ja hurjuudella. Oikein tuskallisella tarkkuudella on noudatettu halpamaisia ukaaseja heidän sulkemisestaan määrättyihin alueisiin ja yhä enemmän on rajoitettu heidän pääsyään julkisiin oppilaitoksiin, jonka ohessa taikauskoisimman venäläisen rahvaan aiheetonta vihamielisyyttä heitä kohtaan on kaikenkaltaisilla salakavalilla keinoilla kiihoitettu. Mutta sitä isommissa joukoissa ja sitä suuremmalla sitkeydellä ovat juutalaiset liittyneet niihin vallankumouksellisiin yhdyskuntiin, joita on syntynyt Länsi-Venäjällä ja jotka ovat mitä toimeliaimpia kaikista. "Juutalainen työväenliitto", joka käsittää Puolan, Liettuun ja Vähä-Venäjän, on erittäin tarmokas, oivallisesti järjestetty yhdyskunta, joka jo vuosia on julkaissut omaa sanomalehteään ja koko joukon lentokirjasia, proklamatsiooneja y. m. omasta salaisesta kirjapainostaan, jota poliisi, huolimatta vuosikausia kestäneistä ponnistuksistaan, ei ole löytänyt. Ja tämäkin työväenliitto, vaikka perusluonteeltaan sosialistinen, tunnustaa ensimmäiseksi tehtäväkseen valtiollisen vaikutuksen saamaan suuntaan kuin nyttemmin koko vallankumouksellinen Venäjä. Se on monin tavoin liittynyt yhteyteen muiden, ei juutalaisten yhdistysten kanssa varsinaisessa Venäjässä ja etsinyt ja saanut paljon myötätuntoisuutta työväen ulkopuolellakin olevista piireistä. Mitä enemmän hallitus on kokenut liittää, kukistaa ja hajottaa, sitä enemmän on tämä myötätuntoisuus kasvanut. Niinpä esim. marraskuussa 1901, kun Smorgonin kaupungissa Vilnan kuvernemntissä 41 työmiestä vangittiin, väestö koki heidät pelastaa väkivallalla! Kasakat tosin saivat hyökkääjät ajetuiksi hajalleen, mutta sen sijaan teki heti tuhatkunta työläistä lakon.

Muutamia viikkoja sen jälkeen toimeenpani toinen työväenliitto, "sosiaali-demokraatinen (socialistillis-kansanvaltainen) työväenpuolue" suuremman valtiollisen mielenosoituksen Jekaterinoslaaffissa. Sekä työväkeä että muita mielenosoittajia ruoskittiin joukottain, 104 työmiestä ja 17 ylioppilasta vangittiin, mutta siitä huolimatta jatkui mielenosoitus seuraavana päivänä, "eläköön va-

paus!“ ja „alas yksinvaltius!“ kaikui kaikkialta, niin että korkeat asianomaiset kyllä tulivat tietämään, mistä oli kysymys.

Harkovissa toimeenpanivat nimikään ylioppilaat ja työväki yhteisesti mielenosoituksia, niin lukuisina ja semmoisella pontevuudella, että poliisilta ja kasakoilta meni neljä päivää levottomuuksien kukistamiseen. Punaiset liput ja samat hallitukselle karvaat huudot kuin muuallakin olivat näidenkin mielenosoitusten ydinkohtana, ainakin 250 henkilöä karkoitettiin kaupungista ja muutama satakunta vangittiin; monta sataa haavoittui yhteentörmäyksissä. Mutta kostotöistä ei ollut hallitukselle paljon apua. Harkovin kaupunki ja sen ympäristö tuli pian uusien levottomuuksien keskuspaikaksi Etelä-Venäjällä.

Yhtä vähän vaikutti hallituksen raakuus muualla. Helmi-kuussa v. 1902 tapahtui yli koko Venäjän mielenosoituksia talonpoikais-vapautuksen muistoksi ja kansan herätystä varten. Kaikkialla vetivät työmiehet yhtä köyttä sivistyneiden kanssa, monissa paikoin asettuivat he nimenomaan mielenosoitusten johtoon. Ainoastaan missä — niinkuin Moskovassa — poliisi ja sotaväki kykeni estämään työläisiä liittymästä ylioppilaisiin, voitiin ehkäistä jokkometeleitä. Pietarissa vangittiin ennakolta, mielenosoituksen ehkäisemiseksi, kaikki, joita vähänkin epäiltiin jonkinmoiseksi johtajiksi, yhtenä yönä — Helmik. 19—20 p. — sai täten marssia vankeuteen 900 henkilöä, ja seuraavana päivänä rääkättiin mitä raaimmalla tavalla yleisöä „kansanteaterissa“, jonka ohessa taaskin joukko ihmisiä vangittiin. Mutta yhtäkaikki oli seuraavana päivänä Kasanskin kirkon luona 40,000 mielenosottajaa punaisine lippuineen huutamassa: „alas tsaarikunta!“

Moskovassa täytyi hallituksen käyttää 25,000 miestä sotaväkeä, estääkseen työväkeä tunkeutumasta tehdaspaikoilta varsinaiseen kaupunkiin ja liittymästä mielenosottajiin täällä. Näistä vangittiin noin 1,200, m. m. *21 upseeria*, ja saivat vangitut enemmän tai vähemmän aikaa istua tyrmissään, monta sataa heistä karkoitettiin. —

Uusi sisäasiain-ministeri v. Plehve tahtoi voittaa itse Sipjagininkin julmuudessa ja raakuudessa. Kesäkuussa v. 1902 velvoitti hän salaisen kiertokirjeen kautta nimenomaan kuvernöörejä käyttämään ruumiinrangaistusta poliisivalvonnan alla tai vankeudessa olevien „valtiollisten pahantekijäin“ kuritukseksi. Mutta tämäkään raakalaistemppu ei auttanut. Siitä huolimatta kasvoi näiden „pahantekijäin“ luku peljättävässä määrässä.

Kesäkuussa v. 1902 piiskautti Vilnan kuvernööri von Vahl poliisikonttoorissa 80 osanottajaa edellisessä toukokuussa tapahtuneeseen mielenosotukseen, ja herra kuvernööri johti itse omassa persoonassaan toimitusta; eräs lääkäri nimeltä Mikailoff oli „asian tuntijana“ saapuvilla. M. m. ruoskittiin muuan 45-vuotias juutalainen pappismies, joka kuitenkin pian meni tainnoksiin. Hra Mikailoff saattoi hänet jälleen tuntoihin ja kehoitti jatkamaan sydämetöntä kidutusta. — Jonkun aikaa perästä päin teki eräs nuori Leckert, jonka sisar muiden muassa oli tullut ruoskituksi, murha-

yrityksen v. Vahlia vastaan, joka kuitenkin ainoastaan sai vähäisen haavan. Yhtäkaikki Leckert hirtettiin. — Hra Mikailoff kutsuttiin lähetin kautta "sairaana" luo etäiseen kaupunginosaan, jossa kostajat olivat odottamassa ja hän sai jokseenkin hyvin ansaitun palkkansa: sairasta ei löytynytäkään, vaan sen sijaan pari vahvaa miestä, jotka toimittivat herra tohtorille hyvän annoksen hänen omien poliisikonttorissa käyttämiensä reseptien mukaan.

Jo maaliskuussa samana vuonna puhkesi esiin cikea talonpoikaiskapina, paikallista laatua tosin vielä ja ilman suorastaan valtiollista tarkoitusta, mutta yhtäkaikki suunnattu olevaa yhteiskunnallista järjestelmää vastaan ja siksi lavealle ulottuva vaarallinen, että hallitus ainoastaan tulella ja miekalla vihdoin sai sen jotakuinkin kukistetuksi — vastaiseksi. Se alkoi Voroneskin kuvernementissä, jossa talonpojat muutamissa kylissä olivat kirkolisten paperien joukosta saaneet käsiinsä vanhan tiluskartan, joka teki omistusoikeuden muutamiin osiin siitä maasta, joka talonpoikaisvapautuksessa oli jäänyt heidän entisille herroilleen, epäiltäväksi. Talonpojat lähettivät siivosti asiamiehiä kuvernöörille asioista huomauttamaan, mutta tämä ajoi lähettiläät ulos, varoittaen heitä "kapinoitsemasta". Lähettiläiden palattua pitivät talonpojat suuren kyläkokouksen, jossa toista tuhatta henkilöä oli saapuvilla ja jossa päätettiin, koska viranomaiset eivät tahtoneet heistä välittää, ryhtyä omankäden-oikeuteen, sillä talonpojat arvelivat nyt, että heitä todellakin oli vapautuksen isojaossa petetty; olihan siihen todistuksena hallinnon vetäytyminen asiallisesta tutkimisesta. Luullen olevansa täydessä oikeudessaan, jakoivat he tilanomistajain metsistä myytäväksi hakatut puut keskenhään. Kuvernööri lähetti nyt neljä komppania sotamiehiä kapinallisiin kyliin, ja ammunta pantiin toimeen ja kauhea ruoskinta alkoi, kunnes näiden kylien talonpojat selittivät luopuvansa kapinastaan. Mutta yhtäkaikki levesi liike ja levesi kuin kulovalkea piiristä piiriin, kuvernementistä kuvernementtiin, niin että lopulta laveat alueet pohjoisemmassa Venäjässä olivat tämän maanomistus-kapinan kosketamat. Kaikkialla väittivät talonpojat, että heille oli vapautuksessa annettu vähemmän maata kuin heille olisi tullut taikka että heiltä oli vääryydellä kiskottu lunastus heidän isiensä maasta, että oikeastaan kaikki maa, jota he olivat viljelleet, alkuaan oli ollut mir'ien omaa, että suuret tilanomistajat eivät voineet tuoda esiin laillisia omistuspapereita j. n. e. Vanhat muistotarut hämärän muinaisuuden talonpoikaisvapaudesta virkosivat uudestaan eloon, ja tuo kansa, jonka nälkä ja monissa paikoin todellinen peltomaan ja laitumen puute oli saattanut raivoon, ryhtyi hurjiin tekoihin, ryösti tilanomistajain kartanoista viljat ja muut syötävät ja ajoi paikka paikoin isännät perheineen päivineen pois. Eipä ketään kuitenkaan tapettu, ainoastaan yksi uppiniskainen kartanonvouti tuli kuolettavasti haavoitetuksi. Huomattava myöskin on, että talonpoikain väkivaltainen menettely kaikkialla oli tuloksena nimenomaan tehdyistä päätöksistä, sekä että väkivaltaisuuksissa ei har-

joitettu yksityistä mielivaltaa. Kaikki kävi ikäänkuin jonkinlaisten sotalakien mukaan.

Moniaalla pakenivat tilanomistajat omin ehdoin. Niinpä esim. Poltavan ja Harkovin hotellit yhteen aikaan olivat täynnään tunkalalaisia aatelisia pakolaisia.

Hallituksen täytyi, kuten sanottu, ryhtyä tuleen ja miekkaan. Tavallinen taktiikki oli seuraava: sotaväki ampui umpimähkään kokoontuneisiin talonpoikaismiehisiin, satoja kaatui, eloonjääneiden kimppuun hyökättiin pajoneteilla, ja kun viimeinen vielä hengittävä kapinallinen joukkue oli lannistunut, alkoi ruoskinta. Annettiin sata lyöntiä ja siitä yli, henkeä kohden. Monet sotamiehet, joiden tällä tavoin täytyi käydä sotaa omia kansalaisiaan vastaan, pyörtyivät kesken verilöylyä. Mutta paikka paikoin viettivät tilanomistajat kesken kauheaa loppusuoritusta "voittoaan" kuvernöörien ja upseerien kanssa sampankaljalla ja soitolla. — Varsinkin Harkovin kuvernööri, ruhtinas Obolenski, osoitti intoaan, piiskauttaen tukuttain kokonaisia kyläkuntia, vanhukset, naiset, lapset, kaikki tyyni, syylliset ja syyttömät, monen monta kuoliaaksi. "Innostaan" sai hän palkinnoksi korkean Vladimirin tähdistön merkin urhoolliseen rintaansa; mutta Poltavan kuvernööri, joka v. Plehwen mielestä oli piiskauttanut liian laimeasti, pantiin viralta.

Heinäkuun 29 p. teki eräs työmies toveriensa nimessä murhayrityksen ruhtinas Obolenskia vastaan, joka odottamattoman satuman kautta kuitenkin sai ainoastaan vähemmän haavan kaulaansa.

Jo useita vuosia ennen näitä talonpoikaismeteliä oli hallitus alkanut koota tilastollisia tietoja maanomistuksesta, jonka ohessa semstvtot v. 1893 olivat saaneet toimekseen arvioida uudestaan kiinteimistöt kunnallista taksoitusta varten. Kesäkuun 18 p. 1902 julkaisi nyt "Hallituksen Sanansaattaja" v. Plehwen toimesta syntyneen käskyn, jonka kautta puheenalaisten tilastollisten tietojen keräileminen tuli lakkautetuksi 12 kuvernementissä ja semstvojen arvioimistoimi selitettiin kelvottomaksi. Syynä tähän hallituksen lakkautushankkeeseen ei ollut muu kuin talonpoikaismeteliä, jonka pelättiin saavan yllykettä ja leviävän mainitun tilaston hankkimisen johdosta. Siihen asti oli kapinallinen liike levinnyt yhdeksään laseen kuvernementtiin.

Kuinka kovasti sitä peljättiin, osoittaa myöskin tavallaan eräs kiertokirje, jonka Saratoffin kuvernööri Engelhardt tähän aikaan pani menemään piiripäälliköille virka-alueellaan. Siinä kehoitti näet herra kuvernööri ankarin sanoin mainituita kansankiusaajia pitämään väestöä heidän asianomaisissa piireissään tarkemmasti silmällä, huomauttaen erittäinkin, että "lahjakkaat talonpojat" ovat kovin vaarallista väkeä, koska juuri ne on havaittu myrkytetyiksi tyytymättömyyden ja kapinallisuuden hengen kautta, koska hallitukselle vihamieliset intelligenssi- (= valistus-) henkilöt aina ovat eritoten kääntyneet niiden puoleen rikollisessa toimessaan, koska sitten vielä juuri nämä valistuksen koskettamat talonpojat asettuvat toisten "rauhallisten" talonpoikain valistajiksi

ja johtajiksi. Senpä tähden tulee muka piiripäällikköjen ankarasti valvoa näiden valistuneempien talonpoikain elämää ja toimia, katsoa ett'eivät he saa luettavakseen semmoisia luvallisiakaan kirjoja, jotka levittävät tieteellistä, lainkuuliaiselle talonpojalle tarpeetonta ja sopimatonta valistusta, j. n. e. — Mutta olikohan herra kuvernööri koskaan tullut mietiskelemään sen yhteiskuntajärjestyksen pätevyyttä, joka, niinkuin hänen nyt täytyi itse varmistaa, oli ajanut lahjakkaimmat talonpojat vallankumouksen syliin? —

XVIII.

Viimeisten kuukausien panoraama. Lopussa kiitos seisoo.

Kuten jo ylempänä viittasimme ja niinkuin sitä paitsi itses-
täänkin on ymmärrettävää, ovat tietysti senkaltaiset sotilastoimet
kuin nälistyneiden ja epätoivoon saatettujen, aseettomien talonpoi-
kain, omien kansalaisten ampuminen ja heidän kapinallisten me-
teliensä rankaiseminen raipalla ja ruoskalla sotamiehelle kaikkea
muuta kuin mielityötä. Niinpä niinikään venäläisen sotamiehen
alentava asema, — jossa hän itsekä alinomaa on esimiestensä
mielivallan alaisena, mielivallan, jonka perustuksena on yksinval-
tiaan "laki" — antaa hänelle aihetta aprikoimaan, epäilemään tä-
män aseman ihmisarvoisuutta ja sen kanssa koko tsaarivaltion
järjellisyttä ja oikeutusta. Minkälainen hänen tunnelmansa on,
kun hän upseeriensa käskystä ruoskii kuoliaaksi nälkään näänty-
viä talonpoika-raukkoja, hänen omia veljiään, jotka ovat rohjen-
neet päästää toivotun vapauden helpoittavan huokauksen rinnas-
taan, taikka kun häntä itseään, sotamiestä, ruoskitaan kunnes
henki lähtee, se pitäisi jo vähitellen käydä selville vallanpitäjillek-
kin; mutta, joll'ei niin ole käynyt, niin ainakin näkyy venäläinen
sotamies itse jo rupeavan ymmärtämään minä olentona hän tässä
maailmassa on. Kapinan ja vallankumouksen henki on nähtä-
västi varsin arveluttavassa määrässä levinnyt sotamiehistöön. Yh-
tenä esimerkkinä ja todistuksena siitä mainittakoon tässä muuan
todellinen hätähuuto, joka kohta talonpoikaismetelien perästä ke-
sällä v. 1902 lähti sotamiesten keskuudesta ja oli osoitettu tove-
reille koko Venäjän armeijassa. Tässä painetussa huudossaan lau-
suvat sen virittäjät m. m.: "Kukin meistä tietää varsin hyvin mi-
kä kohtalo meille on valmistettu. Alinomaa meitä rankaisematta
ruoskitaan, meitä solvaistaan, meitä petetään ja meitä ivataan,
miten milloinkin sen tai sen päällikön oikku vaatii; toverimme
kuolevat rangaistuskomppanioissa ja vankiloissa, ja me muut
saamme riutua riittävän ravinnon puutteessa. Meidän täytyy vaie-
ten kärsiä korvapuusteja, räikkäyksiä, häväistyksiä; jokainen up-
seeri, kaikkein halpamaisinkin, kurjinkin, pitää meitä vallassaan
ja vaatii kunnioitusta itselleen. Hän on valta, — — — mutta
ainoastaan univormunsa voimasta; — — siviilinä ei hän ole mi-
tään, korkeintaan meidän vertaisemme. Mistä sitten hänen val-

tansa? Ei suinkaan hänen sapelistaan, sillä sitä hän ei koskaan käyttä, vaan laista. Vastuunalaisuus on siis niiden, jotka ovat sää-
täneet sotilaslait, — — tsaarin ja sotaministerin. — — — Sama-
ten kuin tilanomistaja olisi vastuunalaisuudessa sen kuolemasta,
jonka kimppuun hän on usuttanut koiransa, samaten on tsaari
vastuunalainen kaikista räökkäyksistä, jotka tulevat meidän osak-
semme. — — — Tsaarin on viimeisessä sijassa koko vastuunalai-
suus, ja meidän täytyy hänet tuomita. Hän tarvitsee meidän voi-
mamme, meidän veremme, tehdäkseen kunniansa loistavammaksi,
ryöstääkseen paljaaksi kiinalaiset ja elääkseen herroiksi. Ja meitä
tarvitsee hän kukistaakseen työläisten työlakot, tappaakseen kapi-
noitsevia talonpoikia, puolustaakseen herrojen henkeä ja omaisuut-
ta. Hän on siis tsaari herroja varten, meille on hän sortaja. Hän
on meidän päällikköjenme ja rikkaiden ystävä, työläisten, talon-
poikain ja sotamiesten vihollinen. Me kaikki, Venäjän kansa,
olemme tukehtumaisillamme, kaikki olemme kurjuuden alaiset; me
tuskin pysymme hengissä, me emme saa syödä kylliksemme. Näem-
mehan talonpoikain ja työmiesten nousevan kapinaan, — he eivät
voi kestää enää, he pyytävät vapautta ja leipää. Päällikkömme
ja rikkaat tätä talonpoikaista liikettä pelkäävät, mutta tällä haa-
vaa me sotamiehet heitä puolustamme. Mehän lyömme ja ruos-
kimme näitä talonpoikia, joiden viljelysmaat tilanomistajat ovat
anastaneet. — — — Me ammumme tätä köyhää kansaa tsaarin
nimessä, hänen käskystään, ja itse kuulumme me tähän kansaan.
Ja hänen käskystään sodimme me kiinalaisia vastaan, jotka eivät
ole tehneet meille mitään pahaa. Mutta me petämme itsiämme;
meidän ei tulisi puolustaa tuota tsaaria, vaan päin vastoin kansaa
tsaaria vastaan, ei tilanomistajia, vaan talonpoikia. Meillä on val-
ta, mutta me käyttämme valtaamme rosvojen palveluksessa. Liit-
tykäämme kansaan ja palvelkaamme sitä, joutukaamme kaikki
ymmärtämään, että me olemme pettyneet, ja huutakaamme niin-
kuin kansa: "Alas tsaari!" Antakoon hän kansalle vapauden tai
astukoon alas valta-istuimeltaan. Valloittakaamme vapaus kan-
salle! Ja ratkaiseva sana on meidän, jos me yksimielisesti kiel-
täydymme ampumasta kansaa. Talonpojat ja työmiehet ovat silloin
puolellamme, ja meillä on kuulat ja pajonetit käytettävinäme."

Kuinka lavealle tämä tämmöinen vastustusliike valtakunnan
sotamiehistössä, jonka kokoonpano vuosi vuodelta muuttuu, on
ulottunut, se tietysti tällä hetkellä on mahdoton sanoa; mutta mi-
ten onkaan, jo monta kertaa on kaikkein viimeisinä aikoina tapahtu-
nut, että nuoret upseerit alaisine sotamiehineen ovat kieltäytyneet
ottamasta osaa niihin verilöylyihin, joihin heitä on komennettu.
Mikäli tiedetään, ovat nämä upseerit tähän asti saaneet maksaa
rohkeutensa hengellään ja sotamiehet tulleet rangaistuskomppa-
nioissa mitä julmimmasti kidutetuiksi; mutta onpa toiselta puolen
hallituksen täytynyt antaa ainakin tilapäisiä käskyjä, että sotavä-
keä saa ainoastaan äärimmäisessä hädässä käyttää talonpoikain ja
työväen kukistamiseen. Nämä tämmöiset käskyt tietysti tarkoit-
tavat tuon miettimään heränneen sotilaston rauhoittamista, — hal-

litus pelkää sen inhoa, ja näiden käskyjen antaminen tuntuu varmaankin hyvin karvaalta —; mutta ne ovat kuitenkin valtiolliselle asemalle hyvin kuvaavat ja merkinnevät samaa kuin: minä löisin ja löisin aina vain ja minun täytyykin lyödä, mutta en aina uskalla. Suo siellä, vetelä täällä. —

Mitä työväkeen tulee, niin voidaan jo nyt sanoa, että se kauttaaltaan on saavuttanut sen käsityskannan, että työväki ei voi ajatellakaan mitään tulevaisuutta niin kauvan kuin tsaarikunta rajattomana yksinvaltiutena on olemassa; ja tämän käsityskannan syntymiseen ja koko työväestöön juurtumiseen on nykyinen tsaarikunta mielettömine sortokeinoineen itse ja yksin syypäänä; — syyttäköön itseään, kun kerran puhkeaa.

Aivan saman tuloksen on hallitus saavuttanut menettelyllään opiskelevaa nuorisoa kohtaan. Tämän nuorison vastustus koski alkuansa ainoastaan sietämättömiä oloja opistoissa, joihin se vaati muutoksia vapaamielisempään suuntaan. Nytemmin on yliopistojen ja muiden korkeakoulujen nuoriso myöskin melkein aivan kauttaaltaan sillä käsityskannalla, että syynä epäkohtiin ei ole mikään muu kuin se virkavaltainen despotismi, joka käy yksinvaltiuden nimellä. Jos luetaan pois muutamat ”todelliset ylioppilaat”, jolla hullunkurisella arvonimellä hallitus näkyy merkkivän kiltit ilmi-antajansa nuorisossa, joita sen tähden muistetaan tuottavilla toimilla ja viroilla, niin ovat kaikki Venäjän ylioppilaat liittyneet vallankumousliikkeeseen, ja heistäpä juuri aina on tullutkin sen innokkaimmat, uhrautuvimmat ja tarmokkaimmat työntekijät. Myöskin jumaluusopillisiin seminaareihin on vallankumouksellinen henki tarttunut; monet papinalut näkevät jo varsin selvästi, että heitä tahdotaan kasvattaa pääasiallisesti yksinvaltiuden palvelukseen tuon vanhoillisen, taika-uskoa levittävän kirkon välityksellä.

Mutta eipä kylliksi vielä tämän varttuneemman opiskelevan nuorison vallankumouksellisessa harrastuksessa. Liike on levinnyt — alkeiskouluihinkin. Kuvaavaa on tässä suhteessa eräs aivan äskettäin (heinäk. 11 p. 1903) päivätty, ”Hallituksen Sanansaattajassa” julkaistu kiertokirjelmä opetusasiain-ministeriltä kaikkein opetuspiirien kuraatoreille. Tässä kirjelmässä päivittelee näet ministeri baikein sanoin ”uppiniskaista henkeä” sekä gymnaaseissa että kaupunkikouluissa: oppilaat kieltäytyvät noudattamasta kouluviranomaisten käskyjä, käyvätpä toisinaan käsikähmäänsäkin ”lainkuuliaisten” opettajainsa kanssa (!), rohkenevat poiketa seikkaperäisistä määräyksistä vahvistetun uniformun suhteen, eivät tee kunnia kuraatorille, kuvernöörille eikä edes kenraalikuvernöörillekään; ja näitä rikoksia säädettyä koulukuria vastaan päälle päätteeksi muutamat kouluviranomaiset vaieten sietävät. Vieläpä on uppiniskainen henki mennyt niinkin pitkälle, että korkeampien luokkien oppilaat ”laveassa määrässä harjoittavat hallitukselle vihamielistä propagandaa.” — Ministeri nuhtelee leväperäisiä rehtoreita ja opettajia heidän laimeudestaan ja esiintuo sitten kaikenlaisia tepsiviä keinoja pahan hengen murtamiseen, silminnähtä-

västi ymmärtämättä, kuinka naurun-alaiseksi hänen mainio kirjelmänsä tekee koko Venäjän virallisen koulujärjestelmän.

Samankaltaisia hedelmiä kuin työväessä ja opiskelevassa nuorisossa ovat vainot eri kansalaisuuksia vastaan tuottaneet, Puolalaiset ja Vähävenäläiset — puhumattakaan juutalaisista — ovat kokonaan vallankumouksen puolella käsittäen varsin hyvin, että eri kansallisuudet, kukin puolestaan, eivät voi mitään kehitystä rakentaa omalle pohjalle, ennenkun venäläinen yksinvaltiutus virkavaltaisine hirmuhallituksineen on mennyt kumoon; ja Venäjän vallankumoukselliset, mitä ryhmää alkuaan lienevätkin, antavat yksimielisesti kaikki täyden tunnustuksensa näiden ja muiden (siis Suomenkin) kansallisuuksien pyrinnölle omaan, itsenäiseen kansalliseen elämään. Niinpä ovat nämä Venäjän vallankumoojat lukuisissa julistuksissaan nimenomaan ottaneet varsinaiseen ohjelmaansakin tämän kohdan, asettuen siten kokonaan erilleen siitä panslavistisesta tarkoituksesta, joka elähyttää tai oikeastaan on elähtytävänä nykyistä taantumishallitusta*). Täydellinen kansallinen itsehallitus niille vieraille kansallisuuksille, jotka nyt huokaavat venäläisen (= aasialaisen) despotismin häpeällisen ikeen alla, — siinä Venäjän vallankumouksellisen puolueen ohjelma tässä kohden.

Ja lopuksi ovat myöskin maltillisesti-vapaamieliset huomanneet välttämättömiksi vallankumoukselliset pyrinnöt, keinot ja taistelutavat. Ennen Pietarissa ilmestynvä, hallituksen lakkauttama sanomalehti "Shisn", joka nyttemmin ilmestyy Lontoossa ja sieltä salaa kuljetetaan Venäjälle, tämä lehti, joka edustaa valtavaa joukkoa vapaamielisiä, vaatii nimenomaan Venäjän hallitustavan muutosta siihen suuntaan, että virkamiehistöön siirtynyt yksinvaltiutus tulisi rajoitetuksi.

Yhteydessä "Shisn"-lehden kanssa mainittakoon tässä myöskin Stuttgartissa ilmestynvä 1/2-kuukautinen aikakauskirja "Osvoboshdenie" (Vapautus), jota toimittaa Pietarista karkoitettu sanomalehtimies Peter von Struve ja jonka tarkoituksena on vaikuttaa sen maltillisesti-vapaamielisen reformiliikkeen hyväksi, joka etsii lähtökohtansa ja tukensa semstvo-laitoksesta. Lehti alkoi kesällä 1902 ja on pidettävä myöskin itse varsinaisten, alkuperäisten semstvojen äänenkannattajana, — koska näiden alkuaan hyvien laitosten vapaamieliset, kansanystävälliset ainekset eivät enää, kuten

*) Kuten jo ennen olemme viitanneet, ei panslavismikaan, niinkuin ei tsaarin pyhä itsevaltiutus, nykyisille vallanpitäjille — jos kenties luetaan pois haaveellinen Pobedonostseff itse — ole muuta kuin tyhjä kyltti, jonka taakse he peittävät omat itsekkäät pyyteensä. Se on yksinkertaisesti sulaa naiivisuutta, lapsellisuutta, kun luullaan, että herrat semmoiset kuin v. Plehve, Kuropatkin, Bobrikoff suuresti välittäisivät isovenäläisen kansallisuuden ja isovenäläisen kielen ylivallasta valtakunnassa; osoittaaahan heidän hallituksensa, että he sortavat tätäkin kansallisuutta, jonka lippua he kantavat, ja mielettömällä valistusvihallaan ja sensuurillaan välillisesti sen kieltäkin. Slavofilismi ja panslavismi on silminnähävästi näille herroille samaa kuin hyväntekeväisyys saidan koronkiskurin imelällä kielellä. Mutta se tietysti ei estä herroja sitä mahtavamasti heiluttamasta lippuaan.

edellisessä antamistamme tiedonannoista ilmenee, saa ääntänsä muuten kuuluviin; siihen määrään asti on virkavalta sekaantunut semstvojen sekä kokoonpanoon että toimintavaltaan. Mutta viitattua paremmat semstvo ainekset tuntevat kyllä nykyisen alennustilansa raskaan, häpeällisen ikeen alla ja muodostuvat muodostumistaan pohja-ainekseksi vapaalle talonpoikaikansalle, kaikkein maltillisesti-vapaamielisten sivistyneiden tukemina ja kannattamina. Toukokuun lopulla mainittuna vuonna piti 50 henkilöä 25 kuvernementti-semstvosta kokouksen, jossa ankarasti arvosteltiin nykyistä virallista järjestelmää ja sitä "virkavaltaiseksi anarkiiaksi" leimattiin, samalla kun yhteiseksi ohjelmaksi lausuttiin, että kansalliset semstvot ovat vakavasti vaativat kansalle osallisuutta laisäädäntöön. Tämän kokouksen hengessä laadittu "semstvojäsenten kirjelmä" julkaistiin sitten "Osvoboshdenie"-lehdessä sillä pääponnella, että semstvojen vapaiden aineiden tulisi muodostaa ydin vastaisessa valmistavassa valtiollisessa edustuskokouksessa. — Muuten käy tämän taitavasti toimitetun aikakauskirjan toiminnasta ilmi, että juuri valtiollisesti-vapaamieliset sen kautta pyrkivät kokoamaan kaikki vallankumoukselliset ryhmät yhteisen lipun alle: konstitutsioonin saavuttamiseen. Vasta sitten kun tämä on saavutettu — sanoo lehti — voivat eri ryhmät pyrkiä toteuttamaan kukin ohjelmaansa, vasta sitten voidaan "myydä karhunnahka"; ensiksi on karhu ammuttava. — Osvoboshdeniekin vaatii yhtä suuret oikeudet valtakunnan eri kansallisuuksille.

Mutta, kuten jo olemme huomauttaneet, "Osvoboshdenie"-lehti ei suinkaan ole yksinään tätä yhteisohjelmaa vaatimassa. Sitä kannattavat nyttemmin, huolimatta erikoisharrastuksistaan yhteiskunnallisella alalla, kaikki muutkin vallankumoukselliset lehdet lukijapiireineen päivineen, vetäen kukin kortensa siihen pesään, jonka alustaksi "Osvoboshdenie" puolestaan asettaa semstvojen tosi-kansalliset ja vapaat ainekset.

Koko tyytymätön Venäjä keräytyy yhteisen lipun alle.

Hallitus puree hammasta. Kun ei aina oikein rohjeta käyttää sotaväen tavallisia aseita vallankumouksellisia vastaan, käytetään sen sijaan, toisinaan salassa, kasakanpiiskaa ja poliisipamppua. Keväällä 1902 ruoskittiin joukottain tyytymättömiä ja "epäilyttä tyytymättömiä" Vilnassa, Elimskissä ja muissa kaupungeissa, sivistyneitäkin henkilöitä. Toiset saivat, odottaen kukin vuoroansa, katsoa päältä kun toisia räkättiin. "Sodallakin on lakinsa — sanovat tämän johdosta venäläiset siirtolaiset ulkomailla yhteisesti julkaisemassaan vastalauseessa ulkomaan sanomalehdissä —, ammattimurhaajakin noudattaa vissiiä tapoja. Mutta rikkoen nämäkin lait, nämä tavat, on venäläinen itsevaltius astunut sen rajan yli, jossa ihminen loppuu ja eläin alkaa".

Hallitus käy, niinkuin nähdään, sotaansa omalla tavallaan. Se on kerrassaan pöyristyttävää.

Niinpä taasen eräs tapaus syyskesällä 1902 osoitti, että hallitus hillitsemättömässä kostonhimossaan pitää tapanaan räkäätä valtiollisia vankejaan vankihuoneissakin. Odessan vankilassa istui

150 mies- ja 20 naispuolista "vallankumoojaa". Huonon kohtelun tähden päättivät nämä tehdä 12 päiväksi ruokalakon*). Mutta seurauksena olikin mitä julmin räökkäys viranomaisten puolelta, räökkäys jonka yksityiskohtia kynä kieltäytyy kuvaamasta. — Samaan aikaan ilmeni, että talonpoikaiskapina oli uusiutunut ja että ylempänä mainittu kuvernööri Engelhardt matkusteli kylästä kylään kasakkoineen piiskauttamassa joukottain rahvasta. Mutta tämä teki jo paikka paikoin ilmeistä vastarintaakin sotaväelle. Niinpä Saratoffin piirissä Makarovon kauppakylän markkinoilla kasakat saivat aika lailla selkäänsä hurjistuneilta talonpojilta.

Näiden ja muiden senkaltaisten ilmiöiden johdosta lausui "Osvoboshdenie"-lehti, että hallitus on valtiiovihollinen sekä että vapautusliike niin muodoin itse teossa ei olekkaan vallankumouksellinen. Sitä todistaa tavallaan myöskin se seikka — huomautti lehti sitten — että jäsenet semstvojen edustuskokouksessa, jotka (aivan säädyllisesti muuten) olivat tuoneet esiin murheensa Venäjän valtiollisesta tulevaisuudesta, tämän takia saivat ankarat nuhheet tsaarilta. —

Ja tässä vielä runsaasta lähdevarastosta**) muutamia lisiä viimeisten kuukausien ilmiöihin — siinä järjestyksessä kun olemme ne konsepteihimme merkinneet.

Tomskissa (Siperiassa) ripustettiin eräänä aamuna alkusyksystä 1902 kenraalikuvernöörin kartanon katolle punainen lippu, jossa oli kirjoitus: "Alas yksinvaltius!"

Samaan aikaan pyysi v. Plehve sittemmin (heinäkuussa 1903) saamansa 12 miljoonaa ruplaa poliisivoimain lisäämistä varten (koska näet oli huomattu vaaralliseksi alinomaa käyttää sotaväkeä taistelussa kansaa vastaan).

Lokakuussa suoritettiin prosessi Harkovin talonpoikia vastaan, yhteensä 17 juttua 191 henkilöstä. Näiden asianajajain puolustuspuheet rajoitettiin: he eivät saisi mainita mitään siitä, että talonpoikia jo oli ruoskittu. Kaikki 8 asianajajaa panivat vastalauseen ja poistuivat oikeussalista, mainiten kuitenkin mennessään, ett'ei toki voitane rangaista kahdesti samasta rikoksesta. Ja kuitenkin rangaistiin.

Syysk. 8 p. hirtettiin kolme käsityöläistä Donin Rostoffissa sotaoikeuden tuomiosta. He olivat olleet sekaantuneina muutama tavalliseen katutappeluun, jossa muuan poliisi oli menetännyt henkensä. Kun kaksi oli hirtetty, ilmaisi kolmas, että nämä olivat peräti syyttömät.

Samana syksynä kehoitettiin karkoitettuja ylioppilaita Siperiassa anomaan armoa ja vapautta. Kaikki kieltäytyivät.

Elokuun 25 p. pani sotaministeri Kuropatkin kiertokirjelmän menemään eri rykmenttien päälliköille. Se on laatuaan hyvin ku-

*) "Nälkälakon", kuten vangit itse sanovat. Tämä Venäjän vankiloissa varsin tavallinen mielenosoitus, jota hallitus kovasti pelkää, on siinä, että vangit eivät mistään hinnasta suostu nauttimaan mitään ravintoa. Se on useasti ollut omiansa aikaansaamaan inhimillisempää kohtelua.

**) Pääasiallisesti äsken mainituista aikakautisista julkaisuista.

vaava. Hra ministeri luettelee koko joukon tapauksia ja ilmiöitä, joista selvenee, että vallankumouksen henki on varsin arveluttavasti tartuttanut sotaväen. Hän kehoittaa päällikkökuntaa pitämään tarkasti silmällä tätä rikollista ja vaarallista liikettä ja pyytää ehdotuksia tehokkaisiin keinoihin sitä vastaan.

Ennen olemme jo kertoneet kuuluisasta aatelispankista, tuosta rappeutunutta aatelia varten perustetusta valtiollisesta hyväntekeväisyys- eli hätäapulaitoksesta, jonka avulla tästä säädystä oli saatava taloudellisesti turvattu luokka kansalaisia, jotka kannattaisivat ja tukeisivat hallitusta. Viime kesänä (1902) perustettiin nyt myöskin samalla pyhällä tarkoituksella uusi rahalaitos nimellä "aatelin keskinäis-kassat", joita valtio avustaa, paitse vuotuisella raha-avulla 10 vuoden aikana, yhtä suurella pohjarahalla kuin aatelin panokset tekevät yhteensä. Tämän laitoksen kautta, jolla muka vain tahdotaan edistää aatelin maanviljelystä, on itse teossa, sanoo eräs ulkomailla painettu venäläinen sanomalehti, luotu suuri joukkokunta valtion eläkkeen-nauttijoita häviöön joutuneista tyhjäntoimittajista. Kuinka suuri apu hallituksella on hädän hetkellä oleva näistä tällä tavoin lahjotuista ja sidotuista herroista, sen osoittakoon tulevaisuus.

Joulukuussa tiesivät ulkomaan sanomalehdet paljon kertoa itse hovissa syntyneestä vastustuspuolueesta, jonka etupäässä seisoi leskikeisarinna ja jonka tarkoitus olisi saada tyydytetyksi joukonen osa kansan oikeutetuista vaatimuksista. Puolue oli jo vaikuttanut — niin kerrottiin — että tsaari oli tahtonut tutkia Loris Melikoffin "konstitusiooni"-ehdotusta. Sanomalehtien tänkaltaisten tiedonantojen johdosta huomauttivat vapaat venäläiset lehdet ulkomailla, että puheenalaisella vastustuspuolueella, jos sitä on olemassa, ei missään tapauksessa ole muu tarkoituksena kuin — puolinaisten (varjo-) myönnytysten kautta — kokea pelastaa, jopa vahvistaakin tsaarin asema ja sen kautta yksinvaltiut.

Talonpoikaiskapinan perästä sai raha-asiain ministeri Vitte tsaarin suostumuksen suuren komitean asettamiseen, jonka tulisi ehdoittaa keinoja maanviljelyksen kohoittamiseksi. Aineiden keräilemistä varten tälle keskuskomitealle asetettiin sitten kaikkiin kuvernementteihin ja piireihin haarakomiteoita, joiden jäsenet jäivät kuvernöörien kutsuttaviksi ja saisivat vilpittömästi lausua ajatuk-sensa. Näin syntyikin näitä valmistavia komiteoita yltymperi maata, mutta hallitus sai pian katuä tuota lupaustaan, että kutsutut jäsenet, joiden joukkoon vahingossa pujahti useita vapaamielisiäkin saisivat puhua suunsa puhtaaksi "vilpittömästi". Tuli näet kuuluviin siksi paljon vilpittömiä puheita, että hallitus kauhistui. Kaikki todelliset asiantuntijat leimasivat syyksi maanviljelyksen rappiotilaa juuri virkavallan, joka oli ehkäisemässä kaiken omintakeisen toimeliaisuuden. Mitä se auttaa asiaa, — siihen suuntaan puhui m. m. 70 vuotias koulunopettaja Bunakoff Voroneskin piirikomiteassa — että me täällä hallituksen osviittojen mukaan keskustelemme erikoisista, puolinaisista toimenpiteistä, maanviljelysneuvojain asettamisesta, koetuskenttän perustamisesta

y. m. semmoisista. "Se ei ainoastaan ole hyödytöntä, vaan vieläpä vahingoksikin, koska se johtaa huomion pois pääasiasta. Se on samaa kuin jos joku talonmistaja, jonka talo on hajoamaisillaan, kutsuisi ammattimiehiä keskustelemaan siitä, tokko ovi tai toinen tarvitsee korjausta, tokko joku ikkuna tarvitsee uudet lasit, tokko kenties olisi hankittava mukavuuslaitos. Rehelliset ammattimiehet tietysti tällaisiin kysymyksiin vastaisivat: mitä täällä mak-saa vaivaa puhua lukoista ja kloseteista, kun koko teidän talonrakennuksenne on kaatumaisillaan maahan? Se on revittävä hajalle ja rakennettava uudestaan. — Niinpä nyt myöskin on meidän työmme laita. Tässä ei ole asiana maanviljelysneuvojain asettaminen ja koetuskenttään perustaminen, vaan Venäjän yhteiskuntalaitoksen perinpohjainen muuttaminen. Minun ajatukseni on, että meidän tulee palata takaisin vapautusaikaan ja alkaa siitä uudestaan. Talonpojat ovat rehellisesti vapautettavat; he eivät saaneet maata kylliksi, ei itsehallintoa, ei kansakoulua, josta maksaisi vaivaa puhua; heitä ei edes ole vapautettu häpeällisestä ruumiinrangaistuksesta." Tässä keskeytti puheenjohtaja puhujan. Samaa suuntaan puhui toinenkin komitean-jäsen, Martynoff. Marraskuun 8 p. vangittiin v. Plehven käskystä Martynoff, tuotiin Pietariin ja karkoitettiin Arkangelin kuvernementtiin 2 vuodeksi. Bunakoff vangittiin maatilallaan, laahattiin Voroneskiin ja sitten Pietariin, josta hän niinkään karkoitettiin Novgorodin kuvernementtiin 3 vuodeksi. Mutta heidän pelkäämätön esiintymisensä herätti paljon huomiota Venäjällä, ja ihastuneita myötätuntoisuuden osoituksia on sittemmin laveilta aloilta tullut heidän osakseen.

Oli taaskin typerä hallitus lyönyt naulan ruumisarkkuunsa.

Vuoden lopulla huomauttivat ulkomailla painetut vapaat venäläiset lehdet muutamasta "Finlandskaja Gaseta" nimisessä, kenraali Bobrikoffin persoonallisessa puhetorvessa olleesta kirjoituksesta, jossa suoraan oli sanottu, että ukaasit Suomen virkamiesten asettamisesta lain ulkopuolelle olivat johtuneet siitä, että Suomessa oli tehty kanteita muutamia poliiseja ja kuvernöörejä vastaan. Tämmöisillä vartavasten säätämillään ukaaseilla, sanoivat mainitut lehdet, antaa Venäjän hallitus sen selvän todistuksen itsestään, että se kokonaan lepää mielivallan pohjalla, että se ei mitään tahdo tietää oikeasta laista, että sillä siis myöskin on paha omatunto, että se on kansanvihollinen ja rikollinen ja että sen täytyy suojella poikkeusasemaansa väkivallalla, aivan niinkuin vahvan ryövärijoukon, jonka säännöllinen yhteiskunta tahtoo hävittää. Että jokainen sovinnonhieron, jokainen kädenojennus sille säännöllisen yhteiskunnan jäsenen puolelta on rikosta, selviää itsestään — viittaavat samat lehdet lopuksi.

Toukokuun 13 p. (1902) oli Saratoffissa tapahtunut mielenosoituksia, joissa m. m. oli osoitettu myötätuntoisuutta Balmashoffin, Sipjagin murhaajan, muistolle. Näiden mielenosoitusten johdosta tuomittiin marraskuun 20 p. 4 miestä ja 3 naista elinkaudeksi Siperiaan ja kaikki säätyoikeudet menettäneiksi; 3 sai 2 1/2 vuotta vankeutta.

Vuoden loppupuolella teki raha-asiaain ministeri Vitte tarkastusmatkan Itä-Siperiaan. Mitään rautatietä Mandshuriassa, joka oli ilmoitettu valmiiksi, hän ei ensinkään löytänyt, — vaan ainoastaan paljaaseen ruohoon mätättyjä pölkkyyä. "Valmis rautatie" oli olemassa yksistään rakentajien lähettämässä virallisissa raporteissa.

Marraskuussa kirjoitettiin Shitometsistä Volhyniassa, että isot joukot vuoden asevelvollisia oli samoillut pitkin katuja huutaen: "Alas itsevaltius!" Tämän johdosta olivat viranomaiset nahkapokkain joukkoon kasarmeissa pistäneet valepukuisia santarmeja.

Hallituksen rahapulaa kuvaavana seikkana kertoivat ulkomaiset lehdet 1903 vuoden alussa, että joulukuun palkka upseereille oli maksettu rautatievaroista.

Marraskuun lopulla 1902 alkoi 3 viikkoa kestävä laaja työlakko Don-virran rannoilla Vladikaukas-radan työpajoissa, leviten pitkin rataa. Työväen vaatimusten joukossa oli myöskin valtiollinen vapaus. Useissa paikoin sattui sotaisia tappeluja työväen ja sotaväen kesken; ei ollut näet hallituksen muuta ajattelemistakaan kuin sotaväen käyttämistä arveluttavan liikkeen kukistamiseksi. Molemmiin puolin kymmenittäin kuolleita ja sadottain haavoitettuja. Kasakat ryöstivät paikoittain työväen asunnot paljaksi, murhasivat täysikasvaneita ja lapsia, raiskasivat naisia. — Tämöiseksi on "pyhän Venäjän" valtakunnassa käynyt itsevaltiuden arvoisa hallitustapa.

Kevättalvella 1903 teki 59 työmiestä lakon Troitskin siltarakennuksessa Pietarissa. Heidät sanottiin irti, jonka tähden he menivät valittamaan kaupungin poliisipäällikölle, hra Clayhills'ille. Tämä pyysi heitä tulemaan sisään pihalle, sanoen tahtovansa puhutella heitä. Mutta siellä tulikin toista. Portit suljettiin, lähetettiin hakemaan kasakoita, ja työmiehet ruoskittiin ja karkoitettiin Pietarista.

Ylempänä olemme maininneet sotamiesten keskuudessa syntyneestä vallankumouksellisesta liikkeestä. Tässä muutamia otteita eräästä proklamatsioonista jota helmikuun lopulla tänä vuonna levitettiin upseerien keskuudessa ja joka oli upseeristossa syntynyt. Sen löydön johdosta vangittiin koko joukko upseereja sekä Pietarissa, jossa löytö tapahtui, että muualla. Ploklamatsioonissa lausuttiin:

"Toverit! Elämme aikana, jolloin jokaisen upseerin täytyy selvittää itselleen oma asemansa, koska näet hallituksen käskyt minä päivänä hyvänsä voivat riistää häneltä oikeuden olla hänen omantuntonsa ja kunniansa herrana. Ennen on hallitus taistelussaan vallankumousliikettä vastaan tullut toimeen santarmeilla ja poliiseilla. Nyt, kun vuosisatoja vanhan sumun, raipan ja kidutuksen pimeys rupee haihtumaan vapauden päivänpaisteen alta, nyt tarvitaan sotaväen apua, ja se kysymys on astunut päiväjärjestykseen, miten maanpuolustuksen tarve voidaan sovelluttaa hiruvallan politiikkaan ja hallituksen villiin mielivaltaan. — — — Mikä on armeijan tehtävä? Missä suhteessa se on valtioon? Ar-

meijan tehtävänä on maan puolustaminen ulkomaisia vihollisia vastaan, sen oikeuksien puolustaminen. — — — Mutta jos sota-
väki suunnataan kansaa vastaan, jos siitä tulee aseellinen voima
kansan oikeuksien ja vapauksien vastustajille, jos siitä tulee kan-
sanvapauden pyöveli, missä silloin on eroitus sen toiminnan ja
ulkonaisen vihollisen aseellisen hyökkäyksen välillä? — — — Itä-
merestä Tyveneeseen mereen vallitsee piiritystilä, kuuluu kiväärien
pauke, virtaa verta, kaatuvat paraimmat ihmiset. — — — Me
sotilaat tiedämme mitä meille opetetaan kouluissa. Ja yhtäkkiä
näemme me, miten päällikkömiehiä — — (jotka eivät osaa muu-
ta kuin komentaa itsetiedottomia sotamiehiä) — — asetetaan ko-
konaisen kuvernementin esimieheksi oikeudella ratkaista kysymyk-
siä, jotka kuuluvat kunnallishallintoon, tuomioistuinten ja kaupun-
kihallinnon alaan, oikeudella ohjata ihmismiljoonain kohtaloita.
Ja tätä räikeää epäkohtaa vastaan nousevat ihmiset, vaativat
vapautta yksilölle, sanalle, sanomalehdistölle, työlle — val-
tiollista vapautta. Mutta tsaarin hallitus antaa heidän tallautua
kasakkain hevosenkavioiden alle, ampuu heidät maahan, jakaa
heille vakaumusta karkoituksilla. — — — Uudenaikaisessa sodas-
sa on kaikkein tärkeintä sivistynyt sotamies. Mutta meillä turme-
levat vallanpitäjät tahallansa sotamiehen, pitävät häntä pimeydes-
sä, tukehuttavat hänen itsetajuntansa. Sotamiestä olisi kehitettä-
vä, opetettava, eikä lyötävä; mutta tämä sotamies ruoskitaan meillä
puolikuolleeksi, jätetään ennen ja jälkeen palvelusaikaansa piiri-
päällikköjen orjuuteen. — — — Tuommoiset kauhut uhkaavat
meitä kaikkialta. Me emme voi niitä torjua muulla tavoin kuin
liittymällä yhteen vapauden nimessä ja maan hyväksi, auttamalla
elähtyneen tsaariuden kumoamiseen, vaatimalla kansanomaista pe-
rustuslakia, jonka laativat edustajat kaikista säädäyistä.“

Tämä proklamatsiooni, jonka alla oli nimikirjoituksena: “*Ar-
meijaliitto*“, näkyy edelleenkin tekevän vaikutustaan, sillä yhä
useammin sukeltaa Venäjältä näkyviin uutisia upseerien vangituk-
sista, ja hallitus on nähtävästi ryhtynyt uusiin varo- ja rangais-
tuskeinoihin — tietysti taaskin sillä menestyksellä, että se yhä on
pilannut oman asiansa. —

Lukijoillemme lienee vielä niin tuoreessa muistissa keisari-
linen “reformi“-manifesti helmikuun 26 p:ltä 1903, ett’ei meidän
tässä tarvitse siihen puuttua. Olihan se alusta loppuun sitä laa-
tua, ett’ei kukaan järkevä ihminen tullut siitä hullua viisaammaksi,
naurettava yritys lumota typeräin ihmisten silmät kaikenkaltaisella
sekasotkulla “valtion kypsyneistä tarpeista“, “mir’ien yhteisen ve-
rovelvollisuuden*) poistamisesta“ (ensimmäisenä ja etummaisena
reformilistassa). Lukijamme muistanevat myöskin, miten useat
Suomen sanomalehdet rangaistiin viikon tai parin lakkautuksella
siitä, että olivat julkaisseet tuon hullunkurisen asiakirjan muiden
mitättömien juttujen joukossa. Että se vain on ollut omiansa

*) josta vähää ennen ja jälkeen tätä manifestiä Pietarin kanslioissa
vakavasti keskusteltiin, oliko sitä enää olemassa vai ei.

narmistuttamaan ja yhä enemmän ponnistuttamaan vallankumouksellista puoluetta Venäjällä, ilmenee vapaiden lehtien lausunnoista.

Kevättalvella tapahtui taas mielenosoituksia hallitusta vastaan moniaalla valtakunnassa, ja monessa paikassa syntyi tappeluita poliisin ja sotaväen kanssa; yhteisenä tunnuslauseena kaikkialla: "alas itsevaltius!" Haavoitettuja ja vangittuja, kuten ainakin sadottain. — Ufan kuvernööri Bogdanovitsh, joka ammutti ja ruoskitti joukottain työläkkolaisia (ainakin 40 kuollutta ja 250 pahasti haavoitettua) Slatoustissa, sai itse surmansa maaliskuun 26 p.

Jo edellisessä olemme maininneet juutalaisvainoista Kishinefissä, jossa villistynyt alhaisimmalle kannalle jäänyt "oikeauskoinen" roistoväki perättömän huhun johdosta mitä julmimmasti räikkäsi ja ryösti kaupungin juutalaista väestöä. Myöhemmin on tullut selville, että perätön huhu (joka kertoi, miten muka juutalaiset uskonharjoituksiaan varten olivat tappaneet kristityn lapsen) oli hallituksen kätyrien keksimä, sekä että hallitus ei ollenkaan puuttunut roistoväen hirmutöihin, ennenkun mitä kamalimpia onnettomuuksia oli tapahtunut. "Vasta kolmantena päivänä — sanoo edessämme oleva ulkomaalainen tunnettu sanomalehti — kun tuhansittain juutalaisia oli ryöstetty paljaaksi ja saatettu häviöön, sadottain tapettu, silpottu ja haavoitettu, katsoi hra v. Plehve tarpeelliseksi lähettää sähkösanoman, että järjestys oli palautettava; ja se palautettiin parissa tunnissa". —

Vainous eri uskolaisia (stundisteja, molokaaneja y. m.) vastaan jatkuu niinikään entisellä häikäilemättömyydellä ja saattaa sekin puolestaan yhä enemmän Venäjän itsenäisemmästi ajattelevia alamaisia suorastaan vallankumouksen helmaan.

"Kaikki ne, jotka ovat vakuutetut hallitustavan muutoksen välttämättömyydestä, siis kaikki nuo hallituksen kannalta katsoen "vallankumoukselliset", ovat suullisen ja kirjallisen propagandan kautta, osoittamalla suurille joukoille mitä oikeuksia muilla kansoilla jo aikoja sitten on, saattaneet nämä joukot kuohuksiin. Siivistynyt nuoriso on kaikkialla vallankumouksen asian puolella, työmiehet osallistuvat siihen suurin joukoin, maltillisesti-vapaamieliset tunnustavat tinkimättä, avonaisesti, että ainoastaan valtiollinen reformi kansanomaisesti perustuslailliseen suuntaan voi pelastaa Venäjän; semstvo-laitoksen edustajat, jotka muodostavat paraimman aineksen maalaisväestössä, rakentavat nimenomaan tulevaisuuden toiveensa hallitustavan muutokseen, ja maarahvas itse on viime vuosina selvällä tavalla osoittanut, ett'ei se enää voi eikä tahdo tyytyä niihin oloihin, jotka virkavaltainen despotismi on luonut."

Niin, — tämäkin maalaisrahvas, tämä kansan verrattomasti suurin enemmistö, jota vuosisatoja on käytetty itsekkään aatelin ja röyhkeän virkavallan vetojuhtina, josta samassa myös on luotu koneellinen ase tuon saman itsekkäisyyden ja röyhkeyden kannattamiseksi, on luotu oman itsensä pyöveli häpeämättömän hirmuvallan palveluksessa, tämäkin maalaisrahvas on heräämistään herännyt — sekä orjallisesti raatavana maanviljelijänä että tehtaa-

seen paenneena työläisenä, niinkuin sotamiehenäkin, on herännyt vuosisatoja kestäneestä horrostilastaan *).

Se ei enää auta, että nykyinen hallitus mitättömien "reformi"-manifestien kautta on osottavinaan taipumusta tyydyttämään muutamia "valtion kypsyneitä tarpeita" **). Se vain saattaa, kuten vastikään huomautimme, sorretun kansan vielä kovempaan vihaan, sillä paras osa tätä kansaa on oppinut katsomaan epäluullolla jokaista hallituksen hanketta; se tietää tulevansa petetyksi, sillä se näkee mitä — samalla kun tsaarin hallitus on sitä uusilla reformilupauksilla rauhoittavinaan — suuressa tapahtuu, miten hallitus esim. ehkäisee rahvaan kehitystä nostattamalla rappeutunutta aatelia sen kustannuksella ***).

Tähän voimme päättää kuvauksemme. Olemme toivoaksemme osoittaneet, että vallankumousliike Venäjällä on yhtä oikeutettu kuin se on lähenemässä päämaaliaan. Tämä *vallankumous* ei näet merkitse muuta kuin väärän vallan kumousta, ja koska kansa jo lukemattomin laumoin käsittääkin, että olevainen valta on väärää, niin jää myöskin historiallis-pakolliseksi johtopäätökseksi se, että kumous on ajan kynnyksellä. Oikeus ei voi maan päältä ainiaaksi hävitä, ja koska oikeus voi toteutua ainoastaan oikeusvaltiossa, niin astuu tämä, kun aika on täytetty, aivan

*) Tähän nähden huomauttaa eräs vapaa venäläinen sanomalehti, että vielä 10 vuotta takaperin tapahtui, että talonpojat siellä täällä panivat valtiolliset yllyttäjät kiinni; nytemmin ovat nämä talonpoikain suojassa ja jokainen ilmiantaja heidän vihassaan ja vainossaan.

**) Näihin se nähtävästi lukee "työmiesedustuksen", jonka se äskettäin (heinäkuussa 1903) on julistanut panneensa toimeen uudella "lailla". Tämän ukaasin mukaan saa kukin "tehtaanhallitus oikeuden sallia" työmies-ten valita edustajia, joita sanotaan vanhimmiksi (starosti). Nämä vanhimmat saavat tehtaanhallituksille ilmoittaa työläisten tarpeita ja toivomuksia, jopa asiaa varten kutsua kokoon työläisiä omalta työalaltaan siinä tehtaassa, jossa itse työskentelevät. Mutta "sen järjestyksen, jossa nämä starostat valitaan, heidän lukumääränsä ja muut yksityisseikat säätää tehtaanhallitus ja vahvistaa *kuvernööri*". — Minkälainen edustaslaitos siitä sitten on tuleva, se ymmärretään sanomattakin. Uutta narripeliä vain hätäkäntyneen hallituksen puolelta, niinkuin koko "reformi"-manifesti kautaltaan.

***) Olkoon tähän nähden tässä vielä mainittu eräs laki heinäkuun 21 p:ltä 1901 Siperian kruununmaiden luovuttamisesta aatelille. Sen kautta määrättiin, että aatelismies saa tämmöistä maata ostaa koko 3,300 hehtaaria sekä vuokrata 99 vuodeksi kuinka paljon tahansa. Jos hän tahoo ostaa vuokramaansa, johon hänellä on oikeus, saa hän 37 vuotta maksuaikaa ja 3 vuoden rästit anteeksi. Eri pyynnöstä voi hän sitä paitse heti saada ostaa enemminkin kuin 3,300 hehtaaria. Siperian talonpoika sitä vastoin ei saa omistaa enemmän kuin 16 hehtaaria maata kutakin perhettä kohden. Nyt säätää uusi laki myös, että uudet aateliset maatilat ovat mikäli mahdollista ympäröivät talonpojille osoitetuilla tilkuilla — sillä tarkoituksella tietysti, että talonpoikain tulisi pakko luovuttaa työvoimansa aatelismiehille sekä vuokrata näiltä maata luonnottomiin hintoihin (aivan niinkuin kanta-Venäjällä).

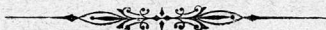
Vertaa tähän mitä ennen olemme kertoneet siirtolaisuudesta Siperiaan ja kuinka sitä on estetty. Siperian talonpojan verrattain parempaa ja vaipaampaa tilaa ei voitu sietää, ja siirtolaisuus sinne vei huokeita työvoimia aatelilta.

luonnollisesti sen mielivallan sijaan, joka on rajattoman yksinvaltiuden sisällisenä tunnusmerkkinä ja tekee sen vääryudeksi. Ja aika on täytetty silloin, kun mielivaltainen hallitus on jokaisen avoimen silmän nähden osoittanut kykenemättömyytensä, kun se kansan silmissä ei enää ole hallitusta varsinaisessa merkityksessä, vaan ainoastaan oikullista kurinpitäjärjestelmää tuskalliseen asemaan joutuneiden vallanpitäjien puolesta, jotka — niinkuin lymyävä rosvojoukko — kaikenkaltaisilla peloituskeinoilla pysyttelevät pystyssä yksistään itsensä-säilymisen vuoksi.

Venäjän varsinainen kansa on, lyhyesti sanottu, heräämistään herännyt itsetajuntaan, joka — kerran täydelleen kypsyneenä — tekee itsevaltiuden itämaisen järjestelmän mahdottomaksi ja historian lakien mukaan siten on murtava sen ehkäisevän padon, minkä tämä järjestelmä kansan kehitykselle on rakentanut. Hetkeä ja päivää tälle vallan luonnolliselle kumoukselle, eli oikeamin: putoukselle, ei tietysti voida tarkoin ennakoita sanoa; mutta historia osoittaa, että se lähenee saman mittakaavan mukaan kuin sokea tirannius etenee. Jokainen uusi sorronhanke, jokainen petoksen ja vilpin ilmaus, jokainen teko ylimalkain, jolla despotismi osoittaa tahtovansa pysyä ohjaksissa mistä hinnasta hyvänsä, jouduttaa tätä putousta. Nykyistä tilaa Venäjällä on sattuvasti verrattu Ranskan tilaan ennen suurta vallankumousta v. 1789, jolloin sen maan kovasti sorretti rahvas viimein katkaisi kahleensa ja raivostuneena hukutti ne sortajainsa vereen. Jospa Venäjän nuori tsaari ymmärtäisi vaarallisen tilansa ennenkun ehdottomasti on liian myöhäistä! Jospa hän ymmärtäisi, että hänen pelastuksensa, yksistään on vilpittömässä käänteessä tuon saman kansan puoleen, jota hänen petolliset "palvelijansa" hänen nimessään kohtelevat huonommasti kuin huonosti järjestetyssä talonhoidossa keino, raaka palkkaväki kohtelee sieluttomia elukoita! Jospa hän rohkenisi kerrassaan panna pois tuon kehnon palkkaväen, joka on anastanut hänen valtansa, ja antaa rehelliselle kansalleen edes osan tästä samasta anastetusta vallasta! Sillä olisi koko se "vallankumous" toimitettu, joka nyt hänen korvissaan soi kauheana kummituksena ja häntä säikäyttää. Jospa hän ymmärtäisi! Jospa hän aikanaan — sillä hänellä *kenties* vielä on siksi valtaa — säästäisi ihmiskuntaa näkemästä niitä verivirtoja, jotka muuten sielutieteellisten lakien mukaan ovat vuotavat hänen hajoavan valta-istuimensa ympärillä!

Miten käyneeikin, tapahtukoon tämä välttämätön vallankumous "ylhäältä" tai "alhaalta", se on oleva ihmiskunnalle, eikä yksistään Venäjälle, uusi Kreikan voitto, uusi suuri edistysaskel sen "vapauden-käsitteen kehityksessä", jota ajattelijan sanojen mukaan ihmiskunnan historia kokonaisuudessaan on. Ja jokaisen ihmisen, joka ei ole väliä-pitämätön ihmisveljiensä onnellisuudesta, täytyy antaa kunnioituksensa kaikille niille, jotka hyvässä tarkoituksessa ovat tavalla tai toisella tähän suureen tapahtuvaan muutokseen vaikuttaneet, — niinhyvin tsaarivainajille, jotka kerran ajattelivat kansansa vapautusta, kuin niille tulisille nuorukaisille,

jotka ase kädessä vaativat näiden tsaarien henkeä nähdessään, miten heidän harrastuksensa sammuu idän tukehuttavaan sumuun. Kun tämä sumu kerran on kauttaaltaan haihtunut ja Venäjänkin kansa siten saavuttanut ihmisarvoisen aseman Euroopan vapaiden kansojen joukossa, silloin on historian jumalatar myöskin pysyttänyt mitä kauniimman muistopatsaan noille tuhansille ja sadoille tuhansille, jotka muuta palkkaa pyytämättä ovat ihmisystävällisellä työllään, uhrautuvaisuudellaan, verellään, kärsimyksillään tuon valtavan muutoksen aikaan saaneet.

Sisällys.

	Sivu
I. Johdanto	6
II. Kapinaliike Aleksanteri I:n aikana	12
III. Nikolai I:n orjanruoska. Hiljaisia huokauksia kansassa	20
IV. Aleksanteri Herzen	26
V. Suuri reformikausi ja sen päivänlasku	31
VI. "Nihilistit." Sivistyneen nuorison harrastus rahvaan hyväksi. Hallituksen vaino. Vallankumousaate uusiutuu. Terrorismin synty	41
VII. Venäjän-Turkin sota. Terroristien ja hallituksen välinen kamp- paus	49
VIII. Terroristit eivät peräydy. Loris Melikoffin "konstitutsiooni". Aleksanteri II sen hyväksyy. Hänen surmansa	55
IX. Aleksanteri III horjuu. Terroristien vaatimukset. Hauska va- paaehtoinen poliisi. Pyhän synodin prokuraatori astuu näyt- tämölle	63
X. Slavofiilit ja panslavistit. Aleksanteri III:n suhde heihin	69
XI. Semstvot edustuksen irvikuvina. Piiripäälliköt ja muita uusia pyöveleitä	77
XII. Uskonvainot ja vieraiden kansallisuuksien venäläistyttäminen	82
XIII. Taantuminen taloudellisella alalla	93
XIV. Vallankumouksellinen liike Aleksanteri III:n aikana	102
XV. Nikolai II:n hallitusohjelma	112
XVI. Kuvauksia nykyisen hirmuhallituksen toiminnasta	116
XVII. Mietelmiä. Uusia vainoja ja uusia mielenosoituksia. Talon- poikaismetelit	138
XVIII. Viimeisten kuukausien panoraama. Lopussa kiitos seisoo	146

